

Programmabegroting 2019 - 2022

versie: Financiën opmaak raad
Datum : 16 oktober 2018

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Bestuurlijke samenvatting	3
Leeswijzer	4
Inleiding	5
Korte samenvatting	9
Financieel meerjarenbeeld	11
Hoofdstuk 2 Programma's	15
Programma 1 Bestuur, ondersteuning en algemene dekkingsmiddelen	15
Programma 2 Openbare orde en veiligheid	29
Programma 3 Beheer openbare ruimte	35
Programma 4 Economische zaken	44
Programma 5 Onderwijs en vrije tijd	50
Programma 6 Inkomensondersteuning	59
Programma 7 Sociaal domein	66
Programma 8 Duurzaamheid en milieu	76
Programma 9 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	84
Hoofdstuk 3 Paragrafen	94
Paragraaf Bedrijfsvoering	94
Paragraaf Financiering	99
Paragraaf Grondbeleid	102
Paragraaf Lokale heffingen	111
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	116
Paragraaf Verbonden partijen	123
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	141
Paragraaf Duurzaamheid	154
Hoofdstuk 4 Bijlagen	160
4.1 Kerngegevens	160
4.2 Lasten en baten 2019 tot en met 2022	161
4.3 Geraamde incidentele bedragen	162
4.4 Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves	164
4.5 Reserves en voorzieningen	167
4.6 EMU-saldo en geprognosticeerde meerjarenbalans	170
4.7 Investeringskredieten	173
4.8 Definities beleidsindicatoren	174
4.9 Uitgangspunten begroting 2019 - 2022	177
4.10 Algemene uitkering	178
4.11 Taakvelden	182
4.12 Afkortingen	185

Hoofdstuk 1 Bestuurlijke samenvatting

In deze leeswijzer beschrijven wij voor u de opbouw van de programmabegroting 2019-2022.

Hoofdstuk 1 is de **bestuurlijke samenvatting** van de programmabegroting met daarin:

- Inhoudsopgave
- Leeswijzer
- Inleiding
- Korte samenvatting
- Financieel meerjarenbeeld

In **hoofdstuk 2** zijn de **programma's** beschreven. De programmabegroting bestaat net als voorgaande jaren uit negen programma's.

Per programma zijn de volgende onderdelen opgenomen:

- Een korte omschrijving van het programma.
- Een overzicht van welke beleidsvelden onderdeel uitmaken van het programma met de daarvoor verantwoordelijke portefeuillehouder.
- De beleidsindicatoren behorend bij het programma. Per beleidsindicator treft u een vergelijking van Dalfsen met gemeenten in heel Nederland en een vergelijking met gemeenten met een vergelijkbare gemeentegrootte. In bijlage 4.8 treft u een nadere omschrijving c.q. definitie van de indicatoren.
- Belangrijke ontwikkelingen. De ontwikkelingen zoals beschreven in de perspectiefnota worden hier niet opnieuw beschreven. Het betreft alleen een weergave van de (nieuwe) ontwikkelingen welke in de perspectiefnota nog niet zijn genoemd.
- Wat we binnen het programma meerjarig willen bereiken, wat we ervoor gaan doen en wat het mag kosten (de drie W-vragen). De tweede W-vraag richt zich vooral op het komende begrotingsjaar (2019). Het gaat daarbij om speciale taken, niet de jaarlijks terugkerende. Bij de derde W-vraag 'Wat mag het kosten?' zijn de lasten en baten per beleidsveld weergegeven in een diagram.
- Een overzicht van de verbonden partijen indien de samenwerking betrekking heeft op het betreffende programma.
- Relevante beleidsplannen en verordeningen. Helaas zijn nog niet alle beleidsplannen in digitale vorm te raadplegen. Wij streven ernaar om hier zo volledig mogelijk in te zijn.
- Wat mag het kosten, hier zijn de rekeningcijfers 2017 en de begrote bedragen 2018 t/m 2022 opgenomen.
- Tot slot zijn de financiële afwijkingen 2019 t.o.v. 2018 op hoofdlijnen toegelicht. **NB. De afwijkingen zijn aangeduid als voor- of nadeel. Nadeel betekent hogere lasten of lagere baten in de begroting 2019 ten opzichte van de begroting 2018.** Ook wordt aangegeven of een afwijking een technische wijziging is (dus een wijziging als gevolg van regelgeving o.d.)

Hoofdstuk 3 bevat de **paragrafen** die zijn voorgeschreven in het 'Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies' (BBV) en daarnaast de niet verplichte paragraaf Duurzaamheid:

Paragraaf	Bedrijfsvoering
Paragraaf	Financiering
Paragraaf	Grondbeleid
Paragraaf	Lokale heffingen
Paragraaf	Onderhoud kapitaalgoederen
Paragraaf	Verbonden partijen
Paragraaf	Weerstandsvermogen en risicobeheersing.
Paragraaf	Duurzaamheid

Hoofdstuk 4 bevat een aantal (vooral cijfermatige) **bijlagen**.

INLEIDING

Voor u ligt de Programmabegroting 2019-2022. De eerste van deze raad met daarin een forse opgave om vanuit de Perspectiefnota 2019-2022 te komen tot een structureel sluitende begroting. In de Perspectiefnota 2019-2022 is aandacht besteed aan belangrijke ontwikkelingen. Naast het vaststellen van de Perspectiefnota zijn de raadsagenda "Kleurrijke kubus" en het coalitiedocument "Dichtbij-DALFSEN-Dichtbij" vastgesteld. Thema's die de komende jaren op de agenda van college en raad staan zijn vertaald naar een meer gedetailleerd Bestuurprogramma en een bestuurskalender. Hierover hebben wij u in oktober geïnformeerd.

Daar waar geen sprake is van een concrete opdracht aan ons college zullen wij met ontwikkeling van nieuw beleid en het maken van nieuwe plannen de "Kleurrijke kubus" en "Dichtbij-DALFSEN-Dichtbij" betrekken. Hiernaast hebben wij gekeken welke onderwerpen concreet kunnen worden opgenomen in de Programmabegroting 2019.

Vanuit de raadsagenda "Kleurrijke kubus", het coalitiedocument "Dichtbij-DALFSEN-Dichtbij" en het bestuursprogramma worden de kaders uitgezet van waaruit de gemeente Dalfsen de komende vier jaar bestuurd gaat worden. Deze kaders zijn binnen de verschillende programma's van de begroting terug te vinden. Om de inzichtelijkheid van deze kaders te vergroten, zijn de programma's onderverdeeld in beleidsvelden. Door deze onderverdeling van de programma's kunnen wij u als raad (meer) inzicht geven in de voortgang van de afgesproken prestaties (uit de beleidsnota's) en daarmee of de beoogde doelstellingen al dan niet worden gerealiseerd. In de begroting is per programma een overzicht opgenomen met de financiële meerjarenvergelijking per beleidsveld. De wettelijk verplichte vergelijking op taakveldniveau is opgenomen in de bijlage (bijlage Taakvelden). Bij de totstandkoming van de beleidsvelden hebben we kritisch gekeken naar de onderliggende budgetten. Uit deze analyse is naar voren gekomen, dat een beperkt aantal budgetten niet in het juiste programma zijn opgenomen. In de begroting 2019 zijn deze budgetten verplaatst naar het juiste programma.

De raad heeft ons bij het vaststellen van de Perspectiefnota 2019-2022 de opdracht gegeven om te komen met een structureel sluitende begroting. Dat is gelukt! Sterker nog: wij zien mogelijkheden en de noodzaak voor een begrotingsoverschot in de nabije toekomst. Hiermee ontstaat ruimte om invulling te geven aan de (nog niet financieel vertaalde) ambities van de raad, een buffer in te bouwen voor het opvangen van schommelingen in de Algemene Uitkering en kan de Algemene Reserve Vrij Besteedbaar weer worden aangevuld. De keuzes die in dit verband door ons gemaakt zijn, zijn verwerkt in de Programmabegroting 2019-2022.

Een (misschien wel opvallende) keuze die wij hierin hebben gemaakt is het verhogen van de Onroerend Zaak Belasting in de komende jaren met achtereenvolgens 6, 6 en 3 procent. Zoals gezegd ontstaat hierdoor ruimte voor de speerpunten uit het coalitieakkoord, duurzaamheid, het sociaal domein waaronder jeugd, wonen met daarbij het centrumplan en verkeer en mobiliteit. Ook zijn we dan minder gevoelig voor de schommelingen in de Algemene uitkering. Deze ruimte vertaalt zich in een stelpost ingrepen Rijk/ambitie Raad voor 2019 € 100.000 olopend tot 1 miljoen in 2022.

Ondanks het (voor 2019) incidenteel negatieve totaalresultaat presenteren wij u hiermee een robuuste begroting die zeker tegen een stootje kan. Zo kunnen wij de negatieve uitkomst van de septembercirculaire opvangen en is er zeker geen reden tot paniek. Uiteraard blijven wij altijd de vinger aan de pols houden.

In de paragraaf "Financieel meerjarenbeeld" van hoofdstuk 1 zetten wij uiteen hoe wij het sluitend maken van de begroting voor ons zien. De raad heeft uiteraard de mogelijkheid hiervan af te wijken en een alternatief vast te stellen.

Samenstelling van het bestuur

De gemeenteraad heeft in de gemeente Dalfsen 21 leden. Het college bestaat uit de burgemeester, de heer H.C.P. Noten (vertrek in november 2018) en drie wethouders, de heer A. Schuurman, de heer J.W. Uitslag en de heer R.W.J. van Leeuwen. De gemeentesecretaris/algemeen directeur, de heer J.H.J. Berends is bij de vergaderingen van B&W aanwezig als secretaris en adviseur.

Samenstelling college van B&W

Het college vergadert iedere week op dinsdag. Ieder lid van B&W is verantwoordelijk voor een aantal specifieke beleidsterreinen (portefeuilles) van de gemeente.

Portefeuilleverdeling college van B&W

De portefeuilleverdeling voor het college van B&W is als volgt vastgesteld.

Han Noten

- Kabinet en representatie
- Dienstverlening
- Algemene bestuurlijke aangelegenheden
- Openbare orde en veiligheid
- Rampenbestrijding
- Bestuurszaken en communicatie
- Privaatrechtelijke en juridische zaken
- Personeel en organisatie
- Strategische beleidsvorming
- Burgerzaken
- Internationale aangelegenheden
- Intergemeentelijke samenwerking
- Facilitaire zaken
- Informatievoorziening en automatisering
- Project de Spil Nieuwleusen (coördinerend; in samenwerking met wethouder Van Leeuwen)
- Project Waterfront (in samenwerking met wethouder Van Leeuwen)

Vertegenwoordiger interne en externe stuurgroep Waterfront.

André Schuurman

- Economische zaken
- Agrarische zaken en plattelandsvernieuwing
- Beheer en onderhoud gemeentelijke gebouwen
- Milieu en duurzaamheid
- Afvalbeleid
- Integrale handhaving
- Ruimtelijke ontwikkeling
- Omgevingswet
- Volkshuisvesting
- Monumenten en Archeologie

Vertegenwoordiger Natura 2000, Platform Ruimtelijke Domein van de VNG-Overijssel, Omgevingsdienst.

Jan Uitslag

- Welzijn
- Jeugd(hulp)
- Gehandicaptenbeleid
- WMO
- Sport
- Sportaccommodaties (beheer)
- Cultuur
- Maatschappelijk werk
- Volksgezondheid
- Recreatie en toerisme
- Onderwijs en educatie
- Coördinatie beleid kernen
- Project Ruimte voor de Vecht

Vertegenwoordiger in BGO, GGD, IJsselacademie, Platform Sociaal Domein van de VNG-Overijssel, BBO Ruimte voor de Vecht, Stuurgroep MDT's

Ruud van Leeuwen

Loco burgemeester

- Financiën
- Planning en control
- Werkgelegenheid en participatie
- Waterbeleid en Waterschap
- Klimaatadaptatie
- Onderhoud en beheer openbare ruimte (groen en grijs)
- Verkeer en vervoer
- Grondexploitaties
- Bedrijventerreinen
- Energiebedrijven
- Werkvoorzieningschappen
- Project Waterfront (coördinerend; in samenwerking met burgemeester Noten)
- Project de Spil Nieuwleusen (in samenwerking met burgemeester Noten)
- Project centrumvisie Dalfsen
- Project centrumplan Lemelerveld

Vertegenwoordiger in RBO, Bestuurlijk vervoersberaad, Regionaal Platform Arbeidsmarkt (RPA), Rova, Enexis, Wadinko, Vitens, BNG, Interne en externe stuurgroep Waterfront, Raadswerkgroep planning en control, GBLT, platform financieel domein van de VNG-Overijssel.

Samenstelling gemeenteraad

De gemeenteraad van Dalfsen heeft de volgende zetelverdeling:

Zetelverdeling	2018 - 2022
Gemeentebelangen	9
CDA	5
ChristenUnie	3
Partij van de Arbeid	2
D66	1
VVD	1
Totaal	21

Gemeentebelangen

J. Ramaker, H. Ellenbroek, I. Haarman, G. Jutten, I. Kappert, H. Kleine Koerkamp, W. Van Lenthe, W. Pessink en J. Upper.

CDA

B. Ramerman, R. Kouwen, W. Massier, B. Ruitenbergh en J. Schiphorst-Kijk in de Vegte.

Christen Unie

L. Nijkamp, R. Lassche-Visscher en M. Veldman.

PvdA

L. Broere, J. Eilert.

D66

B. Schrijver

VVD

G. Veldhuis

Op de foto staat de heer W. Dankelman, zijn vervanger mevrouw J. Upper ontbreekt op de foto.

KORTE SAMENVATTING

Hieronder volgt per programma een korte samenvatting

Programma 1, Bestuur, Ondersteuning en Algemene dekkingsmiddelen

Onze aandacht richt zich in dit programma op de actualisering van de Missie en Visie, maar ook het communicatiebeleid met als speerpunt burgerparticipatie en onze dienstverlening als gemeente. De bestuurlijke vernieuwing zullen wij verder vorm geven in verband met de veranderende wereld om ons heen. Voor betere sturing en beheersing gaan wij extra aandacht geven aan de doorontwikkeling van de management informatie.

Programma 2, Openbare orde en veiligheid

Belangrijk onderwerp in programma 2 is de implementatie Wet aanpak woonoverlast. Gemeenten (burgemeesters) krijgen met deze wet de bevoegdheid om een gedragsaanwijzing op te leggen bij ernstige en herhaaldelijke woonoverlast.

Programma 3, Beheer openbare ruimte

In 2019 zullen wij het uitvoeringsplan GVVP evalueren en actualiseren. Bij de actualisatie zullen de huidige verkeerskundige punten zoals genoemd in de Kleurrijke kubus en het coalitiedocument meegenomen worden. Verder willen we met partners, de provincies en andere gemeenten het fietsbeleid verder vormgeven. We gaan het voorplein van het gemeentehuis herinrichten om de toegankelijkheid van het gemeentehuis te verbeteren en de fysieke openbare ruimte een kwaliteitsimpuls te geven.

Programma 4, Economische zaken

In dit programma is een belangrijk punt de samenwerking in de Regio Zwolle. Basis hiervoor is het eindrapport Regio Zwolle stapt over de eigen grenzen. Verder is er aandacht voor het economisch herstel in Nederland en mogelijke risico's en de positieve gevolgen voor de markt voor bedrijfsterreinen.

Programma 5, Onderwijs en vrije tijd

In 2019 wordt sport vrijgesteld van BTW, hier komt een compensatieregeling voor. Verder zal de beschikbaarheid en toekomst van sportaccommodaties in beeld gebracht worden. Dit naar aanleiding van de in 2018 op te stellen kadernota sport. Wij gaan een voorstel indienen voor de aanleg van een hybride sportveld in Hoonhorst. Aandachtspunt is het nieuwe beleidsplan voor de bibliotheek.

Programma 6, Inkomensondersteuning

Belangrijke ontwikkelingen die spelen in dit programma zijn de wijziging in de wet inburgering. De beoogde ingangsdatum is 2020. Er komen (beperkt) middelen naar de gemeente voor schuldhelpverlening. De doorontwikkeling van het verdeelmodel Participatie wet is vastgesteld. Gevolgen voor de gemeenten worden later dit jaar bekend gemaakt. Een onderzoek naar de totstandkoming van het macrobudget uitkeringen geeft aan dat gemeenten onvoldoende middelen krijgen voor uitvoering van de Participatie wet (lees bijstand).

Programma 7, Sociaal domein

De transformatie in het sociaal domein blijft een belangrijk item in dit programma. Met name gaan we ons richten op de ontwikkeling van de Multi Disciplinaire Teams (MDT). Bij Wmo begeleiding gaan we niet meer productgericht inkopen, maar resultaatgericht. Doorontwikkeling van het aanbod van woonvormen in het kader van beschermd wonen vinden wij een belangrijk onderwerp. Wij willen ons gaan inzetten op preventie en voorliggende voorzieningen.

Programma 8, Duurzaamheid en milieu

Vanuit de Kleurrijke kubus is gevraagd om een herijking van het duurzaamheidsbeleid. Daarnaast zullen wij een visie ontwikkelen op hernieuwbare en duurzame energiebronnen. In 2019 zal de kadernota klimaatadaptatie worden voorgelegd. Verdere ontwikkelingen in dit programma zijn: hernieuwbare en duurzame energiebronnen, versneld van het aardgas af, verantwoord hout stoken en de verplichting om in 2024 de sanering van asbestdaken afgerond te hebben.

Programma 9. Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

We willen door met de ontwikkeling van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving.

Aandachtsgebieden in dit programma zijn Centrumplan Dalfsen, Kanaalplan Lemelerveld en het grotendeels afronden van het Waterfront. In verband met de invoering van de Omgevingswet is de actualiseringsplicht van de bestemmingsplannen en beheersverordeningen vervallen. Wij lopen hier al op vooruit met de verzamelplannen.

FINANCIËEL MEERJARENBEELD

Een structureel sluitende meerjarenbegroting

Zoals toegezegd bij het vaststellen van de Perspectiefnota 2019-2022 leggen wij de raad een structureel sluitende meerjarenbegroting voor. Wij hebben ervoor gekozen om een aantal grotere posten uit de begroting hiervoor in te zetten, met de door ons gewenste hoogte. Het is aan de raad te bepalen hoe hoog de diverse posten zouden moeten zijn, met dien verstande dat de begroting structureel sluitend moet blijven.

In onderstaande tabel het resultaat uit de perspectiefnota 2019-2022 inclusief de notitie meicirculaire gesplitst in een incidenteel en een structureel deel.

Verdeling structureel en incidenteel	2019	2020	2021	2022
Totaal saldo Perspectiefnota 2019-2022 incl. meicirculaire	-1.445.600	-682.600	-4.100	689.900
Waarvan Incidenteel	-694.000	-450.500	-368.000	-302.000
Structureel saldo	-751.600	-232.100	363.900	991.900

In het overzicht hieronder vindt u het voorstel voor de ombuigingen, daaronder per punt een toelichting.

Aangeleverde ombuigingen	2019	2020	2021	2022
Structureel saldo	-751.600	-232.100	363.900	991.900
Aangeleverde ombuigingen				
Fasering Personeel en automatisering	400.000	100.000		
Indexering achterwege laten	250.000	252.000	255.000	258.000
OZB verhoging 6, 6 en 3 %	290.000	580.000	725.000	725.000
Verhoging toeristenbelasting		28.800	28.800	28.800
Innovatieve projecten	150.000	150.000	150.000	150.000
BTW compensatie fonds	100.000			
Totaal ombuigingen	1.190.000	1.110.800	1.158.800	1.161.800
Structureel saldo incl ombuigingen	438.400	878.700	1.522.700	2.153.700

Fasering Personeel en automatisering

In het overdrachtsdocument 2018 voor de nieuwe raad, is een bedrag opgenomen ten behoeve van personeel en automatisering. Dit bedrag van € 1mln is in de perspectiefnota 2019-2022 opgenomen en door de raad toegekend.

Wij stellen voor de inzet voor personeel en automatisering gefaseerd door te voeren wat in 2019 een voordeel van € 400.000 oplevert en in 2020 een voordeel van € 100.000.

Indexering achterwege laten

In de perspectiefnota is structureel (licht oplopend) een bedrag van € 250.000 opgenomen om ten behoeve van alle budgetten (uitgezonderd salarissen en verbonden partijen) een indexering van 1% verhoging door te kunnen voeren. Vanaf 2010 was deze indexering structureel achterwege gelaten. Echter, omdat in de voorliggende begroting alle budgetten waar nodig op inflatie zijn aangepast, kan de hiervoor opgenomen stelpost voor indexering vervallen.

Verhoging OZB 6, 6, 3, 0%

Ten behoeve van een structureel sluitende begroting kunnen we de OZB voor 2019 verhogen met 6%. Dit levert een structureel voordeel op van € 290.000. Wij stellen voor om voor 2020 eenzelfde verhoging door te voeren en voor 2021 nog eens 3%. Desgewenst kan dit percentage verlaagd dan wel verhoogd worden.

Zoals gezegd ontstaat hierdoor ruimte voor de speerpunten uit het coalitieakkoord, duurzaamheid, het sociaal domein waaronder jeugd, wonen met daarbij het centrumplan en verkeer en mobiliteit.

Verhoging Toeristenbelasting met ingang van 2020

We stellen voor om met ingang van 2020 de toeristenbelasting met € 0,15 te verhogen. De keus voor 2020 geeft ons de tijd om uit te zoeken of prijsdifferentiatie een optie is, daarnaast kunnen we dan de ondernemers hierin meenemen.

Dit levert een structureel voordeel op van € 28.800 uitgaande van 192.000 overnachtingen.

Desgewenst kan dit bedrag verlaagd dan wel verhoogd worden.

Innovatieve projecten

Bij het vaststellen van de Welzijnsnota is besloten dat jaarlijks € 250.000 beschikbaar wordt gesteld voor innovatieve welzijnsprojecten in de jaren 2017 tot en met 2020. Abusievelijk is deze post structureel opgenomen. In de uitvoering blijkt dat het aantal aanmeldingen minder is dan verwacht en bovendien slechts deels aan de voorwaarden voldoet. Het budget kan daarom desgewenst verlaagd worden. Wij stellen u voor om het budget wel structureel in stand te laten, maar af te ramen naar € 100.000. Op deze manier vullen wij € 150.000 in ten gunste van de taakstelling.

BTW compensatiefonds

Het BTW compensatiefonds kent een plafond. Tot nu toe bleven alle gemeenten gezamenlijk nog onder het plafond. Het bedrag dat "over" was werd, via de uitkering uit het gemeentefonds, verdeeld over de gemeenten.

De VNG gaat er vanuit dat door de aantrekkende economie de gemeenten meer uit het BTW compensatiefonds declareren en er dus minder geld overblijft voor een verdeling via de algemene uitkering. Dit leidt tot een nadeel voor de begroting. Voor Dalfsen is dit voorlopig becijferd op een bedrag (voor 2019) van € 601.000. Omdat dit een zeer onzekere post betreft is het de gemeenten toegestaan (toezichthouder provincie) om hier een stelpost tegenover te zetten. Wij hebben dit gedaan voor een bedrag van € 400.000 (zie hiervoor ook de notitie meicirculaire). Omdat we een stelpost op mogen nemen tot maximaal € 601.000, stellen wij voor om (voor 2019) de stelpost met € 100.000 op te hogen. De raad kan uiteraard besluiten de stelpost minder te verhogen of meer (met een maximum van € 201.000).

Structureel sluitend, Incidenteel een nadeel

Zoals bij u wellicht bekend is heeft onze toezichthouder (provincie Overijssel) de voorwaarde dat onze begroting structureel sluitend is. Incidenteel een nadeel is geen probleem. We moeten ons echter wel realiseren dat een incidenteel nadeel ten laste van de algemene reserve vrij besteedbaar komt.

Na het vaststellen van de perspectiefnota zijn er nog een aantal structurele baten en lasten aangedragen door de eenheden. Deze zijn verwerkt (diverse noodzakelijke financiële wijzigingen) in onderstaand overzicht.

Structureel saldo begroting 2019-2022	2019	2020	2021	2022
Structureel saldo incl ombuigingen	438.400	878.700	1.522.700	2.153.700
Diverse noodzakelijke financiële wijzigingen	21.300	-54.200	-80.200	-59.700
Stelpost ingrepen Rijk / ambitie Raad	-100.000	-250.000	-500.000	-1.000.000
Indexering salarissen 1% jaarschijf	0	0	0	-140.000
Indexering verhoging 1% baten	0	0	0	77.000
Structureel begrotingssaldo 2019-2022	359.700	574.500	942.500	1.031.000

Stelpost ingrepen Rijk/ambitie Raad

Zoals in de inleiding al is aangegeven ontstaat ruimte voor de speerpunten uit het coalitieakkoord, duurzaamheid, het sociaal domein waaronder jeugd, wonen met daarbij het centrumplan en verkeer en mobiliteit. Daarnaast kunnen we eventuele schommelingen in de Algemene Uitkering beter opvangen en mocht er nog wat over zijn, dan kan de Algemene Reserve Vrij Besteedbaar aangevuld worden (saldo jaarrekening).

Deze ruimte vertaalt zich in een stelpost ingrepen Rijk/ambitie Raad voor 2019 € 100.000 oplopend tot 1 miljoen in 2022.

Indexering salarissen 1% jaarschijf

In de nieuwe jaarschijf 2022, wordt zoals gebruikelijk rekening gehouden met 1% salarisstijging.

Indexering verhoging 1% baten

In de nieuwe jaarschijf 2022 wordt in een aantal gevallen rekening gehouden met een opbrengststijging van 1%.

Incidentele baten en lasten

Incidenteel saldo begroting 2019-2022	2019	2020	2021	2022
Incidenteel saldo	-694.000	-450.500	-368.000	-302.000
Incidentele wensen ppn niet toekennen	113.000	35.000		
aangeleverde bezuinigingen	23.000			
Diverse noodzakelijke financiële wijzigingen	-35.000			
Incidenteel saldo na verwerking	-593.000	-415.500	-368.000	-302.000

De incidentele wensen uit de perspectiefnota waarvan wij voorstellen ze niet te honoreren betreffen de bomen langs wegen buiten/de kom en de routestructuren (pagina 27, 35 en 37 uit de perspectiefnota).

De aangeleverde bezuinigingen zijn kleine incidentele posten (bijvoorbeeld de actualisatie van het beheerplan spelen).

Diverse noodzakelijke financiële wijzigingen waaronder € 25.000 voor het opstellen van een woonvisie zoals verzocht in de Raadsagenda "Kleurrijke kubus".

Begrotingssaldo 2019-2022

Begrotingssaldo 2019-2022				
Structureel en incidenteel	2019	2020	2021	2022
Structureel saldo	359.700	574.500	942.500	1.031.000
Incidenteel saldo*	-593.000	-415.500	-368.000	-302.000
Begrotingssaldo 2019-2022	-233.300	159.000	574.500	729.000

*Voor een overzicht incidentele lasten en baten wordt verwezen naar de bijlage "Geraamde incidentele bedragen".

Septembercirculaire

Zoals gebruikelijk is de septembercirculaire niet in de begroting verwerkt, maar wordt de raad afzonderlijk over de effecten daarvan geïnformeerd.

Hoofdstuk 2 Programma's

PROGRAMMA 1 BESTUUR, ONDERSTEUNING EN ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN

Omschrijving van het programma

Het programma omvat alle taken van raad en college op het terrein van het openbaar bestuur en de ondersteuning en dienstverlening hierbij door de gemeentelijke organisatie. Tot dit programma behoren ook de algemene dekkingsmiddelen (inkomsten die de gemeente min of meer vrij kan besteden). In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt ingegaan op het gevoerde beleid op het gebied van de ondersteunende taken door de organisatie. De paragrafen Lokale heffingen en Financiering hebben ook een sterke relatie met de beleidsvelden van dit programma en geven inzicht in het gevoerde beleid op deze terreinen.

Portefeuillehouders en beleidsvelden

Portefeuillehouder	Beleidsveld
Portefeuillehouder Burgemeester	Bestuur Burgerzaken Overhead (personeel, huisvesting, automatisering)
Portefeuillehouder Van Leeuwen	Algemene baten en lasten Overhead (planning en control) Algemene uitkering Belastingen en heffingen Overige gebouwen en gronden Mutatie reserves

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Overhead	% van totale lasten	2019	Eigen begroting	12%	n.b.	n.b.
<p>Voor de volledigheid merken wij op dat voor deze indicatoren, in tegenstelling tot de overige beleidsindicatoren, geen landelijke bron beschikbaar is. Deze indicatoren zijn uit de eigen gegevens/begroting overgenomen. Om deze reden is de vergelijking met andere gemeenten niet te maken. Omdat de cijfers gebaseerd zijn op deze begroting, zijn de cijfers van andere gemeenten op dit moment nog niet landelijk bekend.</p>						
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten externen	2019	Eigen begroting	7%	n.b.	n.b.
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2019	Eigen begroting	€ 598	n.b.	n.b.
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2019	Eigen gegevens	6,8		
<p>Het betreft de bezetting van de gemeente Dalfsen exclusief Stichting Dalfsen Werkt. Het is niet gebruikelijk om de werkelijke bezetting voor een toekomstig begrotingsjaar te schatten. Derhalve is de werkelijke bezetting in fte opgenomen op 1 januari 2018.</p>						
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2019	Eigen gegevens	7,1		
<p>Het betreft de formatie van de gemeente Dalfsen, dus exclusief Stichting Dalfsen Werkt. Ter vergelijking met de indicator bezetting: op peildatum 1 januari 2018 was het aantal fte per 1.000 inwoners 6,8. De stijging in 2019 t.o.v. de begroting 2018 komt o.a. voort uit de uitkomsten van de evaluatie van de organisatiestructuur als ook uitbreiding van de formatie als gevolg van de formatieve knelpunten.</p>						

Belangrijke ontwikkelingen

Actualisering Missie en Visie

De toekomstvisie '*Bij Uitstek Dalfsen, Missie en Visie 2020*' (2009) is het bestuurlijke kompas voor Dalfsen. In de Missie en Visie zijn strategische opgaven van een kader voorzien. Echter, veranderingen gaan snel. De toekomstvisie doet onvoldoende recht aan de strategische opgaven waar onze gemeente anno 2019 voor staat. Dit is de aanleiding om de Missie en Visie te actualiseren. Het is belangrijk om de koers voor onze gemeente opnieuw te bepalen. Wat is voor ons de stip op de horizon? Wat zijn onze strategische opgaven? In december 2018 wordt de Startnotitie Actualisatie Missie en Visie aan uw raad aangeboden. In het voorjaar van 2019 wordt een participatietraject opgestart, rekening houdend met de wens van uw raad om vooral visies en meningen op te halen uit de vitale gemeenschappen in de gemeente om de Missie en Visie te actualiseren. De geactualiseerde Missie en Visie wordt na de zomer van 2019 opgeleverd.

'In de Kern' Communicatiebeleid 2017-2022

In het raadsdocument *Kleurrijke kubus* en in het Coalitiedocument *Dichtbij-DALFSEN-Dichtbij* wordt burgerparticipatie met nadruk genoemd. In het coalitiedocument staat daarover het volgende beschreven:

"In de participatiesamenleving trekken inwoners en overheid samen op. Wij hechten grote waarde aan deze samenwerking. Het heeft voor ons prioriteit om deze participatie tussen overheid en inwoners, projectontwikkelaars en organisaties (zoals bijvoorbeeld woningcorporaties, maar ook welzijnsorganisaties) soepel te laten lopen. Dit betekent met elkaar in gesprek komen, zijn en blijven. Bewust kiezen welke vormen van communicatie, interactie en participatie daarbij passen. De participatieladder met bijpassende bestuursstijl is daarvoor een goede leidraad. (...)"

In 2019 willen we starten met de Factor C. Factor C staat voor communicatie in het hart van beleid. Het is een werkwijze waarin beleids- en communicatieadviseurs vanaf het begin van het beleidsproces nauw met elkaar samenwerken om de buitenwereld en de binnenwereld met elkaar te verbinden. Factor C is daarmee ook een methodiek die beleidsmakers ondersteunt bij het ontwikkelen van communicatief beleid. Bij deze methodiek leggen we nadrukkelijk de focus op participatie. Op deze manier willen we ervoor zorgen dat vroegtijdig wordt nagedacht over participatie bij verschillende projecten en beleidstrajecten. We willen eveneens met deze methodiek bereiken dat uw raad vroegtijdig betrokken wordt bij de kaderstelling van participatie.

Daarnaast willen we aan de slag met de ontwikkeling van apps. Een app kan ingezet worden als één van de middelen om te communiceren met inwoners (interactief), inwoners te betrekken bij projecten en dit alles op een laagdrempelige manier. We willen in 2019 voor Jong!Dalfsen een app ontwikkelen om jongerenparticipatie verder te ontwikkelen.

WNRA

De voorbereidingen voor de invoering van de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) zijn in gang gezet. Voor de invoering wordt de samenwerking gezocht met het shared service centre ONS.

De implementatie van de WNRA kan extra kosten met zich meebrengen. Op dit moment is nog niet bekend wat de omvang van deze kosten zal zijn. Voor een nadere toelichting op de samenwerking met ONS verwijzen wij u naar de paragraaf bedrijfsvoering.

Dienstverlening

We willen dienstverlenend zijn naar onze inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) organisaties, met een blik naar buiten en met oog voor de toekomst. In de tweede helft van 2018 is, mede op basis van ervaringen en verwachtingen van individuele inwoners en ondernemers, de beleidsnota *Dienstverlening* (inclusief uitvoeringsprogramma) opgesteld. In 2019 en volgende jaren wordt uitvoering gegeven aan het uitvoeringsprogramma.

Bestuurlijke vernieuwing

In het overdrachtsdocument van het oude college aan de nieuwe gemeenteraad is het begrip 'gamechanger' geïntroduceerd. Dit gaat over vernieuwingen, die zorgen voor nieuwe spelregels die de huidige werkelijkheid beïnvloeden of zorgen voor een nieuwe werkelijkheid. De wereld om ons heen verandert in een rap tempo en dat vraagt om nieuwe werkwijzen. Dat geldt niet alleen voor de gemeentelijke organisatie, maar ook voor het bestuur. Ontwikkelingen als de digitale agenda, de transformatie in het sociaal domein, de invoering van de Omgevingswet, de toename van samenwerkingsverbanden en de roep om burgerparticipatie vragen om bezinning op de positie, rollen en werkwijzen van gemeenteraad en college. In de komende raadsperiode gaan we hiermee aan de slag.

Managementinformatie

Dalfsen staat er in financiële zin goed voor en dat willen we ook voor de toekomst zo houden. Er zijn echter ook enkele onzekerheden die een (groot) effect op de begroting kunnen hebben. Deze onzekerheden maken het noodzakelijk om, nog strikter dan voorheen, de vinger aan de pols te houden. Wij geven daarom extra aandacht aan het verder opzetten van een systeem van managementinformatie. We zijn momenteel in gesprek met onze software leverancier voor planning en control, op welke wijze zij ons kunnen ondersteunen om meer rendement uit data te halen (denk aan data analytics/business Intelligence). Wij verwachten begin 2019 meer duidelijkheid te hebben over een dergelijk traject en de mogelijke kosten die hiermee samenhangen.

Wat willen we bereiken?

1.1 Algemene baten en lasten

Dit beleidsveld bevat de treasury activiteiten, het begrotingssaldo en de stelposten voor onvoorzien. Op dit onderdeel zijn geen specifieke doelen geformuleerd.

1.2 Algemene uitkering

Dit beleidsveld bevat de uitkeringen uit het gemeentefonds. Het betreft de grootste inkomstenpost voor de gemeente. Op dit onderdeel zijn geen specifieke doelen geformuleerd.

1.3 Belastingen en heffingen

We streven naar zo laag mogelijke lasten voor onze inwoners en bedrijven. Voor meer informatie hierover verwijzen wij u naar de paragraaf lokale heffingen.

1.4 Bestuur

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

We brengen de raad in positie om zijn kaderstellende, controlerende en autoriserende bevoegdheden zo goed mogelijk te kunnen vervullen.

Hoe meten we dat?

Voor dit onderdeel zijn geen indicatoren geformuleerd.

Wat gaan we ervoor doen?

- We starten een aanbestedingstraject voor de accountantsdiensten voor boekjaar 2020 e.v.
- We voeren een doelmatigheidsonderzoek uit op basis van een in het najaar 2018 op te stellen onderzoeksplan. Dit zoals opgenomen in de onderzoeksverordening gemeente Dalfsen 2017.
- De rekenkamercommissie zal vanaf 2019 onderzoeken uitvoeren op basis van een in 2018 op te stellen onderzoeksprogramma.

1.5 Burgerzaken

Dit beleidsveld bevat de diverse werkzaamheden met betrekking tot burgerlijke stand, de hierbij horende informatieverstrekking(en) en verstrekken van documenten. Op dit onderdeel zijn geen specifieke doelen geformuleerd.

1.6 Overhead

1.6.1 Communicatiebeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het doel van het nieuwe communicatiebeleid is: goede communicatie, dienstverlening en omgevingsmanagement zijn een grondhouding en instelling van al onze bestuurders en medewerkers. Dus geen mechanisch of technisch gebruik van middelen en vaardigheden, maar samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden werken aan een goed bestuur, goede plannen en projecten (en de uitvoering daarvan), goede besluitvorming en goede producten en diensten. Dat sluit naadloos aan bij het partnerschap dat Dalfsen op alle fronten wil realiseren.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Waardering communicatie van de gemeente	Burgerpanel	6,7 (2015)	*	-	7	-
Beoordeling participatie bij totstandkoming beleid	Burgerpanel	6,4 (2015)	*	-	7	-
Betrokkenheid inwoners bij gemeenteraad	Burgerpanel	16% zeer 44% matig 35% geen (2015)	*	-	> 50% matig (betrokkenheid vergroten met 20%)	-

*Tussentijdse meting: In 2019 zal een tussentijdse meting met behulp van het burgerpanel worden gehouden. Doel van de tussentijdse meting is om te kijken waar we staan en of het nodig is om bij te sturen om in 2021 op het gestelde doel uit te komen.

Wat gaan we ervoor doen?

- In 2019 starten we met factor C (zie belangrijke ontwikkelingen);
- Uitvoering geven aan ons online communicatiebeleid.

1.6.2 Dienstverlening

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

We hechten veel belang aan het contact met onze inwoners en instellingen. Ons uitgangspunt is dat bij ieder onderwerp bewust gekozen wordt welke momenten en vormen van communicatie, interactie en participatie passend zijn. In 2018 is hiervoor een beleidsnota Dienstverlening opgesteld.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Burgerpeiling: waardering alle inspanningen van de gemeente	waarstaatjegemeente.nl	7,04 (2015)	7,04	-	-	-

* In 2019 voeren we opnieuw een burgerpeiling uit.

Wat gaan we ervoor doen?

- Uitvoering geven aan de in het beleidsplan Dienstverlening opgenomen activiteiten;
- Uitvoering geven aan burgerpeiling "waarstaatjegemeente".

1.6.3 Financieel beleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het behouden van een financieel gezonde gemeente met daarbij de doorontwikkeling van de planning- en controlcyclus - als belangrijk instrument voor de raad om kaders te stellen - verdient blijvende aandacht. Uitgangspunten zijn een solide financieel beleid met een jaarlijks structureel sluitende (meerjaren)begroting en positieve jaarrekening. We zetten in op een begroting waarin de structurele uitgaven voorzien zijn van structurele dekking. Met de fasering die we hiervoor inzetten komen we in 2024 uit op 0%.

Hoe meten we dat?

Indicator*	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Dekking uit reserves voor exploitatie	Begroting	0,9% (2018)	0,6%	0,6%	0,5%	0,4%

*Voor de verplichte financiële kengetallen verwijzen wij u naar de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Wat gaan we ervoor doen?

- Bij aanpassing van structurele lasten zorgen wij voor (voorstellen met) structurele dekking;
- Opstellen van een nieuwe nota Reserves & Voorzieningen.

1.7 Overige gebouwen en gronden

Dit beleidsveld bevat de baten en lasten van onroerend goed dat niet aan een specifiek beleidsveld is toe te rekenen. Op dit onderdeel zijn geen specifieke doelen geformuleerd.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling Belastingkantoor Lococensus-Tricijn (GBLT)

Gemeente Dalfsen neemt deel aan GBLT. GBLT draagt zorg voor een efficiënte en effectieve heffing en invordering van de gemeentelijke belastingen en de uitvoering van de Wet WOZ.

Deelnemingen

Daarnaast heeft de gemeente Dalfsen een aandelenbelang in diverse vennootschappen: BNG, Vitens, Wadinko, Enexis Holding N.V., deelnemingen opgericht naar aanleiding van verkoop Essent en Stichting administratiekantoor Dataland.

Voor de financiële bijdrage, de financiële kengetallen, ontwikkelingen en risico's van deze verbonden partij verwijzen wij u naar de paragraaf verbonden partijen.

Beleidsplannen en verordeningen

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

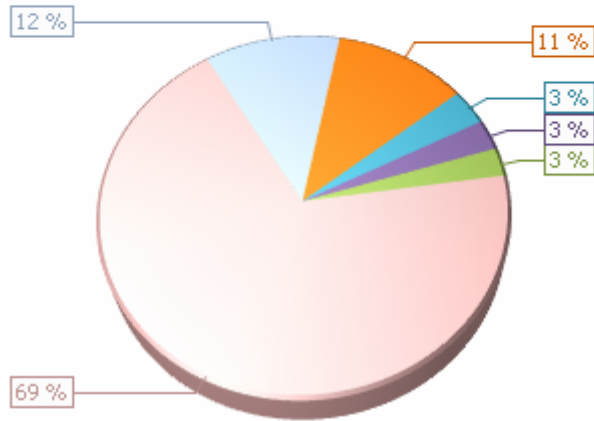
[Bij uitstek Dalfsen Missie/Visie Dalfsen 2020](#)
[Uitwerkingsplan Bij uitstek Dalfsen Missie/Visie Dalfsen 2020](#)
[Raadsagenda "Een Kleurrijke kubus 2018 - 2022"](#)
[Coalitiedocument Dichtbij-DALFSEN-Dichtbij 2018 - 2022](#)
[In de Kern - Communicatiebeleid 2017-2022](#)
Actieplan Interne Communicatie 2016-2020
[Handboek Burgerparticipatie 2012](#)
[Reglement van Orde voor de vergaderingen en andere werkzaamheden van de raad van de gemeente Dalfsen 2014](#)
[Reglement van Orde voor de raadscommissie \(2014\)](#)
[Nota Inkoop- en aanbestedingsbeleid \(2014\)](#)
[Verordening op de fractieondersteuning \(2015\)](#)
[Verordening basisregistratie personen \(BRP\) gemeente Dalfsen 2014](#)
[Verordening commissie bezwaarschriften](#)
[Nota reserves en voorzieningen \(2015\)](#)
[Bijstelling nota reserves en voorzieningen \(2017\)](#)
[Verordening inzake de wijze waarop ingezetenen en belanghebbenden bij de voorbereiding van gemeentelijk beleid wordt betrokken \(Inspraakverordening\) \(2006\)](#)
[Verordening op het burgerinitiatief \(2005\)](#)
[Financiële verordening 212 gemeente Dalfsen \(2017\)](#)
[Controleverordening 213 gemeente Dalfsen \(2017\)](#)
[Onderzoeksverordening 213A gemeente Dalfsen \(2017\)](#)
Regeling Budgettering gemeente Dalfsen 2017
Uitvoeringsregels treasury 2017 gemeente Dalfsen
[Uitgangspunten publieke taak garanties en leningen gemeente Dalfsen 2018](#)
[Verordening onderzoeksrecht gemeenteraad \(2004\)](#)
[Reglement van orde B&W \(2001\)](#)
[Griffieplan 2017-2022, De Verbinding](#)
[Verordening op de werkgeverscommissie voor de griffie](#)
[Organisatieverordening griffie](#)
[Instructie voor de griffier 2017](#)
[Verordening op de rechtspositie van de griffie](#)
[Verordening rechtspositie wethouders, raads- en commissieleden \(2016\)](#)
[Gedragcode integriteit ambtsdragers 2017](#)
Organisatieverordening 2017
Delegatie- en mandaatstatuut

Wat mag het kosten?

Bestuur, ondersteuning en algemene dekkingsmiddelen	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	-10.916	-12.649	-11.577	-12.373	-13.151	-13.744
Baten	40.121	42.018	42.557	43.933	45.084	45.835
Saldo van lasten en baten	29.205	29.369	30.980	31.560	31.933	32.092
Storting in reserves	0	0	0	0	0	0
Ontrekking in reserves	1.543	2.204	724	724	694	537
Resultaat	30.749	31.573	31.704	32.284	32.627	32.629

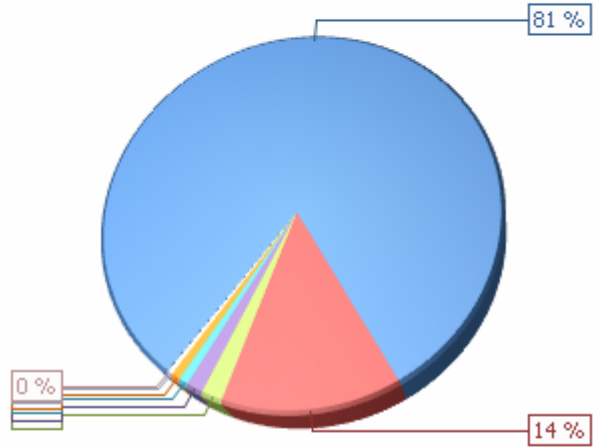
Uitsplitsing naar beleidsvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Algemene baten en lasten	1.121	477	296	-676	-1.467	-2.027
Algemene uitkering	32.190	34.262	35.182	36.240	37.148	37.863
Belastingen en heffingen	5.069	5.227	5.572	5.940	6.141	6.198
Bestuur	-1.098	-1.291	-1.316	-1.324	-1.319	-1.343
Burgerzaken	-786	-891	-998	-932	-962	-968
Overhead	-7.203	-8.317	-7.621	-7.550	-7.469	-7.492
Overige gebouwen en gronden	-88	-98	-136	-138	-139	-141
Saldo van lasten en baten	29.205	29.369	30.980	31.560	31.933	32.092
Mutatie reserves	1.543	2.204	724	724	694	537
Resultaat	30.749	31.573	31.704	32.284	32.627	32.629

Lasten

Algemene uitkering:0
Mutatie reserves:0
Algemene baten en lasten:294
Overige gebouwen en gronden:317
Belastingen en heffingen:375
Burgerzaken:1.317
Bestuur:1.335
Overhead:7.941

Baten

Algemene uitkering:35.182
Belastingen en heffingen:5.947
Mutatie reserves:724
Algemene baten en lasten:589
Overhead:320
Burgerzaken:319
Overige gebouwen en gronden:181
Bestuur:19

Analyse afwijkingen 2018 t.o.v. 2019

Uitsplitsing naar beleidsvelden Bedragen x € 1000	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Verschil	Verschil	Verschil
	2018	2018	2018	2019	2019	2019	Lasten	Baten	Saldo
Algemene baten en lasten	-272	749	477	-294	589	296	-21	-160	-181
Algemene uitkering	0	34.262	34.262	0	35.182	35.182	0	920	920
Belastingen en heffingen	-358	5.585	5.227	-375	5.947	5.572	-17	362	345
Bestuur	-1.346	56	-1.291	-1.335	19	-1.316	11	-37	-25
Burgerzaken	-1.366	475	-891	-1.317	319	-998	49	-157	-107
Overhead	-8.935	617	-8.317	-7.941	320	-7.621	994	-297	697
Overige gebouwen en gronden	-372	274	-98	-317	181	-136	55	-93	-38
Saldo van lasten en baten	-12.649	42.018	29.369	-11.577	42.557	30.980	1.071	539	1.610
Mutatie reserves	0	2.204	2.204	0	724	724	0	-1.480	-1.480
Resultaat	-12.649	44.222	31.573	-11.577	43.281	31.704	1.071	-941	130

Financiële afwijkingen

Hieronder volgt een toelichting op de verschillen groter dan € 50.000 - op beleidsveld niveau - tussen de begroting 2019 en de begroting 2018 (inclusief alle begrotingswijzigingen t/m juni 2018).

De afwijkingen zijn aangeduid als voor- of nadeel. Naddeel betekent dus hogere lasten of lagere baten in de begroting 2019 ten opzichte van de begroting 2018.

Algemene baten en lasten	€ 181.000 N
---------------------------------	--------------------

Treasury

Nadeel € 179.000

De te betalen rente levert een voordeel op van € 24.000 als gevolg van gedane aflossingen op aangetrokken langlopende geldleningen. De te ontvangen rente is in 2019 minder dan in 2018, € 44.000 als gevolg van ontvangen aflossingen op de verstrekte geldleningen.

Op begrotingsbasis wordt uitgegaan van 1% toegerekende rente aan de grondexploitaties. Ten opzichte van 2018 levert dit een nadeel op van € 43.000 als gevolg van een wijziging in de boekwaarde op 1 januari 2019.

Daarnaast wordt er een lagere dividenduitkering verwacht van de BNG en Vitens, totaal € 116.000.

Stelpost loonkosten en overdrachtsdocument

Nadeel € 530.000

In de begroting 2018 was een stelpost van € 70.000 opgenomen voor algemene salarisstijging (0,5%), deze is met ingang van 2019 in de salarisbegroting opgenomen. In de Perspectiefnota 2019 is onder de noemer Personeel en automatisering overdrachtsdocument € 1 mln opgenomen voor personeel en automatisering. In het kader van de ombuigingen stellen wij voor dit bedrag gefaseerd beschikbaar te stellen en voor 2019 het bedrag te verlagen naar € 600.000, zie ook de toelichting in de Bestuurlijke samenvatting, onderdeel Financieel Meerjarenbeeld.

Stelpost overig

Voordeel € 590.000

In 2018 is rekening gehouden met een stelpost van € 190.000 voor tegenvallend accres. Deze is niet opgenomen in 2019.

Conform de meicirculaire 2018 is in 2019 is een stelpost opgenomen van € 400.000 ivm ontvangsten vanuit het BTW compensatie fonds. In de ombuigingen die door ons in de begroting zijn opgenomen wordt voorgesteld deze met € 100.000 te verhogen. Zoals in de inleiding al is aangekondigd is er een stelpost opgenomen om de ambities van de raad te kunnen verwezenlijken en de schommelingen in de algemene uitkering op te vangen, deze is onder deze post als last opgenomen voor € 100.000.

Onvoorzien**Nadeel € 61.500**

Jaarlijks is een bedrag van € 3 per inwoner beschikbaar als stelpost onvoorzien (€ 84.000). Bij de 1e bestuursrapportage 2018 is besloten een bedrag van € 61.500 in te zetten voor Flash (Kulthurhus De Spil) en de Fontein in het Waterfront.

Algemene Uitkering	€ 920.000 V
---------------------------	--------------------

Dit is conform de afwijking in de meicirculaire 2018 / Perspectiefnota 2019 (€ 34.136.000 - € 35.082.000)

Daarnaast is er nog sprake van een afwijking van € 26.000. Dit is het bedrag dat in 2017 is ontvangen (op basis van de meicirculaire 2018) voor vergunninghouders die in november en december 2017 zijn gehuisvest.

Belastingen en heffingen	€ 345.000 V
---------------------------------	--------------------

OZB**Voordeel € 324.000**

Voor 2019 is rekening gehouden met een verhoging van 6%. Daarnaast is ook rekening gehouden met areaaluitbreiding door nieuwbouw. Totaal zijn de opbrengsten € 340.000 hoger dan in 2018. De bijdrage aan het GBLT (voor het onderdeel dat wordt toegerekend aan OZB) is verhoogd met € 32.000 en de afschrijvingslast van software € 15.000 is vervallen met ingang van 2019.

Toeristenbelasting**Voordeel € 20.000**

In de oorspronkelijke begroting 2018 is rekening gehouden met een opbrengst van € 143.000 o.b.v. 168.000 overnachtingen. Op basis van de tweede voortgangsrapportage van het GBLT (juli 2018) is de verwachting dat de opbrengst over het jaar 2018 uit gaat komen op € 160.000 (188.000 overnachtingen). Het aantal overnachtingen lijkt een structureel karakter te hebben. Voor 2019 houden wij rekening met een stijging van 24.000 overnachtingen, gezien ook de huidige economische groei en gaan wij uit van totaal 192.000 overnachtingen (zie voor het aantal overnachtingen ook Wat willen we bereiken? onder 5.4).

Burgerzaken	€ 107.000 N
--------------------	--------------------

Leges rijbewijzen en reisdocumenten**Nadeel € 86.000**

Door de grote daling van het aantal aanvragen (ivm aanpassing geldigheidsduur van vijf naar tien jaar) daalt de legesopbrengst vanaf 2019 jaarlijks met ca. € 145.000. Daar staat tegenover dat de legesafracht aan de rijksoverheid daalt met ongeveer € 40.000 (conform PPN 2018). De daling van het aantal aanvragen was ook deels voor 2018 het geval. Via de 1e bestuursrapportage 2018 zijn daarom ook de legesopbrengsten en afdrachten aan het rijk bijgesteld voor het jaar 2018.

Verkiezingen**Nadeel € 35.000**

In 2018 was er 1 verkiezing, te weten Gemeenteraad in combinatie met het referendum. In 2019 zijn er 2 verkiezingen: Provinciale Staten & Waterschap en het Europees Parlement.

Apparaatskosten

De apparaatskosten worden op totaalniveau toegelicht binnen de Financiële afwijkingen van programma 1.

Overhead	€ 697.000 V
-----------------	--------------------

Communicatiebeleid**Nadeel € 55.000**

Conform de PPN 2019-2022 zijn de budgetten voor het versterken van de communicatiekracht, het tijdig inspelen op nieuwe ontwikkelingen in communicatie en het promotiebeleid incidenteel verhoogd in 2019 met een bedrag van € 55.000.

Toevoeging aan voorziening groot onderhoud gem gebouwen**Voordeel € 875.000**

In 2018 is incidenteel een bedrag van € 930.000 toegevoegd aan de voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen. Daarnaast is op basis van de PPN 2019 de toevoeging aan de voorziening structureel verhoogd van € 110.000 naar € 165.000.

Afschrijvingslasten gemeentehuis**Voordeel € 490.000**

De afschrijvingslasten van gemeentehuis gebouw (installaties en inventaris) en meubilair liepen t/m 2018. Deze bedragen werden onttrokken aan de reserve kapitaallasten (KL) en levert daar ook een nadeel op. Zie ook hieronder bij "mutaties in de reserves". Voor de begroting is het effect budgetneutraal.

In de Investeringsplanning 2019 is rekening gehouden met vervanging van een deel van het meubilair in het jaar 2021.

Transformatie MO opleidingsbudget**Nadeel € 170.000**

Voor de uitvoering van de transformatie is in totaal € 260.000 nodig voor opleiding en ontwikkeling van de medewerkers. Een deel van deze kosten valt in 2018 (€ 30.000). Het grootste deel ad. € 170.000 valt in 2019 en in 2020 zal € 60.000 worden uitgegeven. Het budget voor 2018 is aangevraagd bij de 2e bestuursrapportage 2018.

Toerekening uren aan investeringen**Nadeel € 212.000**

Het bedrag dat als apparaatskosten wordt toegerekend aan investeringen en projecten is in de begroting 2018 geraamd op € 373.000. In 2019 is hiervoor een bedrag van € 161.000 geraamd. Het verschil wordt met name veroorzaakt doordat met ingang van 2019 de inzet van uren rechtstreeks bij de investeringen wordt geraamd.

Salarissen overhead**Nadeel € 230.000**

Op het onderdeel overhead zijn in 2019 meer salariskosten toegerekend en deze worden op totaalniveau toegelicht binnen programma 1.

Mutaties reserves		€ 1.480.000 N
Vervallen dividend WMO	€ 5.000	nadeel
Medewerkers tevredenheidsonderzoek in 2019	€ 15.000	voordeel
Kapitaallasten gemeentehuis installaties en inventaris (t/m 2018)	€ 445.000	nadeel
Kapitaallasten gemeentehuis meubilair (t/m 2018)	€ 45.000	nadeel
Extra storting voorziening groot onderhoud gebouwen in 2018	€ 930.000	nadeel
Budgetoverheveling 2017 naar 2018 tbv Website	€ 18.000	nadeel
Budgetoverheveling 2017 naar 2018 tbv Verbouw MO	€ 29.000	nadeel
Budgetoverheveling 2017 naar 2018 tbv BBV wijzigingen	€ 40.000	nadeel
Kapitaallasten brandweerkazerne	€ 17.000	voordeel
Totaal	€ 1.480.000	nadeel

Een nadeel wil hier zeggen dat de onttrekking in 2018 wel plaatsvond en in 2019 niet (meer). Een voordeel betekent dat er een onttrekking in 2019 wel plaats gaat vinden en in 2018 niet.

Hieronder de algemene toelichting op apparaatskosten

Op het moment dat er, om wat voor reden dan ook, personeel nodig is in onze organisatie wordt organisatiebreed gekeken naar een oplossing. Zo kan het zijn dat vacature-gelden van de ene eenheid ingezet worden voor een andere eenheid, niet ingezette zwangerschapsgelden ingezet worden voor het vervangen van een andere collega die vanwege zwangerschap uitvalt enz. Dit levert een grote hoeveelheid mutaties op de veelal middels de bestuursrapportages met de raad gecommuniceerd worden. Vandaar dat deze toelichting op hoofdlijnen in programma 1 verantwoord wordt.

In de begroting wordt in 2019 rekening gehouden, conform perspectiefnota, met een verhoging op personeelslasten vanuit het overdrachtsdocument. Daarnaast is er een salarisverhoging van 2% meegenomen.

Salariskosten op personeel van derden vallen over het geheel genomen in 2019 lager uit dan in 2018. Dit komt doordat via de bestuursrapportages personeel van derden incidenteel in 2018 bijgeraamd is. Dit heeft alles te maken met ziekte, zwangerschappen en inzet van personeel i.v.m. vacatures.

De raming voor 2019 voor ziekte- en zwangerschapsgelden is hoger dan in 2018, dit komt omdat er in 2018 afgeraamd is ten behoeve van de inzet van deze budgetten voor ziekte en zwangerschapsvervanging.

De ontvangen detacheringsgelden zijn in 2018 hoger dan in 2019. De ontvangen gelden worden bij de bestuursrapportages geraamd en zitten niet in de oorspronkelijke begroting (dat kan in de meeste gevallen ook niet omdat de detachering bij het opstellen van de begroting nog niet bekend is).

Door bovenstaande punten vinden er veel verschuivingen plaats binnen de programma's en zijn oorspronkelijke budgetten soms lager dan wel hoger dan in het voorgaande jaar.

Onderdeel 1A Bestuur

Uitsplitsing naar beleidsvelden	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Bestuur	1.316	1.324	1.319	1.343
Burgerzaken	998	932	962	968
Saldo van lasten en baten	2.314	2.256	2.282	2.310
Resultaat	2.314	2.256	2.282	2.310

Onderdeel 1B Ondersteuning

Uitsplitsing naar beleidsvelden	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Overhead	-7.621	-7.550	-7.469	-7.492
Overige gebouwen en gronden	-136	-138	-139	-141
Saldo van lasten en baten	-7.756	-7.688	-7.608	-7.632
Mutatie reserves	724	724	694	537
Resultaat	-7.033	-6.964	-6.914	-7.096

Onderdeel 1C Algemene dekkingsmiddelen

Uitsplitsing naar beleidsvelden	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Algemene uitkering	-35.182	-36.240	-37.148	-37.863
Algemene baten en lasten	-296	676	1.467	2.027
Belastingen en heffingen	-5.572	-5.940	-6.141	-6.198
Resultaat	-41.050	-41.504	-41.822	-42.035

PROGRAMMA 2 OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID

Omschrijving van het programma

Het programma omvat het integrale veiligheidsbeleid waarin de gemeente een regierol vervult ten opzichte van politie, justitie, ketenpartners en burgers. Samen met deze en andere partners op het gebied van veiligheid wordt aan het integrale veiligheidsbeleid uitvoering gegeven. Dit betreft zowel de sociale veiligheid (bv. jeugdoverlast, huiselijk geweld etc.) als ook de fysieke veiligheid (rampenbestrijding en crisisbeheersing, verkeersveiligheid etc.). Er wordt actief ingespeeld op nieuwe trends en ontwikkelingen in het veiligheidsdomein.

Portefeuillehouders en beleidsvelden

Portefeuillehouder	Beleidsveld
Portefeuillehouder Burgemeester	Openbare orde en veiligheid
Portefeuillehouder van Leeuwen	Mutatie reserves

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren (12-17 jaar)	2017	Bureau Halt	129	131	115
Harde kern jongeren	Aantal per 10.000 inwoners 12-14 jr	2014	KLPD*	0,2	1,3	0,8
*Korps Landelijke Politiediensten						
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	2017	CBS	0,5	2,2	1
Gewelddsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2017	CBS	1,3	5	3,6
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2017	CBS	1,4	2,9	2,3
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2018	CBS	1,4	4,8	4

Belangrijke ontwikkelingen

Implementatie Wet aanpak woonoverlast

Op 1 juli 2017 is de Wet aanpak woonoverlast in werking getreden. Met deze wet krijgt de burgemeester de bevoegdheid om een gedragsaanwijzing op te leggen bij ernstige en herhaaldelijke woonoverlast, zowel in huur- als koopwoningen. Hiertoe wordt eerst een Plan van Aanpak opgesteld in samenwerking met interne afdelingen en externe partners zoals politie, SAAM Welzijn en VechtHorst. Daarnaast dient, voor het opnemen van de bevoegdheden, een APV wijziging plaats te vinden. Deze wordt ter besluitvorming voorgelegd aan de raad.

Wat willen we bereiken?

2.1 Openbare orde en veiligheid

Integrale veiligheid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Op basis van objectieve en subjectieve veiligheidscijfers worden in 2018 (planning oktober 2018 vaststelling in de gemeenteraad) de nieuwe prioriteiten voor het integrale veiligheidsbeleid voor de periode 2019 - 2022 geformuleerd. De resultaten die we willen bereiken zijn gericht op de gehele looptijd van het integrale veiligheidsbeleid 2019-2022. Eind 2021 wordt een nieuwe veiligheidsanalyse (Veiligheidsmonitor en politiecijfers) gehouden waarmee we kunnen vaststellen of de gestelde doelstellingen zijn behaald. Speerpunten uit het voorgestelde veiligheidsbeleid 2019 - 2022 zijn het terugdringen van problematiek rondom woninginbraken, aanpak woonoverlast en te hard rijden. Concrete uitvoeringsmaatregelen worden vastgelegd in het Uitvoeringsprogramma 2019-2020.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Aantal woninginbraken	Politicijfers	40 stuks (2017)	35	30	25	20
Te hard rijden (percentage veel overlast)	*Veiligheidsmonitor	61% (2017)	-	-	55%	-
Aanpak woonoverlast (percentage veel overlast)	*Veiligheidsmonitor	24% (2017)	-	-	20%	-

* veiligheidsmonitor wordt vierjaarlijks uitgevoerd.

Wat gaan we ervoor doen?

- Brede voorlichting via diverse beschikbare kanalen, sociale media, burgernet etc.;
- Nauwe samenwerking met politie, o.a. donkere dagen offensief;
- Creëren bewustwording bij weggebruikers, o.a. door plaatsen snelheidsdisplays en diverse educatie en voorlichtingsprojecten;
- Opnemen van de Wet aanpak woonoverlast in de APV van de gemeente;
- Inzetten buurtbemiddeling.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland

De gemeente Dalfsen neemt deel aan de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland. Veiligheidsregio IJsselland werkt als brandweer, politie, geneeskundige hulpverlening met gemeenten en andere partners samen in het voorkomen, bestrijden en beperken van de gevolgen van branden, ongevallen, rampen en crisis.

Bij de vaststelling van de kadernota verbonden partijen (2016) is besloten dat aan het begin van iedere raadsperiode een gemeentelijke visie wordt opgesteld, waarin wordt aangegeven wat de gemeente wil realiseren bij/met de verbonden partij. Met de eind 2018 op te stellen visie wordt aangegeven welke specifieke bijdrage de verbonden partij levert aan de realisatie van de beleidsdoelstellingen van de gemeente en welke prestaties en producten hiervoor worden geleverd.

Voor de financiële bijdrage, de financiële kengetallen, beleidsvoornemens, ontwikkelingen en risico's van deze verbonden partij verwijzen wij u naar de paragraaf verbonden partijen.

Beleidsplannen en verordeningen

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

[Algemene plaatselijke verordening \(2018\)](#)

Bestuurlijke Nota Veiligheidsstrategie 2019-2022

Beleidsplan integrale veiligheid 2019-2022

Gemeenschappelijke regeling GGD IJsselland

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland

Meerjarenbeleidsplan Veiligheidsregio IJsselland 2019-2022

Regionaal Risicoprofiel 2019-2022 Veiligheidsregio IJsselland

[Beleidsregels evenementen](#)

Uitvoeringsprogramma Integrale Veiligheid 2019-2020

Regionaal Repressief Dekkingsplan 2019-2022 (Brandweer)

Besluit brandveilig gebruik en basishulpverlening overige plaatsen

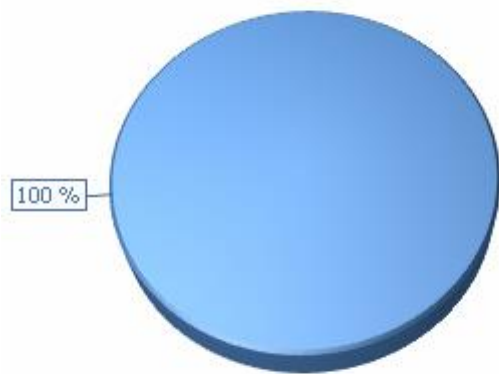
Wat mag het kosten?

Openbare orde en veiligheid	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	-2.046	-2.092	-2.221	-2.222	-2.224	-2.225
Baten	17	81	78	78	79	79
Saldo van lasten en baten	-2.029	-2.011	-2.143	-2.144	-2.145	-2.147
Storting in reserves	0	0	0	0	0	0
Ontrekking in reserves	0	0	0	0	0	0
Resultaat	-2.029	-2.011	-2.143	-2.144	-2.145	-2.147

Uitsplitsing naar beleidsvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Openbare orde en veiligheid	-2.029	-2.011	-2.143	-2.144	-2.145	-2.147
Saldo van lasten en baten	-2.029	-2.011	-2.143	-2.144	-2.145	-2.147
Mutatie reserves	0	0	0	0	0	0
Resultaat	-2.029	-2.011	-2.143	-2.144	-2.145	-2.147

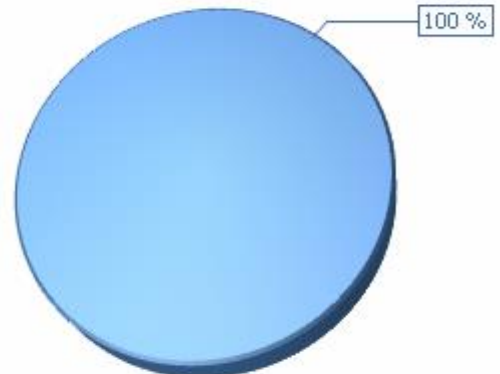

Lasten

Openbare orde en veiligheid:2.221

Baten

Openbare orde en veiligheid:78

Analyse afwijkingen 2018 t.o.v. 2019

Uitsplitsing naar beleidsvelden Bedragen x € 1000	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Verschil	Verschil	Verschil
	2018	2018	2018	2019	2019	2019	Lasten	Baten	Saldo
Openbare orde en veiligheid	-2.092	81	-2.011	-2.221	78	-2.143	-128	-3	-131
Saldo van lasten en baten	-2.092	81	-2.011	-2.221	78	-2.143	-128	-3	-131
Mutatie reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	-2.092	81	-2.011	-2.221	78	-2.143	-128	-3	-131

Financiële afwijkingen

Hieronder volgt een toelichting op de verschillen groter dan € 50.000 - op beleidsveld niveau - tussen de begroting 2019 en de begroting 2018 (inclusief alle begrotingswijzigingen t/m juni 2018).

De afwijkingen zijn aangeduid als voor- of nadeel. Naddeel betekent dus hogere lasten of lagere baten in de begroting 2019 ten opzichte van de begroting 2018.

Openbare orde en veiligheid	€ 131.000 N
------------------------------------	--------------------

Veiligheidsregio IJsselland

Naddeel € 56.000

Als gevolg van indexering stijgt de bijdrage aan de Veiligheidsregio in 2019 met € 56.000 (conform Perspectiefnota).

Opvang zwerfdieren

Naddeel € 10.000

De gemeentelijke verplichting tot het in bewaring nemen van een gevonden dier hadden wij overgedragen aan een dierenpension. Dit pension heeft besloten te stoppen met haar bedrijfsactiviteiten. Daarom zijn we op zoek gegaan naar een nieuwe partij voor de opvang en verzorging van gevonden gezelschapsdieren. Het nieuwe contract brengt € 10.000 aan extra kosten met zich mee.

Apparaatskosten

Naddeel € 60.000

De apparaatskosten worden op totaalniveau toegelicht binnen de Financiële afwijkingen van programma 1.

PROGRAMMA 3 BEHEER OPENBARE RUIMTE

Omschrijving van het programma

Het programma omvat het gemeentelijk verkeers- en vervoersbeleid (verkeersveiligheid) en de zorg voor het beheer en de aanleg van alle voorzieningen in de openbare ruimte, zoals wegen, civiele kunstwerken, openbaar groen, speelplaatsen, volkstuinen en openbare verlichting.

Portefeuillehouders en beleidsvelden

Portefeuillehouder	Beleidsveld
Portefeuillehouder Van Leeuwen	Openbaar groen Verkeer en vervoer Mutatie reserves

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	%	2015	VeiligheidNL	11%	9%	10%
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	%	2015	VeiligheidNL	7%	8%	7%

Belangrijke ontwikkelingen

Gemeentelijk Verkeer en Voerplan (GVVP)

In 2019 wordt het huidige uitvoeringsprogramma (UVP) geëvalueerd en geactualiseerd, met daarin de projecten voor 2019 - 2021. In het UVP krijgen diverse verkeersveiligheidsplannen en uitvoeringsprojecten een plaats en staat per jaar aangegeven welk project wordt uitgevoerd. De verkeerskundige punten die in de Kleurrijke kubus en coalitiedocument worden benoemd dienen als input voor het UVP, waaronder het e-laden van auto's en fietsen. De verkeersveiligheid op routes voor schoolgaande jeugd en ouderen heeft en blijft in het UVP de nodige aandacht krijgen.

Fietsbeleid

Provincie Overijssel heeft samen met partners en de gemeenten gewerkt aan het Kernnet Fiets Overijssel. Binnen dit Kernnet worden routes aangewezen waarvan de aanpak een hoge prioriteit heeft. Samen met provincie en de gemeenten Zwolle, Ommen en Hardenberg zijn in 2018 mogelijkheden onderzocht om de fietsroutes tussen Zwolle en Hardenberg te verbeteren tot een kwalitatief hoogwaardige fietsroute. De aanleg van de (snel-)fietsroute Dalfsen-Zwolle, waarvoor planvoorbereiding gestart is, is onderdeel van deze route.

In 2019 wordt een integrale fietsvisie opgesteld met daarin de gewenste investeringen aan de belangrijke fietsroutes binnen de gemeente Dalfsen, waaronder de fietsroute Lemelerveld - Raalte. In 2018 is een analyse gemaakt van de verkeersveiligheid op de rotonde Kampmansweg. Voor beschikbaar stellen van middelen wordt per project t.z.t. een voorstel aan u voorgelegd.

Provinciale wegen

Op het provinciale wegennet spelen diverse ontwikkelingen. Zo zijn een aantal infrastructurele projecten uitgevoerd zoals de N35 (Zwolle-Wijthmen) en de N348 en gaat de komende jaren de Vechtdalverbinding (N340-N377) in uitvoering. Binnen alle projecten vragen wij gezamenlijk met de andere partijen bij de Provincie aandacht voor het onderliggend wegennet en specifiek voor het fietsverkeer. Bij de N377 is de veilige aansluiting met de Backxlaan, Evenboersweg en ontsluiting van de Grift een aandachtspunt. Daarnaast zijn we betrokken bij lokale vraagstukken en het beperken van sluipverkeer en streven we naar zo weinig mogelijk hinder tijdens uitvoering.

Voorplein gemeentehuis Dalfsen

We gaan bezig met het herinrichten van het voorplein van het gemeentehuis in Dalfsen. Het project wordt integraal opgepakt en maakt onderdeel uit van verschillende beleidsvelden.

Het doel van het project is om de toegankelijkheid van het gemeentehuis Dalfsen te verbeteren en de fysieke openbare ruimte een kwaliteitsimpuls geven. We gaan dit project in samenspraak vorm geven met verschillende stakeholders en/of belangengroepen.

Op dit moment is nog niet duidelijk wat de kosten zijn. Wij streven ernaar om bij de eerste bestuursrapportage, dan wel perspectiefnota 2020 duidelijk te hebben wat de kosten en de bijbehorende dekking zal zijn. Wij zullen dan een verzoek om budget bij de raad indienen.

Wat willen we bereiken?

3.1 Openbaar groen

3.1.1 Openbaar groen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Door behoud van een duurzame, veilige, nette en groene omgeving als kernkwaliteit van de kernen en het buitengebied van de gemeente, bijdragen aan de missie en visie van de gemeente Dalfsen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Beheerdisciplines voldoen aan de onderhoudsnorm*.	Schouw	100% (2016)	100%	100%	100%	100%

*De onderhoudsnorm is A voor dorpscentra, de hoofdstructuren en begraafplaatsen. Voor de overige functiegebieden geldt onderhoudsnorm B.

De te behalen prestatie is opgenomen in figuur 1 van het IBOR. Als per discipline 90% van de metingen voldoet aan of hoger is dan de gestelde norm, wordt 100% voldaan aangegeven.

Wat gaan we ervoor doen?

- Gewenste onderhoudskwaliteit realiseren;
- Twee keer per jaar meten van de onderhoudskwaliteit volgens de beeldsystematiek van het CROW;
- Vormgeven van het participatiebeleid voor het integraal beheer van de openbare ruimte;
- Het behouden van de Barometer Duurzaam Terreinbeheer niveau goud (sinds 2010);

3.1.2 Speelvoorzieningen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Voorzien in een passende en aantrekkelijke speelruimte voor de kinderen, door te zorgen voor:

1. Voldoende speelruimte in relatie tot buurtopbouw en kinderdichtheid;
2. Gevarieerde inrichting van de speelruimte die aansluit op de behoeftegroepen;
3. Betrokkenheid van gebruikers, ouders, omwonenden en professionals bij de speelruimte.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Toegroeien naar 24 centrale buurtplekken	Eigen gegevens	19 (2018)	20	21	22	23
Toegroeien naar 61 steunplekken	Eigen gegevens	51 (2018)	53	55	57	59
Omvormen speelplekken naar 33 informele speelplekken	Eigen gegevens	11 (2018)	15	19	24	29

Een centrale buurtplek is een goed bereikbare speelplek per buurt of cluster van buurten die geschikt is voor een brede doelgroep van 0 t/m 18 jaar. Een steunplek is een aanvullende speelvoorziening afgestemd op de specifieke buurtleeftijd.

Wat gaan we ervoor doen?

- Omvormen reguliere grotere speelplek naar centrale buurtspeelplekken voor iedereen; -
- Omvormen reguliere speelplek naar kleinere steunplekken; -
- Omvormen formele speelplekken met toestellen naar informele speelplekken zonder toestellen;
- Aanleggen nieuwe speelplekken.

3.2 Verkeer en vervoer

3.2.1 Verharding

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Door behoud van een duurzame, veilige en nette omgeving als kernkwaliteit van de kernen en het buitengebied van de gemeente, bijdragen aan de missie en visie van de gemeente Dalfsen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Beheerdisciplines voldoen aan de onderhoudsnorm B/C.	Schouw	100% (2016)	100%	100%	100%	100%

De te behalen prestatie is opgenomen in figuur 1 van het IBOR. 100% voldaan wordt als per discipline 90% van de metingen voldoet aan of hoger is dan de gestelde norm.

Wat gaan we ervoor doen?

- Gewenste onderhoudskwaliteit realiseren;
- Twee keer per jaar meten van de onderhoudskwaliteit volgens de beeldsystematiek van het CROW;
- Vormgeven van het participatiebeleid voor het integraal beheer van de openbare ruimte;
- Het behouden van de Barometer Duurzaam Terreinbeheer niveau goud (sinds 2010).

3.2.2 Gemeentelijk verkeers- en vervoersbeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

We willen een actueel verkeers- en vervoersbeleid blijven houden met daaraan gekoppeld een uitvoeringsprogramma (UVP). Binnen de kaders van dit beleid streven we naar goede verkeers- en vervoersvoorzieningen. Wij betrekken maatschappelijke partners en burgers bij het vorm geven en uitvoeren van ons beleid. We geven de nodige aandacht en uitvoering aan het fietsbeleid. Binnen de planvorming N-wegen door de provincie (N340, N348, N377) en Rijk (N35) blijven wij de belangen van onze gemeente inbrengen.

Hoe meten we dat?

Zie onder kopje verplichte beleidsindicatoren van dit programma.

Wat gaan we ervoor doen?

- Evalueren en actualiseren uitvoeringsprogramma GVVP;
- Opstellen fietsvisie voor alle belangrijke fietsroutes binnen de gemeente Dalfsen, inclusief een uitvoeringsprogramma;
- Verbeteren fietsroute Dalfsen - Zwolle.

3.2.3 Verkeersveiligheid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

We streven naar minder ongevallen. Niet alleen concrete ongevallen maar ook gevoel van onveiligheid (subjectieve veiligheid) speelt hierbij een rol. Samen met maatschappelijke partners, plaatselijk belangen, adviseurs en burgers besteden wij hier aandacht aan. De fietser, de eigen buurt en schoolroutes zijn hierbij speerpunten.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Aanpak onveilige situaties, jaarlijks één project.	Eigen gegevens	-	1	1	1	1

Wat gaan we ervoor doen?

- Uitvoeren verbetermaatregelen rotonde Kampmansweg.

Verbonden partijen

Niet van toepassing.

Beleidsplannen en verordeningen

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

[Beleidsplan integraal beheer openbare ruimte \(2017\)](#)

[Wegenbeheerplan \(2017-2020\)](#)

[Beheerplan civiele kunstwerken \(2018-2022\)](#)

[Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)

[Beleidsplan Licht in de Openbare Ruimte](#)

Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan voor periode 2016-2026

Uitvoeringsprogramma GVVP 2016-2018 (evaluatie en actualisatie in 2019)

[Nota openbaar vervoer \(2010\)](#)

[Groenstructuurplan 2013-2017 \(actualisatie in 2019\)](#)

Groenbeheerplan 2008-2012

Strategisch bedrijfsplan (2014)

[Gladheidsbestrijdingsplan \(2017\)](#)

[Beheerplan beheersing eikenprocessierups \(2017-2021\)](#)

[Speelruimteplan 2014-2023](#)

Speelbeheerplan 2014-2018

[Steenmarterbeheerplan \(2017-2023\)](#)

Kapvergunningenbeleid (onderdeel van de APV en bestemmingsplannen Buitengebied en Kernen)

[Beleidsregels kappen houtopstanden 2018](#)

[Notitie beoordeling aanvraag kappen houtopstanden \(2018\)](#)

Hondenbeleid in de kernen 2017-2020

Gedragscode Wet Natuurbeheer 2016 (ligt bij ministerie voor goedkeuring)

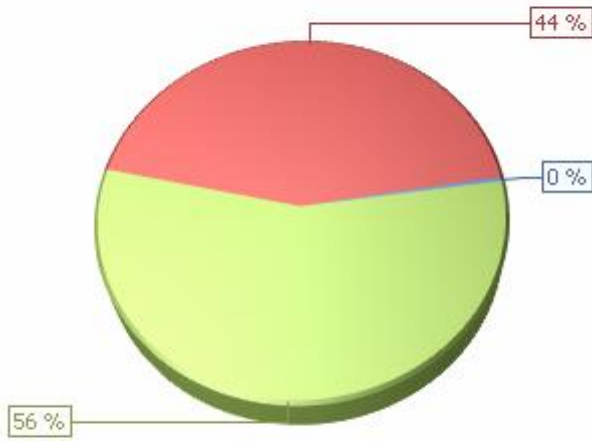
Wat mag het kosten?

Beheer openbare ruimte	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	-5.730	-5.289	-5.412	-5.407	-5.602	-5.534
Baten	376	271	178	179	179	180
Saldo van lasten en baten	-5.354	-5.018	-5.233	-5.228	-5.423	-5.354
Storting in reserves	-140	-116	-20	-20	-20	-20
Ontrekking in reserves	527	341	355	335	315	260
Resultaat	-4.967	-4.793	-4.898	-4.912	-5.128	-5.114

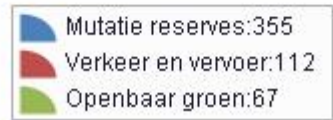
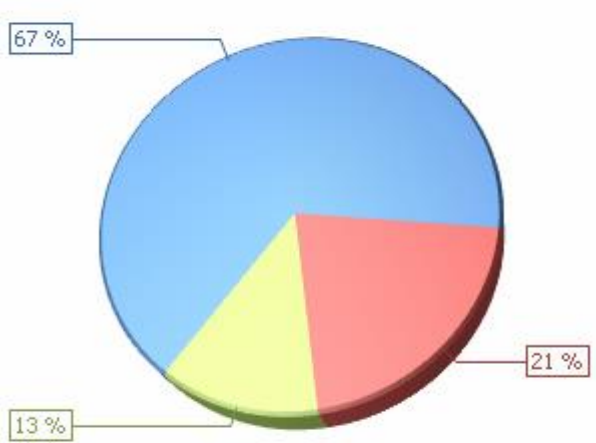
Uitsplitsing naar beleidsvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Openbaar groen	-2.336	-2.156	-2.320	-2.334	-2.438	-2.356
Verkeer en vervoer	-3.018	-2.862	-2.914	-2.894	-2.986	-2.998
Saldo van lasten en baten	-5.354	-5.018	-5.233	-5.228	-5.423	-5.354
Mutatie reserves	386	225	335	315	295	240
Resultaat	-4.967	-4.793	-4.898	-4.912	-5.128	-5.114

Lasten

Baten

Analyse afwijkingen 2018 t.o.v. 2019

Uitsplitsing naar beleidsvelden Bedragen x € 1000	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Verschil	Verschil	Verschil
	2018	2018	2018	2019	2019	2019	Lasten	Baten	Saldo
Openbaar groen	-2.343	188	-2.156	-2.387	67	-2.320	-43	-121	-164
Verkeer en vervoer	-2.946	83	-2.862	-3.025	112	-2.914	-79	28	-51
Saldo van lasten en baten	-5.289	271	-5.018	-5.412	178	-5.233	-123	-93	-215
Mutatie reserves	-116	341	225	-20	355	335	96	15	111
Resultaat	-5.405	612	-4.793	-5.432	534	-4.898	-27	-78	-105

Financiële afwijkingen

Hieronder volgt een toelichting op de verschillen groter dan € 50.000 - op beleidsveld niveau - tussen de begroting 2019 en de begroting 2018 (inclusief alle begrotingswijzigingen t/m juni 2018).

De afwijkingen zijn aangeduid als voor- of nadeel. Naddeel betekent dus hogere lasten of lagere baten in de begroting 2019 ten opzichte van de begroting 2018.

Openbaar groen	€ 164.000 N
-----------------------	--------------------

Ontwikkeling participatiebeleid

Voordeel € 15.000

In de eerste bestuursrapportage 2018 is incidenteel € 15.000 beschikbaar gesteld voor participatiebeleid integraal beheer openbare ruimte.

Afschrijvingen

Nadeel € 10.000

De hogere afschrijvingslasten worden met name veroorzaakt door nieuw aangeschafte tractie.

Brandstofkosten

Nadeel € 24.000

In de perspectiefnota zijn extra middelen gevraagd in verband met verduurzaming van de brandstofkosten van het wagenpark van de buitendienst.

Openbaar groen groot onderhoud

Nadeel € 10.000

Bij de vaststelling van het investeringsplan 2018 - 2021 is voor de jaren 2019 - 2021 € 10.000 extra beschikbaar gesteld voor het groen structuurplan. Deze extra middelen worden gedekt uit de reserve herstructurering openbaar groen.

Openbaar groen groot onderhoud

Nadeel € 96.000

In 2017 en 2018 is het project Snippergroen uitgevoerd. Dit betrof de verkoop van groenstroken in de gemeente. Dit project is nagenoeg afgerond.

Apparaatskosten

Nadeel € 38.000

De apparaatskosten worden op totaalniveau toegelicht binnen de Financiële afwijkingen van programma 1.

Verkeer en vervoer	€ 51.000 N
---------------------------	-------------------

Afschrijvingen

Nadeel € 89.000

In 2019 zijn een aantal afschrijvingslasten geraamd van investeringen waarvan voorzien wordt dat ze in 2018 gedaan zullen worden.

Planvorming N340

Voordeel € 20.000

In de 1e berap 2018 is incidenteel € 50.000 gevraagd voor de Vechtdalverbinding (N340-N377). In de perspectiefnota 2019 is aanvullend € 30.000 voor 2019 gevraagd. Per saldo levert dit in de begroting van 2019 een voordeel op van € 20.000.

Herinrichten opwaarderen woonomgeving**Nadeel € 20.000**

Met ingang van 2019 wordt in de kredieten rekening gehouden met 10% t.b.v. inzet eigen personeel. In het investeringsplan 2019 en verder is toename opgenomen.

Openbare verlichting groot onderhoud**Nadeel € 10.000**

Met ingang van 2019 wordt in de kredieten rekening gehouden met 10% t.b.v. inzet eigen personeel. In het investeringsplan 2019 en verder is toename opgenomen.

Gladheidsbestrijding**Nadeel € 10.000**

In de perspectiefnota zijn extra middelen gevraagd in verband met het nadeel dat is ontstaan door de Europese aanbesteding inkoop zout.

Apparaatskosten infrastructurele projecten**Voordeel € 75.000**

Vanuit het GVVP en de planvorming N 348 wordt dekking ingezet voor inzet personeel.

Apparaatskosten**Nadeel € 15.000**

De apparaatskosten worden op totaalniveau toegelicht binnen de Financiële afwijkingen van programma 1.

Mutaties reserve	€ 111.000 V
-------------------------	--------------------

Mutatie reserve (lasten)**Voordeel € 96.000**

De lasten voor de exploitatie zijn lager. Dit wordt veroorzaakt door een eenmalige storting in de reserve herstructurering openbaar groen die in 2018 heeft plaatsgevonden (zie bij openbaar groen groot onderhoud).

Mutatie reserve (baten)**Voordeel € 15.000**

De baten voor de exploitatie zijn hoger. Dit wordt veroorzaakt door een bijdrage vanuit de reserve verbouw werf Dalfsen voor de extra zonnepanelen op de werf.

PROGRAMMA 4 ECONOMISCHE ZAKEN

Omschrijving van het programma

De ambitie van het economische beleid in Dalfsen is het behouden van een vitale economie die inwoners van de gemeente voldoende werkgelegenheid biedt, in aansluiting op hetgeen de regio doet en biedt. Programma 4 omvat alle activiteiten die bijdragen aan bovenstaand doel en heeft betrekking op bedrijfsterreinen, bedrijfsvestigingen en ambulante handel.

Portefeuillehouders en beleidsvelden

Portefeuillehouder	Beleidsveld
Portefeuillehouder Schuurman	Economie
Portefeuillehouder Van Leeuwen	Grondexploitatie bedrijven Mutatie reserves

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Functiemenging	%	2017	LISA*	51,3%	52,4%	49,4%
*LISA: Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen						
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners (15 t/m 64 jaar)	2017	LISA	155,6	139,7	137

Belangrijke ontwikkelingen

Regio Zwolle

Het eindrapport "Regio Zwolle stapt over eigen grenzen" en de bijbehorende aanpak en werkwijze is per september 2018 ingegaan. In 2019 zullen we in de regio gaan samenwerken aan de thema's die in de Nieuwe Agenda zijn benoemd: economie, human capital agenda, leefomgeving, bereikbaarheid, energie. Per thema worden opgaven benoemd. Middels 'coalitions of the willing' zullen gemeenten en overige partners samenwerken aan deze opgaven. Inmiddels heeft Dalfsen commitment uitgesproken voor de uitwerking van een Human Capital Agenda en bijbehorend Regionaal Ontwikkelfonds. Deze aanpak heeft tot doel om vraag en aanbod op de arbeidsmarkt op elkaar aan te laten sluiten door te investeren in werkenden en werklozen. Wendbaarheid, weerbaarheid en inclusiviteit zijn centrale begrippen daarbij. Middels het Regionaal Ontwikkelfonds wil de regio 5 tot 10% van alle werkenden (bij)scholen en daarnaast jaarlijks 500 tot 1000 extra (ontwikkel)trajecten voor kwetsbare groepen realiseren.

De verwachting is dat in 2019 ook op andere thema's vanuit de Nieuwe Agenda opgaven worden gedefinieerd. Aan Dalfsen om te bepalen aan welke opgaven deelgenomen gaat worden. We nemen hierbij het bestuursprogramma als kader mee.

Economisch herstel

Het economisch herstel in Nederland zet zich naar verwachting voort in 2019. We zien dat deze economische groei ook goed uitpakt voor de arbeidsmarkt. Er is zelfs in sommige sectoren al arbeidsmarktkrapte. De ontwikkeling van de lonen blijft echter landelijk gezien nog achter. Dit komt mogelijk door de flexibilisering van de arbeidsmarkt.

Wellicht zijn er mogelijk negatieve effecten van de Brexit en het ontbreken van een handelsverdrag tussen de V.S. en Europa die het investeringsniveau van ondernemers en bestedingsniveau van consumenten zullen gaan beïnvloeden.

De economische groei heeft ook als gevolg dat de markt voor bedrijfsterreinen aantrekt. Ten tijde van het opstellen van de begroting was er voor ca.3 ha aan intentieverklaringen ondertekend. Naar verwachting zal een deel van deze intentieverklaringen in 2019 worden omgezet tot werkelijke verkoopaktes. Voor 2019 is in de MPG 2018 een verkoop van industrieterreinen begroot van 1,2 ha.

Vitalisering Industrierrein De Rondweg

In april 2018 is de verordening BIZ (BedrijvenInvesteringsZone) Bedrijventerrein De Rondweg door de raad vastgesteld. Medio juli is de draagvlakmeting uitgevoerd. In september zijn bij de uitgevoerde draagvlakmeting onvolkomenheden vastgesteld. De draagvlakmeting vormt een onderdeel van de invoeringsprocedure van de bedrijveninvesteringszone (BIZ). Op grond van deze constatering is het besluit genomen om de procedure voor de invoering van de BIZ op dit moment te stoppen. Er volgt nog nader onderzoek hoe de BIZ op een juiste manier ingevoerd kan worden.

Wat willen we bereiken?

4.1 Economie

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het behouden van een lokale vitale economie die de inwoners van de gemeente voldoende werkgelegenheid biedt. Dit in aansluiting wat de regio doet. Daarvoor moeten ook voldoende en aantrekkelijke vestigingsmogelijkheden voor bedrijven en ondernemers beschikbaar zijn.

Het doel van de Nota Economisch Beleid 2013-2020 is allereerst om inzicht te bieden in de huidige economische situatie van de gemeente en de perspectieven voor de toekomst. Daarnaast bevat de nota een door de analyse onderbouwde visie op de economische koers die in de huidige beleidsperiode wordt gevolgd. Deze visie is uitgewerkt in een programma van concrete acties en maatregelen die in de deze beleidsperiode zijn/worden opgepakt. Daarbij is samenwerking met de ondernemers in de gemeente een belangrijk uitgangspunt.

De gemeente Dalfsen heeft de ambitie de detailhandelsstructuur binnen de gemeente vitaal en toekomstbestendig te maken. We houden hierbij rekening met trends in de markt en we spelen in op lokale ontwikkelingen en kansen. De bestendiging van de hoofdcentra als levendige dorpsharten, ieder op hun eigen schaalniveau en met hun onderscheidende karakter, staat hierbij centraal.

Hoe meten we dat?

Hiervoor zijn geen eigen indicatoren beschikbaar, we verwijzen u naar de verplichte beleidsindicatoren.

Wat gaan we ervoor doen?

- Zorgen voor voldoende vestigingslocaties voor ondernemers;
- Lokale initiatieven (waar mogelijk) faciliteren via bedrijvenloket en bedrijfscontactfunctionaris;
- Participeren in de samenwerking regio Zwolle;
- leveren van input voor de Omgevingsvisie vanuit het beleidsveld economie en bijbehorende ontwikkelingen;
- Onderzoek naar vermindering administratieve lastendruk voor ondernemers;
- Het onderhouden van goede contacten met ondernemers via bijvoorbeeld een bedrijfscontactavond, bijwonen van vergaderingen van ondernemersverenigingen/industriële clubs en bedrijfsbezoeken door ons College.

4.2 Grondexploitatie bedrijven

Dit beleidsveld betreft de grondverkoop van bedrijventerreinen door de gemeente. Voor informatie over dit beleidsveld wordt verwezen naar de paragraaf grondexploitatie.

Verbonden partijen

Niet van toepassing.

Beleidsplannen en verordeningen

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

[Structuurvisie buitengebied 2012-2022 met een doorkijk naar 2030 \(2012\)](#)

[Structuurvisie kernen gemeente Dalfsen 2010-2020 met een doorkijk naar 2025 \(2010\)](#)

[Nota economisch beleid 2013-2020 \(2013\)](#)

[Evaluatie en actualisatie Nota economisch beleid 2013-2020 \(2015\)](#)

[Detailhandelsstructuurvisie 2017 - 2023 \(2017\)](#)

[Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)

[Nota Kampeerbeleid \(2011\)](#)

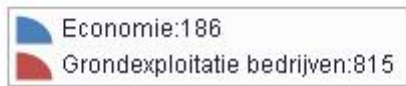
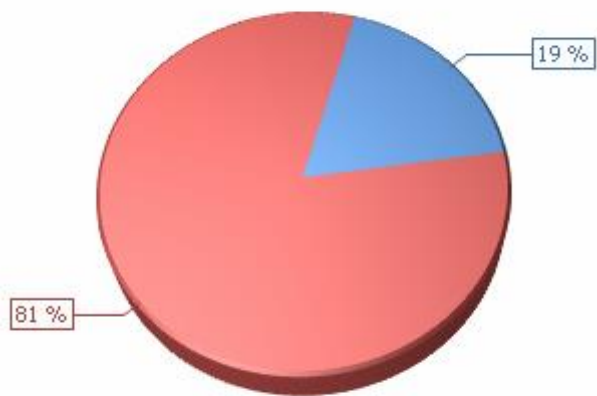
[Beleidsregels Ontwikkelen met Kwaliteit in het buitengebied van de gemeente Dalfsen](#)

Wat mag het kosten?

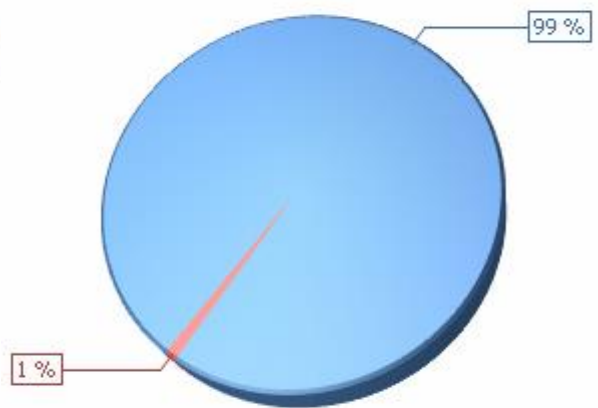
Economische zaken	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	-1.134	-969	-1.001	-1.017	-1.034	-1.052
Baten	1.167	891	823	838	854	871
Saldo van lasten en baten	33	-78	-178	-179	-180	-180
Storting in reserves	-159	0	0	0	0	0
Ontrekking in reserves	35	0	0	0	0	0
Resultaat	-91	-78	-178	-179	-180	-180

Uitsplitsing naar beleidsvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Economie	-114	-78	-178	-179	-180	-180
Grondexploitatie bedrijven	148	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	33	-78	-178	-179	-180	-180
Mutatie reserves	-124	0	0	0	0	0
Resultaat	-91	-78	-178	-179	-180	-180

Lasten

Baten

Analyse afwijkingen 2018 t.o.v. 2019

Uitsplitsing naar beleidsvelden Bedragen x € 1000	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Verschil	Verschil	Verschil
	2018	2018	2018	2019	2019	2019	Lasten	Baten	Saldo
Economie	-96	18	-78	-186	8	-178	-90	-10	-100
Grondexploitatie bedrijven	-873	873	0	-815	815	0	58	-58	0
Saldo van lasten en baten	-969	891	-78	-1.001	823	-178	-32	-67	-100
Mutatie reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	-969	891	-78	-1.001	823	-178	-32	-67	-100

Financiële afwijkingen

Hieronder volgt een toelichting op de verschillen groter dan € 50.000 - op beleidsveld niveau - tussen de begroting 2019 en de begroting 2018 (inclusief alle begrotingswijzigingen t/m juni 2018).

De afwijkingen zijn aangeduid als voor- of nadeel. Nadeel betekent dus hogere lasten of lagere baten in de begroting 2019 ten opzichte van de begroting 2018.

Economie	€ 100.000 N
-----------------	--------------------

Regio Zwolle

Nadeel € 100.000

De teksten van het eindrapport "Regio Zwolle stapt over eigen grenzen" zijn door de regiegroep van Regio Zwolle vastgesteld. Om slagkracht te vergroten, moet er geïnvesteerd worden in een versteviging van het bureau van Regio Zwolle en moeten er budgetten voor verkenning en onderzoek worden gecreëerd. Het eindrapport heeft nog verdere uitwerking, definitieve bedragen per partner zijn nog niet benoemd. Wij hebben hiervoor € 100.000 opgenomen.

PROGRAMMA 5 ONDERWIJS EN VRIJE TIJD

Omschrijving van het programma

Het programma omvat het lokaal onderwijsbeleid waarbinnen aandacht wordt besteed aan de zorg voor onderwijshuisvesting, leerlingenvervoer, leerplicht, schoolbegeleiding, logopedie en volwasseneneducatie. Ook leefbaarheid en vrije tijd vallen binnen dit programma. Er wordt ingezet op goede voorzieningen in de gemeente wat de leefbaarheid bevordert. Het gaat hierbij niet alleen om fysieke voorzieningen, maar ook de kracht van de samenleving is een belangrijk uitgangspunt. Sport en sportbeleving, cultuur en ook recreatie en toerisme zijn belangrijke pijlers op het gebied van onderwijs en vrije tijd.

Portefeuillehouders en beleidsvelden

Portefeuillehouder	Beleidsveld
Portefeuillehouder Uitslag	Cultuur Kulturhuizen Onderwijs Recreatie en toerisme Sport
Portefeuillehouder van Leeuwen	Mutatie reserves

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Voortijdige schoolverlaters (VO + MBO onderwijs)	% deelnemers	2016	DUO	0,7%	1,7%	1,3%
% Niet-sporters	%	2016	Gezondheidsmonitor (CBS, RIVM, GGD'en)	49,3%	48,7%	49,1%
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 inwoners 5-18 jr	2017	Ingrado	4,06	1,82	1,2
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 Inwoners 5-18 jr	2017	Ingrado	13,05	26,58	23,5

Belangrijke ontwikkelingen

BTW-sport

Er vindt met ingang van 1-1-2019 een verruiming plaats van de btw-sportvrijstelling. Door deze wetswijziging vervalt het recht op aftrek van btw voor gemeenten en niet-winstbeogende exploitanten van sportaccommodaties. Dit betekent dat de gemeente de kosten en investeringen op sport niet meer kan verrekenen. Dit leidt tot een nadeel van ca. € 88.000 op basis van gegevens 2017. Het Rijk heeft een specifieke uitkering sport opgesteld (SPUK) om gemeenten te compenseren tot en met 2023. Wel is er sprake van een budgetplafond, waardoor mogelijk de compensatie niet volledig is. Gemeenten moeten jaarlijks vóór 1 december (voor het eerst in 2018) een aanvraag bij het Rijk indienen om voor deze specifieke uitkering in aanmerking te komen. Dit gaan wij doen. Om dit tekort te compenseren, is het voorstel (via vaststelling van de gemeentebegroting 2019-2022) de betreffende tarieven (gebruik sportvelden en zwembaden) te handhaven op het niveau van 2018, inclusief btw. Dit betekent formeel weliswaar een verhoging met 6% (tot het niveau van 2018 inclusief btw). Maar aangezien de gebruikers geen recht hebben op btw-aftrek wijzigt er niets voor hen. Wij hebben de betreffende sportverenigingen geïnformeerd. Hiernaast is er ook een subsidieregeling voor amateursportorganisaties zonder winstoogmerk. Wij hebben sportverenigingen en stichtingen geïnformeerd over de verruiming van de btw-sportvrijstelling en mogelijke gevolgen, waarbij op verzoek een bijeenkomst wordt gepland om hen te informeren over de veranderingen en de subsidieregeling waar zij gebruik van kunnen maken.

Sportnota en gevolgen accommodaties

In 2018 wordt een kadernota sport opgesteld. Eén van de lijnen in de Kadernota is de beweeg- en infrastructuur, waaronder sportaccommodaties. In 2019 bekijken we welke sportaccommodaties beschikbaar zijn en wat de toekomst hiervan is. Hierbij is zowel aandacht voor de binnen- als buitensport, waarbij naast de capaciteit bij de buitensport enkele vraagstukken aan de orde komen zoals ervaringen met kunstgras- en natuurgasvelden. De zwembaden nemen we hierin niet mee. Daarnaast willen we onderzoeken of zwembad Gerner rendabel kan worden voorzien van een mobiele overkapping zodat het bad langer gebruikt kan worden. Daarnaast wordt in 2019 een voorstel voor aanleg een hybride sportveld in Hoonhorst opgesteld.

Bibliotheek

In 2019 volgt er een nieuw beleidsplan voor de bibliotheek. De startnotitie 'Onze bibliotheek in 2018 en verder... *Bewegen, ontwikkelen, samenwerken*', die in juni 2018 ter informatie op het RIS is geplaatst, vormt de eerste stap in het proces dat doorlopen wordt om te komen tot een nieuw beleidsplan. De aanleiding voor nieuw beleid is tweeledig. Enerzijds loopt het huidige bibliotheekbeleid 2014-2018 af, anderzijds is de fusie tot bibliotheek Salland-Vechtdal niet tot stand gekomen waardoor bibliotheek Dalfsen-Nieuwleusen zich vanaf september 2018 samen met de gemeente heeft beraden over de toekomstige invulling van de bibliotheekvoorziening in de gemeente Dalfsen. De kaders voor het beleidsplan zijn in september 2018 besluitvormend voorgelegd. Het huidige actieplan laaggeletterdheid 2017/2018 wordt in oktober 2018 geëvalueerd. De input hieruit wordt verwerkt in de nieuwe beleidsnotitie waarbij laaggeletterdheid ondergebracht wordt bij de themalijn 'iedereen doet mee'.

Lokale vervoersoplossingen doelgroepenvervoer

In de maanden juni en juli is er een analyse uitgevoerd naar de vervoersstromen: leerlingenvervoer, Wmo dagbestedingsvervoer en Wmo sociaal vervoer. Uit deze analyse kwamen interessante aanknopingspunten om het vervoer meer lokaal en binnen het voorliggende veld te gaan organiseren. In het jaar 2019 worden daarom concrete scenario's voor lokale vervoersoplossingen uitgewerkt die aansluiten bij de vervoersvraag van inwoners.

Wat willen we bereiken?

5.1 Cultuur

5.1.1 Cultuurbeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het cultuurbeleid draagt bij aan een veerkrachtige, onderscheidende en toekomstbestendige culturele infrastructuur. Kunst en cultuur zorgen voor een aantrekkelijke leefomgeving en zijn katalysator van vernieuwing en participatie. Het doel is om een gemeente te zijn waar inwoners graag wonen, werken en leven. Omdat kunst en cultuur een verrijking zijn voor de kernen, is het belangrijk dat kunst zichtbaar gemaakt wordt in de openbare ruimte. Kinderen moeten in een vroegtijdig stadium kennis kunnen maken met kunst- en cultuur, scholen vervullen daarin een belangrijke rol. De cultuurmakelaar fungeert als verbindende schakel en bruggenbouwer. Het project 'Schat van Dalfsen' moet breed uitgedragen worden. Het is daarbij van belang dat cultuur en historie in samenwerking met historische verenigingen worden uitgedragen. Initiatieven op het gebied van kunst en cultuur die in positieve zin bijdragen aan de verrijking in het aanbod van recreatie en toerisme worden van harte toegejuicht.

Hoe meten we dat?

In het cultuurbeleid 2017-2020 zijn prestaties opgenomen maar geen meerjarige indicatoren. De prestaties uit het beleid zijn vertaald onder het kopje 'Wat gaan we ervoor doen?'.

Wat gaan we ervoor doen?

- Alle basisscholen en het Agnietencollege nemen deel aan het cultuureducatieprogramma en ontwikkelen een plan dat past binnen de gestelde criteria en bij de ontwikkeling van de eigen school. (streefwaarde 18)
- De Week van de Amateurkunst wordt jaarlijks uitgevoerd als podium voor amateurkunst met als vast onderdeel deskundigheidsbevordering. (streefwaarde 1)
- De Historische Kring Dalfsen en Nijluis' van Vrogger ontwikkelen de Schatkamer van Dalfsen, een schatkamer met de belangrijkste verhalen uit de gemeente met bijbehorende voorwerpen die resulteren in verbeeldingen.
- In de periode 2017-2020 wordt er in de vijf kernen in de gemeente een verbeelding gerealiseerd van één van de verhalen uit de Schatkamer van Dalfsen. (streefwaarde 5)
- De gemeentelijke kunstwerken in de openbare ruimte worden adequaat onderhouden op het niveau van 2016.
- Er worden minimaal drie nieuwe initiatieven ondersteund vanuit het innovatiebudget. (streefwaarde 3)

5.1.2 Bibliotheekbeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

We willen een toekomstbestendige bibliotheek ontwikkelen in Dalfsen waar ontmoeting, talentontwikkeling en het verkrijgen van informatie centraal staat. Hiervoor wordt een beleidsnotitie opgesteld, waarbij de mogelijke thema's zijn:

- Iedereen doet mee;
- Jeugd en onderwijs;
- Cultuur.

Hoe meten we dat?

De indicatoren 'aantal leden en vrijwilligers' geven een beeld van de 'klassieke bibliotheek' en daarmee onvoldoende een beeld van de maatschappelijke functies van de bibliotheek. In de paragraaf sturen en meten van het nieuwe beleidsplan worden daarom nieuwe indicatoren voorgesteld die aansluiten bij de omslag naar een brede, maatschappelijk- educatieve bibliotheek.

Wat gaan we ervoor doen?

- In 2019 zal aan de raad het nieuwe bibliotheekbeleid ter besluitvorming worden voorgelegd. Een paragraaf sturen en meten zal onderdeel uitmaken van deze nota.

5.2 Kulturhusen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

De kulturhusen faciliteren o.a. de volgende doelen:

1. 'Reuring' in de kern;
2. Bevorderen van (sociale) nabijheid en ontmoeting;
3. Leefbaarheid in de kern;
4. Participatie van burgers;
5. Initiatieven en voorzieningen in eigen wijken stimuleren en ontplooiën.

Het behalen van deze doelen is van een heel aantal factoren afhankelijk. Deze factoren liggen niet allemaal binnen de invloedssfeer van het kulturhus en de gemeente. Het kulturhus draagt slechts voor een gedeelte bij aan het behalen van de doelen.

Om het kulturhus bij te laten dragen aan het behalen van deze doelen zijn er een aantal voorwaarden. Enerzijds moet het gebouw goed geëxploiteerd worden, anderzijds moet er synergie zijn tussen de participanten in het kulturhus.

Hoe meten we dat?

Voor dit onderdeel zijn geen indicatoren geformuleerd.

Wat gaan we ervoor doen?

- Governance voorwaarden inregelen (2019);
- Periodiek overleg met de besturen van de kulturhusen (doorlopend);
- In het periodiek overleg met de partners in de kulturhusen aandacht besteden aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid binnen een kulturhus (doorlopend);
- Evaluatie Kulturhus de Trefkoele+.

5.3 Onderwijs

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Goed onderwijs is onontbeerlijk voor elk individu om zich te kunnen ontwikkelen en ontplooiën.

De gemeente heeft een verantwoordelijkheid voor de onderwijshuisvesting. We willen dat kinderen in Dalflen in een aantrekkelijke en gezonde leeromgeving naar school kunnen gaan, zoveel mogelijk in de buurt en in samenhang met andere voorzieningen. De ontwikkeling van Integrale Kindcentra draagt daar mogelijk aan bij.

In 2020 wordt met de schoolbesturen een nieuwe IHP (Integraal huisvestingsplan) voor het onderwijs opgesteld. Daaraan voorafgaand wordt, onder andere samen met de schoolbesturen een visie op onderwijshuisvesting en integrale kind centra ontwikkeld. Zo mogelijk wordt daarbij ook in breder verband gekeken naar huisvestingsvragen waar de gemeente mee te maken heeft.

Daarnaast stelt de wetgever hogere kwaliteitseisen als het gaat om Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE). Vanaf 2019 ontvangen gemeenten meer middelen in het kader van het Gemeentelijk Onderwijs Achterstanden Beleid (GOAB) waarvoor een hogere inzet van het aantal uren VVE per week wordt verwacht. Met vertegenwoordigende organisaties wordt gewerkt aan dit meer uitgebreide aanbod van VVE in 2020.

Hoe meten we dat?

Op basis van de Visie en in het nieuwe Integraal huisvestingsplan worden indicatoren geformuleerd waarmee de uitvoering van het beleid gevolgd kan worden. Deze zijn nu nog niet beschikbaar.

Wat gaan we ervoor doen?

- Opstellen en vastleggen integrale visie op onderwijshuisvesting en kindcentra;

5.4 Recreatie en toerisme

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Recreatie en toerisme vormen belangrijke pijlers voor de economie van onze gemeente. Wij bevorderen recreatie en toerisme door het continueren van de samenwerking in Vechtdalverband om zo het A-merk "Vechtdal" zichtbaar te laten zijn. Het beleidsplan recreatie en toerisme speelt in op toeristische ontwikkelingen en sluit aan bij huidige trends en ontwikkelingen in de toeristische sector. Met als resultaten:

1. Meer gasten;
2. Meerdaagse beleving (seizoensverbreding van dag- en verblijfsrecreatie);
3. Meer directe omzet binnen de recreatie of toeristisch-recreatieve gerelateerde sectoren (en voor horeca en middenstand);
4. Meer lokale werkgelegenheid binnen de recreatief toeristische sector en gerelateerde sectoren.
5. Actief inspelen op kansen die de toeristische markt biedt of beter kan benutten.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Aantal overnachtingen (dagrecreatie niet meetbaar)	Eigen gegevens	189.693 (2017)	192.000	194.000	196.000	196.000
Aantal werkzame personen in de sector	LISA	860 (2017)	865	870	875	880

Wat gaan we ervoor doen?

- Onderzoek naar andere recreatieve mogelijkheden in de gemeente, (bijvoorbeeld Overijssels kanaal).
- Onderzoek naar de mogelijkheden van extra ligplaatsen voor de recreatievaart aan de Vecht.

5.5 Sport

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

De ambitie is dat gemeente Dalfsen bestaat uit levendige en vitale kernen waar zoveel mogelijk inwoners bewegen en sporten. Sport draagt bij aan normen en waarden, respect en tolerantie voor anderen in de samenleving. Ook gezondheid wordt door te sporten positief beïnvloed. Sport moet daarom voor iedereen toegankelijk zijn. Daarom streven wij naar een duurzame en toegankelijk beweeg- en sportinfrastructuur. Op dit moment wordt gewerkt aan een nieuwe kadernota 2019-2023 waarbij sport, bewegen en een gezonde leefstijl centraal wordt gesteld om bij te dragen aan verschillende doelstellingen in verschillende beleidsterreinen. Sport en bewegen kan namelijk enorm bijdragen aan het welzijn, de gezondheid, participatie en integratie van mensen en vergroot de betrokkenheid bij onze samenleving. In november 2018 wordt de kadernota aan de raad aangeboden. Hierna vindt uitwerking in een beleidsplan plaats.

Hoe meten we dat?

De indicatoren worden bepaald op basis van de nog op te stellen kader- en beleidsnota sport en zijn op dit moment nog niet beschikbaar.

Wat gaan we ervoor doen?

- Opstellen van een kader en beleidsnota sport en daaraan uitvoering geven.

Verbonden partijen

Niet van toepassing.

Beleidsplannen en verordeningen

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

[Meerjarenbeleidsplan VSV regio IJssel-Vecht 2017-2021](#)

[Vechtdalkompas \(2014\)](#)

[Nota economisch beleid 2013-2020 \(2013\)](#)

[Algemene subsidieverordening gemeente Dalfsen 2013 \(2013\)](#)

[Kadernota bewegen en sport 2013 – 2016 \(2013\)](#)

[Bibliotheeknotitie 2014-2018](#)

[Beleidskader Wmo-Wpg 2013-2016 \(2013\)](#)

[Structuurvisie buitengebied 2012-2022 met een doorkijk naar 2030 \(2012\)](#)

[Structuurvisie kernen gemeente Dalfsen 2010 –2020 met een doorkijk naar 2025 \(2010\)](#)

[Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)

[Nota Kampeerbeleid \(2011\)](#)

[Instructie medewerker leerplicht/RMC gemeente Dalfsen 2013](#)

[Beleidsregels leerlingenvervoer \(2015\)](#)

[Beleidsregel bekostiging lokalen bewegingsonderwijs voor basisonderwijs \(2015\)](#)

[Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs](#)

[Integraal Huisvestingsplan 2015-2018](#)

[Visie op sport en bewegen 2012 - 2020 \(2011\)](#)

[Cultuurbeleid 2017-2020 gemeente Dalfsen "Schatkamer van Dalfsen - ruimte voor initiatief"](#)

[Beleidskader peuteropvang en Voor- en Vroegschoolse Educatie \(2018\)](#)

[Beleidsregels subsidie peuterspeelzalen en Voor- en Vroegschoolse Educatie \(2017\)](#)

[Startnotitie bibliotheek 2019 en verder](#)

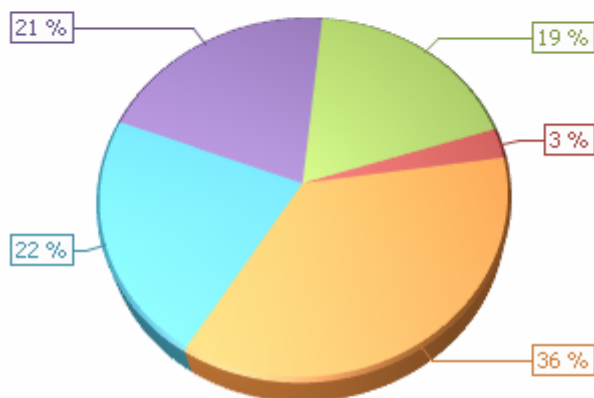
Wat mag het kosten?

Onderwijs en vrije tijd	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	-5.291	-5.530	-5.315	-5.405	-5.368	-5.374
Baten	546	405	559	561	556	560
Saldo van lasten en baten	-4.746	-5.126	-4.756	-4.843	-4.812	-4.814
Storting in reserves	0	0	0	0	0	0
Ontrekking in reserves	393	987	663	660	570	570
Resultaat	-4.353	-4.139	-4.093	-4.183	-4.242	-4.244

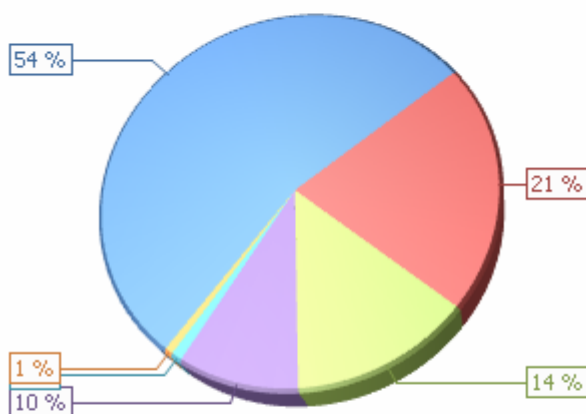
Uitsplitsing naar beleidsvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Cultuur	-1.176	-1.168	-1.085	-1.083	-994	-994
Kulturhuizen	-837	-1.447	-1.061	-1.061	-1.139	-1.138
Onderwijs	-1.814	-1.640	-1.742	-1.849	-1.830	-1.827
Recreatie en toerisme	-127	-128	-131	-131	-129	-128
Sport	-791	-742	-736	-719	-721	-727
Saldo van lasten en baten	-4.746	-5.126	-4.756	-4.843	-4.812	-4.814
Mutatie reserves	393	987	663	660	570	570
Resultaat	-4.353	-4.139	-4.093	-4.183	-4.242	-4.244

Lasten

Baten

Analyse afwijkingen 2018 t.o.v. 2019

Uitsplitsing naar beleidsvelden Bedragen x € 1000	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Verschil	Verschil	Verschil
	2018	2018	2018	2019	2019	2019	Lasten	Baten	Saldo
Cultuur	-1.204	36	-1.168	-1.093	8	-1.085	111	-28	83
Kulturhuizen	-1.447	0	-1.447	-1.177	116	-1.061	270	116	386
Onderwijs	-1.822	181	-1.640	-1.908	166	-1.742	-87	-15	-102
Recreatie en toerisme	-139	11	-128	-142	11	-131	-3	0	-3
Sport	-918	177	-742	-1.005	269	-736	-87	92	6
Saldo van lasten en baten	-5.530	405	-5.126	-5.326	570	-4.756	204	165	370
Mutatie reserves	0	987	987	0	663	663	0	-324	-324
Resultaat	-5.530	1.392	-4.139	-5.326	1.233	-4.093	204	-159	46

Financiële afwijkingen

Hieronder volgt een toelichting op de verschillen groter dan € 50.000 - op beleidsveld niveau - tussen de begroting 2019 en de begroting 2018 (inclusief alle begrotingswijzigingen t/m juni 2018).

De afwijkingen zijn aangeduid als voor- of nadeel. Nadeel betekent dus hogere lasten of lagere baten in de begroting 2019 ten opzichte van de begroting 2018.

Cultuur	€ 83.000 V
DNA van Dalfsen	Voordeel € 63.000
Budgetoverheveling vanuit de jaarrekening 2017 naar het jaar 2018. In 2019 staat weer het reguliere budget.	
Amateuristische kunstbeoefening en cultuur	Voordeel € 25.000
Budgetoverheveling vanuit de jaarrekening 2017 naar het jaar 2018. In 2019 staat weer het reguliere budget.	
Kulturhuzen	€ 386.000 V
Kulturhus de Spil	Voordeel € 243.000
In verband met de bouw van de Spil zijn er in 2018 meer lasten begroot dan in 2019, het verschil bedraagt ongeveer € 243.000	
Kulturhus de Mozaiek	Voordeel € 135.000
<i>Technische wijziging</i> In onze begroting was in 2018 een deel van de Mozaiek opgenomen onder programma 1 en een deel in programma 5. Met ingang van 2019 voegen wij de begroting van de Mozaiek samen in programma 5 waardoor daar een voordeel ontstaat van € 135.000. Met name veroorzaakt door ontvangen huren die in programma 1 verantwoord waren. (Dit is een budgetneutrale wijziging die over programma's heen gaat, in programma 1 wordt deze niet toegelicht omdat hij onderdeel is van een verschil dat minder is dan € 50.000)	
Onderwijs	€ 102.000 N
Leerlingenvervoer	Nadeel € 87.000
Door een nieuwe aanbesteding in het leerlingenvervoer stijgen de lasten in 2019 met € 87.000	
Mutatie reserves	€ 324.000 N
Mutatie reserves	Nadeel € 324.000
In 2018 was een onttrekking van € 590.000 begroot t.b.v. de voorbereidingskosten voor de buitenruimte van de Spil € 440.000 en € 150.000 subsidie inventaris de Spil. Daarnaast een raming voor een onttrekking van € 25.000 voor de Schat van Dalfsen en € 63.000 voor DNA van Dalfsen. In 2019 komen voor het eerst kapitaallasten voor de Spil uit de reserve voor een bedrag van € 354.000.	

PROGRAMMA 6 INKOMENSONDERSTEUNING

Omschrijving van het programma

Het programma omvat bijstandsverlening, minimabeleid, schuldhulpverlening en vreemdelingen/inburgering nieuwkomers. Allen gericht op inkomensondersteuning.

Portefeuillehouders en beleidsvelden

Portefeuillehouder	Beleidsveld
Portefeuillehouder Uitslag	Inkomen Integratie vergunninghouders
Portefeuillehouder Van Leeuwen	Mutatie reserves

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Personen met een bijstandsuitkeringen	Aantal per 1.000 inwoners 18jr eo	tweede halfjaar 2017	CBS	15,1	41,1	26,9

Belangrijke ontwikkelingen

Wijzigingen in de Wet Inburgering

Op 2 juli heeft de staatssecretaris een brief aan de Tweede Kamer geschreven over de aanpassingen die hij wil doen in de Wet Inburgering, nu de huidige wet niet effectief blijkt te zijn. Een aantal wijzigingen sluiten aan op wat wij in Dalfsen reeds doen (brede intake, een persoonlijk plan), maar er zijn ook wijzigingen die meer impact hebben. De belangrijkste:

- Inburgeraars doen op hun eigen niveau zo goed mogelijk mee in de samenleving. Dat betekent dat het eindexamen van de inburgering moet aansluiten op het maximaal haalbare niveau van de inburgeraar.
- Gemeenten worden verantwoordelijk voor de inkoop van inburgeringscursussen voor de inburgeraars en kunnen en moeten sancties opleggen indien de inburgeraar zijn verplichtingen niet nakomt. De persoonlijke lening komt daarmee te vervallen. Gezien de benodigde differentiatie van het cursusaanbod, is regionale samenwerking op minimaal het gebied van inkoop wenselijk en noodzakelijk.
- Gemeenten betalen de eerste periode de vaste lasten voor de inburgeraar, zoals huur, energie en verzekeringen. Dit wordt van de bijstandsuitkering afgetrokken en is bedoeld om financiële problemen te voorkomen. In de begeleiding van de statushouders moet gewerkt worden aan financiële zelfredzaamheid.

De beoogde ingangsdatum is 2020. De huidige financiële middelen die nu gemoeid gaan binnen de Wet Inburgering blijven de maximale bovengrens. Wat dit gaat betekenen voor de gemeente Dalfsen is nu niet in te schatten.

Armoedebeleid en schuldhulpverlening

De gemeenteraad heeft dit voorjaar de kadernota armoedebeleid en schuldhulpverlening vastgesteld. Op basis van de kadernota en de aandachtspunten van de raad wordt verder gewerkt aan de beleidsnota. Belangrijke punten in de schuldhulpverlening zijn de stijgende kosten voor de bijzondere bijstand voor de bewindvoering en een nieuwe samenwerkingspartner voor de schuldbemiddeling en budgetbeheer (i.p.v. de GKB Drenthe).

Het kabinet heeft voor de jaren 2018, 2019 en 2020 extra middelen beschikbaar gesteld voor de versterking van het gemeentelijke armoede- en schuldenbeleid. Gemeenten kunnen hiermee een impuls geven aan de verbetering van de toegang tot en de effectiviteit van de gemeentelijke schuldhulpverlening en versterking van de lokale regie van het armoedebeleid. Het bedrag voor de gemeente Dalfsen is ca. € 25.000 per jaar. Bedoeling is om met dit bedrag voor een periode van drie jaar extra personele capaciteit in te zetten. Met deze extra capaciteit kan mogelijk worden bespaard op de kosten voor bewindvoering en kan een deel van de uitbestede werkzaamheden zelf worden gedaan. Verder ligt er een wetsvoorstel om gemeenten adviesrecht te geven als iemand een verzoek bij de kantonrechter doet voor bewindvoering.

Bijstandsuitgaven

De verwachting is dat de bijstandsuitgaven ook de komende jaren geen gelijke tred zullen houden met het rijksbudget. Voor het tekort zal indien mogelijk een beroep op de zogenoemde vangnetuitkering worden gedaan.

Vangnetuitkering

Voor het tekort op het rijksbudget voor de uitvoering van de Participatiewet kan onder voorwaarden een beroep worden gedaan op de vangnetuitkering. De hoogte van de vangnetuitkering wordt berekend over 3 treden. Trede 1 betreft de eigenrisicodrempel. Dit is het gedeelte dat voor rekening en risico komt voor de gemeente en waarvoor geen compensatie vanuit het Rijk volgt. Met ingang van 2019 wordt de eigenrisicodrempel blijvend verhoogd van 5% naar 7,5%. Zie hiervoor ook de financiële mutaties.

Doorontwikkeling verdeelmodel inkomensdeel Participatiewet

Het verdeelmodel inkomensdeel Participatiewet (bijstandsuitkeringen) voorspelt met objectieve factoren de kans dat een huishouden in de bijstand zit. Voor 2019 is het verdeelmodel uitgebreid met het prijseffect: de factoren die de hoogte van de bijstand van een huishouden beïnvloeden, met name de kans op deeltijdwerk. De Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) heeft recentelijk ingestemd met het nieuwe verdeelmodel voor 2019. De gevolgen voor gemeenten worden later dit jaar bekend gemaakt.

Onderzoek naar raming van het macrobudget voor bijstandsuitkeringen

Mede op verzoek van het kabinet heeft de Raad voor Openbaar Bestuur (ROB) onderzoek gedaan naar de totstandkoming van het macrobudget voor bijstandsuitkeringen. De ROB komt tot de conclusie dat de ramingsystematiek tekortschiet en gemeenten daardoor niet voldoende budget krijgen. De ROB vindt dat het Rijk de gemeenten moet compenseren voor tekorten in de afgelopen twee jaar. Bovendien vindt de ROB dat de vangnetregeling niet is bedoeld om macrotekorten op te vangen. De ROB heeft het kabinet geadviseerd de systematiek aan te passen. Het kabinet reageert na de zomer op het ROB advies.

Wat willen we bereiken?

6.1 Inkomen

6.1.1 Kindregeling

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

In 2018 is de nieuwe kindregeling in werking getreden. Kern van de regeling is dat alleen nog bestedingen kunnen worden gedaan via de webshop. Per kind is € 400 per jaar beschikbaar. Doel is dat via de regeling kinderen kunnen participeren in de samenleving en dat met financiële ondersteuning bepaalde producten kunnen worden gekocht of dat activiteiten kunnen worden bekostigd. Met de nieuwe regeling wordt getracht een zo groot mogelijk bereik te realiseren onder de doelgroep.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Aantal kinderen dat bestelling heeft gedaan via de webshop	Eigen administratie	140 (2017)	160	180	200	200

Wat gaan we ervoor doen?

- Wij proberen in de webshop een gevarieerd aanbod te hebben van organisaties met hun producten, diensten en activiteiten.

6.1.2 Schuldhulpverlening

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het aantal bewindvoeringen in de Gemeente Dalfsen, dat wordt vergoed uit de bijzondere bijstand, terugdringen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Aantal huishoudens met bewindvoering	Eigen administratie	98	95	93	90	90

Wat gaan we ervoor doen?

- Opstellen actieplan voorlichting en preventie om te voorkomen dat burgers in schuldhulptrajecten terecht komen;
- Contacten met verwijzende instanties intensiveren om in zo vroeg mogelijk stadium handelend te kunnen optreden om het aantal bewindvoeringen zoveel mogelijk te beperken;
- Nieuwe vormen van budgetbeheer creëren als alternatief voor bewindvoering;
- Indien mogelijk gebruik maken van adviesrecht voor kantonrechters.

6.2 Integratie vergunninghouders

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Wij willen vergunninghouders goed begeleiden en laten participeren, zodat we in Dalfsen prettig met elkaar kunnen samenleven en dat de vergunninghouders een bestaan kunnen opbouwen. Daarbij is zo snel mogelijke taalverwerving, een zinvolle dagbesteding en een sociaal netwerk van groot belang. Hiervoor gebruiken we de actiepunten vanuit de nota Thuis in Dalfsen. Verder blijven we ons inspannen om aan de taakstelling van vergunninghouders te kunnen voldoen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Percentage vergunninghouders dat na een half jaar participeert*	Eigen gegevens	2018	75%	75%	75%	75%

*Met participeren bedoelen we in dit kader dat iemand een baan heeft, in een traject bij een werkgever zit (taal/werkstage, proefplaatsing, etc.) of vrijwilligerswerk doet.

Bij de evaluatie van het plan van aanpak zal blijken of dit percentage reëel is of zal moeten worden aangepast. In de praktijk lijkt toch het moeilijk haalbaar om binnen een half jaar al in een traject richting werk te zitten.

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Taakstelling en realisatie te huisvesten vergunninghouders	Eigen gegevens	80% (2016)	90 à 95%	100%	100%	100%

Wat gaan we ervoor doen?

- Afspraken maken met woningbouwcorporaties over de huisvesting van vergunninghouders;
- Aangaan samenwerking met Vluchtelingenwerk voor begeleiding van vergunninghouders (VIP18);
- Oppakken van de aanbevelingen die voortkomen uit de evaluatie van Thuis in Dalfsen.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling Sociale Recherche IJssel-Vechtstreek

De gemeente Dalfsen neemt deel aan de regeling Sociale Recherche IJssel-Vechtstreek. Het betreft een samenwerkingsverband met betrekking tot het voorkomen en het opsporen van fraude met de sociale zekerheidsregelingen die door de gemeenten worden uitgevoerd. De gemeente heeft hiertoe haar bevoegdheid, in het kader van opsporing en voorkomen van fraude op grond van de uit te voeren sociale zekerheidsregeling, overgedragen aan de gemeente Zwolle.

Voor de financiële bijdrage, de financiële kengetallen, beleidsvoornemens, ontwikkelingen en risico's van deze verbonden partij verwijzen wij u naar de paragraaf verbonden partijen.

Beleidsplannen en verordeningen

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

[Notitie schuldhulpverlening \(2013\)](#)

Nota armoede- en minimabeleid (2014)

Beleidsnota Participatiewet (2014)

[Afstemmingsverordening \(2017\)](#)

Plan van aanpak "Thuis in Dalfsen 2017-2018"

Projectplan re-integratie 2017-2018 gemeente Dalfsen

Verordening re-integratie Participatiewet, IOAW, IOAZ gemeente Dalfsen 2017

Beleidsregels bestuurlijke boete gemeente Dalfsen 2017

Beleidsregels bijzondere bijstand Dalfsen 2016

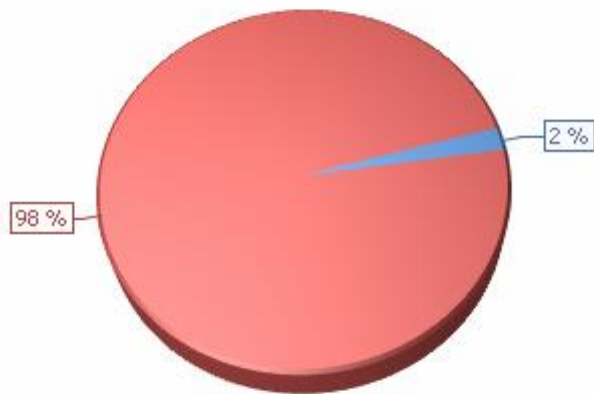
1^e wijziging Beleidsregels bijzondere bijstand Dalfsen 2016

Wat mag het kosten?

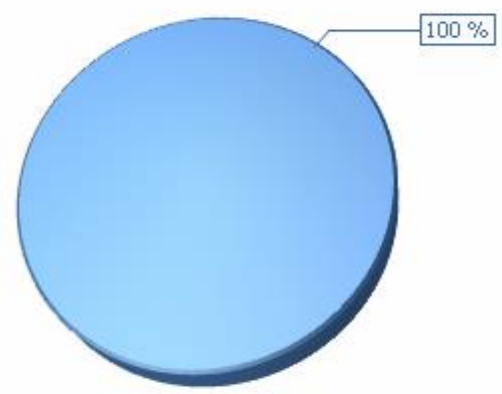
Inkomensondersteuning	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	-5.237	-5.873	-5.329	-5.334	-5.315	-5.320
Baten	3.680	3.615	3.665	3.665	3.665	3.665
Saldo van lasten en baten	-1.557	-2.258	-1.665	-1.669	-1.650	-1.655
Storting in reserves	0	0	0	0	0	0
Ontrekking in reserves	50	662	0	0	0	0
Resultaat	-1.507	-1.596	-1.665	-1.669	-1.650	-1.655

Uitsplitsing naar beleidsvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Inkomen	-1.511	-1.658	-1.555	-1.560	-1.540	-1.545
Integratie vergunninghouders	-47	-600	-110	-110	-110	-110
Saldo van lasten en baten	-1.557	-2.258	-1.665	-1.669	-1.650	-1.655
Mutatie reserves	50	662	0	0	0	0
Resultaat	-1.507	-1.596	-1.665	-1.669	-1.650	-1.655

Lasten

Baten

Analyse afwijkingen 2018 t.o.v. 2019

Uitsplitsing naar beleidsvelden Bedragen x € 1000	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Verschil	Verschil	Verschil
	2018	2018	2018	2019	2019	2019	Lasten	Baten	Saldo
Inkomen	-5.273	3.615	-1.658	-5.219	3.665	-1.555	53	50	103
Integratie vergunninghouders	-600	0	-600	-110	0	-110	490	0	490
Saldo van lasten en baten	-5.873	3.615	-2.258	-5.329	3.665	-1.665	543	50	593
Mutatie reserves	0	662	662	0	0	0	0	-662	-662
Resultaat	-5.873	4.277	-1.596	-5.329	3.665	-1.665	543	-612	-69

Financiële afwijkingen

Hieronder volgt een toelichting op de verschillen groter dan € 50.000 - op beleidsveld niveau - tussen de begroting 2019 en de begroting 2018 (inclusief alle begrotingswijzigingen t/m juni 2018).

De afwijkingen zijn aangeduid als voor- of nadeel. Nadeel betekent dus hogere lasten of lagere baten in de begroting 2019 ten opzichte van de begroting 2018.

Inkomen	€ 103.000 V
----------------	--------------------

Kindregeling

Voordeel € 74.000

Bij het vaststellen van de jaarrekening 2017 is € 74.000 doorgeschoven naar het jaar 2018, voor 2019 is dat niet aan de orde.

Apparaatskosten MO

Voordeel € 66.000

De apparaatskosten worden op totaalniveau toegelicht binnen de Financiële afwijkingen van programma 1.

Bijstand

Nadeel € 9.000

Onder andere vanwege het wijzigen van de regelgeving omtrent de vangnetregeling ontstaat er een nadeel bij de bijstand van € 9.000.

Schuldhelpverlening

Nadeel € 24.000

Vanuit de meicirculaire is er budget beschikbaar voor armoede (in 2019 en 2020). Er worden dus in 2019 meer lasten geraamd dan in 2018.

Integratie vergunninghouders	€ 490.000 V
-------------------------------------	--------------------

Vreemdelingen

Voordeel € 158.000

Hieronder valt een deel apparaatskosten en een deel overheveling van 2017 naar 2018.

Huisvesting vergunninghouders

Voordeel € 332.000

Hiervoor is een budget beschikbaar in 2018, niet in 2019.

Mutatie reserves	€ 662.000 N
-------------------------	--------------------

Mutatie reserves

Nadeel € 662.000

Dit gaat om het budget voor huisvesting vergunninghouders dat in 2018 onttrokken zou worden voor huisvesting vergunninghouders. Dit gaat ook op voor de Klijnsmagelden (kindregelingen) en het budget voor asielinstream. Deze laatste twee zijn bij de jaarrekening 2017 via budgetoverheveling meegenomen naar 2018 en geven daarom een mutatie op de reserve.

PROGRAMMA 7 SOCIAAL DOMEIN

Omschrijving van het programma

Het programma omvat het sociale domein. Wat wetgeving betreft wordt met name bedoeld op de Participatiewet, de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 en de Jeugdwet. Ook het jeugd- en jongerenwerk en het welzijnswerk zijn onderdeel van dit programma.

Portefeuillehouders en beleidsvelden

Portefeuillehouder	Beleidsveld
Portefeuillehouder Uitslag	Jeugdzorg Lokale toegang Preventie Publieke gezondheid WMO
Portefeuillehouder Van Leeuwen	Participatie Mutatie reserves

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	Aantal per 10.000 inwoners	Tweede halfjaar 2017	CBS	32	57	51
Netto arbeidsparticipatie	%	2017	CBS	71,3%	66,7%	67,5%
% Jeugdwerkloosheid	% 16 t/m 22 jarigen	2015	Verwey Jonker Instituut	0,87%	1,52%	1,21%
Aantal re-integratie voorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners (15 t/m 65 jaar)	Tweede halfjaar 2017	CBS	7,4	29	25,3
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	Tweede halfjaar 2017	CBS	8,8%	9,7%	9,3%
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	Tweede halfjaar 2017	CBS	0,6%	1%	1%
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	Tweede halfjaar 2017	CBS	-	0,4%	0,3%
Banen	Aantal per 1.000 inwoners (15 - 64 jaar)	2017	LISA	688,7	758,2	678
Jongeren met delict voor rechter	% 12 t/m 21 jarigen	2015	Verwey Jonker Instituut	0,33%	1,45%	1,06%

Kinderen in armoede	% kinderen tot 18 jaar	2015	Verwey Jonker Instituut	1,94%	6,58%	4,3%
---------------------	------------------------	------	-------------------------	-------	-------	------

Belangrijke ontwikkelingen

Ontwikkelingen Jeugd

Naar aanleiding van de tekorten op Jeugdzorg is in september 2018 een analyse gepresenteerd aan de gemeenteraad over de eerste drie jaren van uitvoering. Uit deze analyse blijkt onder meer een toenemend financieel nadeel ten opzichte van de middelen die de gemeente van het Rijk ontvangt en een ruime onzekerheidsmarge bij de begroting van de kosten voor de jeugdzorg.

Met ingang van 2018 vindt transformatie van het inkoop-en financieringsmodel plaats. Het doel hiervan is onder andere om, op termijn, het grootste deel van de jeugdzorg op basis van resultaatverplichting (in plaats van inspanningsverplichting) te financieren. Dit model moet ook de inhoudelijke transformatie van de jeugdzorg vereenvoudigen en stimuleren.

Wij verwachten dat deze werkwijze ook gaat bijdragen aan het beter kunnen beheersen van de jeugdzorg-begroting. De financiële effecten van de invoering van het nieuwe model op korte termijn zijn, vanwege het ontbreken van ervaring, nog niet te voorspellen.

Een belangrijke stap in dit traject betreft de invoering van een (regionaal/lokaal) monitoringssysteem met ingang van 2019. Wij verwachten dat dit systeem ons in staat zal stellen de prognose te actualiseren. Wat ons de mogelijkheid geeft eerder bij te sturen.

Invoering abonnementstarief eigen bijdrage Wmo

In het regeerakkoord 2017-2021 is bepaald dat er per 1 januari 2019 een abonnementstarief van € 17,50 per vier weken wordt ingevoerd met betrekking tot maatwerkvoorzieningen voor huishoudens die gebruikmaken van de Wmo-voorzieningen. De hoogte van de eigen bijdrage wordt dan voor een ieder gelijk, ongeacht gebruik, inkomen, vermogen en huishoudsamenstelling.

Vanaf 2020 wordt het abonnementstarief mogelijk ook ingevoerd voor algemene voorzieningen.

Indien het abonnementstarief vanaf 2020 ook ingevoerd wordt voor algemene voorzieningen, zullen wij de algemene voorziening voor de Hulp bij het Huishouden opnieuw moeten bekijken.

Hulp bij het Huishouden

Recent is een nieuwe loonschaal voor huishoudelijke hulp afgesproken. Dit heeft gevolgen voor gemeenten, in verband met de AmvB reële kostprijzen en de daaruit volgende verplichting om reële kostprijzen te berekenen voor Wmo-diensten. Voor Dalfsen betreft dit de algemene voorziening Hulp bij het Huishouden. De AMvB is van toepassing op nieuwe aanbestedingen en formele verlengingen van bestaande contracten. Aanbieders en gemeenten moeten afspraken maken over een aangepast tarief op basis van de nieuwe loonschaal. De dekking is voorzien binnen de stelpost prijscompensatie.

Welzijn-wonen-zorg

Een van de uitgangspunten van de transformatienota 'Dichter bij de Kern' is dat we inzetten op preventie en voorliggende voorzieningen. De inzet hierop zal tijdelijk meer kosten met zich meebrengen, om uiteindelijk besparing op te leveren doordat er minder gebruik gemaakt wordt van meestal duurdere maatwerkvoorzieningen.

Het kabinet zet in op versterking van het langer zelfstandig thuis wonen van kwetsbare mensen, en heeft hiervoor middelen beschikbaar gesteld aan gemeenten. In 2018 wordt gewerkt aan een beleidskader Welzijn-Wonen-Zorg, waarop in 2019 een uitvoeringsprogramma met projecten volgt. Voorbeelden van dergelijke projecten zijn het afleggen van huisbezoeken -met als doel tegengaan van eenzaamheid, versterken van veiligheid en zelfredzaamheid- en het langer zelfstandig wonen met behulp van domotica.

Wij stellen voor om de middelen die vrijkomen vanuit VWS in te zetten voor dergelijke projecten die voortvloeien uit het beleidskader 'welzijn-wonen-zorg' dat in het najaar van 2018 aan uw raad wordt aangeboden.

Inloopvoorzieningen

Een belangrijk uitgangspunt van de transformatie is een verschuiving van individuele voorzieningen naar collectieve voorzieningen. Dit uitgangspunt kan worden toegepast op de voorziening dagbesteding. Het doel is om in 2019 in alle woonkernen één of meerdere voorzieningen te realiseren waar burgers naar toe kunnen zonder indicatie ("inloopvoorziening"). Met dergelijke voorzieningen kan de druk op de individuele maatwerkvoorzieningen worden verlicht. Deze voorzieningen zullen uit de bestaande Wmo-middelen voor begeleiding kunnen worden gefinancierd, zo mogelijk via subsidies.

Resultaatgerichte budgetten Wmo Begeleiding

Vanaf 2019 werken we binnen de Wmo begeleiding niet meer met productgerichte budgetten, maar met resultaatgerichte budgetten. Dit betekent dat consultants geen indicaties meer afgeven voor individuele begeleiding of dagbesteding, maar een resultaat indiceren aan de hand van de complexiteit van de situatie en de intensiteit die nodig is om een resultaat te behalen.

Wij verwachten dat deze nieuwe manier van werken op basis van de huidige aantallen indicaties budgetneutraal haalbaar is.

Transformatie

Zoals eerder aangegeven in de perspectiefnota en in het verlengde van diverse landelijke ontwikkelingen met betrekking tot het sociaal domein heeft de gemeente gekozen voor kerngericht werken. Om hier concreet uitvoering aan te geven, is in 2018 gestart met de ontwikkeling van multi disciplinaire teams (MDT). Er zijn drie MDT's, bestaande uit consultants met de specialisatie WMO, Jeugd en Participatie. Vanuit deze teams gaat, nog meer dan voorheen, gewerkt worden vanuit de één aanspreekpuntgedachte. Om dit maximaal te faciliteren worden de verschillende teams binnen de eenheid MO getraind in het integraal werken, daarbij staat de oplossing centraal.

Daarnaast investeren wij in de nieuwe manier van samenwerken binnen de MDT's, die is gericht op maatwerk voor de inwoner in plaats van het specialisme van de professional.

Gezien de tijdsinvestering die hiermee gepaard gaat, zal een beroep worden gedaan op tijdelijke ondersteuning binnen de verschillende teams.

Regeerakkoord: loonkostensubsidies vervangen door loondispensatie

In het regeerakkoord is opgenomen dat het instrument van loonkostensubsidies in de Participatiewet wordt vervangen door de mogelijkheid tot loondispensatie. Deze maatregel houdt in dat werkende arbeidsbeperkten minder dan het wettelijk minimumloon betaald krijgen. Het inkomen wordt vervolgens door de gemeente –afhankelijk van de woon- en leefsituatie van de werknemer- aangevuld. Daarbij is het bijstandsregime van de Participatiewet van toepassing. De plannen stuiten landelijk gezien op veel verzet. Het is op dit moment nog niet helder in welke vorm de plannen uit het regeerakkoord worden uitgevoerd en wat de exacte consequenties zijn voor gemeenten.

Lokale vervoersoplossingen doelgroepenvervoer

In de maanden juni en juli is er een analyse uitgevoerd naar de vervoersstromen: leerlingenvervoer, Wmo dagbestedingsvervoer en Wmo sociaal vervoer. Uit deze analyse kwamen interessante aanknopingspunten om het vervoer meer lokaal en binnen het voorliggende veld te gaan organiseren. In het jaar 2019 worden daarom concrete scenario's voor lokale vervoersoplossingen uitgewerkt die aansluiten bij de vervoersvraag van inwoners.

Wat willen we bereiken?

Sociaal Domein

Gezien de samenhang in het sociaal domein is er voor gekozen om aan het begin van dit programma de algemene geformuleerde kaders aan te geven, die betrekking hebben op de diverse beleidsvelden binnen het programma Sociaal Domein.

Ons doel is dat al onze inwoners zelfstandig kunnen meedoen aan de samenleving, een ieder op zijn of haar eigen niveau. Bestaanszekerheid als basis is hierbij een belangrijk uitgangspunt. Daarnaast streven we er naar dat iedereen beschikt over een sociaal netwerk en dat binnen zorgvragen passende en duurzame oplossingen centraal staan. De transformatie in het sociaal domein draagt bij aan het fijn wonen, werken en leven in de gemeente Dalfsen. Dichter bij de kern van onze opdracht als gemeente en dichtbij onze inwoners.

Als gemeente willen we zorgen dat hulpvragen in een vroegtijdig stadium worden opgelost, of worden voorkomen. We zetten daarom in op preventie, vroeg signalering, en de voorliggende voorzieningen.

7.1 Jeugdzorg

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

We willen door middel van de jeugdzorg jeugdige inwoners van onze gemeente in staat stellen om:

- gezond en veilig op te groeien;
- te groeien naar zelfstandigheid;
- om voldoende zelfredzaam te zijn en maatschappelijk te participeren.

Hoe meten we dat?

Op dit moment zijn hier nog geen indicatoren voor beschikbaar. Per januari 2018 is een eerste start gemaakt met de resultaatgerichte financiering van de geïndiceerde jeugdzorg. Momenteel wordt gewerkt aan het in beeld brengen van de randvoorwaarden waarmee we kunnen beoordelen of de aanbieder het beoogde resultaat heeft behaald. De randvoorwaarden zijn nodig om te bepalen of een traject als succesvol kan worden beschouwd.

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Percentage succesvol afgeronde trajecten	Eigen gegevens	2019	-	-	-	-

Wat gaan we ervoor doen?

- Doorontwikkelen van het inkoopmodel jeugdzorg.

7.2 Lokale toegang

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het ondersteunen van inwoners bij hun eigenlijke hulpvraag (de vraag achter de vraag) en gezamenlijk werken vanuit de bedoeling.

De inwoner heeft waar mogelijk een centrale en regisserende rol in het toewerken naar een toekomstbestendige oplossing.

Hoe meten we dat?

Hiervoor hebben we nog geen indicatoren beschikbaar. Bij de ontwikkeling van MultiDisciplinaire Teams (MDT) wordt gekeken of hier indicatoren voor te ontwikkelen zijn.

Wat gaan we ervoor doen?

- Uitvoering geven aan de resultaten van de pilot MDT;
- Medewerkers trainen in de werkwijze "vanuit de bedoeling" in plaats vanuit alleen de eigen vakspecialisatie.

7.3 Participatie

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

De participatiewet heeft als doel om inwoners zonder werk te begeleiden waar mogelijk naar werk. Er zijn ook inwoners die vallen onder de participatiewet die niet dit vermogen hebben. Deze inwoners begeleiden we naar een situatie waarin ze naar vermogen kunnen deelnemen aan de samenleving.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Jaarlijkse procentuele uitstroom vanuit participatie wet	Eigen gegevens	2018	> 30%	>30%	>30%	>30%

Wat gaan we ervoor doen?

- We werken –met het regionaal werkbedrijf en de subregio van de Arbeidsmarktregio Zwolle- verder aan de verbetering van de werkgeversbenadering;
- Uitvoering geven aan de in 2018 vastgestelde nota: "Afstand tot de arbeidsmarkt Participatiewet".

7.4 Preventie

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Binnen het toekomstgericht welzijnsbeleid dat in 2017 is gestart willen we breed inzetten op preventie, vroegsignalering en innovatieve oplossingen. Dit alles met als doel dat het fijn wonen (en werken) is in de gemeente Dalfsen, maar ook om duurdere zorgkosten waar mogelijk te voorkomen. De maatschappelijke effecten die we willen bereiken met het welzijnswerk zijn:

1. Bijdrage van het welzijnswerk aan het bevorderen en welbevinden van kwetsbare inwoners.
2. Bijdrage van het welzijnswerk in de vroegtijdige signalering van mogelijke ondersteuningsbehoefte.
3. Bijdrage van het welzijnswerk in het vergroten van de eigen kracht en het sociale netwerk van inwoners.
4. De bijdrage van het welzijnswerk in het stimuleren en faciliteren van burgerkracht en het verbinden van partijen.

Hoe meten we dat?

We gebruiken de GGD gezondheidsmonitor (1x per 4 jaar uitgevoerd) en het Belevingsonderzoek Wmo (1x per 2 jaar uitgevoerd). Daarnaast vinden gesprekken plaats met het welzijnswerk over de voortgang van hun opdracht. Dit alles om te monitoren of het welzijnswerk en de uitvoering van de opdracht bijdraagt aan het behalen van de vastgestelde maatschappelijke effecten. In 2018 worden beide onderzoeken niet uitgevoerd. Via de halfjaar rapportage sociaal domein wordt uw raad op de hoogte gehouden van de inhoudelijke voortgang.

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Ervaren gezondheid	Gezondheidsmonitor GGD (4 jaarlijks)	82% (2017)	-	-	85%	-

Wat gaan we ervoor doen?

- Opdracht verstrekken aan SAAM welzijn om de gewenste maatschappelijke effecten te realiseren;
- Periodiek voortgang van de werkzaamheden van Saam monitoren en zo nodig bijsturen.

7.5 Publieke gezondheid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het gezondheidsbeleid draagt bij aan gezondheid, weerbaarheid en veerkracht van inwoners. Het accent ligt daarbij op bewustwording en inzet van preventieve maatregelen, zodat inwoners zo lang mogelijk in relatief goede ervaren gezondheid kunnen leven.

Hoe meten we dat?

Zijn op dit moment nog geen indicatoren voor. Momenteel wordt overlegd met welzijnskoepel SAAM om te komen tot indicatoren die de gezondheidswinst inzichtelijk maken.

Wat gaan we ervoor doen?

- Er worden in 2019 twee pilots uitgevoerd die aansluiten bij de resultaten van het onderzoek van Buurtwerk Nederland als onderdeel van het uitvoeringsprogramma gezondheidsbeleid.

7.6 WMO

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het voor de inwoners mogelijk maken om zo lang mogelijk op een prettige manier zelfstandig te blijven wonen, waarbij voldoende sociale voorzieningen in de nabijheid zijn.

De inwoner heeft waar mogelijk een centrale en regisserende rol in het toewerken naar een toekomstbestendige oplossing.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Cliëntervaring met betrekking tot kwaliteit van geleverde ondersteuning	Cliëntervaringsonderzoeken Wmo (% cliënten dat de kwaliteit van de ondersteuning als goed ervaart)	84% (2017)	85%	86%	86%	86%
Cliëntervaring of ondersteuning voldoet aan de hulpvraag	Cliëntervaringsonderzoeken Wmo (% cliënten dat de kwaliteit van de ondersteuning als goed ervaart)	87% (2017)	88%	88%	88%	89%

Wat gaan we ervoor doen?

- Doorlopend trainen van consultants in keukentafelgesprekken;
- Vanaf 2019 nieuwe inkoop Wmo begeleiding, waarbij vooraf in overleg met de inwoner het resultaat wordt bepaald en gedurende het traject overleg plaats vindt tussen inwoner en zorgaanbieder over de voortgang van het te behalen resultaat.
- Opstarten van het uitvoeringsprogramma vanuit de kadernota Welzijn - Wonen - Zorg;
- Onderzoeken of de Hulp bij het Huishouden op een andere manier georganiseerd kan worden in verband met de mogelijke invoering van een abonnementstarief voor algemene Wmo-voorzieningen.

Verbonden partijen

GGD IJsselland

De gemeente Dalfsen neemt deel aan de gemeenschappelijke regeling GGD (Gemeentelijke Gezondheidsdienst) IJsselland. De GGD bouwt voor gemeenten in IJsselland aan publieke gezondheid. GGD IJsselland voert de taken uit zoals deze in de wet Publieke gezondheid aan gemeenten zijn opgedragen, zoals jeugdgezondheidszorg, infectieziektebestrijding, monitoring van gezondheid en advies over gezondheidsbeleid gemeenten en de zorg voor publieke gezondheid bij crisis en rampen. Na aanvang van iedere bestuursperiode wordt door het Algemeen Bestuur een nieuwe bestuursagenda voor de bestuursperiode opgesteld.

Bij de vaststelling van de kadernota verbonden partijen (2016) is besloten dat aan het begin van iedere raadsperiode een gemeentelijke visie wordt opgesteld, waarin wordt aangegeven wat de gemeente wil realiseren bij/met de verbonden partij. Met de eind 2018 op te stellen visie wordt aangegeven welke specifieke bijdrage de verbonden partij levert aan de realisatie van de beleidsdoelstellingen van de gemeente en welke prestaties en producten hiervoor worden geleverd.

Bedrijfsvoeringsorganisatie Regionaal Serviceteam Jeugdzorg IJsselland

De gemeente Dalfsen neemt deel aan de gemeenschappelijke regeling bedrijfsvoeringsorganisatie regionaal serviceteam Jeugd IJsselland (RSJ). De regeling is getroffen ter ondersteuning en uitvoering van de taken van de colleges in het kader van de Jeugdwet, in het bijzonder de inkoop, contractbeheer en monitoring van diensten in het kader van specialistische jeugdzorg. Het RSJ is, als bedrijfsvoering GR, niet bevoegd besluiten te nemen over het beleid voor de jeugdzorg. Dit is de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Stichting Dalfsen Werkt

Ons doel met de stichting is het tot stand brengen en in stand houden van de werkvoorziening voor Dalfsenaren met een arbeidsbeperking. Daarnaast zetten wij de stichting in als re-integratie instrument voor onze inwoners die aangewezen zijn op inkomensondersteuning.

Voor de financiële bijdrage, de financiële kengetallen, beleidsvoornemens, ontwikkelingen en risico's van deze verbonden partijen verwijzen wij u naar de paragraaf verbonden partijen.

Beleidsplannen en verordeningen

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

[Algemene subsidieverordening gemeente Dalfsen 2013](#)

[Uitvoeringsnotitie 'Jeugd en Jongerenwerk' \(2013\)](#)

['Met elkaar, voor elkaar'. Beleidskader Wmo en Wpg 2013-2016 \(2013\)](#)

[Beleidsnota welzijnsbeleid 2017 - 2020 \(2016\)](#)

[Beleidsnota mantelzorg en vrijwilligers](#)

[Preventief gezondheidsbeleid 2017](#)

[Verordening maatschappelijke ondersteuning en jeugd gemeente Dalfsen \(2018\)](#)

[Dichter bij de Kern. Kadernota transformatie sociaal domein \(2017\)](#)

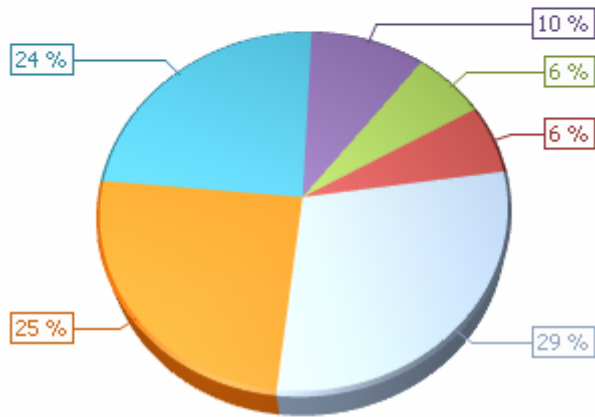
Wat mag het kosten?

Sociaal domein	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	-18.330	-19.107	-18.422	-18.318	-18.118	-18.068
Baten	592	642	535	533	531	529
Saldo van lasten en baten	-17.738	-18.465	-17.887	-17.785	-17.587	-17.539
Storting in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking in reserves	631	541	180	50	0	0
Resultaat	-17.107	-17.924	-17.707	-17.735	-17.587	-17.539

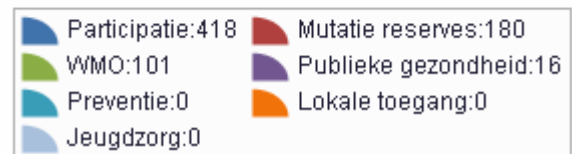
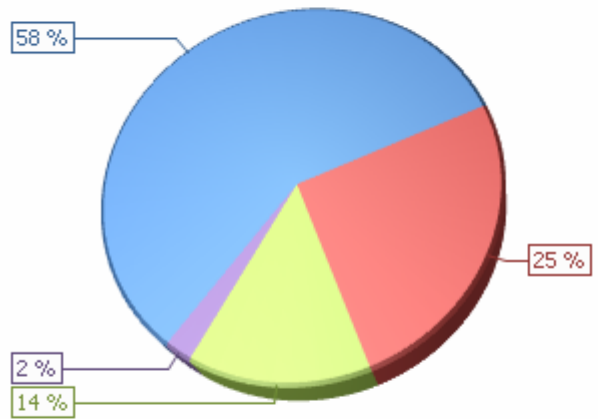
Uitsplitsing naar beleidsvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Jeugdzorg	-5.558	-5.172	-5.312	-5.344	-5.235	-5.293
Lokale toegang	-1.152	-1.176	-1.158	-1.165	-1.173	-1.180
Participatie	-4.191	-4.520	-3.992	-3.875	-3.776	-3.660
Preventie	-1.919	-2.127	-1.808	-1.807	-1.808	-1.809
Publieke gezondheid	-1.003	-1.135	-1.122	-1.082	-1.082	-1.082
WMO	-3.916	-4.336	-4.496	-4.511	-4.513	-4.515
Saldo van lasten en baten	-17.738	-18.465	-17.887	-17.785	-17.587	-17.539
Mutatie reserves	631	541	180	50	0	0
Resultaat	-17.107	-17.924	-17.707	-17.735	-17.587	-17.539

Lasten

Baten

Analyse afwijkingen 2018 t.o.v. 2019

Uitsplitsing naar beleidsvelden Bedragen x € 1000	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Verschil	Verschil	Verschil
	2018	2018	2018	2019	2019	2019	Lasten	Baten	Saldo
Jeugdzorg	-5.172	0	-5.172	-5.312	0	-5.312	-140	0	-140
Lokale toegang	-1.176	0	-1.176	-1.158	0	-1.158	18	0	18
Participatie	-4.920	400	-4.520	-4.410	418	-3.992	510	18	528
Preventie	-2.127	0	-2.127	-1.808	0	-1.808	319	0	319
Publieke gezondheid	-1.151	16	-1.135	-1.138	16	-1.122	13	0	13
WMO	-4.562	226	-4.336	-4.597	101	-4.496	-35	-125	-160
Saldo van lasten en baten	-19.107	642	-18.465	-18.422	535	-17.887	685	-107	578
Mutatie reserves	0	541	541	0	180	180	0	-361	-361
Resultaat	-19.107	1.183	-17.924	-18.422	715	-17.707	685	-468	217

Financiële afwijkingen

Hieronder volgt een toelichting op de verschillen groter dan € 50.000 - op beleidsveld niveau - tussen de begroting 2019 en de begroting 2018 (inclusief alle begrotingswijzigingen t/m juni 2018).

De afwijkingen zijn aangeduid als voor- of nadeel. Naddeel betekent dus hogere lasten of lagere baten in de begroting 2019 ten opzichte van de begroting 2018.

Jeugdzorg	€ 140.000 N
------------------	--------------------

Maatwerkdienstverlening 18- individuele zorg

Nadeel € 134.000

Wij hebben in de 1e bestuursrapportage 2018 een bedrag gevraagd voor jeugd van € 820.000. Bij de perspectiefnota 2019 hebben wij een bedrag gevraagd voor 2019 van € 930.000. Dit verklaart een verschil van € 110.000 nadeel. Met ingang van 2019 voegen wij de middelen die nog op de stelpost sociaal domein staan toe aan jeugd. Dit betreft een bedrag van € 24.000.

Participatie	€ 528.000 V
---------------------	--------------------

Inkomsten SDW

Voordeel € 18.000

Vanuit de Stichting Dalfsen Werkt worden (via Larcom) werknemers gedetacheerd. De opbrengsten van deze detachering overstijgen de kosten voor begeleiding. Het verwachte voordeel over 2019 bedraagt € 18.000.

Loonkosten SDW

Voordeel € 185.000

Doordat er geen nieuwe instroom is, maar wel uitstroom bij de WSW dalen de loonkosten bij de SDW € 270.000. In de begroting 2019 hebben nog geen rekening gehouden met nieuwe CAO afspraken in de sector. Deze hebben wij daarom meegenomen in de perspectiefnota 2019. Het effect van de CAO afspraken betreft een verhoging van € 135.000. Wij komen als gemeente in aanmerking voor een tegemoetkoming lage-inkomens voordeel (LIV). Dit is een belasting korting op de salarissen en levert een voordeel op van € 50.000.

Re-integratie vergunninghouders

Voordeel € 175.000

In 2018 zijn incidenteel middelen voor re-integratie van vergunninghouders toegevoegd aan de begroting.

Apparaatskosten

Voordeel € 146.000

De apparaatskosten worden op totaalniveau toegelicht binnen de Financiële afwijkingen van programma 1.

Preventie	€ 319.000 V
------------------	--------------------

Transformatie **Voordeel € 50.000**
Wij hebben in 2018 incidenteel een bedrag gevraagd van € 50.000 voor het opstellen van de kadernota transformatie.

Slimme leeftechnologie **Voordeel € 40.000**
Incidenteel is in 2018 een bedrag gevraagd van € 40.000 voor de uitprobeer service slimme leeftechnologie.

Laaggeletterdheid en overige subsidies **Voordeel € 89.000**
In 2017 en 2018 zijn incidenteel middelen beschikbaar voor laaggeletterdheid en indexering van de subsidie aan Saam.

Innovatieve projecten **Voordeel € 150.000**
Voor innovatieve projecten hebben wij in 2017 voor 4 jaren jaarlijks € 250.000 beschikbaar. Ervaring in 2017 en 2018 geven aan dat dit bedrag met € 150.000 verlaagd kan worden. Wij stellen voor dit bedrag af te ramen.

Mantelzorg waardering **Nadeel € 10.000**
In 2017 is besloten dat de mantelzorgwaardering € 100 per mantelzorger bedraagt. Voorheen werd het beschikbare budget (€ 61.000) gedeeld door het aantal aanmeldingen. Met de nieuwe systematiek worden de uitgaven voor de mantelzorgwaardering hoger naar mate er meer mantelzorgers aangemeld worden.

Wmo	€ 160.000 N
------------	--------------------

Maatwerk vervoer **Nadeel € 59.000**
Vanuit de her allocatie van middelen die meerjarig doorgevoerd is 2017 houden wij rekening wij rekening met hogere lasten in 2019 van € 45.000. Medio 2019 starten wij met het doelgroepen vervoer. Hiervoor hebben wij € 14.000 extra opgenomen.

Eigen bijdrage maatwerk 18+ **Nadeel € 125.000**
Wij hebben bij de perspectiefnota aangegeven dat wij bij de invoering van het abonnementstarief eigen bijdrage een nadeel verwachten van € 155.000. De impactanalyse van het CAK, met betrekking tot de invoering van het abonnementstarief, laat wisselende prognoses zien voor wat betreft de financiële gevolgen voor de gemeente Dalfsen. De cijfers van juli 2018 laten zien dat wij vanaf 2019 ongeveer € 75.000 aan eigen bijdrage mogen ontvangen. Dit is een voordeel ten opzichte van de perspectiefnota met € 30.000.

Maatwerk dienstverlening 18+ PGB **Voordeel € 30.000**
Op basis van de uitgaven van afgelopen jaren en de huidige prognoses van het SVB voor 2018 is de verwachting dat we minder gaan uitgeven aan Pgb's dan begroot. Deze post kan daarom structureel naar beneden worden bijgesteld.

Mutaties reserve	€ 361.000 N
-------------------------	--------------------

Onttrekkingen aan de reserve **Nadeel € 361.000**
Onttrekkingen uit de reserve hebben in 2018 betrekking op de dislocaties consultatiebureaus, of zijn opgevoerd vanuit de 1e berap (slimme leeftechnologie, re-integratie) of budgetoverheveling (thuis in Dalfsen) vanuit de jaarrekening. Afzonderlijke besluiten betreffen: eigen bijdrage HH, preventieve gezondheidszorg en laaggeletterdheid.
In 2019 is sprak van een budgetoverheveling vanuit de jaarrekening 2017 (preventief gezondheidsbeleid) en de transformatie MO.

PROGRAMMA 8 DUURZAAMHEID EN MILIEU

Omschrijving van het programma

Het programma omvat de gemeentelijke activiteiten op het gebied van duurzaamheid, milieu, afvalverwijdering en -verwerking, water, riolering en waterzuivering en de begraafplaatsen.

Portefeuillehouders en beleidsvelden

Portefeuillehouder	Beleidsveld
Portefeuillehouder Schuurman	Afval Begraafplaatsen Klimaat en duurzaamheid Milieu
Portefeuillehouder Van Leeuwen	Riolering Klimaat en duurzaamheid (klimaatadaptatie) Mutatie reserves

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Fijn huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2016	CBS	57	189	-
Hernieuwbare elektriciteit	%	2016	Klimaatmonitor Rijkswaterstaat	31%	12,6%	-

Belangrijke ontwikkelingen

Herijking duurzaamheidsbeleid

Vanuit de 'Kleurrijke kubus' is een herijking van het duurzaamheidsbeleid gevraagd. Nog dit begrotingsjaar (2019) doet het college hier een voorstel voor aan de raad.

Visie op hernieuwbare en duurzame energiebronnen

In het uitvoeringsplan 2019 is het bepalen van de ideale energiemix voor Dalfsen opgenomen. Dit is het sluitstuk van de opgaven uit 2018, waarin eerst de inwoners gevraagd is naar de voorwaarden voor ruimtelijke inpassing van opwekking van duurzame energie en hun visie op de in te zetten mix van duurzame energiebronnen. Mede op basis van deze inwonerspeiling worden eind 2018 beleidskaders voor grootschalige opwekking van energie vastgesteld. Hierna volgt in 2019 het bedoelde visiestuk over de Dalfser energiemix, waarin de uitkomsten van de voorgaande onderzoeken samenkomen.

Versneld van het aardgas af

Voor nieuwbouw is dit inmiddels verplicht. Dalfsen heeft hier de afgelopen jaren al op voorgesorteerd, waardoor deze verplichting nu niet voor extra inspanningen zorgt. Voor bestaande bouw worden zowel door de gemeente als door de duurzame dorpen verschillende projecten gedraaid. In het uitvoeringsplan voor de komende jaren staan die benoemd. "Energie neutraal verbouwen" is een groot project, dat Dalfsen samen met regiogemeenten oppakt.

Warmteplan

Gemeenten stellen uiterlijk in 2021 een transitievisie warmte vast. Per wijk besluit de gemeenteraad in een uitvoeringsplan op wijkniveau over de alternatieve energie infrastructuur van een wijk. Dit biedt het kader waarbinnen gebouweigenaren, netbeheerders, warmtebedrijven, gemeente en andere partijen investeringsbeslissingen nemen.

Regionale Energiestrategie (RES)

In juni 2019 is in alle regio's een concept-RES gereed. Dalfsen valt binnen de regio West-Overijssel. In de RES worden de regionale uitwerking, specificatie en vertaling van de nationale afspraken uit het Klimaatakkoord vastgelegd. De focus is de ruimtelijke inpassing van vraag en aanbod van energie. Het gaat met name om de regionale warmtevoorziening, energie- infrastructuur, opslag en om de opgave voor hernieuwbare elektriciteitsopwekking. Begin 2020 worden de uitkomsten RES in het omgevingsbeleid van betreffende overheden opgenomen.

Verantwoord hout stoken

Dit is een nieuw onderdeel. De bedoeling is dat er een voorlichtingscampagne komt over verantwoord hout stoken waarmee we bewustwording willen creëren bij onze burgers. Dit moet nog een plaats krijgen in ons duurzaamheidsbeleid/uitvoeringsplan.

Afval

In ROVA-verband wordt onderzoek gedaan naar de samenstelling en recycling van het resterende huishoudelijke restafval. Verwacht wordt dat een gescheiden luierinzameling wordt ingevoerd. In 2019 wordt mogelijk een extra verbrandingsbelasting ingevoerd. Aangezien de gemeente Dalfsen weinig restafval verbrandt, is de impact van deze belasting relatief beperkt (schatting tussen € 15.000 en € 25.000).

Asbestdaken

In 2017 is een Dalfser plan van aanpak asbest vastgesteld. Vóór 2024 moeten alle asbestdaken verwijderd zijn, een grote opgave voor dakeigenaren en overheden. Hoewel er de afgelopen periode al diverse acties zijn uitgevoerd voor verschillende doelgroepen, zal dit onderwerp de komende jaren blijvend aandacht en inspanning nodig hebben. Hierbij trekken we zoveel mogelijk op met andere overheden zoals de provincie en gemeenten. Speerpunt hierbij is het onderzoeken van de mogelijkheden voor een asbest-duurzaamheidsfonds voor agrariërs, ondernemers en particulieren met meer dan 35 m² asbestdaken.

Wat willen we bereiken?

8.1 Afval

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het doel voor huishoudelijk afval is 90% hergebruik van grondstoffen en 30 kg restafval per inwoner per jaar in 2020.

Voor bedrijfsafval is het doel om ondernemers te stimuleren circulair te ondernemen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Hergebruik % afval	Jaarcijfers ROVA	76% (2014)	87%	90%	90%	90%
Kg restafval per inwoner	ROVA	200 kg (2012)	60 kg	50 kg	30 kg	30 kg
Circulair ondernemen	1 keer per jaar onderzoek	n.v.t.)	-	1	1	1

Wat gaan we ervoor doen?

- Samen met ROVA onderzoeken wij uitbreiding van mogelijkheden voor meer recycling van huishoudelijk restafval, waaronder luiers en textiel.
- Ieder jaar wordt samen met een cluster van ondernemers of winkeliers een onderzoek uitgevoerd naar de kansen voor meer circulariteit.

8.2 Begraafplaatsen

Dit beleidsveld bevat de baten en lasten van de begraafplaatsen. Op dit onderdeel zijn geen specifieke doelen geformuleerd.

8.3 Klimaat en duurzaamheid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

De missie vanuit het nieuwe beleidsplan duurzaamheid is: 'Dalfsen nu en in de toekomst leefbaar'.

Hier horen twee ambities bij: 'Energie in balans' en 'Koplopergemeente'. 'Energie in balans' gaat over het evenwicht tussen energiebesparing enerzijds en duurzaam opgewekte energie anderzijds.

Energieneutraliteit is het streven, waar mogelijk in 2025. 'Koplopergemeente' houdt in dat we in Dalfsen projecten willen doen die specifiek hier goed werken. Uitgaan van eigen kracht dus.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Koploperschap Positie op de ranglijst van de gemeenten (bij de eerste 10)	Gemeentelijke duurzaamheids-index (GDI)	13 (2017)	10	10	10	10
Lokale kracht – projecten in uitvoering	Eigen gegevens (Dalfser Duurzaamheids-Index DDI)	15 (2018)	15	18	20	20
Energieneutraliteit: Verhouding duurzame dienstkilometers tov overige dienstkilometers	Eigen gegevens	september 2018	10%-90%	20%-80%	30%-70%	35%-65%
Terugdringen totaal gebruik energie gemeentelijke gebouwen:	Eigen gegevens	100% (2018)	95%	90%	85%	80%
Zelf opwekken duurzame energie voor eigen gebruik gemeentelijke gebouwen	Eigen gegevens	10% (2018)	10%	15%	25%	30%

Wat gaan we ervoor doen?

- Jaarlijks rapporteren via Dalfser Duurzaamheids Index;
- Faciliteren van de duurzame dorpen en andere lokale initiatieven om uitvoering lokale projecten mogelijk te maken;
- Stimuleren gebruik van elektrisch dienstvervoer (auto's, scooter, fiets);
- opstellen energieplan gemeentelijke gebouwen, met o.a. voorstellen voor:
  - treffen besparende maatregelen zoals: isoleren, gebruik ledverlichting etc.;
  - plaatsen zonnepanelen;
- Opstellen kadernotitie klimaatadaptatie;
- Opstellen visie Dalfser energiemix.

8.4 Milieu

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Vanaf januari 2018 is de Omgevingsdienst IJsselland belast met de uitvoering van de gemeentelijke milieutaken. Dit betreft vergunningverlening, toezicht en handhaving. In het najaar van 2018 wordt een gezamenlijk beleidsplan van de deelnemende gemeenten en de provincie voor de Omgevingsdienst vastgesteld. Dit beleidsplan bevat doelen en indicatoren voor de uitvoering.

Hoe meten we dat?

Op dit moment zijn er nog geen indicatoren beschikbaar. Deze worden meegenomen in het nieuwe beleidsplan.

Wat gaan we ervoor doen?

- Monitoren en toezien op juiste uitvoering van de opgenomen taken in het beleidsplan.

8.5 Riolering

Voor het beleidsveld riolering wordt verwezen naar de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Verbonden partijen

Omgevingsdienst IJsselland

Sinds 2018 is de Omgevingsdienst IJsselland operationeel als gemeenschappelijke regeling. De Omgevingsdienst behartigt de individuele en gezamenlijke belangen van de deelnemers op het gebied van de fysieke leefomgeving en ziet op de vergunningverlening, het toezicht op de naleving en de handhaving van de voorschriften zoals opgenomen in de relevante regelgeving. De primaire meerwaarde van de Omgevingsdienst is gelegen in de uitvoering van milieutaken. In het tweede jaar van haar bestaan (2019) zal de basis hiervan verder verstevigd en uitgebouwd worden.

Voor de financiële bijdrage, de financiële kengetallen, ontwikkelingen en risico's van deze verbonden partij verwijzen wij u naar de paragraaf verbonden partijen.

ROVA

De ROVA heeft tot doel het bevorderen en/of het (doen) realiseren van integraal afvalketenbeheer en het leveren van kwalitatief hoogwaardige dienstverlening op het terrein van de verwijdering van afvalstoffen, waaronder begrepen beleidsondersteuning en collectieve aanbestedingen ten behoeve van de deelnemende overheden. Ook is de vennootschap werkzaam op het gebied van inzameling, bewerking en verwerking van afvalstoffen, de reiniging en de gladheidsbestrijding, alsmede op het gebied van direct of indirect daarmee verband houdende milieuvelden, in de ruimste zin van het woord.

Voor de financiële bijdrage, de financiële kengetallen, ontwikkelingen en risico's van deze verbonden partij verwijzen wij u naar de paragraaf verbonden partijen.

Beleidsplannen en verordeningen

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

[Gemeentelijk Rioleringsplan 2017-2020 \(2017\)](#)

[Grondwaterbeleidsplan \(2013\)](#)

[Verordening afvoer hemel- en grondwater \(2011\)](#)

[Subsidieverordening afkoppelen Hemelwater \(2008\)](#)

[Nota Omgekeerd inzamelen 1e en 2e fase \(2014\)](#)

[Verordening Afvalstoffenheffing](#)

[Beleidsplan duurzaamheid 2018-2025](#)

[Plan van aanpak asbest \(2017\)](#)

[Uitvoeringsplan Duurzaamheid](#)

Programma uitvoering VTH-taken 2018 (2017)

[Beleidsplan Vergunningverlening, toezicht en handhaving 2017-2021](#)

[Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving \(2017\)](#)

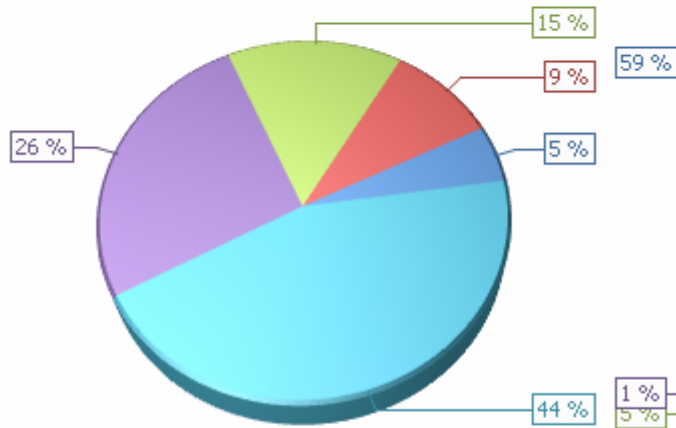

Wat mag het kosten?

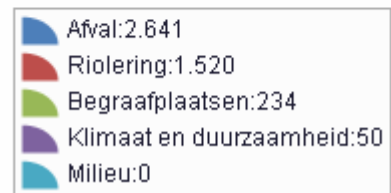
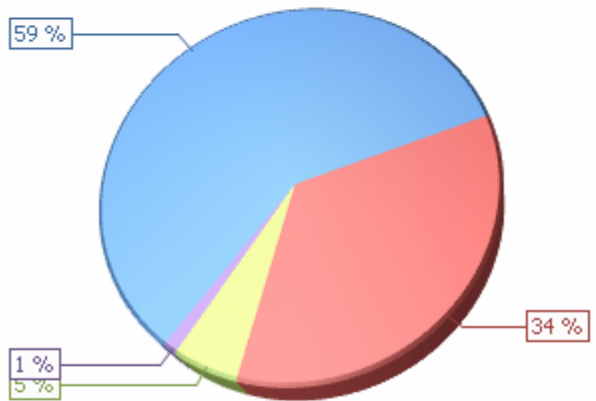
Duurzaamheid en milieu	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	-4.293	-5.199	-4.691	-4.814	-4.732	-4.732
Baten	4.520	4.555	4.444	4.591	4.603	4.606
Saldo van lasten en baten	228	-644	-247	-223	-129	-126
Storting in reserves	0	0	0	0	0	0
Ontrekking in reserves	69	130	0	0	0	0
Resultaat	296	-514	-247	-223	-129	-126

Uitsplitsing naar beleidsvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Afval	586	566	564	557	557	556
Begraafplaatsen	24	-4	-7	-3	-3	3
Klimaat en duurzaamheid	-282	-729	-391	-391	-327	-327
Milieu	-277	-723	-700	-712	-684	-685
Riolering	177	245	287	327	327	327
Saldo van lasten en baten	228	-644	-247	-223	-129	-126
Mutatie reserves	69	130	0	0	0	0
Resultaat	296	-514	-247	-223	-129	-126

Lasten

Baten

Analyse afwijkingen 2018 t.o.v. 2019

Uitsplitsing naar beleidsvelden Bedragen x € 1000	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Verschil	Verschil	Verschil
	2018	2018	2018	2019	2019	2019	Lasten	Baten	Saldo
Afval	-2.087	2.653	566	-2.076	2.641	564	11	-13	-2
Begraafplaatsen	-236	232	-4	-241	234	-7	-5	2	-3
Klimaat en duurzaamheid	-934	206	-729	-441	50	-391	494	-156	338
Milieu	-723	0	-723	-700	0	-700	22	0	22
Riolering	-1.219	1.465	245	-1.233	1.520	287	-14	55	41
Saldo van lasten en baten	-5.199	4.555	-644	-4.691	4.444	-247	508	-111	397
Mutatie reserves	0	130	130	0	0	0	0	-130	-130
Resultaat	-5.199	4.685	-514	-4.691	4.444	-247	508	-241	267

Financiële afwijkingen

Hieronder volgt een toelichting op de verschillen groter dan € 50.000 - op beleidsveld niveau - tussen de begroting 2019 en de begroting 2018 (inclusief alle begrotingswijzigingen t/m juni 2018).

De afwijkingen zijn aangeduid als voor- of nadeel. Naddeel betekent dus hogere lasten of lagere baten in de begroting 2019 ten opzichte van de begroting 2018.

Klimaat en duurzaamheid	€ 338.000 V
--------------------------------	--------------------

Energie neutraal renoveren

Voordeel € 149.000

In 2018 is via het gemeentefonds incidenteel een bedrag van € 149.000 verstrekt voor de Innovatieve aanpak energiebesparing. Het programma "Innovatieve aanpakken energiebesparing bestaande koopwoningen" heeft tot doel aanpakken te realiseren die de energetische verduurzaming van de particuliere woningvoorraad versnellen. Het uiteindelijke doel is (stapsgewijs) de particuliere woningvoorraad naar energie neutraal te renoveren.

Warmteactie

Voordeel € 130.000

We hebben in 2018 uitvoering gegeven aan de warmteactie. Deze actie is beëindigd.

Apparaatskosten

Voordeel € 60.000

De apparaatskosten worden op totaalniveau toegelicht binnen de Financiële afwijkingen van programma 1.

Mutatie reserves	€ 130.000 N
-------------------------	--------------------

De afwijking wordt veroorzaakt door de warmteactie. In 2019 wordt geen bedrag uit de reserve onttrokken.

PROGRAMMA 9 RUIMTELIJKE ORDENING EN VOLKSHUISVESTING

Omschrijving van het programma

De gemeente moet beschikken over een actueel ruimtelijk- en omgevingsbeleid. Hiermee wordt ingespeeld op wettelijke kaders en maatschappelijke ontwikkelingen. Ruimtelijke kwaliteit, duurzaamheid en leefbaarheid zijn belangrijke uitgangspunten. Wij betrekken en stimuleren maatschappelijke partners bij het vormgeven en uitvoeren van ons beleid.

Portefeuillehouders en beleidsvelden

Portefeuillehouder	Beleidsveld
Portefeuillehouder Schuurman	Monumenten en archeologie Ruimtelijke ordening Wonen en bouwen
Portefeuillehouder Van Leeuwen	Grondexploitatie woningbouw Mutatie reserves

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Gemeentelijke Woonlasten éénpersoons-huishoudens	In Euro's	2018	COELO*	587	649	660
*COELO: Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden						
Gemeentelijke Woonlasten meerpersoons-huishoudens	In Euro's	2018	COELO	600	721	735
Gemiddelde WOZ-waarde	Duizend euro	2017	CBS	262	216	224
Nieuwbouw woningen	Aantal per 1.000 woningen	2016	ABF - Systeem Woningvoorraad	5,7	7,2	6,6
Demografische druk	%	2018	CBS	81,4%	69,6%	77,4%

Belangrijke ontwikkelingen

Woonvisie

Met de raadsagenda 'Kleurrijke Kubus' heeft uw raad aangegeven graag in de 1^e helft van 2019 een nieuwe woonvisie vast te stellen. Hiermee wordt de woonvisie vooruitlopend op de reguliere planning (eind 2020) en de komst van de Omgevingsvisie vernieuwd. Dit brengt extra kosten met zich mee. Eerst zal de kadernotitie woonvisie aan uw raad ter vaststelling worden aangeboden. De nieuwe woonvisie zal met de komst van de Omgevingswet integraal worden opgenomen en deel uit gaan maken van de Omgevingsvisie en eventuele uitvoeringsprogramma's.

Startersleningen

In het woonbehoefteonderzoek 2018 zal de vraag naar startersleningen voor nieuwbouw worden gepeild. De uitkomst hiervan zal als basis dienen voor het hierover te formuleren beleid in de nieuwe Woonvisie in 2019.

Tiny houses

Vooruitlopend op een onderzoek naar de realisatie van tiny houses op reguliere kavels in nieuwbouwwijken doen wij een peiling naar de lokale behoefte hieraan en de daarbij gewenste locaties (woonbehoefteonderzoek 2018). De uitkomst hiervan zal als basis dienen voor het hierover te formuleren beleid in de nieuwe Woonvisie in 2019.

Bij behoefte aan en realisatie van tiny houses op reguliere kavels in nieuwbouwwijken moeten de bestaande bestemmingsplanregels aangepast worden omdat de huidige regels daarin niet voorzien.

Woonafspraken

Jaarlijks maken wij met beide in onze gemeente opererende woningcorporaties afspraken over wonen en daaraan gerelateerde onderwerpen. Voor de woonafspraken 2019 zullen wij met beide corporaties over het onderwerp sociale huur expliciet in overleg treden en opnieuw afspraken maken.

Bestemmingsplannen

Het gehele plangebied van de gemeente Dalfsen is in drie bestemmingsplannen opgenomen. Dit betreft de bestemmingsplannen voor de Kernen, het Buitengebied en voor de Recreatiewoningen en terreinen. Bij nieuwe ontwikkelingen wordt zo veel als het kan gebruik gemaakt van de werkwijze voor verzamelplannen. Daardoor blijven de bestemmingsplannen actueel en bij de invoering van het omgevingsplan kan hieruit winst behaald worden. Ook wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid om in het kader van de crisis en herstelwet te experimenteren. Zo worden in het 5e verzamelplan Buitengebied de beleidsregels voor inwoning als experiment opgenomen in het bestemmingsplan. Hiermee is dit plan een actueel instrument voor de komende jaren.

De actualisatieplicht voor bestemmingsplannen en beheerverordeningen is vervallen. Eerder moest een bestemmingsplan iedere tien jaar worden herzien. Door aanpassing van de wet geldt de actualiseringsplicht niet voor bestemmingsplannen en beheersverordeningen die elektronisch beschikbaar zijn. De reden van de afschaffing van de actualiseringsplicht ligt in de komst van de Omgevingswet. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet zullen (onder meer) alle bestemmingsplannen en beheersverordeningen binnen een gemeente opgaan in één allesomvattend plan, het omgevingsplan. Met de introductie van verzamelplannen lopen wij hier al op vooruit.

Omgevingswet

In 2019 wordt volop ingezet op de uitvoering van het Programmaplan Implementatie Omgevingswet. In de tweede helft van 2019 wordt het participatietraject voor de Omgevingsvisie uitgevoerd. Dit participatietraject biedt een verdiepingsslag op de input die reeds met de participatie rondom de Missie en Visie (1e helft 2019) wordt opgehaald. We hopen hiermee zo efficiënt mogelijk input op te halen, zonder het specifieke belang en de verschillende invalshoeken van beide documenten uit het oog te verliezen. De verwachting is dat de kadernotitie Omgevingsvisie eind 2019 aan uw raad ter besluitvorming wordt voorgelegd. Ook wordt in 2019 gestart met het opstellen van de startnotitie Omgevingsplan.

Gebiedsontwikkeling/Hoogwaterbeschermingsprogramma Vecht

Waterschap Drents Overijsselse Delta start in 2019 met de planvorming voor het eerste dijktraject. Dit betreft het gebied van de Rechterensedijk aan de zuidkant en de Bellingeweer aan de noordzijde van de Vecht tot aan Zwolle. Eventuele meekoppelkansen worden opgehaald uit het gebied; onder andere via het nieuwe netwerk 'Ruimte voor de Vecht/ Vechtdal'; een voortzetting van het huidige programma. Meekoppelkansen liggen er onder andere met het Centrumplan Dalfsen. In het kader van het programma Ruimte voor de Vecht worden in 2019 aanmeervoorzieningen gerealiseerd aan de nieuwe promenade tussen de haven en de brug in Dalfsen.

Centrumplan Dalfsen

In 2019 wordt een stedenbouwkundige visie uitgewerkt voor het gehele centrumgebied. Het eigenlijke Centrumplan Dalfsen als uitwerking van de Centrumvisie. Onderdelen hiervan zijn de verkeer- en parkeersituatie in het dorp voor bevoorrading, auto's, fietsers en voetgangers, de groenstructuur en nieuwe (vervangende) bebouwing. Deze stedenbouwkundige visie wordt uitgewerkt op het niveau van een schetsontwerp. Gefaseerd wordt het Centrumplan uitgevoerd. De afzonderlijke deelgebieden worden gefaseerd uitgewerkt van schetsontwerp naar voorlopig en definitief ontwerp. Het eerste deelgebied is de Oostentree (Molendijk).

Kanaalpark Lemelerveld

In juli 2018 is de eerste versie van het schetsontwerp gepresenteerd voor de door de raad gevraagde uitwerking van de Kanaalvisie 'De blik op het kanaal van Lemelerveld'. Hierop konden de inwoners van Lemelerveld reageren, waarna de gemeenteraad in datzelfde jaar hierover een besluit heeft genomen. Eerste fase voor uitvoering van het Kanaalpark Lemelerveld is de inbreidingslocatie van het voormalige Welkoop terrein. Dit wordt gecombineerd met een verlegging van de huidige Industriestraat. In 2019 doorloopt dit onderdeel de bestemmingsplanprocedure.

Waterfront

In 2019 wordt het project Waterfront grotendeels afgerond. De start van het laatste bouwdeel is begonnen in juni 2018. De oplevering van de woningen en bedrijfsruimte is einde 2019. Vervolgens wordt het plangebied woonrijp gemaakt. De verwachting is dat in de loop van 2020 het project volledig afgerond is.

Wat willen we bereiken?

9.1 Grondexploitatie woningbouw

Dit beleidsveld betreft de grondverkopen van woningbouwkavels door de gemeente. Voor informatie over dit beleidsveld wordt verwezen naar de paragraaf grondexploitatie.

9.2 Monumenten en archeologie

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het in stand houden van (gemeentelijke) monumenten en waar nodig adviseren en stimuleren bij en van onderhoud.

Het beschermen van archeologische resten in de ondergrond.

Hoe meten we dat?

Hiervoor zijn geen indicatoren beschikbaar.

Wat gaan we ervoor doen?

- Het beschikbaar stellen van een subsidiebijdrage voor sober en doelmatig onderhoud;
- Het adviseren van monumenteneigenaren;
- Het toetsen van locaties op de mogelijke aanwezigheid van archeologische resten op basis van de archeologische beleidskaart;
- Waar nodig maatregelen treffen om mogelijke verstoring van archeologische waarden te voorkomen of op te laten graven door gecertificeerde bureaus.

9.3 Ruimtelijke ordening

9.3.1 Omgevingswet

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

We streven er naar om in 2021 voorbereid zijn op de invoering van de Omgevingswet. Belangrijk is de realisatie en instandhouding van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving, aansluitend bij de doelen beschreven in de Omgevingswet.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Voortgang implementatie Omgevingswet	Eigen gegevens	2016	50%	65%	75%	90%

Wat gaan we ervoor doen?

- Uitvoering programmaplan implementatie Omgevingswet;
- Uitvoeren participatietraject voor de Omgevingsvisie;
- Opleveren kadernotitie Omgevingsvisie;
- Opleveren startnotitie Omgevingsplan.

9.3.2 Ruimtelijke ontwikkeling

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

We streven naar een evenwichtige ruimtelijke ontwikkeling op onder andere het gebied van wonen, werken, recreatie, verkeer, landgoederen, archeologie, externe veiligheid en milieu. Duurzaamheid, ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid zijn hierbij uitgangspunt. Belangrijk is de realisatie en instandhouding van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving, aansluitend bij de doelen beschreven in de Omgevingswet. In onze ruimtelijke plannen houden we daarom rekening met voldoende flexibiliteit zodat beter kan worden ingespeeld op actuele marktontwikkelingen en maatschappelijke behoeften.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Percentage van het grondgebied belegd met actuele bestemmingsplannen	Eigen gegevens	100%	100%	100%	0%	0%

Per 2021 zijn alle bestemmingsplannen van rechtswege het omgevingsplan.

Twee actuele Structuurvisies voor het totale grondgebied van de gemeente (1 voor de kernen en 1 voor het buitengebied)	Eigen gegevens	2 (2013)	2	2	0	0
--	----------------	----------	---	---	---	---

Wat gaan we ervoor doen?

- Uitwerken van het beleid voor leegstaande bebouwing in het buitengebied in het kader van de Crisis- en Herstelwet;
- Uitwerken van een stedenbouwkundig schetsontwerp voor het hele centrumgebied (Centrumplan);
- Uitwerking van het deelgebied Oostentree (Molendijk);
- Vaststelling bestemmingsplan voor het voormalige Welkoopterein incl. verlegging Industriestraat Lemelerveld;
- Afronding project Waterfront;
- Vaststelling bestemmingsplan voor 't Febriek Zuid in Lemelerveld.

9.3.3 Gebiedsontwikkeling

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Een vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied voor inwoners en toeristen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Percentage van de Dalfsenaren die het aantrekkelijk vindt om in het Vechtdal te recreëren	Vechtdal beleving onderzoek, 2-jaarlijks	93% (2017)	93%	-	93%	-
Tevredenheid van Dalfsenaren over wonen in het Vechtdal (rapportcijfer)	Vechtdal beleving onderzoek, 2-jaarlijks	8,3 (2017)	8,3	-	8,3	-

Wat gaan we ervoor doen?

- Afronding Tien Toren Plan Ruimte voor de Vecht;
- Realisatie aanmeervoorzieningen aan de nieuwe promenade tussen haven en de brug;
- Meedenken in meekoppelkansen voor een aantrekkelijke inrichting van de Vecht, in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma van het waterschap;
- Gebruik maken van de ontwikkelkansen vanuit Leader+.

9.3.4 Landschaps- en groenbeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

1. Het behouden en verbeteren van de kwaliteit van het landschap en de groenstructuren;
2. Het streekeigen karakter (de identiteit), in de verschillende landschapstypen, van het Dalfser landschap behouden en versterken.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Uitbreiden van het aantal streekeigen waardevolle landschapselementen	LOP Landschap Overijssel	52,3 ha (2013)	68 ha	70 ha	72 ha	74 ha

Wat gaan we ervoor doen?

- Verstrekken van subsidies voor aanleg en/of beheer van streekeigen waardevolle landschapselementen;
- Bij nieuwe aanleg of reconstructies van openbare ruimte, worden waar mogelijk streekeigen landschapselementen verbeterd of toegevoegd;
- In 2019 een groenstructuurplan actualiseren.

9.4 Wonen en bouwen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Wijken moeten voor alle inwoners aantrekkelijk zijn. Diversiteit is daarbij belangrijk. Voor alle doelgroepen moeten er voldoende, passende woningen zijn. De woningcorporatie(s) hebben hierin ook een belangrijke taak. Hierbij past het principe van flexibele en duurzame bouw. Starters en senioren zijn binnen het volkshuisvestingsbeleid specifieke doelgroepen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2019	2020	2021	2022
Aantal nieuwe verblijfsobjecten met woonfunctie	CBS / eigen gegevens	67 (2017)	100	75	75	75
Aantal nieuwe startersleningen	Eigen gegevens	10 (2017)	7	7	7	7

Wat gaan we ervoor doen?

- In beeld brengen van en uitvoering geven aan uitkomsten woonbehoefteonderzoek 2018 (o.a. startersleningen, tiny houses);
- Opstellen nieuwe woonvisie;
- Prestatieafspraken maken met beide woningcorporaties; waaronder het in stand houden van voldoende sociale huur;
- Verlenen van startersleningen.

9.4.2 Vergunningverlening Toezicht en Handhaving (VTH)

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

We gaan voor een veilige, gezonde, aantrekkelijke en duurzame omgeving om te wonen, werken en leven.

Hoe meten we dat?

De doelen en indicatoren moeten nog verder in subdoelen worden uitgewerkt. Dit wordt meegenomen in het programma uitvoering VTH-taken 2019.

Wat gaan we ervoor doen?

- Uitvoering geven aan het VTH beleidsplan 2017 - 2021;

Verbonden partijen

Niet van toepassing.

Beleidsplannen en verordeningen

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

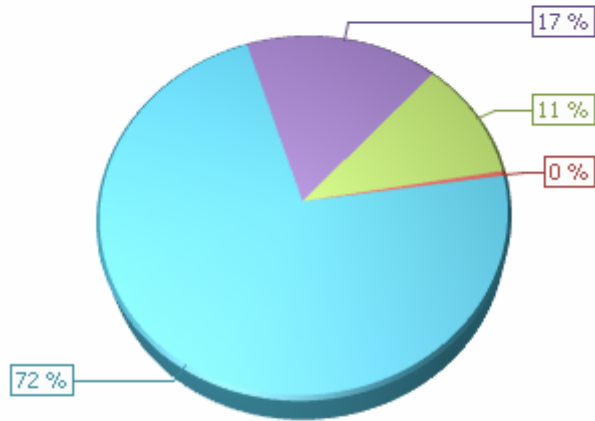
- [Structuurvisie kernen gemeente Dalfsen 2010-2020 met een doorkijk naar 2025 \(2010\)](#)
- [Structuurvisie buitengebied 2012-2022 met een doorkijk naar 2030 \(2012\)](#)
- [Structuurvisie De blik op het kanaal van Lemelerveld \(2014\)](#)
- [Structuurvisie Centrumvisie Dorp aan de Vecht \(2017\)](#)
- [Beleidsregels Ontwikkelen met Kwaliteit in het buitengebied van de gemeente Dalfsen\(2017\)](#)
- [Welstandsnota 2014 \(2014\)](#)
- [Nota grondbeleid 2015 -2020](#)
- [Woonvisie gemeente Dalfsen 2016 tot en met 2020 \(2016\)](#)
- [Verordening starterslening gemeente Dalfsen 2017 \(2017\)](#)
- [Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)
- [Nota economisch beleid 2013-2020 \(2013\)](#)
- [Extern veiligheidsbeleid gemeente Dalfsen 2015-2018](#)
- [Landschapsontwikkelingsplan Dalfsen \(2010\)](#)
- [Masterplan Ruimte voor de Vecht \(2009\)](#)
- [Notitie archeologiebeleid gemeente Dalfsen 2017 \(2017\)](#)
- [Uitgifte-regeling bouwgrond \(2014\)](#)
- [Startnotitie Omgevingswet \(2016\)](#)
- [Programmaplan Implementatie Omgevingswet \(2018\)](#)
- [Programma uitvoering VTH-taken 2018 \(2017\)](#)
- [Beleidsplan Vergunningverlening, toezicht en handhaving 2017-2021](#)

Wat mag het kosten?

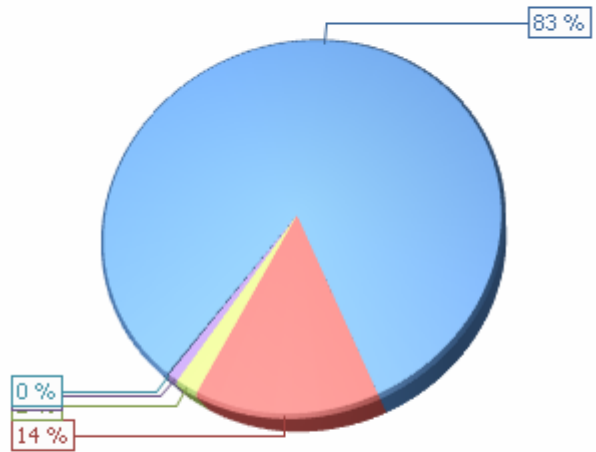
Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	-10.496	-9.787	-7.746	-8.055	-7.406	-5.130
Baten	14.624	8.824	6.681	6.917	6.358	4.204
Saldo van lasten en baten	4.128	-964	-1.064	-1.138	-1.048	-926
Storting in reserves	-5.574	0	0	0	0	0
Ontrekking in reserves	665	134	58	58	58	33
Resultaat	-781	-830	-1.007	-1.080	-991	-893

Uitsplitsing naar beleidsvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Grondexploitatie woningbouw	4.975	0	0	0	0	0
Monumenten en archeologie	-76	-23	-24	-24	-24	-24
Ruimtelijke ordening	-1.053	-1.024	-1.155	-1.226	-1.139	-1.019
Wonen en bouwen	283	83	115	113	115	117
Saldo van lasten en baten	4.128	-964	-1.064	-1.138	-1.048	-926
Mutatie reserves	-4.909	134	58	58	58	33
Resultaat	-781	-830	-1.007	-1.080	-991	-893

Lasten

Baten

Analyse afwijkingen 2018 t.o.v. 2019

Uitsplitsing naar beleidsvelden Bedragen x € 1000	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Vershil	Vershil	Vershil
	2018	2018	2018	2019	2019	2019	Lasten	Baten	Saldo
Grondexploitatie woningbouw	-7.888	7.888	0	-5.592	5.592	0	2.296	-2.296	0
Monumenten en archeologie	-32	9	-23	-33	9	-24	-1	0	-1
Ruimtelijke ordening	-1.177	154	-1.024	-1.280	125	-1.155	-103	-29	-131
Wonen en bouwen	-689	772	83	-840	955	115	-151	182	32
Saldo van lasten en baten	-9.787	8.824	-964	-7.746	6.681	-1.064	2.042	-2.142	-101
Mutatie reserves	0	134	134	0	58	58	0	-76	-76
Resultaat	-9.787	8.957	-830	-7.746	6.739	-1.007	2.042	-2.218	-177

Financiële afwijkingen

Hieronder volgt een toelichting op de verschillen groter dan € 50.000 - op beleidsveld niveau - tussen de begroting 2019 en de begroting 2018 (inclusief alle begrotingswijzigingen t/m juni 2018).

De afwijkingen zijn aangeduid als voor- of nadeel. Nadeel betekent dus hogere lasten of lagere baten in de begroting 2019 ten opzichte van de begroting 2018.

Ruimtelijke ordening	€ 131.000 N
-----------------------------	--------------------

De afwijking wordt veroorzaakt door verschillende onderdelen. De grootste van € 160.000 heeft te maken met het startbudget Omgevingswet dat in 2019 € 160.000 hoger is dan in 2018. Het budget voor gebiedsbeleid is € 25.000 lager dan in 2018.

Mutatie Reserves	€ 76.000 N
-------------------------	-------------------

De onttrekking uit de reserve is in 2019 lager doordat het budget gebiedsbeleid verlaagd is € 25.000. Daarnaast is vanuit de jaarrekening 2017 incidenteel budget overgeheveld naar 2018 voor de Omgevingswet en leegstand buitengebied voor een bedrag van € 51.000.

Hoofdstuk 3 Paragrafen

PARAGRAAF BEDRIJFSVOERING

Algemeen

Bedrijfsvoering is ondersteunend en adviserend aan de organisatieonderdelen, het gemeentebestuur, directie en management.

In deze paragraaf gaan wij in op organisatieontwikkeling, personeelsbeleid, samenwerking, inkoopbeleid, informatievoorziening & automatisering, Geo-informatie en documentbeheer, juridische kwaliteitszorg en rechtmatigheid.

Organisatieontwikkeling

Ambtelijke organisatie

In het laatste kwartaal van 2019 starten we met de voorbereidingen op het Medewerkers Onderzoek, de laatste dateert van 2016.

Uit de resultaten van het onderzoek worden aandachtspunten geïnventariseerd en in samenwerking met medewerkers actiepunten geformuleerd. Op basis van de uitkomsten van het medewerkersonderzoek op het onderdeel werkdruk gaan we de formatie nader analyseren en vervolgacties bepalen. Andere onderzoeken, waaronder de 'benchmark formatie en kosten' en de 'ICTbenchmark gemeenten' kunnen hierbij worden betrokken.

Voor 2023 moet Dalfsen klaar zijn voor de Omgevingswet, wat dit o.a. betekent voor de organisatie (cultuur (houding/gedrag); initiatiefnemer of klant en zijn / haar plan staan centraal)) zal de komende jaren nadrukkelijk de aandacht krijgen. Daarbij wordt ook betrokken de impact op de cultuur van de ontwikkelingen binnen het Sociaal Domein (werken aan een inclusieve samenleving / persoon staat centraal). In samenwerking met gemeenten in de regio Zwolle gaan we verkennen in hoeverre we samen kunnen optrekken in het ontwikkelen van faciliteiten om medewerkers en bestuurders voor te bereiden op deze veranderingen.

LEAN werken

Vanaf 2019 zal het Lean werken een andere opzet krijgen. Inmiddels zijn veel processen in de organisatie geleand. De grote slagen zijn gemaakt. We willen focus blijven houden op de strategische, financieel significante en kritische processen en juist daarbij inzetten op procesoptimalisatie en continue verbetering. Om voldoende toegevoegde waarde te behouden in procesverbetering en om processen in de organisatie beter in beeld te krijgen, zal het team Concerncontrol een leidende rol gaan spelen. Op onderdelen waar procesverbetering noodzakelijk is wordt het Leanteam ingezet.

Personeelsbeleid

Ziekteverzuim

Als kengetal heeft de directie vastgesteld dat het verzuimpercentage onder de 5% moet blijven. Per kwartaal wordt het ziekteverzuim bekeken door het management en waar nodig worden maatregelen genomen om bij te sturen, zoals inzet verzuimcoach. Het ziekteverzuim in het eerste halfjaar in 2017 was 3,35%. In het eerste halfjaar van 2018 was het ziekteverzuimpercentage 4,66%. De griep epidemie aan het begin van 2018 is de oorzaak van de verhoging van het ziekteverzuimpercentage.

Salarispost

De CAO gemeenten loopt eind 2018 af, de onderhandelingen voor een nieuwe CAO starten binnenkort. De impact van een nieuw akkoord is nu nog niet in te schatten. Daarom wordt voor nu uitgegaan van een salarisstijging van 1% en 1% sociale lasten.

Dalfsen als aantrekkelijke werkgever

De krapte op de arbeidsmarkt neemt toe. Gemeenten vissen allemaal in dezelfde vijver. Het is belangrijk om goed gekwalificeerde medewerkers aan te trekken en te houden. Wij gaan onderzoeken hoe wij als Dalfsen een aantrekkelijke werkgever kunnen blijven en onze positie op de arbeidsmarkt kunnen behouden. Het actualiseren van het beloningsbeleid maakt hier onderdeel van uit. Op basis van deze onderzoeken gaan wij concrete instrumenten ontwikkelen die een bijdrage leveren aan het 'aantrekkelijk werkgeverschap' van de gemeente Dalfsen.

Door diverse ontwikkelingen is een aantal functiebeschrijvingen niet meer actueel, daarom zijn we eind 2018 gestart met het herwaarderen van een aantal functies. Het kan zijn dat door de herwaardering van functies medewerkers in een andere salarisschaal worden geplaatst, waardoor er een (beperkte) stijging van de salarislasten kan ontstaan.

Wet banenafpraak

In de wet banenafpraak 'Meedoen naar vermogen' is de afspraak met betrekking tot het creëren van extra banen voor mensen met een arbeidsbeperking vastgelegd. Naast het overtuigen van ondernemers binnen de gemeente Dalfsen om mensen met een arbeidsbeperking in te zetten, hebben we ook de taak te zorgen voor voldoende instroom in de ambtelijke organisatie.

Door de oprichting van Stichting Dalfsen Werkt in 2016 geven wij uitvoering aan deze wet. Wij zijn een organisatie met kansen voor iedereen: "Iedereen doet mee en iedereen hoort erbij!"

Aandacht voor arbo en vitaliteit

De gemeente Dalfsen heeft structurele zorg voor veilig en gezond werken. Er is ook aandacht voor vitaliteit; lichamelijke en geestelijke fitheid. Dalfsen scoort dan ook goed in de medewerkersonderzoeken. Het kan echter altijd beter; met name op het punt van mentale fitheid. Een te hoge werkdruk en (hierdoor) verstoorde balans werk/privé liggen op de loer. Dalfsen houdt de komende jaren dan ook vinger aan de pols om vroegtijdig mogelijke uitval te signaleren. Zo is er structureel aandacht voor dit onderwerp in de 'goed gepraat-gesprekken' en is er voor managers en medewerkers een cursusaanbod voor het herkennen van psychische klachten en het vergroten van mentale weerbaarheid.

Dalfsen staat niet alleen in de zorg voor werkdruk en werk/privébalans, want dit is een landelijk beeld. Dit geldt ook voor uitdagingen als langer doorwerken, vergrijzing en krapte op de arbeidsmarkt. Daarnaast zorgt digitalisering dat werk verandert en functies wijzigen of zelfs vervallen. Fysieke en mentale vitaliteit helpen medewerkers inzetbaar te blijven; hierop ligt dan ook het accent in het arbo- en vitaliteitsplan.

Samenwerking

We zijn in 2018 gestart met een samenwerking met het Shared Service Centrum ONS op het gebied van inkoop. In verband met personele wijzigingen, zijn de oriënterende gesprekken met ONS, met betrekking tot de salarisadministratie, in een versnelling geraakt.

De samenwerking vindt vooralsnog plaats op basis van een dienstverleningsovereenkomst. Wij hebben de intentie uitgesproken om op termijn volwaardig partner te worden van het SSC ONS. Hierbij is het voorbehoud gemaakt van goedkeuring door de gemeenteraad van Dalfsen maar ook die van de huidige partners van het SSC.

Op een meer natuurlijk moment willen we ook automatisering onderbrengen bij het SSC. Het is belangrijk om een goede en geruisloze overdracht teweeg te brengen. Automatisering is dermate cruciaal voor de organisatie dat dit zorgvuldig moet worden gedaan. De dienstverlening mag niet gaan haperen. Daarnaast speelt ook de zorg voor een goede overdracht van onze medewerkers een belangrijke rol. Deze punten worden meegenomen in de gesprekken met ONS

Met de gemeente Zwolle zijn we gesprekken gestart over samenwerking over I&A advisering. Dit is een voor de organisatie steeds belangrijker wordende functie, zeker als we kijken naar de toenemende regels op het gebied van informatiebeveiliging en de ensia audits op een steeds breder wordend terrein. De lat wordt steeds hoger gelegd. We moeten uitvoering geven aan baseline informatieveiligheid (BIG). Met de huidige zeer beperkte formatie op het gebied van I&A lopen we risico's. De risico's willen afdekken door een intensievere vorm van samenwerking om de kosten zo laag mogelijk te houden. Op het gebied van I&A is het echter onvermijdelijk om hier meer in te gaan investeren. Dit is ook al bevestigd door de ICT benchmark.

Inkoopbeleid

Vanaf 1 mei 2018 maken we op het gebied van inkoop gebruik van de diensten van het Shared Service Centrum (SSC) ONS. Door de aansluiting kunnen we gebruik maken van alle expertise die het SSC ons biedt. Fasegewijs gaan we aan de slag om intern het inkoopproces verder te professionaliseren. Vooralsnog nemen we de diensten van het SSC af op basis van een dienstverleningsovereenkomst. De intentie bestaat om uiteindelijk toe te treden als volwaardig partner van het SSC. Dit is echter een separaat besluitvormingstraject dat in 2019 wordt opgestart. Een en ander is ook afhankelijk van de besluitvorming van de huidige deelnemers van het SSC. Deelnemers van het SSC ONS werken met een gezamenlijk inkoopbeleid en inkoopvoorwaarden. In 2019 komen we met voorstellen om ons beleid te harmoniseren.

Informatievoorziening & automatisering

Op het gebied van informatiebeveiliging volgen we nu de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG). Hierin staan verschillende normen op het gebied van informatiebeveiliging. Zoals het er nu naar uitziet zal de BIG in 2019/2020 worden vervangen door de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Hiermee ontstaat er één baseline voor alle bestuursorganen van de Nederlandse overheid, daar waar elk bestuursorgaan zijn eigen baseline had.

Op deze manier beoogt de BIO de informatiebeveiliging bij alle bedrijfsonderdelen van de overheid te bevorderen. In de BIO wordt een minimum eisenpakket beschreven waar alle systemen aan moeten voldoen. Dit komt voort uit de wet- en regelgeving en algemeen geldende beveiligingsprincipes, dezelfde eisen die ook al bij de BIG gesteld werden vanuit de ISO 27002 staat ook nog bij de BIO centraal. De BIO zorgt daarnaast voor een meer risico gebaseerde aanpak en tevens wordt het ingewikkelde proces van risicomanagement vereenvoudigd. In de BIO worden regels gesteld over het verwerken van vertrouwelijke informatie, hoe (bestuurlijk) om te gaan met incidenten. Ook worden er eisen gesteld aan de veiligheid van het eigen systeem met koppelingen met systemen van derden. Daarnaast moeten er maatregelen getroffen worden tegen dreigingen van buitenaf.

De gemeentebrede zelfevaluatie ENSIA (Eenduidige Normatief Single Information Audit) omtrent informatieveiligheid wordt in 2018 weer uitgevoerd, verantwoording zal in begin 2019 afgelegd worden. In 2017 is deze zelfevaluatie voor het eerst afgenomen bij de Nederlandse gemeenten. Deze nieuwe systematiek maakt het beantwoorden van de uitvraag over informatieveiligheid gemakkelijker en efficiënter. Voorheen waren er aparte audits voor de Basisregistratie Personen (BRP), Paspoortuitvoeringsregeling, Digitale persoonsidentificatie (DigiD), Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG), Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) en de Structuur uitvoeringsorganisatie Werk en Inkomen (Suwinet).

De gemeentebrede zelfevaluatie is de basis van de horizontale verantwoording informatieveiligheid binnen de gemeente Dalfsen, die het college B&W jaarlijks aflegt aan de gemeenteraad. Door middel van een aparte paragraaf in het jaarverslag over informatiebeveiliging verantwoordt het college van B&W zich aan de gemeenteraad over informatiebeveiliging in brede zin ('horizontale verantwoording'). Hierbij zal worden ingegaan op de ENSIA resultaten. Bovendien zullen knelpunten en de voortgang van de implementatie omtrent de Baseline informatieveiligheid aangestipt worden.

Begin 2019 vindt er naar aanleiding van ENSIA een Audit plaats betreffende SUWInet en DigiD. Met deze audit wordt er verantwoording afgelegd richting toezichthouders/de diverse Ministerie door middel van een collegeverklaring. Ook zal de Raad de collegeverklaring ontvangen. Begin 2020 zal er op eenzelfde manier verantwoording worden afgelegd richting de Raad over informatieveiligheid omtrent het jaar 2019.

Bedrijfsinformatieplan

Als vervolg op de I&A strategie hebben we M&I partners gevraagd om de strategie uit te werken in een concreet Bedrijfsinformatieplan (BIP). Het bedrijfsinformatieplan komt in november 2018 ter vaststelling in de raad. De uitvoering van deze aanbevelingen en de personele consequenties zullen in 2019 gestalte krijgen.

Geo-informatie

Integraal objectbeheer

Landelijk wordt er door de VNG onderzocht hoe het stelsel van basisregistraties beter op elkaar kan worden afgestemd. De hoofdvraag van het onderzoek is hoe de geo-gerelateerde basisregistraties als BAG, BGT maar ook de WOZ kunnen worden samengevoegd tot één integrale objectenregistratie. Wij zullen deze ontwikkelingen op de voet volgen.

Binnen de gemeente zullen wij komend jaar een koppeling realiseren tussen de BGT en het beheerpakket Openbare Ruimte (wegen en groen), waardoor de eerste stap om integraal te werken tussen beide disciplines wordt gezet.

Pilot werkproces BAG-WOZ

In de tweede helft van 2018 wordt in samenwerking met het GBLT een pilot uitgevoerd waarbij van verleende omgevingsvergunningen (nieuwbouw- /verbouw woningen) de BAG-objecten en de WOZ-onderdelen integraal door de gemeente worden ingewonnen.

De verwachte voordelen die uit de pilot moeten blijken zijn:

- efficiëntie slag in de BAG-WOZ keten door het bouwdoosje slechts eenmalig te gebruiken (eenmalig inwinnen, meervoudig gebruik van gegevens);
- vergroten consistentie BAG-WOZ gegevens (kwaliteit en tijdigheid);
- er worden minder privacygevoelige gegevens uitgewisseld tussen de gemeente en het GBLT (i.r.t. AVG);
- efficiëntieslag bij het GBLT, doordat gemeenten een deel van de WOZ-objectenregistratie op zich nemen.

Na de pilot zal een evaluatie plaatsvinden waarna zal worden besloten of de beproefde werkwijze ingevoerd gaat worden.

Interactieve webkaarten

Vanuit verschillende beleidsterreinen is interesse voor thematische- en interactieve kaarten die in een webviewer kunnen worden gepresenteerd. In het kader van dienstverlening, maar ook om de gelijke informatiepositie tussen overheid en burger te versterken, bieden zulke kaarten een enorme toegevoegde waarde.

Het komende jaar zullen wij onderzoeken hoe wij hier invulling aan kunnen geven waarbij rekening wordt gehouden met kosten, baten en privacy (AVG).

Basisregistratie Ondergrond (BRO)

Per 1 januari 2018 is de Wet basisregistratie ondergrond (BRO) in werking getreden. De BRO zorgt voor één uniforme landelijke registratie van gestandaardiseerde gegevens over de ondergrond, die door alle bestuursorganen samen wordt aangelegd en gebruikt.

De implementatie van de BRO binnen de werkprocessen van de gemeente Dalfsen is afgerond voor de op dit moment verplichte registratieobjecten.

In de komende jaren zal het aantal aan te leveren registratieobjecten in verschillende tranches toenemen.

Juridische kwaliteitszorg

Legal Quick Scan

Als uitwerking van de organisatieontwikkeling is een organisatiebrede legal audit in de vorm van een quick scan gehouden. In 2018 is gewerkt aan de juridische bewustwording van de collega's in de organisatie. Als vervolg hierop is het de bedoeling dat in 2019 de juridische kennis binnen de organisatie vergroot wordt. We zijn nog bezig dit uit te werken.

Wet elektronische publicatie algemene bekendmakingen en mededelingen

In het regeerakkoord is afgesproken dat de communicatie door de overheid zoveel mogelijk digitaal moet plaatsvinden. Voor een deel van de gemeentelijke bekendmakingen, bijvoorbeeld voor verordeningen, vindt de rechtsgeldige bekendmaking al in het elektronisch Gemeentebblad plaats. De bedoeling van het wetsvoorstel 'elektronische publicatie algemene bekendmakingen en mededelingen' is, dat straks alle wettelijk voorgeschreven mededelingen en kennisgevingen in het elektronisch Gemeentebblad zullen plaatsvinden. Het huis-aan-huis blad heeft voor deze bekendmakingen dan nog uitsluitend een facultatief karakter. Dit wetsvoorstel zal de komende jaren verder worden uitgewerkt.

Wet open overheid (Woo)

De initiatiefnemers van het wetsvoorstel Wet open overheid (Woo) hebben overleg gehad met het Ministerie van Binnenlandse zaken om de in het regeerakkoord verwoorde zorgen van het kabinet rondom de uitvoerbaarheid en de kosten van het wetsvoorstel weg te nemen. In het najaar van 2018 zal een wijzigingsvoorstel voor de Woo bij de Tweede Kamer worden ingediend, met verduidelijkingen en wijzigingen die eraan bijdragen dat het doel (een open overheid) bereikt wordt zonder hoge kosten. De Woo zal op termijn de Wet openbaarheid van bestuur gaan vervangen.

Rechtmatigheid

In artikel 213 van de Gemeentewet is opgenomen dat de accountant jaarlijks een verklaring moet afgeven over de mate waarin gemeenten rechtmatig handelen. Bij het afgeven van de rechtmatigheidsverklaring baseert de accountant zich mede op de bevindingen van de door de gemeente verrichte interne controles. De gemeente heeft artikel 213 van de Gemeentewet vertaald naar de financiële verordening waarin is aangegeven dat het college zorgt voor interne toetsing van de getrouwheid van de informatieverstrekking en rechtmatigheid van beheershandelingen. Om deze reden worden - om te toetsen of rechtmatig wordt gehandeld - periodiek verbijzonderde interne controles op een selectie van processen verricht. De controles die worden verricht zijn vastgelegd in een interne controleplan. Dit plan wordt jaarlijks geactualiseerd en afgestemd met de accountant. In 2019 zullen in ieder geval controles worden verricht ten aanzien van de volgende processen:

- Inkopen en aanbestedingen;
- Personele lasten/ toepassing wet normering topinkomens;
- Verstrekte subsidies;
- Single Information Single Audit (SISA) / Inkomende subsidies;
- Legesopbrengsten omgevingswet (Wabo) en publiekszaken;
- Bestedingen en uitkeringen in het kader van de Participatiewet, WMO en Jeugdzorg;
- Treasury
- Algemene uitkering Rijk;
- Grondexploitatie;
- Bestedingen leerlingenvervoer;
- ICT en AVG.

De verbijzonderde interne controles leiden per proces tot aanbevelingen. Tweemaal per jaar wordt de opvolging van de aanbevelingen gemonitord.

PARAGRAAF FINANCIERING

Algemeen

De paragraaf financiering is een verplicht onderdeel van de begroting. De verplichting hangt samen met de wet Fido (Wet financiering decentrale overheden). Deze paragraaf bevat, conform artikel 13 van het BBV, in ieder geval de beleidsvoornemens voor het risicobeheer van de financieringsportefeuille. De paragraaf financiering vormt, samen met de financiële verordening (artikel 212 van de Gemeentewet) en de uitvoeringsregels treasury, een belangrijk instrument voor het sturen, beheersen, verantwoorden van en toezicht houden op de financieringsfunctie. In september 2018 heeft de raad specifieke uitgangspunten vastgesteld voor het verstrekken van leningen en garanties.

In deze documenten worden onder meer doelstellingen, uitzettingen en garanties, financiering, kasbeheer en organisatie van de treasuryfunctie rond het liquiditeitsbeheer van de gemeente op korte en lange termijn vastgelegd. Zij geven de kaders weer waarbinnen de treasuryactiviteiten dienen te worden uitgevoerd. We zetten onze treasuryfunctie in 2019 op dezelfde risicomijdende wijze voort als in de jaren daarvoor.

De gemeente verkeert permanent in de situatie van financieringsbehoefte. Dit houdt verband met het stelsel van baten en lasten, waarbij investeringen worden geactiveerd en de lasten in de vorm van afschrijvingslasten ten laste van de exploitatie worden gebracht. Deze handelswijze leidt ertoe dat de investeringsuitgaven gedurende de periode van afschrijving gefinancierd moeten worden. Daarnaast ontstaat een financieringsbehoefte door het in de tijd achterlopen van de inkomsten bij de uitgaven. Voor de financieringsbehoefte worden leningen afgesloten. Door het aantrekken van geld van derden ontstaat een schuldpositie. De gemeente moet de leningen aflossen en betaalt gedurende de looptijd van de lening rente. Gemeenten zijn bij deze financieringswijze gehouden aan twee normen uit de wet Fido: de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Procedures en bevoegdheden zijn uitgewerkt in de uitvoeringsregels treasury.

Kasgeldlimiet

Gegeven de permanente financieringsbehoefte, kunnen fluctuaties in rentelasten voor de gemeente risico's met zich meebrengen. Om deze risico's zoveel mogelijk te beperken is de kasgeldlimiet ingesteld. De kasgeldlimiet stelt grenzen aan de mate waarin de financieringsbehoefte wordt gedekt met kortlopende leningen (< 1 jaar). De kasgeldlimiet is uitgedrukt in een percentage van de omvang van de begroting. Voor 2019 bedraagt dit, bij ministeriële regeling vastgestelde, percentage 8,5. De omvang van de begroting op 1 januari 2019 bedraagt € 61.725.000. De kasgeldlimiet bedraagt dan € 5.247.000.

Renterisiconorm

Om het risico van renteaanpassing en herfinanciering bij langlopende leningen (> 1 jaar) te beperken is de renterisiconorm ingesteld. Deze norm is bij ministeriële regeling bepaald en houdt in, dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. Uit het volgende overzicht blijkt dat we ruim binnen de renterisiconorm blijven.

	Variabelen renterisico(norm)	2019	2020	2021	2022
1	Renteherziening	0	0	0	0
2	Aflossingen	1.395	1.395	1.395	1.395
3	Renterisico (1+2)	1.395	1.395	1.395	1.395
4	Renterisiconorm	12.345	12.591	12.592	12.238
5a=(4>3)	Ruimte onder renterisiconorm	10.950	11.196	11.197	10.843
5b=(4<3)	Overschrijding renterisiconorm				
	Berekening renterisiconorm				
	Begrotingstotaal	61.725	62.954	62.962	61.191
	Bij ministeriële regeling vastgesteld %	20%	20%	20%	20%
4	Renterisiconorm	12.345	12.591	12.592	12.238
	(bedragen x € 1.000)				

Langlopende geldleningen

In januari 2017 heeft de gemeente voor het laatst nieuwe geldleningen aangetrokken van respectievelijk € 10 miljoen en € 5 miljoen. In 2023 vervalt de eerstvolgende lening.

Op 1 januari 2019 bedraagt de restantschuld van de langlopende geldleningen € 19,1 miljoen.

NAAM GELDGEVER	LAATSTE AFL.	RENTE %	LENING	AFLOSSING T/M 2018	SCHULDRES- TANT OP 01-01-19	RENTE 2019	AFLOSSING 2019	AFLOSSING T/M 2019	SCHULDRES- TANT OP 31-12-19
B.N.G.	2042	1,225	10.000.000	400.000	9.600.000	117.600	400.000	800.000	9.200.000
B.N.G.	2042	1,275	5.000.000	200.000	4.800.000	61.200	200.000	400.000	4.600.000
B.N.G.	2024	1,84	7.500.000	3.000.000	4.500.000	82.710	750.000	3.750.000	3.750.000
B.N.G.	2023	5,29	1.134.451	907.560	226.890	12.002	45.378	952.938	181.512
TOTAAL			23.634.451	4.507.560	19.126.890	273.512	1.395.378	5.902.938	17.731.512

Rentebeleid in de gemeente Dalfsen

Het rentebeleid ziet er als volgt uit:

- over het eigen vermogen wordt geen rente berekend
- daardoor vindt geen rentebijdrage aan de reserves plaats
- de rentekosten bestaan derhalve alleen uit externe rentekosten
- bepalend hierbij zijn de te verwachten rentekosten (begroting) of de werkelijke rentekosten (jaarrekening)
- een deel van deze rentekosten wordt doorberekend aan de grex; daarbij is het toegestaan het rentepercentage te corrigeren met plus of min 0,5%

Hieronder volgt een berekening van de rentekosten volgens het format dat is voorgeschreven.

Rentetoerekening begroting 2019	(- is nadeel)
De externe rentelasten over korte en lange financiering	-273.512
De externe rentebaten	217.970
Saldo 1: totaal van rentelasten en rentebaten	-55.542
De rente die aan de grex moet worden doorberekend (opbrengst)	164.364
Saldo 2: aan taakvelden toe te rekenen externe rente	108.822
Interne rente over eigen vermogen	0
Interne rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	0
Saldo 3: aan taakvelden toe te rekenen externe en interne rente	108.822
Werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (deze is nihil bij een positief saldo van externe en interne rente)	0
Renteresultaat op taakveld treasury	108.822

PARAGRAAF GRONDBELEID

Algemeen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de wijze waarop de gemeente in 2019-2022 invulling zal geven aan haar grondbeleid. In 2015 is de Nota Grondbeleid (2015-2020) vastgesteld. In de nota grondbeleid is opgenomen dat de gemeente een actief grondbeleid voert. Actief grondbeleid houdt in dat actief gestuurd wordt op de ruimtelijke ontwikkelingen binnen de gemeente. Op deze wijze wordt grip gehouden op planvorming, realisatie en uitgifte van gronden. Het aankoopbeleid is gericht op het zelf verwerven van grond voor de realisatie van bedrijventerreinen en woningbouwlocaties. De huidige grondexploitaties worden in eigen beheer uitgevoerd.

Als daar aanleiding toe is, wordt op basis van de Wet voorkeursrecht gemeenten, het voorkeursrecht gevestigd. Dit betekent dat de eigenaren bij voorgenomen verkoop eerst de grond aan de gemeente moeten aanbieden. Daarnaast wordt gekeken welke mogelijkheden er zijn om gronden die in de toekomst niet worden ingezet voor nieuwe exploitaties of ruilvergronden, weer op de markt te zetten en af te stoten.

In 2013 is de Nota Kostenverhaal gemeente Dalfsen deel 1 vastgesteld. In deze nota is het beleid voor de kostentoekening van bovenwijkse voorzieningen aan de verschillende grondexploitaties vastgelegd.

De financiële vertaling van de grondexploitaties is opgenomen in de Meerjaren Prognose Grondexploitaties (MPG) 2018. In de MPG zijn de financiële doorrekeningen opgenomen van alle lopende grondexploitaties en is inzicht gegeven in het verwachte resultaat en het weerstandsvermogen. In de MPG zijn ook meer details per grondexploitatie opgenomen.

Belangrijke beleidsdocumenten:

[Nota Grondbeleid 2015-2020 \(2015\)](#)

[Nota Kostenverhaal gemeente Dalfsen \(2013\)](#)

[Structuurvisie kernen \(2010\)](#)

[Structuurvisie buitengebied \(2012\)](#)

Plaats van de grondexploitaties binnen de gemeentelijke organisatie/bedrijfsvoering

Er is geen sprake van een gemeentelijk grondbedrijf. De taakgebieden grondbeleid en grondexploitatie vallen onder de eenheid Ruimtelijke Ontwikkeling. De eenheidsmanager is verantwoordelijk voor deze taakgebieden en is ook budgethouder.

Planning en control cyclus en grondexploitaties/informatievoorziening gemeenteraad

In de planning en control cyclus wordt de gemeenteraad jaarlijks drie keer geïnformeerd over de exploitatie van grond in de gemeente Dalfsen. Dat is op de volgende momenten:

- in november via de paragraaf grondbeleid in de programma begroting
- in april via de MPG
- in mei via de paragraaf grondbeleid in de jaarrekening

Bij belangrijke ontwikkelingen zal de raad ook tussentijds worden geïnformeerd. Dit kan onder andere bij de reguliere bestuursrapportages.

Ontwikkelingen

Marktomstandigheden hebben invloed op de grondexploitaties

Voor het begrotingsjaar 2019 is in de MPG 2018 een verkoop van industrieterreinen begroot van 1,2 ha en 63 bouwkaavel transacties op woningbouwlocaties. Hierbij is rekening gehouden met de verrichte uitgiften in 2018 en de afspraken die gemaakt zijn met ontwikkelaars en woningcoöperaties. De marktomstandigheden laten zien dat de markt sterk aantrekt. Uitgiften die recentelijk zijn geweest zijn erg succesvol, er zijn veel meer inschrijvingen dan kavels. Wel zien we dat de tijd totdat een perceel daadwerkelijk als verkoop gerealiseerd kan worden langer duurt.

Naast de lokale toename van interesse in woningbouw kavels, is ook zichtbaar dat landelijk de woningmarkt sterk toeneemt. De belangrijkste oorzaken hiervoor kunnen gezocht worden in:

- Het consumentenvertrouwen stijgt, mede door toenemende mogelijkheden op de arbeidsmarkt.
- Het vertrouwen in de woningmarkt is sterk toegenomen, dit is te zien in een toename van het aantal verkooptransacties.
- De koopkracht van de consument neemt toe en de economie groeit.
- De historisch lage hypotheekrente maakt het aantrekkelijk om juist nu een verhuisbeweging te maken.
- Door stijgende woningwaardes komen minder mensen met een schuldrest te zitten.

In Dalfsen is ook in de crisisjaren doorgewerkt aan de planvorming van nieuwe plannen en wordt ook nu gekeken naar potentiële nieuwe ontwikkelgebieden. Dit heeft er toe geleid dat, nu de woningmarkt weer op gang komt, er nieuwbouwprojecten aangeboden kunnen worden. De uitgifte van gronden zal gefaseerd blijven gebeuren. Het doel hiervan is om altijd gronden aan te kunnen bieden en geen overaanbod te creëren in de markt. De planning is om er voor te zorgen dat in alle kernen mogelijkheden bestaan nieuwbouw te realiseren. Hetzij via een gemeentelijke grondexploitatie dan wel door particuliere initiatieven.

Grondexploitaties verder ontwikkeld

De grondexploitaties blijven in ontwikkeling. Zo wordt bijvoorbeeld kritisch gekeken naar de verkaveling in de verschillende projecten en wordt deze zo nodig aangepast om de verkoopbaarheid te vergroten. Daarnaast vindt er over de industrielocaties actief overleg plaats met potentiële kopers.

De provincie houdt scherp toezicht op nieuwe woningbouwlocaties. De regionale en lokale woningbehoefte voor uitbreiding van woningbouw moet in bestemmingsplannen worden onderbouwd. In dit verband moet aandacht worden besteed aan de "ladder voor duurzame verstedelijking". De ladder voor duurzame verstedelijking houdt in dat de gemeente bij nieuwe stedelijke ontwikkelingen (woningbouw, bedrijventerreinen, detailhandel) niet onnodig een beroep doet op uitbreidingslocaties. Daarvoor moet worden aangetoond dat voor die ontwikkeling:

1. Een actuele behoefte bestaat;
2. Er geen inbreidingslocatie voorhanden is;
3. De stedenbouwkundige ontwikkeling passend ontsloten is, zowel met openbaar vervoer als met de auto.

In de toelichting van bestemmingsplannen moet deze ladder zijn gemotiveerd. Dit rijksbeleid is opgenomen in het Besluit ruimtelijke ordening. Deze ontwikkeling is ook terug te zien bij de bedrijventerreinlocaties. De gemeenten in West Overijssel hebben in 2017 de Bestuursovereenkomst programmeren bedrijventerreinen West Overijssel 2017 - 2020 getekend. De ontwikkelingen die in 2019 uitgewerkt worden, zullen hier aan getoetst moeten worden. Met deze bestuursovereenkomst wordt er balans gecreëerd in de realisatie van regionale bedrijventerreinen. Wel blijft er mogelijkheid bestaan voor lokale initiatieven. Te denken valt aan de ontwikkeling voor 't Febriek Zuid en het centrumplan Dalfsen, die in 2019 uitgewerkt zullen worden.

Gronden betrekking op grondexploitaties opgenomen onder de materiële vaste activa

In 2016 zijn er een aantal regels in het BBV gewijzigd die gevolgen hebben voor de grondexploitaties. Een van de aanpassingen had betrekking op de classificatie van de voormalige NIEGG gronden. Deze gronden moesten vanaf 2016 opgenomen worden onder de materiële vaste activa tegen de boekwaarde van dat moment. De gemeente heeft op basis van de regelgeving tot en met 2019 de tijd om de waardering van deze gronden te beoordelen en waar nodig een correctie uit te voeren. In de afgelopen jaren zijn de voormalig NIEGG gronden meerdere malen beoordeeld en waar nodig heeft er een correctie plaatsgevonden. In het begrotingsjaar 2019 zal een finale beoordeling worden verricht, zodat voldaan wordt aan de eisen uit het BBV. De verwachting is dat hier geen significante afwaardering uit volgt.

In onderstaande tabel zijn de boekwaardes (stand 31-12-2017) opgenomen.

Gronden betrekking op grondexploitaties, opgenomen onder de materiële vaste activa			
Overige gronden	Aantal m2	Boekwaarde na correctie	Prijs per m2 Toelichting
Stappenbelt	17.820	617.620	Naar verwachting in september 2018 37,38 aan de raad aangeboden. Waarde is inclusief een woning
Vorbereiding Stappenbelt		48.501	
Molenstraat 14	939	-	- Grond zonder boekwaarde
Oosterdalfsen II	31.925	95.604	2,99 o.b.v. boekwaarde beperkt risico
Het Kleine Veer	3.545	105.137	naar verwachting in 2018
Vorbereiding Het Kleine Veer		95.223	56,52 grondexploitatieberekening aangeboden aan de raad
't Gruthuske	1.349	48.416	naar verwachting in 2019
Vorbereiding 't Gruthuske		10.268	43,50 grondexploitatieberekening aangeboden aan de raad. Mogelijk in combinatie met centrumplan
Klaverkampsweg	193.860	775.440	4,00 o.b.v. boekwaarde beperkt risico
Kiezebrink	24.596	615.000	25,00 Taxatie verricht in 2017. o.b.v. deze taxatie waardering aangepast
Oosterbouwlanden	96.004	2.257.500	23,51 Taxatie verricht in 2017. o.b.v. deze taxatie waardering aangepast
Nieuwleusen Midden	5.370	-	- Grond zonder boekwaarde
De Meulehoek	1.085	-	- Grond zonder boekwaarde
Paltheweg	122.820	491.280	4,00 o.b.v. boekwaarde beperkt risico
Westeinde brandweerkazerne	2.908	-	- Grond zonder boekwaarde
Westeinde	38.155	152.620	4,00 o.b.v. boekwaarde beperkt risico
De Grift IV	44.618	178.472	4,00 o.b.v. boekwaarde beperkt risico
Pr. Margrietstraat	7.795	126.157	16,18 Taxatie verricht in 2017. o.b.v. deze taxatie waardering aangepast.
Waterinkweg	18.289	73.156	4,00 o.b.v. boekwaarde beperkt risico
Uitbreiding Hoonhorst	1.286	65.525	54,63 Nog geen inzicht wanneer deze aan de raad zal worden aangeboden
Vorbereiding Hoonhorst		4.724	
Zwarteweg	16.415	-	- Grond zonder boekwaarde
Uitbreiding Den Hulst		249.844	Waardering op basis van contractuele afspraken
		6.010.489	

Tussentijdse winstnames

De commissie BBV heeft in de notitie grondexploitatie van 2016 een aanbeveling gedaan welke betrekking heeft op de tussentijdse winst name. Hierbij dient een afweging gemaakt te worden tussen het realisatieprincipe en het voorzichtigheidsprincipe. Dalfsen heeft altijd het voorzichtigheidsprincipe voor laten gaan op het realisatieprincipe. In 2017 heeft de commissie meer duidelijkheid gegeven over de toepassing van tussentijdse winst name, waarbij meer nadruk is gelegd op het realisatieprincipe. Dit heeft tot gevolg dat eerder winst genomen wordt.

Om tussentijdse winst op de grondexploitatie te kunnen nemen moet het resultaat op de grondexploitatie wel op betrouwbare wijze kunnen worden ingeschat. Dit is mogelijk wanneer het waarschijnlijk is dat de economische voordelen die aan een project zijn verbonden naar de gemeente zullen toevloeien. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat; én
2. De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; én
3. De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Er zijn verschillende complicaties die het nemen van (tussentijdse) resultaten op de grondexploitatie bemoeilijken:

- In de praktijk zijn de nog te maken aanlegkosten niet goed in te schatten door de conjunctuurgevoeligheid van het meerjarige vervaardigingproces.
- Ook zijn de mogelijke opbrengsten zeer conjunctuurgevoelig en zijn niet alle kavels op voorhand al verkocht tegen de gewenste verkoopprijzen.
- Tijdens het meerjarige proces ontstaan er vaak nieuwe inzichten die dwingen tot een andere uitvoering of er treden onvoorziene verrassingen op.
- De aangelegde infrastructuur, zoals wegen en riolering, is voor een deel dienstbaar aan alle percelen waardoor het financieel afsluiten van delen van een locatie problemen oplevert.

De tussentijdse winstname dient te worden bepaald op basis van de verhouding tussen het percentage gerealiseerde kosten en gerealiseerde opbrengsten. Het percentage gerealiseerde kosten x het percentage gerealiseerde opbrengsten x de verwachte winst op startwaarde in euro's is in principe de winst die genomen moet worden.

Vanaf het boekjaar 2017 is er voor gekozen om de methode van tussentijdse winst name aan te passen aan de POC methode (percentage-of-completion methode). Wel zijn uit voorzichtigheid de winsten verminderd met de project specifieke risico's. Op deze manier blijft er een buffer over in de grondexploitaties om tegenslagen op te kunnen vangen. Voor het begrotingsjaar 2019 heeft dit tot gevolg dat naar verwachting tussentijdse winst gerealiseerd zal worden. Uit voorzichtigheid is deze tussentijdse winst niet meegenomen in de begroting, daarnaast worden op basis van het besluit van de raad, winsten op de grondexploitaties direct ten gunste gebracht van de algemene reserve grondbeleid. Op basis van de uitgangspunten uit de MPG 2018 en de POC methode kan de volgende winstverwachting worden weergegeven. In onderstaande tabel is geen rekening gehouden met de risico's die in de werkelijkheid in mindering gebracht zullen worden.

	2019	2020	2021	2022
Grift III	35.301	38.115	39.864	41.797
De Gerner Marke	3.957			
Waterfront	16.910			
Westerbouwl. Noord	167.478	304.267	317.735	381.141
De Nieuwe Landen	9.121	11.641	1.102	
De Nieuwe Landen II	135.751	151.846	153.674	174.375
De Koele	2.385			
Muldersveld II	953			
Oosterdalfsen	209.980	178.250	184.924	36.229
De Koppeling	77.114			
Muldersweg	11.264	13.550	12.362	4.743
	670.214	697.669	709.661	638.285

Risicomanagement

De jaarlijkse herzieningen van de grondexploitaties zijn onderdeel van de risicobeheersing. Jaarlijks worden de exploitaties herzien en worden de inschattingen van toekomstige kosten en opbrengsten beoordeeld, en waar nodig aangepast. Voorzienbare risico's worden verwerkt in de desbetreffende grondexploitatie. Als de risico's inzichtelijk zijn kan er worden gekeken naar hoe de risico's kunnen worden beheerst.

Risicobeheersing bestaat uit het nemen van maatregelen op basis van een beoordeling. Bij het beheersen van risico's worden meestal vier keuzes genoemd:

- Vermijden van het risico. Het doel daarbij is om het risico weg te nemen.
- Verminderen van het risico. In dat geval wordt geprobeerd de kans of het effect van risico's zoveel mogelijk te beperken.
- Overdragen of delen van een risico. In dat geval wordt geprobeerd het risico (gedeeltelijk) uit te sluiten door dit over te dragen aan een derde partij of te delen met een derde partij.
- Accepteren van een risico. Dit kan bijvoorbeeld zijn door in financiële zin alvast een voorziening te treffen voor als het risico optreedt.

Onvoorzienbare risico's

Onvoorzienbare risico's zoals het hoger uitvallen van de ramingen voor het bouw- en woonrijp maken, worden zoveel mogelijk opgevangen binnen de grondexploitatie. Naast deze tegenvallers van de al geraamde kosten kan het ook voorkomen dat zich specifieke projectrisico's voordoen. Bijvoorbeeld verplichtingen in contracten met ontwikkelaars of grondeigenaren, locatietekenen, vervuiling en planschade. Per project wordt er geïnventariseerd of er sprake is van risico's. Deze worden zoveel mogelijk gekwantificeerd.

Er zijn ook onvoorzienbare risico's die samenhangen met de zogenaamde markt risico's. Bijvoorbeeld renterisico's, verwervingsrisico's en afzetrisico's. Deze worden gezien als generieke risico's, die op alle grondexploitaties van toepassing zijn en invloed op elkaar hebben. Deze eventuele tegenvallers die niet uit de grondexploitatie kunnen worden gedekt, moeten worden opgevangen door de algemene reserve grondexploitaties.

Proces

Om de risico's binnen de grondexploitaties te kwantificeren wordt een planmatig/cyclisch risicomodel toegepast. Dit risicomodel kenmerkt zich door het financieel vertalen van een situatie, waarbij er sprake is van een (geringe) verslechtering van de economische situatie of stagnatie op de vastgoedmarkt. Periodiek worden de risico's van de beheersmaatregelen in kaart gebracht en geëvalueerd. Midden 2018 heeft deze voor het laatst plaatsgevonden. De geconstateerde risico's zijn gekwantificeerd op basis van kans x impact. Vervolgens zijn de beheersmaatregelen bij de risico's geformuleerd. Door de risico's periodiek intern te bespreken blijven ze onder de aandacht en kan er als dat nodig is actie worden ondernomen. Op deze manier wordt er actief gestuurd op projecten met een hoog risico.

In het onderstaande overzicht zijn de totale risico's per complex opgenomen (kans x impact). Op het moment dat complexen winstgevend zijn kan een deel van het risico worden opgevangen door de verwachte winsten. Voor het risicoprofiel wordt 25% van de verwachte winst in mindering gebracht op het risico.

Complex	25% van het verwachte resultaat	Risico begr 2019	Risicoprofiel begroting 2019	Risico jaarrekening 2017	Risicoprofiel jaarrekening 2017
BT Grift III	143.000	968.000	825.000	968.000	825.000
BT Stappenbelt	-	45.000	45.000	-	-
Subtotaal bedrijventerreinen	143.000	1.013.000	870.000	968.000	825.000
De Gerner Marke	81.000	318.000	237.000	57.000	-
Waterfront	116.000	140.000	24.000	15.000	-
Oosterdalfsen	292.000	120.000	-	140.000	-
Westerbouwlanden Noord	1.120.000	350.000	-	365.000	-
De Nieuwe Landen	48.000	63.000	15.000	60.000	12.000
De Nieuwe Landen II	480.000	105.000	-	105.000	-
De Koppeling	24.000	-	-	-	-
De Koele	35.000	-	-	-	-
Muldersveld II	14.000	8.000	-	-	-
Muldersweg	26.000	80.000	54.000	80.000	54.000
Subtotaal woningbouwlocaties	2.236.000	1.184.000	330.000	822.000	66.000
1% rentestijging		383.000	383.000	383.000	383.000
Kostenstijging		920.000	920.000	920.000	920.000
Risico POC methode		519.000	519.000	519.000	519.000
Subtotaal exploitatieoverstijgend	-	1.822.000	1.822.000	1.822.000	1.822.000
Totaal	2.379.000	4.019.000	3.022.000	3.612.000	2.713.000

In bovenstaande tabel is te zien dat met name risico's worden gelopen in de Grift III. Deze risico's hebben betrekking op de omvang en looptijd van de grondexploitatie.

Het risicobedrag is toegenomen door een toename in het risicoprofiel, die met name betrekking heeft op Gerner Marke.

Door de omvangrijke winstnames in 2017 zijn de grondexploitaties minder in staat om tegenvallers op te vangen op het moment dat de markt tegen zit. Dit risico is vertaald in een algemeen risico POC methode, waarbij het totale risico is geclassificeerd op totaal € 519.000.

De overige risico's hebben voornamelijk betrekking op het risico op extra stijgingen van de kosten (meer dan voorzien). De verwachting is dat de geprognosticeerde stijging van verkoopprijzen wel kan worden doorgevoerd. Het risico bedrag is aangepast in verband met de verwachting dat kosten sneller stijgen dan verwacht. Dit risico is deels meegenomen in het risicoprofiel, maar kan in eerste instantie worden opgevangen in het resultaat van de desbetreffende grondexploitatie.

Op basis van bovengenoemde wordt een totaal risico van circa € 3,0 mln. gelopen. Bij de inschatting van de risico's is er rekening mee gehouden dat niet alle risico's zich gelijktijdig voordoen. De gemeente moet voor het totale risico voldoende buffers hebben om deze op te vangen. Dit wordt bij het weerstandsvermogen nader toegelicht.

Algemene reserve grondbedrijf (weerstandsvermogen)

In de vorige alinea is weergegeven dat de grondexploitaties risico's met zich meebrengen. Om mogelijke risico's af te dekken, wordt er een buffer gevormd in de vorm van de algemene reserve grondexploitaties.

Het benodigde weerstandsvermogen wordt bepaald op basis van de geïnventariseerde risico's (zie vorige paragraaf) waarbij rekening is gehouden dat bij winstgevende projecten de eerste 25% kan worden opgevangen binnen de exploitaties.

Op basis van deze methode is een reserve van € 3,0 mln. toereikend. De huidige reserve kent een stand van € 2,7 mln. (na wijziging door vaststelling van de jaarrekening 2017). Eventuele toevoeging of onttrekking op basis van de risico-inschatting wordt bij de jaarrekening verwerkt.

Parameters

Voor de actualisatie van de grondexploitaties wordt gebruikt gemaakt van verschillende parameters. In deze paragraaf zal meer inzicht worden gegeven in de gehanteerde parameters. Deze parameters zijn bij het opstellen van de MPG 2018 allemaal geanalyseerd. Er zijn op dit moment geen indicaties dat de parameters aangepast moeten worden. Wel worden er in 2018 diverse onderzoeken uitgevoerd om te beoordelen of aanpassing noodzakelijk is. De verwerking hiervan zal plaatsvinden in de MPG 2019.

Programmering

Eén keer per twee tot drie jaar wordt een woningbouw behoefte onderzoek gedaan in de gemeente Dalfsen en wordt er marktonderzoek gedaan naar bedrijventerreinen. Deze onderzoeken zijn eind 2015 verricht. Voor de bedrijventerreinen is in 2017 een bestuursovereenkomst programmering bedrijventerreinen ondertekend. Als onderdeel van deze bestuursovereenkomst is een marktanalyse uitgevoerd. Uit dit onderzoek blijkt dat er voor Dalfsen meer vraag is dan aanbod. De verkopen voor woningbouw nemen ook toe.

In het boekjaar 2018 worden nieuwe onderzoeken gedaan, zodat voor de inschatting van de MPG 2019 actuele inschattingen gemaakt kunnen worden.

Op basis van de werkelijke verkopen en de ontwikkelingen in de markt en de verrichte onderzoeken zal beoordeeld worden in hoeverre de programmering aangepast dient te worden. De uitkomsten worden verwerkt in de programmering van de MPG 2019. Zoals reeds bij de ontwikkelingen is weergegeven lopen de huidige verkopen en de verwachtingen voor 2018 in lijn met de programmering. Aanpassing van de programmering is op dit moment niet nodig.

Kosten/opbrengstenstijging

Voor de MPG 2018 zijn deze parameters uitvoerig beoordeeld. Op basis van deze beoordeling zijn de volgende parameters gehanteerd bij het actualiseren van de grondexploitaties in de MPG 2018. Voor grondexploitaties met een looptijd langer dan 10 jaar wordt vanaf jaar 11 geen opbrengstenstijging meer ingerekend.

Parameters	2018	2019	2020-2026	2027 e.v.
<i>Kostenstijging</i>	0,0%	2,0%	2,0%	2,0%
<i>Opbrengstenstijging</i>	0,0%	1,5%	2,0%	0,0%

Rentetoerekening

Het BBV schrijft voor dat de rentetoerekening aansluit bij de fiscale grondslagen. Dat betekent dat alleen de daadwerkelijke rente toegerekend kan worden en dat er geen rente over het eigen vermogen mag worden toegerekend. Het rentepercentage dat gehanteerd wordt voor de doorrekeningen is bepaald op 1%. Het gewogen gemiddelde rente percentage die op basis van de meest actuele berekeningen mag worden toegerekend bedraagt 0,56%. Bij de werkelijke toerekening moet het werkelijke percentage (op dit moment 0,56%) worden toegerekend. In de doorrekeningen wordt uitgegaan van het percentage van 1%. Met deze 1% wordt een kleine risicobuffer binnen de grondexploitaties ingebouwd die stijgende rente op kan vangen.

Disconteringsvoet

Voor de disconteringsvoet (het percentage waartegen de eindwaarden contant worden gemaakt naar startwaarde) is vastgesteld dat deze moet aansluiten op het meerjarig streefpercentage van Europese Banken voor inflatie. Dit percentage bedraagt 2%.

Grondprijzen

De grondprijzen worden jaarlijks vastgesteld door het college. De vastgestelde prijzen worden ingerekend in de grondexploitaties. In afstemming met de raad is er in 2018 een onderzoek verricht naar de mogelijkheid tot grondprijz differentiatie. Dit onderzoek is aan de raad voorgelegd, zodat nieuwe grondprijzen per 1 januari 2019 in zullen gaan. De gevolgen van prijsdifferentiatie zijn bij het voorstel richting de raad weergegeven.

Actualiteit grondexploitaties

Alle grondexploitaties zijn per 1-1-2018 geactualiseerd en door de gemeenteraad vastgesteld door het vaststellen van het MPG 2018.

In onderstaand overzicht is de prognose weergegeven van de balansposten en de verwachte resultaten zoals deze voortkomen uit het MPG 2018 en de correcties die zijn doorgevoerd bij de jaarrekening 2017.

Het verwachte geconsolideerde resultaat op startwaarde bedraagt € 9,5 mln. (MPG 2017: € 15,4 miljoen). De belangrijkste oorzaak van de daling van het resultaat is de tussentijdse winst name van € 5,5 mln. Voor de MPG 2018 zijn de civieltechnische ramingen geactualiseerd zodat ook voor deze kosten weer een actuele inschatting is gemaakt. Deze kosten hebben een sterke toename ten opzichte van vorig jaar.

	Boekwaarde 31-12-2017	Verwacht resultaat op startwaarde**	Verwacht resultaat op eindwaarde**	Nog te maken kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Rente ***
	A)	B)	C)	D)	E)	F)
Grift III	6.052.372	572.833	712.217	1.630.397	8.694.517	-299.532
Parallelweg	50.184	291	303	64.588	115.284	-209
De Gerner Marke	711.025	325.441	345.346	94.643	1.153.518	-2.504
Waterfront	-752.936	464.024	492.406	1.108.293	830.000	17.763
Oosterdalsen	4.285.109	1.167.774	1.423.394	5.353.895	11.067.220	-4.822
Westerbouwl. Noord	9.379.793	4.476.169	5.565.327	5.053.087	20.347.415	-349.207
De Nieuwe Landen	577.598	190.637	206.340	512.957	1.301.152	-4.258
De Nieuwe Landen II	2.368.316	1.919.837	2.340.080	1.442.226	6.159.125	-8.503
De Koele	11.563	138.210	143.782	92.168	245.735	1.778
Muldersveld II	155.935	56.317	58.587	37.400	252.700	-779
De Koppeling	62.727	96.651	100.547	91.483	255.684	-927
Muldersweg	751.778	102.980	125.521	453.185	1.373.686	-43.201
	23.653.463	9.511.162	11.513.851	15.934.319	51.796.036	-694.402

Bepaling van de verwachte eindwaarde (A+ D - E - F = C). De verwachte startwaarde betreft de verwachte eindwaarde contant gemaakt naar 1-1-2018 tegen 2% rente.

* - bedrag is betaalde rente, + bedrag is ontvangen rente

PARAGRAAF LOKALE HEFFINGEN

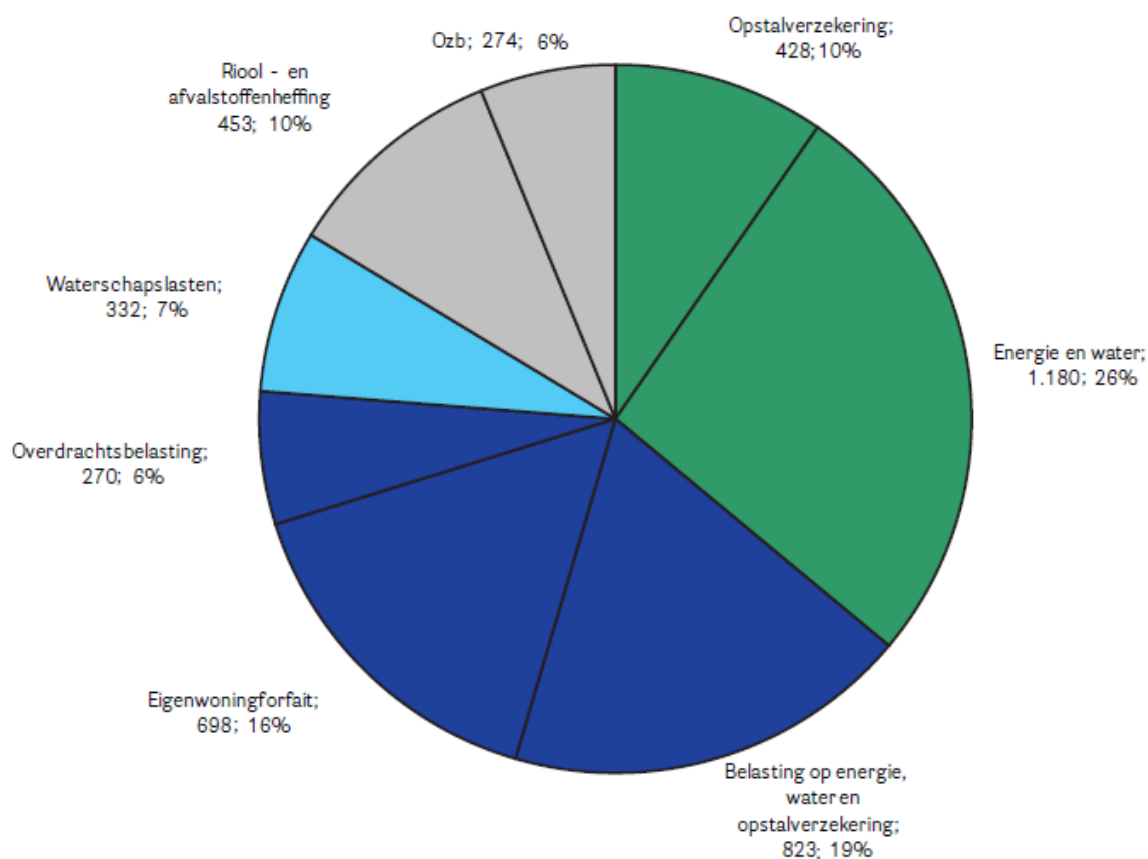
Algemeen

In de gemeente Dalfsen is het beleid rond de lokale heffingen gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- De jaarlijkse trendmatige stijging van de tarieven dient als correctie op de inflatie en is in het meerjarenperspectief standaard vastgesteld op 1%;
- Er is een tariefdifferentiatie tussen woningen en niet woningen bij de OZB;
- De kwijtscheldingsmogelijkheden voor de burger worden optimaal benut;
- Er wordt een actief informatiebeleid nagestreefd;
- Leges en tarieven dienen zoveel mogelijk kostendekkend te zijn.

De lokale heffingen vormen een belangrijke inkomstenbron van de gemeente, die vooral door de burgers opgebracht dienen te worden. De aandacht voor de lokale lastendruk neemt de laatste jaren toe. Wanneer de lokale lastendruk wordt uitgedrukt in een percentage van het gezinsinkomen, blijkt de invloed relatief beperkt. Van de bijkomende woonlasten (de woonlasten naast de hypotheeklasten) zoals belastingen op water, energie, het eigenwoningforfait en de overdrachtsbelastingen, maakten gemeentelijke belastingen in 2018 16% uit. Dit percentage was in 2017 18% en in 2016 19%. Voor een overzicht van de lastendruk als percentage van het gezinsinkomen wordt verwezen naar figuur 7 uit de COELO Atlas van de lokale lasten 2018.

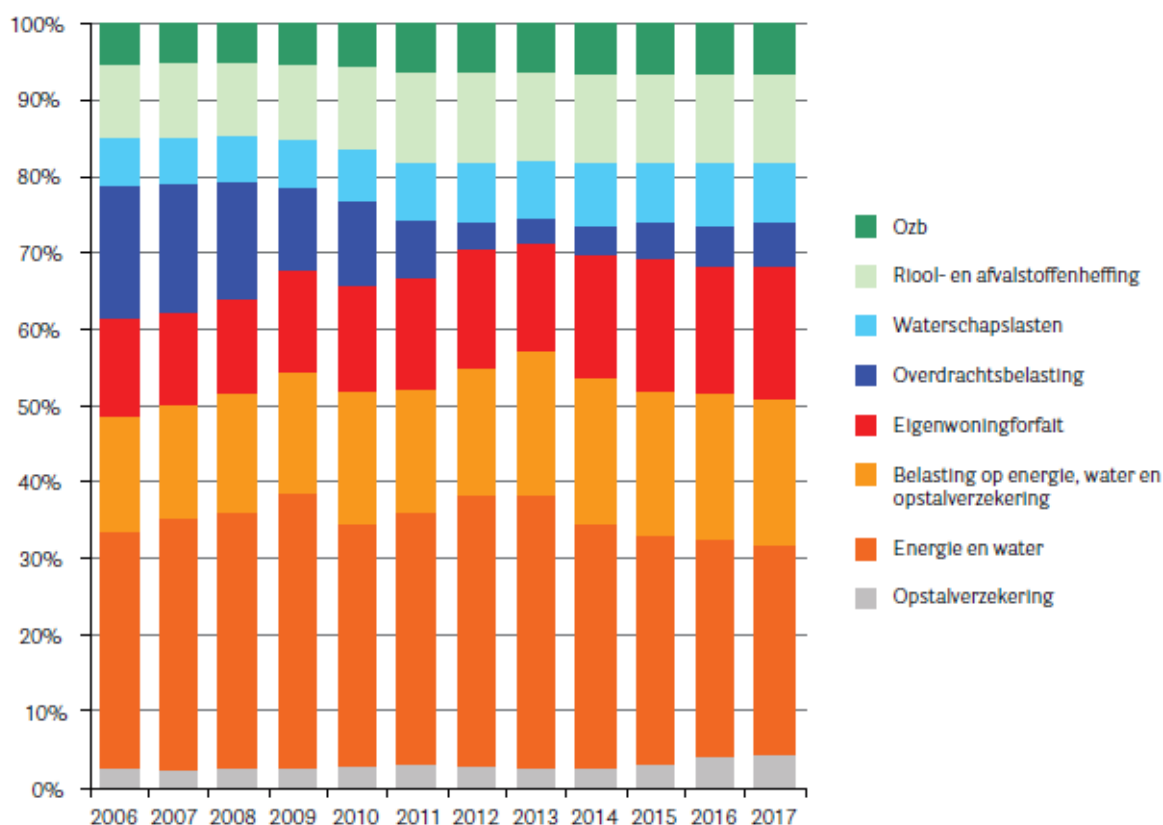
Figuur 7 Samenstelling bijkomende woonlasten in 2018 (in euro's en procenten)

Figuur 8 laat zien dat de aandelen van de verschillende woonlastencomponenten de afgelopen jaren niet sterk veranderd zijn. Er is één uitzondering: de overdrachtsbelasting is sinds 2012 fors lager. Dat komt omdat het tarief is verlaagd van 6 naar 2 procent. (Bron: COELO Atlas van de lokale lasten 2018, figuur 8).

In onderstaande figuur is 2018 niet opgenomen, de toelichting die COELO daarop geeft: 'Om deze figuur te maken gebruiken we onder meer gegevens van het Nibud. Het Nibud heeft een enkele uitgangspunten geactualiseerd. Dat is zo af en toe nodig. Het betekent echter dat het niet goed mogelijk was om een goede vergelijking te maken tussen 2018 en eerdere jaren. Daarom staat de figuur er nu zonder 2018'.

Figuur 8 Ontwikkeling samenstelling bijkomende woonlasten (meerpersoonshuishouden in eigen woning)

Kwijtscheldingsbeleid

In de gemeente Dalfsen is het mogelijk om volledige dan wel gedeeltelijke kwijtschelding te verkrijgen voor de afvalstoffenheffing, hondenbelasting en rioolheffing. Voor de afvalstoffenheffing geldt dat kwijtschelding slechts mogelijk is voor het vastrecht. Bij de hondenbelasting is alleen voor de belasting voor de eerste hond kwijtschelding mogelijk. In 2017 is door GBLT de door ons gewijzigde systematiek voor de rioolheffing doorgevoerd. Voor de belasting gebruikersdeel per jaar, bij een hoeveelheid afgevoerd afvalwater van 0 m³ tot en met 500 m³, kan kwijtschelding worden verleend.

In totaal is er een bedrag van ongeveer € 34.000 gemoeid met het huidige kwijtscheldingsbeleid. Bij de beoordeling van de verzoeken om kwijtschelding hanteert GBLT de zogenaamde 100% norm. Inwoners die twee jaar of langer zijn aangewezen op een bijstandsuitkering krijgen automatisch kwijtschelding. Op basis van melding door de gemeente verleent GBLT aan deze mensen automatisch kwijtschelding.

Wet Waardering Onroerende Zaken

Vanwege de positieve economische ontwikkelingen zien wij een herstel op de vastgoedmarkt. Aangezien de herwaardering voor 2019 nog niet is afgerond (planning half oktober 2018) kunnen wij u nog niet informeren over de definitieve uitkomsten van de herwaardering.

Zoals bekend wordt de uitvoering van de Wet WOZ bij de gemeente gecontroleerd door de Waarderingskamer. In het rapport van bevindingen wordt de weergave van de inspectie weergegeven. Het eindoordeel bestaat uit een viertal oordeelcategorieën te weten:

1. De uitvoering verloopt goed
2. De uitvoering is voldoende
3. De uitvoering moet op onderdelen verbeterd worden
4. De uitvoering moet dringend verbeterd worden.

Naar aanleiding van het onderzoek naar de kwaliteit van de taxaties in januari 2017 en december 2017 is het oordeel van de Waarderingskamer voldoende. De Waarderingskamer heeft ingestemd met bekend maken WOZ-waarden voor 2018.

Overzicht kostendekkendheid

Als gevolg van de wijzigingswet BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) dient per 2017 de paragraaf lokale heffingen een overzicht op hoofdlijnen te bevatten van de diverse heffingen. In dit overzicht dient inzichtelijk te worden gemaakt hoe bij de berekening van de tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden. Ook dient naar voren te komen wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd.

De “grote belastingen”, zoals afvalstoffenheffing en rioolheffing, zijn hierbij het meest in het oog springend. Jaarlijks wordt aan de hand van de kosten een becijfering gemaakt van de hoogte van de benodigde opbrengsten. Bij beide belastingen worden grote tariefschommelingen afgevlakt door te werken met een voorziening. Voor “kleine belastingen” als de diverse legessoorten mogen maximaal kostendekkende tarieven worden gevraagd.

Overzicht kostendekkendheid 2019

Heffing	Lasten taak- velden	Apparaats- kosten	Over- head	BCF- BTW	Storting voor- ziening	Kwijt- schel- ding	Rente	Totale lasten	Andere inkomst- en	Baten heffing	Onttrek- king voor- ziening	Totale baten	Kosten- dekkend- heid
Riool- heffing	360.350	244.802	116.000	170.529	572.819			1.464.500		1.464.500		1.464.500	100,0%
Afval- stoffen- heffing	1.334.749	120.864	115.933	405.356		34.000	9.000	2.019.902		1.943.000	76.902	2.019.902	100,0%
Leges titel 1	46.498	700.028	89.583	9.765				845.874	-91.150	318.648		227.498	26,9%
Leges titel 2	177.755	662.177	100.792	37.329				978.052	12.321	942.548		954.869	97,6%
Leges titel 3	91.719	164.535	30.750	14.725				301.729		12.435		12.435	4,1%
Lijkbe- zorging	75.735	157.835	28.868		7.000			269.438	50	233.902		233.952	86,8%
Markt- gelden	3.550	14.239	2.135					19.924	1.949	5.956		7.905	39,7%

Rioolheffing

Eind 2017 is het geactualiseerde Gemeentelijke Rioleringsplan vastgesteld. De huidige inkomsten liggen op € 1,5 miljoen euro per jaar. Het nieuwe GRP laat zien dat het totaal van de jaarlijkse heffingsinkomsten op het huidige niveau kan blijven. Op basis van dit GRP is er in de planperiode van het GRP geen kostenstijging voorzien. Er wordt wel geïndexeerd op basis van inflatie. Om in de toekomst onderhoud te kunnen uitvoeren, zonder dat de tarieven hoeven te stijgen, wordt er gespaard in een voorziening.

Afvalstoffenheffing

Bij de behandeling van het voorstel om over te gaan tot verhoging van de afvalstoffenheffing (oktober 2017), is besloten om het vastrecht van € 135 (2018) stapsgewijs te verhogen met € 15 in 2019 en € 6 in 2020. Via het raad-informatiesysteem is uw raad nader geïnformeerd over de financiële consequenties van deze tariefsverhoging. Het tekort wordt gedekt uit de voorziening reiniging. Het grootste deel van het bedrag aan kwijtschelding gaat op aan kwijtschelden van het vastrecht afvalstoffen heffing, daarom is het in het overzicht kostendekkendheid in zijn geheel meegenomen.

Leges

Titel 1 Algemene dienstverlening

De tarieven voor de rijbewijzen en reisdocumenten worden door het Rijk vastgesteld. Dit betekent dat de gemeente beperkt invloed heeft om te streven naar een volledige mate van kostendekkendheid. Daarnaast brengen de servicepunten extra kosten met zich mee.

Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/ omgevingsvergunning

Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn

Voor de leges in algemeenheid geldt dat voor 2019 een trendmatige aanpassing van 1% wordt doorgevoerd. De verordening en tarieventabel worden verder geactualiseerd op basis van recente wetswijzigingen en bedrijfsvoering. Binnen de titels van de legesverordening is er geen sprake van kruissubsidiëring. Bij kruissubsidiëring worden onrendabele activiteiten gesubsidieerd met winst uit rendabele activiteiten.

Lijkbezorging

Gelet op het feit dat de begraafplaatsen een parkachtig karakter hebben, is een hogere mate van kostendekkendheid moeilijk te realiseren.

Marktgelden

Marktgelden worden geheven op basis van de verordening precariobelasting. Gelet op het feit dat we een dergelijke voorziening voor onze burgers in stand willen houden, ligt een hogere mate van kostendekkendheid niet binnen bereik.

Tarievenbeleid overige belastingen 2019

Onroerende-zaakbelastingen (OZB)

Voor 2019 stelt het college een verhoging van de opbrengst met 6% voor. Omdat de gegevens van de hertaxatie in oktober 2018 bekend worden, kunnen dan pas de nieuwe tarieven worden berekend. Gelet op de positieve ontwikkelingen op de woningmarkt kan dit betekenen dat de totale WOZ-waarde ten opzichte van 2018 stijgt. De ontwikkeling voor het bedrijfsnonroerend goed is nog niet stabiel waardoor hier nog een daling wordt verwacht.

Hondenbelasting

De opbrengst van de hondenbelasting komt ten goede aan de algemene middelen. Hondenbelasting wordt geheven per hond, voor iedere hond boven het aantal van één binnen hetzelfde huishouden wordt anderhalf maal het tarief in rekening gebracht. Voor 2019 is rekening gehouden met de trendmatige tariefsverhoging van 1%.

Precariobelasting

Voor 2019 wordt een trendmatige aanpassing van 1% doorgevoerd.

Toeristenbelasting

Voor 2019 blijft het tarief per overnachting gehandhaafd op € 0,85.

PARAGRAAF ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN

Algemeen

Binnen de gemeente is een groot vermogen geïnvesteerd in kapitaalgoederen als wegen, openbare verlichting, riolering, groen en gebouwen. Deze kapitaalgoederen zijn van cruciaal belang voor wonen, werken, vervoer, recreatie en huisvesting van de gemeentelijke diensten en instellingen. Het gewenste kwaliteitsniveau voor gebruik, inrichting en beheer wordt door de raad vastgesteld met beleidsplannen en door het college uitgewerkt in de diverse beheer- en uitvoeringsplannen.

Een omvangrijk deel van de begroting is bestemd voor het onderhoud van kapitaalgoederen in de openbare ruimte. Het is van belang dat hierover een zorgvuldig beheer wordt gevoerd, want het is juist de kwaliteit van de openbare ruimte die door de inwoners vaak intensief wordt beleefd.

Met het in de raadsvergadering van 25 september 2017 vastgestelde beleidsplan Integraal beheer openbare ruimte (IBOR) is de gewenste onderhoudskwaliteit voor de meeste kapitaalgoederen in de openbare ruimte vastgelegd. Met het vastgestelde niveau wordt ingezet op het handhaven van de groene, veilige, duurzame en nette kwaliteit van de openbare ruimte. In het beleidsplan zijn de verschillende kwaliteiten uitgewerkt per functiegebied en worden de accenten per kern toegelicht. Onderstaande figuur geeft een samenvatting van de vastgestelde inrichtings- en onderhoudskwaliteit. De onderhoudskwaliteit wordt gemeten volgens de (beeld)kwaliteitscatalogus openbare ruimte van het CROW (Publicatie 323).

Functiegebied	Inrichting	Onderhoud							
		Groen	Verharding	Verlichting	Speken	Meubilair	Water	Civiele kunstwerken	Reiniging
Dorpcentra	Hoog	A	B/C	A	B	B	B	B	A,B
Hoofdinfrastructuur	Basis / Hoog	A	B/C	B	B	B	B	B	A,B
Begraafplaatsen	Hoog	A	B/C	B	B	B	B	B	A,B
Woonwijken	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	A,B
Bedrijventerreinen	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	A,B
Recreatie en sport	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	A,B
Maatschappelijk & dienstverlening	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	A,B
Butengebied	Basis	B	B/C	B	B	B	B	B	A,B

In deze paragraaf worden voor de kapitaalgoederen wegen, infrastructurele (civiele) kunstwerken, openbare verlichting, riolering, water, openbaar groen en gebouwen achtereenvolgens aangegeven:

- Het beleidskader;
- Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren;
- Financiële consequenties beleidsdoel.

Voordat we daarmee starten, volgt eerst een samenvattend overzicht van de actualiteit van onze plannen en de verwerking daarvan in deze begroting.

Beleidsplan	Betreft periode (vaststelling)*	Financieel verwerkt in begroting
Integraal beheer openbare ruimte	2017-2021 (2017)	Ja
Gemeentelijk rioleringsplan	2017-2020 (2017)	Ja
Licht in de Openbare Ruimte	2016-2020 (2016)	Ja
Gemeentelijk verkeers- en vervoersplan	2016-2026 (2016)	Ja
Groenstructuurplan	2013-2017 (2013)	Ja
Grondwaterbeleidsplan	2013-2017 (2013)	Ja
Onderhoud gemeentelijke gebouwen	2013-2017 (2012)	Ja
Landschapsontwikkelingsplan (LOP)	2010-2020 (2010)	Ja

Beheerplan	Betreft periode (vaststelling)*	Financieel verwerkt in begroting
Wegenbeheerplan	2017-2020 (2017)	Ja
Civiele kunstwerken	2018-2022 (2017)	Ja
Uitvoeringsprogramma GVVP	2016-2018 (2016)	Ja
Speelplaatsenbeheersplan	2014-2018 (2014)	Ja
Rioolbeheerplan	2015-2018 (2014)	Ja
Berm- en slootbeheersplan	(1998)	Ja

*) De looptijd van een aantal plannen is inmiddels verstreken. Hieruit vloeien geen consequenties voort. De 'oude' plannen zijn nog toepasbaar en worden (waar nodig) binnen afzienbare tijd geactualiseerd.

Wegen

Het beleidskader

Het beleidsplan integraal beheer openbare ruimte vormt het beleidskader voor het onderhoud van de gemeentelijke wegen. Met het in 2017 vastgestelde beleidsplan is het gewenste onderhoudsniveau en zijn de benodigde financiële middelen vastgelegd. Met het vastgestelde niveau wordt ingezet op het behoud van onze duurzame en veilige wegen. Het beleid is uitgewerkt in het vastgestelde wegenbeheerplan (college van B&W 12 juni 2017).

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

De omvang van het gemeentelijke wegennet bestaat naast bermen en bermsloten uit ongeveer 2,7 miljoen vierkante meter verhard oppervlak en ongeveer 0,2 miljoen vierkante meter onverharde en half verharde paden en rijbanen.

De onderhoudstoestand van wegen is onderverdeeld naar de volgende vier thema's: duurzaamheid, veiligheid, comfort en aanzien. De onderhoudstoestand wordt beoordeeld conform de beeldkwaliteitscatalogus openbare ruimte en aan de hand van de criteria voor rationeel wegbeheer van het CROW.

Voor duurzaamheid en veiligheid geldt het beeldkwaliteitsniveau B (voldoende – functioneel), die is vertaald vanuit het zogenoemde kwaliteitsniveau R voor rationeel wegbeheer, waarbij het percentage verharding onvoldoende $\leq 4\%$. Voor aanzien geldt het beeldkwaliteitsniveau C (Matig), waarbij het percentage verharding onvoldoende $\leq 7\%$.

Vergelijking diverse systemen voor onderhoudskwaliteit					
R++	A+		Zeer goed	Zeer intensief	Nagenoeg ongeschonden
R+	A		Goed	Intensief	Mooi en comfortabel
R	B		Voldoende	Standaard	Functioneel
R-	C		Matig	Extensief	Onrustig beeld, discomfort of enige vorm van hinder
Nvt	D		Te slecht	nvt	Kapitaalvernietiging, uitlokking van vernieling, functieverlies, juridische aansprakelijkheid of sociale onveiligheid

Vergelijking onderhoudskwaliteiten (CROW-publicatie 323)

Indicator	Bron	2016
Duurzaamheid percentage verharding onvoldoende $\leq 4\%$	Inspectie	4%
Veiligheid percentage verharding onvoldoende $\leq 4\%$	Inspectie	4%
Aanzien percentage verharding onvoldoende $\leq 7\%$	Inspectie	7%

Financiële consequenties beleidsdoel

De totale lasten/baten voor wegen (exclusief apparaatskosten) vallen onder programma 3 Beheer openbare ruimte en omvatten de verharde en onverharde wegen. Het budget is opgedeeld in regulier budget en budget voor groot onderhoud. Dit budget is exclusief het budget voor het reinigen van de openbare ruimte maar inclusief het budget voor bermen en bomen in het buitengebied.

x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Regulier budget	391	395	401	407

x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Groot onderhoud budget	730	730	730	730

Infrastructurele kunstwerken (verkeersbruggen en duikers)

Het beleidskader

Het beleid is uitgewerkt in het beheerplan civiele kunstwerken 2018 - 2022 als onderdeel van het beleidsplan Integraal beheer openbare ruimte. Door middel van het Ibor is het gewenste onderhoudsniveau en zijn de benodigde financiële middelen vastgelegd. Met het vastgestelde niveau wordt ingezet op het behoud van duurzame en veilige kunstwerken.

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

Het areaal bestaat uit 60 objecten onderverdeeld 10 verkeersbruggen, 15 duikerbruggen, 25 fiets- en voetgangersbruggen, 3 tunnels, 6 kademuren en 1 overkluizing. Daarnaast heeft de gemeente circa 530 duikers in beheer.

In het beheerplan is vastgesteld om de civiele kunstwerken op een "redelijk" onderhoudsniveau te onderhouden (conditiescore 3 NEN 2767-4). Dit onderhoudsniveau komt overeen met het afgesproken beeldkwaliteitsscore "B" in de IBOR.

Financiële consequenties beleidsdoel

De totale lasten/baten voor civiele kunstwerken (exclusief apparaatskosten) vallen onder programma 3 beheer openbare ruimte. Het budget is opgedeeld in regulier budget en budget voor groot onderhoud.

x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Regulier budget	8	8	8	8

x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Groot onderhoud budget	48	48	48	48

Openbare verlichting

Het beleidskader

Het beleidskader voor de openbare verlichting is in de raadsvergadering van 24 oktober 2016 vastgelegd in het beleidsplan Licht in de Openbare Ruimte. Er is in het digitale beleidsplan vastgelegd waarom, waar en hoe openbare verlichting wordt toegepast evenals het kwaliteitsniveau en de financiële middelen. Het vastgestelde beleidsplan Integraal beheer openbare ruimte bekrachtigt het eerder vastgestelde gedifferentieerde onderhoudsniveau.

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

Het openbare verlichtingsareaal in onze gemeente bestaat uit (afgerond): 5.800 lichtmasten, 6.000 armaturen en 6.100 lampen. Jaarlijks verbruikt de openbare verlichtingsinstallatie ca. 860.000 kWh elektrische energie.

De onderhoudstoestand wordt beoordeeld conform de beeldkwaliteitscatalogus openbare ruimte van het CROW. Voor centrumgebieden geldt het beeldkwaliteitsniveau A en voor de overige functiegebieden geldt een beeldkwaliteitsniveau B.

Financiële consequenties

Voor de openbare verlichting worden kosten gemaakt. Deze kosten worden verdeeld volgens de landelijke kengetallensystematiek van de NSVV (Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde). De afgelopen jaren is er sprake geweest van een budget, waarmee invulling gegeven kan worden aan de beleidskaders.

Er wordt onderscheid gemaakt in drie kostensoorten:

1. Energiekosten: netwerkkosten, kosten levering en de energiebelasting.
2. Onderhoud en Beheer: onderhoud aan de masten en lampen en shades.
3. Investeringskosten: kosten voor renovaties die zijn opgenomen in het investeringsplan.

De drie kostensoorten voor openbare verlichting zijn in de gemeente Dalfsen als volgt:

Exploitatie exclusief investeringen(energie, dagelijks beheer en onderhoud)

x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Openbare verlichting	178	177	177	175

Voor de renovaties van de installaties heeft de gemeenteraad uitvoeringskredieten beschikbaar gesteld door middel van het investeringsplan. Volgens het vastgestelde investeringsplan 2017 – 2020 ziet het overzicht voor vervanging er in de komende jaren als volgt uit:

Investerings (groot onderhoud binnen de exploitatie)

x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Openbare verlichting	110	110	110	110

Bovenstaande kosten hebben betrekking op het beheer en onderhoud van de aanwezige verlichtingspunten. Dat wil zeggen: de kosten van de aanleg van verlichtingspunten in nieuwe woonwijken, industrieterreinen, herinrichtingsplannen en inbreidingslocaties zijn hierin niet opgenomen. De kosten voor de aanleg van openbare verlichting in nieuwe woonwijken en industrieterreinen worden opgenomen en verantwoord in de grondexploitatie. De kosten voor de aanleg van openbare verlichting bij inbreidingen of grootschalige herinrichtingsplannen worden opgenomen in de desbetreffende exploitaties.

Riolering

Het beleidskader

Het gemeentelijk rioleringsplan is leidend voor het onderhoud van de gemeentelijke riolering.

In het in 2017 vastgestelde plan staat het gewenste niveau van onderhoud, welke risico's we nemen en hoeveel geld daarvoor nodig is.

Onze ambitie voor het onderhoud van de riolering is "spaarzaam en betrouwbaar daar waar het moet, vooruitstrevend daar waar het (eenvoudig) kan".

Welke werkzaamheden wij uitvoeren voor het onderhoud van riolering staat in het rioolbeheerplan.

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

Riolering bestaat uit diverse objecten zoals buizen, putten en pompen voor inzameling en transport van afvalwater, maar bijvoorbeeld ook wadi's voor de infiltratie van regenwater en drainage voor beheersing van de grondwaterstand. In hoofdzaak bestaat de riolering uit 169 kilometer vrijverval riolering en 63 kilometer mechanische riolering. Er zijn meer dan 3.500 inspectieputten, 9.200 kolken, 30 gemalen en 300 pompunits. Voor gedetailleerde informatie over deze voorzieningen wordt verwezen naar het beheerplan en naar het basisrioleringsplan.

In het gemeentelijke rioleringsplan is vastgelegd, aan welke voorwaarde(n) we willen voldoen en hoe de voorzieningen dan functioneren in een kwalitatieve maat. De eisen hebben betrekking op het inzamelen, transporteren en verwerken ten behoeve van de volksgezondheid, woonbaarheid en het milieu. De bijbehorende maatstaven (kwalitatieve indicatoren) zijn gericht op de effecten, wat ervaart de burger en / of omgeving. De resultaten worden afgeleid uit de geregistreerde meldingen.

Maatstaven	2019
< 5 meldingen van het niet kunnen lozen van afvalwater door het niet functioneren van het gemeentelijke riool.	
< 2 meldingen van gezondheid gerelateerde klachten door contact met afvalwater in de openbare ruimte.	
< 5 meldingen van stank gerelateerde klachten vanuit de gemeentelijke riolering.	

Maatstaven	2019
< 10 meldingen van grondwateroverlast veroorzaakt door gemeentelijke voorzieningen.	

Maatstaven	2019
< 10 meldingen van het niet kunnen lozen van hemelwater door het niet functioneren van het gemeentelijke riool.	
< 5 meldingen van wateroverlast per jaar.	
< € 5.000,- schade door wateroverlast per jaar.	

Maatstaven	2019
< 1 meldingen van persoonlijk letsel als gevolg van ernstige gebreken.	
< € 5.000,- schade door ernstige gebreken van objecten in de openbare ruimte.	

Financiële consequenties

In het gemeentelijke rioleringsplan is de huidige situatie omschreven, is de ambitie met het gewenste onderhoudsniveau vastgesteld en zijn de bijbehorende maatregelen en middelen bepaald. Het totaalpakket vormt de grondslag voor het kostendekkende tarief van de rioolheffing. Er wordt voor de riolering met een voorziening voor toekomstige onderhoud gewerkt. De totale lasten van de riolering vallen onder programma 8 duurzaamheid en milieu.

Exploitatie (dagelijks onderhoud)

x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Riolering	360	365	365	365

Mutatie voorziening riolering

x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Bruto Dotatie	573	525	523	520

Om invulling te geven aan de gestelde doelen zijn voor de maatregelen de volgende bedragen opgenomen. Het bedrag wordt onttrokken aan de voorziening riolering.

Groot onderhoud (incl. vervanging)

x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Maatregelen uitvoering GRP	50	275	275	275

Bedrag is exclusief de onttrekking aan de voorziening.

Nieuwe ontwikkelingen en verbeter maatregelen

x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Nieuwe ontwikkelingen GRP	5	5	5	5

Water

Het beleidskader

Het gaat hier met name om het beheer van watergangen met een schouwplicht. Andere watergangen zijn functioneel onderdeel van wegen of openbaar groen en worden vanuit de betreffende budgetten gedekt. De beheerkosten worden gemaakt voor het maaien en onderhouden van watergangen (met name in het buitengebied) en het afvoeren of verwerken van het maaisel.

Het beleidskader wordt gevormd door;

- de Waterwet;
- de Keur van het waterschap Drents Overijsselse Delta;
- de Legger van het waterschap Drents Overijsselse Delta;
- de Wet natuurbescherming;
- de Wet milieubeheer.

Kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren

Jaarlijks vindt onderhoud plaats aan de watergangen met een schouwplicht (Secundaire watergangen) wordt het schouwafval opgeruimd waarvoor een ontvangstplicht bestaat (Primaire watergangen). De omvang van de Secundaire watergang waarvoor een opdracht ligt om die in samenwerking met aanliggende eigenaren te onderhouden, omvatten 84 km aan lengte. Voor 112 km aan watergangen geldt een schouwplicht en wordt het schouwafval opgeruimd.

Financiële consequenties

De afgelopen jaren is er sprake geweest van een budget waarmee invulling gegeven kan worden aan de beleidskaders. De totale lasten van de watergangen:

x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Watergangen	82	82	192*	82

*In 2021 incidenteel € 110.000 beschikbaar voor vervanging beschoeiingen (PPN 2019-2022)

Openbaar groen

Het beleidskader

Het onderhoud en de inrichting van het openbaar groen vindt plaats conform de kwaliteitsniveaus van het beleidsplan Integraal beheer openbare ruimte en volgens het Groenstructuurplan gemeente Dalfsen (GSP) 2013-2017.

De kwaliteitsniveaus die gehanteerd worden zijn onderhoudsniveau A in winkelgebieden en onderhoudsniveau B voor de overige gebieden binnen en buiten de bebouwde kom.

In het GSP worden de kwaliteiten van de groene openbare ruimte in de vijf kernen beschreven.

Tevens beschrijft het GSP visies voor de beleidsthema's bomen, snippergroen, speelplaatsen en honden.

De identiteit van de gemeente Dalfsen wordt voor een belangrijk deel bepaald door aanwezigheid van bomen, beplanting en ander groen. Het zorgt er onder andere voor dat het prettig leven is. Afgelopen jaren is gewerkt aan het verbeteren van de huidige groenstructuur in Dalfsen zowel bij nieuwbouw als in de bestaande delen, de belangrijkste beheer en verbetervoorstellen zijn gerealiseerd of zijn in voorbereiding. De opgaven van de komende jaren op het gebied van klimaatadaptatie, energietransitie, circulair en biodiversiteit vragen een bepaalde invulling van groen (landschappelijke inpassing, bomen wijken niet voor aanleg zonnepanelen, waterberging, circulair terreinbeheer, natuur inclusieve landbouw). Begin 2020 wordt het groenstructuurplan geactualiseerd. Hierin wordt tevens opnieuw gekeken welke groenstructuren gewaarborgd of juist versterkt moeten worden. Ook wordt gekeken naar waar ruimte is voor participatie in het groen. De groenvisie zal in de toekomst integraal onderdeel uitmaken van de omgevingsvisie dat in het kader van de omgevingswet opgesteld zal worden.

In 2016 is de Gedragscode Wet Natuurbescherming ter goedkeuring aangeboden aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RvO). De besluitvorming hierover is opgeschort door RvO naar 2019.

Kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren

Het openbaar groen in de gemeente Dalfsen omvat in totaal ± 142 ha. Het totale bomenbestand binnen de kom beslaat ruim 17.100 stuks en buiten de bebouwde kom een kleine 38.000 stuks.

Financiële consequenties

Er wordt onderscheid gemaakt in twee kostensoorten:

1. Onderhoud en beheer aan de groene (en blauwe) buitenruimte (bomen, bosplantsoen, heesters, gras), hondentoiletten.
2. Investeringskosten: de uitvoeringsprojecten uit het GSP worden betaald uit de reserve herstructurering openbaar groen. Deze reserve wordt gevoed door de verkoop van openbare groenstroken.

De kosten voor de aanleg van openbaar groen in nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen zijn opgenomen en verantwoord in de grondexploitaties.

De afgelopen jaren is er sprake geweest van een budget waarmee invulling gegeven kan worden aan de beleidskaders. De kosten voor openbaar groen zijn in de gemeente Dalfsen als volgt:

Exploitatiekosten exclusief investeringen (dagelijks beheer en onderhoud)

x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Openbaar Groen	573	585	584	576

Investeringen (groot onderhoud binnen de exploitatie)

x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Openbaar groen	50	50	50	50

Gebouwen

Het beleidskader

De wijze waarop de gemeentelijke gebouwen worden onderhouden en in stand worden gehouden, is vastgelegd in het beheerplan Onderhoud Gemeentelijke Gebouwen 2019 - 2023. Dit beheerplan is vastgesteld in de raadsvergadering van 18 juni 2018.

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

De gemeente heeft circa 25 gebouwen in eigendom. Gezamenlijke deler is dat alle gebouwen worden gebruikt voor maatschappelijke doeleinden. Alle gebouwen bij elkaar hebben een bruto vloeroppervlakte van ruim 25.000 m² en vertegenwoordigen een WOZ-waarde van in totaal ruim 25 miljoen euro.

Financiële consequenties

De benodigde middelen voor de uitvoering van werkzaamheden worden ten laste gebracht van de jaarbegroting (contracten, abonnementen, klachtenonderhoud) of worden onttrokken aan de voorziening groot onderhoud gebouwen (meerjarenonderhoud en eenmalige uitgaven).

De voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen wordt gevoed vanuit de jaarlijkse dotaties voor diverse gebouwen. De jaarlijkse dotatie van € 165.000 is gebaseerd op een onderhoudsplanning van tien jaar.

De gemeente heeft geen gebouwen voor onderwijs in eigendom. Voor de onderwijsgebouwen geldt een afzonderlijke vergelijkbare systematiek.

Verzekeringsbeleid

Van de gemeentelijke kapitaalgoederen zijn de gebouwen, inclusief die voor het onderwijs, verzekerd op basis van een uitgebreide gevarenpolis (brand, storm, inbraak e.d.) op VNG voorwaarden en kent een eigen risico van € 1.000.

Deze twee polissen zijn in oktober 2014 Europees aanbesteed. Beide polissen hebben een looptijd van drie jaar (01-01-2015 tot 01-01-2018), met de mogelijkheid tot verlenging met één jaar. Voor het jaar 2018 wordt gebruikgemaakt van de verlengingsmogelijkheid. In 2018 zullen deze twee polissen opnieuw worden aanbesteed.

Alle gebouwen zijn in 2018 opnieuw getaxeerd. Deze taxaties hebben een geldigheidsduur van zes jaar.

PARAGRAAF VERBONDEN PARTIJEN

Algemeen

Op grond van artikel 9, lid 2f van het BBV dient de programmabegroting een paragraaf Verbonden Partijen te bevatten. Volgens artikel 15 BBV dient deze paragraaf ten minste te bevatten:

- De visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen die zijn opgenomen in de begroting;
- De beleidsvoornemens over verbonden partijen;
- De lijst van verbonden partijen.

Het begrip verbonden partij is vastgelegd in het BBV en is als volgt gedefinieerd:

"Een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarbij de gemeente een bestuurlijk én financieel belang heeft".

Van een financieel belang is sprake als aan de verbonden partij een bedrag ter beschikking is gesteld dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Van een bestuurlijk belang is sprake bij zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

In deze paragraaf treft u een overzicht aan van de verbonden partijen. De verbonden partijen worden in deze paragraaf opgesplitst in:

- Publiekrechtelijke verbonden partijen
- Privaatrechtelijke verbonden partijen
  - o Coöperaties/vennootschappen
  - o Stichtingen/verenigingen
  - o Overige

Gelet op het feit dat de raad op 21 maart 2016 de [Kadernota Verbonden Partijen](#) heeft vastgesteld, beperkt deze paragraaf zich tot het geven van een totaalbeeld van de verbonden partijen en de financiële aspecten ervan.

Evaluatie verbonden partijen:

In de door uw raad vastgestelde kadernota verbonden partijen is bepaald dat aan het einde van iedere raadsperiode een evaluatie zal plaatsvinden van de verbonden partijen. Doel van deze evaluatie is antwoord te geven op de vraag of de betreffende verbonden partijen nog steeds de geëigende vorm zijn om de doelstellingen van de gemeente te realiseren. Eind 2018 zal deze evaluatie aan uw raad worden voorgelegd.

N.B.

De financiële ratio's voor de publiekrechtelijke verbonden partijen hebben betrekking op de jaren 2017 t/m 2019. De financiële ratio's met betrekking tot de privaatrechtelijke verbonden partijen (vennootschappen) hebben betrekking op 2017. Dit gelet op het feit dat wij van deze partijen enkel de jaarstukken ontvangen.

Besloten Vennootschap

Naam		CBL Vennootschap B. V.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	
Eigen vermogen	€ 145.000	€ 135.000	€ 125.000	
Vreemd vermogen	€ 8.000	€ 5.000	€ 5.000	
Resultaat	-/- € 20.000	-/- € 10.000	-/- € 10.000	
Gemeentelijke bijdrage				
Bron	jaarrekening	CBL Vennootschap BV	CBL Vennootschap BV	
Beleidsvoornemens	Het initieel vermogen in het CBL Escrow Fonds was bij oprichting van het fonds in 2009, \$ 275 mln. Eind juni 2016 is het CBL Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag is volledig uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang in de vennootschap. Ondanks dat het CBL Escrow fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.			
Ontwikkelingen	n.v.t.			
Risico's	Met de liquidatie van het CBL Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.81 BW.			

Naam		CSV Amsterdam B. V.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	
Eigen vermogen	€ 869.698	€ 770.000	€ 670.000	
Vreemd vermogen	€ 64.924	€ 0	€ 0	
Resultaat	€ 2.229.404	-/- € 100.000	-/- € 100.000	
Gemeentelijke bijdrage				
Bron	jaarrekening	CSV Amsterdam BV	CSV Amsterdam BV	
Beleidsvoornemens	De looptijd van deze vennootschap is afhankelijk van de periode dat claims worden afgewikkeld. Eventuele claims kunnen door Waterland tot 5 jaar na completion (mei 2019) worden ingediend. Na afwikkeling van deze eventuele claims van Waterland zal de escrow-rekening kunnen worden opgeheven en het restant op deze rekening kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang. Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 kunnen worden geliquideerd.			
Ontwikkelingen	N.v.t.			

Risico's	<p>Het financiële risico is beperkt tot eventuele claims van Waterland als gevolg van garanties en vrijwaringen die door de verkopende aandeelhouders zijn afgegeven tot het bedrag van € 8.035.783,- die nog resteert op de escrow-rekening en voor het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap.</p> <p>Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.</p>
----------	--

Naam			
Publiek Belang Elektriciteitsproductie B. V.			
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Eigen vermogen	€ 1.620.245	€ 1.610.000	€ 1.590.000
Vreemd vermogen	€ 17.940	€ 5.000	€ 0
Resultaat	-/- € 22.000	-/- € 10.000	-/- € 20.000
Gemeentelijke bijdrage			
Bron	jaarrekening	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV
Beleidsvoornemens	Ondanks dat het General Escrow fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.		
Ontwikkelingen	N.v.t.		
Risico's	Met de liquidatie van het General Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 1.496.822) (art 2.:81 BW). Dit risico is voor Dalfsen gelet op het aandelenbelang 0,0432%.		

Naam			
Verkoop Vennootschap B. V.			
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Eigen vermogen	€ 150.934	€ 137.500	€ 125.000
Vreemd vermogen	€ 19.656	€ 7.500	€ 7.500
Resultaat	€ 1.025.000	-/- € 12.500	-/- € 12.500
Gemeentelijke bijdrage			
Bron	jaarrekening	Verkoop Vennootschap BV	Verkoop Vennootschap BV

Beleidsvoornemens	<p>Het initieel vermogen in het General Escrow Fonds was bij de oprichting van het fonds in 2009, € 800 mln.</p> <p>Eind juni 2016 is het General Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag is volledig uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang in de vennootschap.</p> <p>Ondanks dat het General Escrow fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.</p>
Ontwikkelingen	n.v.t.
Risico's	<p>Met de liquidatie van het General Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Het financiële risico is na de liquidatie van het General Escrow Fonds relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.</p>

Naam	Vordering Enexis B. V.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Eigen vermogen	€ 9.172	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen	€ 356.319.796	€ 356.505.000	€ 0
Resultaat	-/- € 15.000	-/- € 10.000	-/- € 20.000
Gemeentelijke bijdrage			
Bron	jaarrekening	Vordering op Enexis BV	Vordering op Enexis BV
Beleidsvoornemens	<p>Op dit moment resteert alleen nog de lening van de 4e tranche. De 4e tranche mag niet vervroegd worden afgelost. Afhankelijk van het resultaat van een aantal financiële ratio's zou de 4e tranche eventueel geconverteerd kunnen worden in eigen vermogen.</p> <p>Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 geliquideerd kunnen worden.</p>		
Ontwikkelingen	n.v.t.		
Risico's	<p>De aandeelhouders lopen zeer beheerst geachte risico's op Enexis voor de niet -tijdige betaling van rente en/of aflossing en, in het ergste geval, faillissement van Enexis en voor het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap.</p> <p>Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.</p>		

Gemeenschap. regeling-bedrijfsvoeringsorganisatie

Naam	Bedrijfsvoeringsorganisatie jeugdzorg regio IJsselland		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Eigen vermogen			
Vreemd vermogen			
Resultaat			
Gemeentelijke bijdrage	€ 65.975		
Bron			
Beleidsvoornemens	Zowel de samenwerkende gemeenten als de BVO hebben in 2017 op basis van de vastgestelde uitgangspunten voor nieuw beleid, naast de reguliere uitvoering van de jeugdhulp, uitvoering gegeven aan het ontwikkelen en implementeren van een nieuw inkoop- en financieringsmodel. De effecten van dit model zijn merkbaar in de gehele ondersteuningsstructuur voor jeugdhulp. De contracten voor 2018 (e.v.) met jeugdhulpaanbieders zijn tijdig afgesloten en de invoering van het nieuwe model is per 1 januari 2018 gerealiseerd.		
Ontwikkelingen	In 2017 heeft besluitvorming plaats gevonden over aanpassing van de Gemeenschappelijke Regeling op de gewijzigde uitvoeringsstructuur en naamgeving van de bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO) IJsselland per 1 januari 2018. De GR en de beleidsontwikkeling wordt ondersteund door het Service team Jeugdhulp IJsselland (STJ). De Gemeenschappelijke Regeling is nog steeds in de vorm van een BVO.		
Risico's	De ontwikkeling van een nieuw inkoop- en financieringsmodel heeft in 2017 een groot beroep gedaan op medewerkers van de BVO, medewerkers van de gemeenten en jeugdhulp aanbieders. Ook in 2018 vraagt de nieuwe werkwijze nog de nodige aandacht en door ontwikkeling. Dit kan tot gevolg hebben dat de huidige gemeentelijke bijdrage in de komende jaren niet volstaat.		

Gemeenschap. regeling-centrumregeling

Gemeenschappelijke regeling sociale recherche IJssel - Vechtstreek			
Naam	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Financiële gegevens			
Eigen vermogen			
Vreemd vermogen			
Resultaat			
Gemeentelijke bijdrage	€ 29.971	31.744	32.377
Bron			
Beleidsvoornemens	De Sociale Recherche verricht op verzoek van de aangesloten gemeenten onderzoek naar fraude binnen de sociale zekerheidsregelingen.		
Ontwikkelingen	Het rechtmatigheidstoezicht op naleving van de Wmo krijgt steeds meer de aandacht, zowel binnen gemeenten als binnen de Sociale Recherche. Tot 2017 werd met name onderzoek verricht naar de Participatiewet. Een aantal gemeente, waaronder Dalfsen, heeft inmiddels ook het toezicht op de rechtmatigheid van de Wmo belegd bij de Sociale Recherche.		
Risico's	De inschatting is dat er van risico's zowel bestuurlijk als financieel geen sprake is.		

Gemeenschap. regeling–openbaar lichaam

Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus - Tricijn (GBLT)			
Naam	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Financiële gegevens			
Eigen vermogen	€ 580.000	n.b.	n.b.
Vreemd vermogen	€ 6.476.000	n.b.	n.b.
Resultaat	€ 1.415.797	€ 0	€ 0
Gemeentelijke bijdrage	€ 400.333	€ 397.000	€ 426.000
Bron	jaarrekening GBLT	Begroting GBLT incl. 1e wijziging.	Begroting GBLT
Beleidsvoornemens	Kwaliteit van dienstverlening is aangewezen als ontwikkelstrategie voor GBLT. Het algemeen bestuur heeft dat benoemd en vanaf 2017 is gestart om die ambitie vorm te geven, o.a. door het aantrekken van gekwalificeerde medewerkers en inzet van speciale software. Het aantrekken van de medewerkers is gebeurd voor de processen van waarden, business control en informatie.		
Ontwikkelingen	<p>Door aanpassing van de privacyregels van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) per 25 mei 2018 zijn er afspraken gemaakt worden tussen de gemeente en GBLT over uitwisseling van gegevens. Binnen de kaders van de nieuwe wetgeving wordt gezocht naar een praktische en werkbaar oplossing om uitwisseling van gegevens zo soepel mogelijk te laten verlopen.</p> <p>In 2018 is gestart met de voorbereiding van de aanbesteding van de belastingapplicatie, waarvan de inrichting in 2019 moet plaatsvinden. De kosten voor deze vervanging zijn opgenomen in de begroting voor 2019.</p> <p>De waardering voor de WOZ wijzigt van waardering op m³ naar waardering op m². Uiterlijk in 2022 moet de WOZ-waarde bepaald te zijn op basis van oppervlakte. Het proces om te komen tot deze waardering is in 2017 opgepakt.</p>		
Risico's	<p>Het grootste risico betreft een tijdige en volledige oplegging en afdracht aan de gemeente van de diverse gemeentelijke belastingen door GBLT. In de dienstverlening overeenkomst zijn afspraken gemaakt over tijdstip van oplegging en afdracht van de belastingen. In de tussentijdse rapportages wordt de voortgang gemonitord en zo nodig actie ondernomen. Door na de vaststelling van de nota risicomangement de uitvoering op te pakken, is er (op termijn) sprake van een proactieve en integrale beheersing van de risico's, waardoor er geen onaangename verrassingen ontstaan.</p> <p>GBLT werkt in opdracht van en voor rekening en risico van de deelnemende overheden. Dat betekent dat de begrotingsresultaten worden verrekend met de deelnemers. Het betekent ook dat GBLT geen weerstandsvermogen heeft om tegenvallende resultaten op te vangen. GBLT kent wel een bestemmingsreserve om onverwachte schommelingen in het uit te betalen bedrag in verband met proceskostenvergoedingen WOZ, die onder andere worden geclaimd door de NCNP bureaus, op te vangen en te egaliseren.</p>		

Gemeenschappelijke regeling GGD IJsselland			
Naam	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Financiële gegevens			
Eigen vermogen	€ 1.378,000	€ 1.239.000	€ 1.227.000
Vreemd vermogen	€ 5.733.000	€ 5.511.000	€ 5.283.000
Resultaat	€ 211.000	-	-

Gemeentelijke bijdrage	€ 995.172	€ 956.000	€ 999.000
Bron	jaarrekening GGD	GGD	GGD
Beleidsvoornemens	<p>GGD IJsselland: voor een gezonde samenleving (Missie december 2016). Gezondheid wordt gezien als het vermogen van mensen om zich aan te passen en eigen regie te voeren in het licht van fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven. Gezondheid is een belangrijke voorwaarde om te kunnen meedoen in de maatschappij.</p> <p>We zetten ons in voor publieke gezondheid. Dat wil zeggen de gezondheid van alle inwoners in onze regio van jong tot oud. We maken mogelijk dat mensen individueel en als groep meer grip hebben op hun eigen gezonde leven en leefomgeving. We werken aan gelijke kansen op een gezond leven voor iedereen. Dit doen we door beleid, advies, onderzoek en ondersteuning en een vangnet voor mensen die (tijdelijk) niet zelfredzaam zijn.</p> <p>We opereren in de publieke gezondheid op het snijvlak van zorg, markt en politiek en kiezen daarbinnen welke specifieke waarde we kunnen toevoegen.</p> <p>We werken voor én met de elf gemeenten in IJsselland en samen met diverse organisaties: voor een gezonde samenleving.</p> <p>GGD IJsselland werkt voor ruim 520 duizend inwoners.</p> <p>GGD IJsselland is daarnaast onderdeel van een samenhangend aanbod van publieke gezondheid in Nederland en voert taken uit zoals deze in de wet Publieke gezondheid aan gemeenten zijn opgedragen.</p>		
Ontwikkelingen	<p>In 2018 is een nieuwe bestuursperiode ingegaan. Het bestuur van GGD IJsselland ontwikkelt in 2018 het beleid voor de langere termijn in de vorm van een nieuwe bestuursagenda.</p>		
Risico's	<p>Elke gemeente geeft een bijdrage per inwoner voor de basisproducten die voor alle gemeenten gezamenlijk worden uitgevoerd (inwonerbijdrage). GGD IJsselland voert een actief financieel risicobeleid. De weerstandscapaciteit wordt geëvalueerd op basis van een financiële risico-inventarisatie.</p> <p>Aanvullende producten en diensten worden gefinancierd door de gemeenten die deze afnemen. Voor de risico's voor incidentele aanvullende diensten (maatwerk en projecten) is een aparte voorziening getroffen. Risico's voor structureel aanvullende producten kunnen niet ten laste komen van alle gemeenten in de Gemeenschappelijke regeling. Indien de weerstandscapaciteit niet voldoet, kunnen gemeenten – naar rato van het inwonertal - worden aangesproken op een eventueel exploitatietekort.</p> <p>Op basis van de meerjarenraming van GGD IJsselland is het risico voor de deelnemende gemeenten klein.</p>		

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland			
Naam	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Financiële gegevens			
Eigen vermogen	€ 3.024.881	€ 3.435.000	€ 4.008.000
Vreemd vermogen	€ 33.320.672	€ 30.899.000	€ 31.421.000
Resultaat	€ 555.550	€ 0	-/- € 352.000
Gemeentelijke bijdrage	€ 1.697.227	€ 1.722.407	€ 1.786.263
Bron	Jaarrekening VRIJ	Begroting 2018 VRIJ	Begroting 2019 VRIJ

Beleidsvoornemens	<p>Het ambitieniveau van het beleidsplan voor de periode 2015-2018 is om uiterlijk in 2018 de rol als betrouwbare partner te versterken en in de regio leidend te zijn in de samenwerking bij branden, incidenten en crises tussen hulpverleningsdiensten, gemeenten en andere partners. De medewerkers zetten hun professionaliteit in om samen met inwoners, bedrijven en instellingen te werken aan een realistisch niveau van risicobeperking en zelfredzaam handelen voor, tijdens en na een calamiteit.</p> <p>Het huidige beleidsplan loopt tot en met 2018. Echter: In haar vergadering van 27 september 2017 heeft het AB van de veiligheidsregio besloten het beleidsplan met één jaar te verlengen (t/m 2019). Reden hiervoor is om in 2018 actief het gesprek aan te kunnen gaan met de gemeenteraden, om deze meer in positie te brengen in relatie tot de Veiligheidsregio. De raad zal dus in het najaar van 2018 actief worden betrokken bij de totstandkoming van de meerjarenbeleidskaders vanaf 2020.</p>
Ontwikkelingen	<p>Voorafgaand aan de begroting 2017 is de verdeelmethodiek herzien. Door het algemeen bestuur is op 23 maart 2016 namelijk gekozen voor een combinatiemodel voor de verdeling van de kosten. De kosten worden vanaf 2017 voor 75% verdeeld op basis van de historische kosten en voor 25% op basis van een meer geobjectiveerde methodiek, te weten het gemeentefonds.</p> <p>Na drie jaar, dus in 2019, wordt de verdeelmethodiek opnieuw geëvalueerd waarbij in principe het gekozen combinatiemodel gehandhaafd blijft. Er wordt alleen gekeken of het geobjectiveerde aandeel van het gemeentefonds in de verdeelmethodiek kan worden vergroot. Voorafgaand aan de evaluatie wordt door het algemeen bestuur op basis van de ontwikkelingen op dat moment besloten hoe de evaluatie exact vorm zal krijgen.</p> <p>Voor Veiligheidsregio IJsselland blijft er nog een te realiseren taakstelling voor de ontoereikende BTW compensatie van structureel 130.000 euro (vanaf 2024). Dit nadeel is tijdens het proces van de regionalisering al in beeld gebracht.</p>

Risico's	<p>Door de Veiligheidsregio is een risicoprofiel opgesteld om de risico's van de organisatie in kaart te brengen. Deze zijn in een rapportage vastgelegd. De tien risico's met de meeste invloed op de hoogte van de benodigde weerstandscapaciteit zijn: Grootschalige/langdurige inzet, stijgende rentepercentages, fiscale controles, stijgende pensioenpremies, datalek, transitie meldkamer, besluiten van het Veiligheidsberaad met financiële of personele gevolgen, marktontwikkelingen oefentrajecten, wijzigingen in beleid of financiering van de Rijksoverheid en complexiteit Europese aanbestedingen.</p> <p>Op basis van alle risico's met bijbehorende inschatting is een analyse gemaakt van de benodigde weerstandsvermogen voor Veiligheidsregio IJsselland. Met behulp van een zogenaamde Monte-Carlo (MC)-simulatie is het verband tussen risico en aan te houden weerstandsvermogen bepaald. Uit de rapportage van risicomanagement blijkt dat, op basis van een zekerheidspercentage van 90%, het weerstandsvermogen 1,18 miljoen euro zou moeten bedragen. De benodigde weerstandscapaciteit ligt in de lijn der verwachting op basis van de bedragen die andere veiligheidsregio's hanteren.</p> <p>Veiligheidsregio IJsselland heeft op 31-12-2017 een weerstandsvermogen van één miljoen euro, dat geeft een betrouwbaarheid van 85%. Dit betekent dat de veiligheidsregio bij een dergelijke weerstandscapaciteit naar verwachting eenmaal in de zes à zeven jaar niet in staat zal zijn zonder aanvullende financiering een positief eigen vermogen te behouden. Op basis van het huidige risicoprofiel is de beschikbare weerstandscapaciteit als onvoldoende te beschouwen. Het is echter wel raadzaam definitieve uitspraken pas te doen wanneer enige ervaring is opgedaan met de gevolgde werkwijze in het benoemen en inschatten van risico's.</p> <p>De benoemde risico's kunnen langdurige financiële gevolgen hebben. De eventuele financiële gevolgen kunnen voor een beperkte periode worden gedekt. In die periode moet een structurele oplossing worden gevonden. De gemeente kan worden aangesproken op een eventueel exploitatietekort, zie bovenstaand percentage.</p>
----------	---

Omgevingsdienst IJsselland			
Naam	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Financiële gegevens			
Eigen vermogen	n.v.t.	n.n.b.	n.n.b.
Vreemd vermogen	n.v.t.	n.n.b.	n.n.b.
Resultaat	€ 76.198	€ 0	€ 0
Gemeentelijke bijdrage	€ 100.589	€ 500.302	€ 507.437
Bron	Jaarrekening 2017 RUD	Begroting 2018 Omgevingsdienst	Begroting 2019 Omgevingsdienst

Beleidsvoornemens	<p>Een klant- en oplossingsgerichte werkwijze, dat is wat de eenduidige aanpak van de Omgevingsdienst IJsselland kenmerkt. Onze onafhankelijke experts wegen maatschappelijke belangen zorgvuldig af en vervullen een verbindende rol in het krachtenveld. Doel is om een optimale balans aan te brengen tussen een duurzame leefomgeving en nieuwe initiatieven. Deze gedachte vatten we samen in onze missie:</p> <p>Omgevingsdienst IJsselland. Waarborgt de leefomgeving, versterkt bedrijven.</p> <p>We vormen een moderne uitvoeringsorganisatie die voorop wil lopen met vernieuwende werkmethoden, actuele expertise en moderne ICT-voorzieningen.</p> <p>De Omgevingsdienst IJsselland wil een hoogwaardige bijdrage leveren aan een veilige, gezonde, aantrekkelijke en duurzame omgeving om in te wonen, werken en leven. Onder het motto 'Lokale binding, regionale bundeling' combineert de Omgevingsdienst nabijheid met schaalvergroting. De verbinding van kwaliteitsverbetering en efficiencywinst komt zo binnen bereik. De Omgevingsdienst is een betrouwbare partner in de keten met het Openbaar Ministerie (OM), politie, Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) en Veiligheidsregio (VR) en een samenwerkingspartner van de waterschappen in Overijssel. De Omgevingsdiensten die zijn ontstaan hebben het doel om meerwaarde te creëren op het gebied van de fysieke leefomgeving. De Omgevingsdienst IJsselland wil van toegevoegde waarde zijn voor het bedrijfsleven, de inwoners en de leefomgeving van IJsselland.</p> <p>Het managementteam geeft in de eerste drie jaar prioriteit aan de ontwikkelopgaven:</p> <ul style="list-style-type: none"> • borgen en doorontwikkelen van politieke sensitiviteit en lokale binding; • vormen van één organisatie, en • anticiperen op inwerkingtreding Omgevingswet, wet VTH, wet Natuurbescherming en wet Kwaliteitsborging voor het Bouwen.
Ontwikkelingen	<p>In 2018 zijn er gemeenteraadsverkiezingen geweest. Daarnaast zien we op het werkveld van de Omgevingsdienst veel nieuwe ontwikkelingen, zoals de komst van de Omgevingswet met het bijbehorende Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO) en de opgaven op het gebied van energie, duurzaamheid en klimaatadaptatie. Ook de sanering van asbestdaken < 2024 in Overijssel is een dossier dat onze aandacht vraagt. In overleg met de 12 deelnemers van de Omgevingsdienst zullen wij onze kennis en expertise inzetten om op deze dossiers de gewenste resultaten te boeken. De primaire meerwaarde van de Omgevingsdienst is natuurlijk gelegen in de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving van de milieutaken. In het tweede jaar van ons bestaan zullen we de basis hiervan verder verstevigen en uitbouwen. In 2019 zullen wij ook de samenwerking met de Veiligheidsregio en de GGD verder intensiveren. Beide gemeenschappelijke regelingen zijn ook actief in het fysieke domein. In 2018 is hiermee al een aanvang gemaakt door bijvoorbeeld gezamenlijk vorm te geven aan een voorlichtingsprogramma voor nieuwe gemeenteraden.</p>

Risico's

De Omgevingsdienst IJsselland is pas van start. Doordat er weinig historische gegevens zijn brengt dit onzekerheden in de begroting met zich mee. Er is wel gebruikt gemaakt van gegevens van andere omgevingsdiensten. De twee grootste onzekerheden worden toegelicht. De eerste zijn de reiskosten. Er zijn veel verschillende regelingen voor de werknemers, dit is moeilijk om te prognosticeren en we kunnen niet naar het verleden kijken. In de loop van 2018 verkrijgen we meer inzicht en kunnen we, waar mogelijk, bij sturen. Daarnaast zal het verkregen inzicht de basis vormen voor de evaluatie van het mobiliteitsplan in de eerste helft van 2019. Een tweede onzekerheid is de dienstverlening overeenkomst met Zwolle. Er is sterk gestuurd in een gezamenlijke verantwoordelijkheid om binnen het gestelde kader te blijven. Dit kader is echter vastgesteld voor de start van de Omgevingsdienst . Er zijn in de loop van de tijd ook nieuwe componenten ontstaan welke lastig te voorspellen waren maar wel te monitoren. Bijvoorbeeld het meerwerk aan de ICT hardware en dienstverlening. Met behulp van deze monitoring sturen we ook op de componenten waar ruimte in zit om zo binnen het gestelde kader te kunnen blijven opereren.

Naamloze Vennootschap

Naam		Enexis Holding N. V.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	
Eigen vermogen	€ 3.808 mln	n.b.	n.b.	
Vreemd vermogen	€ 3.860 mln	n.b.	n.b.	
Resultaat	€ 207 mln	n.b.	n.b.	
Gemeentelijke bijdrage				
Bron	jaarverslag 2017 Enexis			
Beleidsvoornemens	<p>Met de aandeelhouders is overeengekomen dat het uit te keren dividend over de planperiode van het Strategisch Plan maximaal 50% van de nettowinst zal bedragen, waarbij een minimumniveau van jaarlijks € 100 miljoen wordt nagestreefd. Dit percentage zal verlaagd worden als deze uitkering ertoe leidt dat het bedrijf binnen vijf jaar haar A-rating-profiel kan verliezen.</p> <p>De vennootschap heeft ten doel het realiseren van een duurzame energievoorziening door state of the art dienstverlening en netwerken en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen én excellent netbeheer uit te voeren.</p> <p>Deze doelen worden gerealiseerd op basis van de volgende strategieën:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Netwerk en dienstverlening tijdig gereed voor veranderingen in de energiewereld; • Betrouwbare energievoorziening; • Excellente dienstverlening: hoge klanttevredenheid en verlaging kosten; • Samen met lokale partners Nederlandse klimaatdoelen realiseren; • Innovatieve, schaalbare oplossingen om de energietransitie te versnellen. 			
Ontwikkelingen	n.v.t.			
Risico's	Voor de gemeente Dalfsen bestaat formeel het risico van het verliezen van het geïnvesteerd kapitaal. Dit risico kan als verwaarloosbaar worden gekwantificeerd. Daarnaast is een risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten. Het risico is echter gemitigeerd middels een overeengekomen garantiedividend.			

Naam		N. V. ROVA Gemeenten		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	
Eigen vermogen	€ 30.906.000	€ 36.224.000	€ 37.324.000	
Vreemd vermogen	€ 52.701.000	€ 64.600.000	€ 64.600.000	
Resultaat	€ 7.441.000	€ 4.400.000	€ 4.575.000	
Gemeentelijke bijdrage	€ 1.794.824	€ 1.913.720	€ 1.913.720	
Bron	rekening 2017begroting 2018, schrijven ROVA		begroting 2018, schrijven ROVA	

Beleidsvoornemens	<p>ROVA is op koers met betrekking tot de ontwikkelvisie 2010-2020 welke in december 2010 is vastgesteld in de AvA. De uitdagingen voor de komende periode zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verder ontwikkelen van de gesloten kringlopen voor de huishoudelijke afvalstoffen die worden ingezameld. • Samen met de gemeenten verkennen hoe de openbare ruimte nog efficiënter kan worden beheerd en daarin differentiatie aangebracht kan worden rekening houdend met de wensen en eigen inbreng van inwoners. • Doorontwikkelingen van het gemeentelijk afvalbeleid (realisatie VANG-doelen). • Ondersteunen bij de implementatie van de Participatiewet door bijvoorbeeld het bieden van leerwerktrajecten. • Vergroten van bewustwording door voorlichting en educatie om draagvlak en betrokkenheid te creëren bij de inwoners.
Ontwikkelingen	n.v.t.
Risico's	<p>Bij een tegenvallende exploitatie lagere dividenduitkering dan begroot. Stijging van de tarieven voor de diensten van ROVA.</p> <p>De geldlening betreft een achtergestelde lening ten opzichte van bancaire financiers, zodat ROVA in geval van ontbinding, surséance van betaling of faillissement pas verplicht is aflossing te voldoen nadat de op dat moment bestaande schulden van ROVA aan haar bancaire financiers zijn betaald.</p>

Naam N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)			
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Eigen vermogen	€ 4.953 mln	n.b.	n.b.
Vreemd vermogen	€ 135.041 mln	n.b.	n.b.
Resultaat	€ 393 mln	n.b.	n.b.
Gemeentelijke bijdrage			
Bron	Jaarrekening BNG		
Beleidsvoornemens	BNG Bank is de bank voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Ontwikkelingen	n.v.t.		
Risico's	Voor de gemeente bestaat net als bij deelname in andere vennootschappen formeel het risico van het verliezen van het geïnvesteerde kapitaal. Dit risico wordt als verwaarloosbaar gekwantificeerd. Daarnaast is het belangrijkste risico op dit moment lagere dividenduitkeringen dan voorzien.		

Naam Vitens N. V.			
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Eigen vermogen	€ 533,7 mln	€ 537,1 mln	€ 552,9
Vreemd vermogen	€ 1.194,4 mln	€ 1.240 mln	€ 1.294 mln
Resultaat	€ 47,7 mln	€ 20,5 mln	€ 14,0 mln
Gemeentelijke bijdrage			
Bron	Jaarrekening Vitens	schrijven Vitens 28-08-2018	schrijven Vitens 28-08-2018

Beleidsvoornemens	Vitens wil een bijdrage leveren aan het verlagen van de maatschappelijke kosten en dit is verankerd in de continuïteitsdoelstelling en strategie van Vitens. Het beleid is gebaseerd op een drietal lijnen: zo laag en stabiel mogelijke tarieven, continuïteit van de onderneming (solvabiliteit > 25%) en dividend (minimaal 40% en maximaal 75% van het netto resultaat). De doelstelling, die in de AvA van 14 juni 2012 is vastgesteld om de solvabiliteit op een minimumniveau van 30% te laten uitkomen geldt nog steeds. In het financiële beleid is het versterken van de solvabiliteit als eerste prioriteit opgenomen.
Ontwikkelingen	<p>Op 13 oktober 2016 is in de RvC vergadering ingestemd met het "herijkte" Financieel Beleid van Vitens en dit is vervolgens vastgesteld in de Aandeelhoudersvergadering van 24 november 2016. Dit beleid doet recht aan vigerende wet- en regelgeving (compliance), het belang van de klant en aandeelhouders en is realistisch voor Vitens. Het is van kracht voor de kalenderjaren 2017 t/m 2019. Aanvullend is afgesproken om driejaarlijks het vigerende Financieel Beleid te beoordelen en afhankelijk van in- of externe ontwikkelingen hierop aanpassingen door te voeren. Het huidige financiële beleid kent de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Continuïteit: De solvabiliteit is vastgesteld op een eigen vermogen minimaal gelijk aan 30% van het balanstotaal en de omvang van de rentedragende schulden is gelijk of lager dan het voorgaande jaar. • Tarieven: Vitens streeft naar zo laag mogelijke drinkwatertarieven, onder voorwaarde dat aan de continuïteitsdoelstelling en vigerende wet- en regelgeving wordt voldaan. Uitgangspunt hierbij is een bedrijfsresultaat (EBIT) dat jaarlijks wordt begroot op het niveau van het vastgestelde maximaal toegestane WACC-percentages. • Dividend: Het dividend wordt gerelateerd aan het nettoresultaat; <p>Het bedrag aan dividend dat wordt uitgekeerd bedraagt minimaal 40% en maximaal 75% van het nettoresultaat. Relevant hierbij is de benodigde toevoeging aan de reserves om de continuïteit van de onderneming te waarborgen.</p>
Risico's	<p>Voor de gemeente Dalfsen bestaat formeel het risico van het verliezen van het geïnvesteerd kapitaal. Dit risico kan als verwaarloosbaar worden gekwantificeerd.</p> <p>Daarnaast is het belangrijkste risico het uitkeren van lagere dividenduitkeringen, dan waar de gemeente rekening meehoudt. Het dividend wordt gerelateerd aan het netto resultaat. Het bedrag aan dividend dat wordt uitgekeerd bedraagt minimaal 40% en maximaal 75% van het netto resultaat.</p> <p>Tevens is er nog een achtergestelde lening met een looptijd van 15 jaar waar de gemeente jaarlijks rente over ontvangt. In geval van faillissement bestaat het risico dat de gemeente deze lening niet terug ontvangt. Dit risico wordt als zeer laag geschat.</p>

Naam	Wadinko N. V.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Eigen vermogen	€ 67,6 mln	€ 68 mln	€ 68,5 mln
Vreemd vermogen	€ 3,2 mln	€ 1,5 mln	€ 1,5 mln
Resultaat	€ 1,5 mln	€ 1,1 mln	€ 1,3 mln
Gemeentelijke bijdrage	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Bron	Jaarverslag Wadinko	Wadinko	Wadinko

Beleidsvoornemens	Wadinko continueert het huidige beleid en wil groei en innovatie in de regio bevorderen. Het streven is dat de Wadinko participaties over vijf jaar een substantieel hogere omzet hebben dan nu en dat er over 5 jaar beduidend meer mensen werken bij de Wadinko bedrijven dan nu. Wadinko streeft een goede spreiding van haar investeringen in het werkgebied na. Wadinko richt zich bij voorkeur op de maakindustrie en zakelijke dienstverlening. Het doel is maximaal 2-3 nieuwe participaties en 1 - 2 exits per jaar. Om de groeiambitie te realiseren zal de initiële investering per participatie stijgen. Daarnaast wil men meer investeren in bestaande participaties om groei en innovatie te ondersteunen. De innovatie en samenwerking tussen bedrijven en derden wordt gestimuleerd en daarvoor wordt ook geld gereserveerd.
Ontwikkelingen	Wadinko gaat de komende jaren meer investeren in human capital. Dit omdat ondernemers juist daarmee extra waarde kunnen creëren en wordt ingezet op leiderschap en talentontwikkeling voor alle niveaus binnen organisaties.
Risico's	Het aandeel van de gemeente Dalfsen is beperkt. Dalfsen bezit 75 van de totaal 2.389 geplaatste aandelen (3,14%). Gelet op het financiële belang dat de gemeente heeft (€ 7.500) in combinatie met de zeggenschap (3,14%) is het risico van deze deelname verwaarloosbaar.

Stichting			
Naam	Stichting Administratiekantoor Dataland		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Eigen vermogen	€ 750.829	n.b.	n.b.
Vreemd vermogen	€ 522.463	n.b.	n.b.
Resultaat	€ 92.827 -/-	n.b.	n.b.
Gemeentelijke bijdrage	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Bron	Stichting Dataland		
Beleidsvoornemens	<p>In de loop van 2017 bleek de omzetzijding van de Vastgoedscanner aanzienlijk sterker dan verwacht. Het streven van DataLand om deze omzetzijding in 2018 te compenseren met de stijgende omzet uit KNOOP-abonnementen, werd (en wordt) helaas geen realiteit.</p> <p>DataLand zet in extra in op:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De vergroting van het gebruik van KNOOP-diensten onder gemeenten en gemeentelijke samenwerkingsverbanden; 2. De verbreding van het gebruik van KNOOP-diensten onder belastingsamenwerkingsverbanden, veiligheidsregio's, omgevingsdiensten en waterschappen 		
Ontwikkelingen	<p>Het bestuur van DataLand heeft besloten om te onderzoeken:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wat de voor- en nadelen zijn van een zelfstandig voortbestaan van DataLand; 2. Welke mogelijkheden er zijn van externe ondersteuning/herpositionering door bijvoorbeeld een sterkere binding met andere relevante organisaties zoals VNG/VNG-Realisatie, SVB-BGT of het Kadaster. 		
Risico's	<p>Het financieel risico is laag en beperkt zich tot het in certificaten geïnvesteerde bedrag. Het betreft een eenmalige storting. Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden. Verstrekking van gegevens aan afnemers vindt plaats tegen verstrekingskosten. Deze inkomsten worden door DataLand gebruikt om de driedelige taken van de organisatie – een stichting zonder winst oogmerk – uit te voeren.</p>		

Naam	Stichting Dalfsen Werkt		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Eigen vermogen	109.932	101.250	97.200
Vreemd vermogen	0	0	0
Resultaat	0	0	0
Gemeentelijke bijdrage	3.762.701	3.375.000	3.240.000
Bron	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Beleidsvoornemens	De stichting stelt geen beleid vast.		
Ontwikkelingen	<p>In 2017 is een evaluatierapport opgeleverd over het functioneren van de stichting. De aanbevelingen zijn overgenomen en op basis daarvan heeft in 2017 verder onderzoek plaatsgevonden. In 2018 zullen naar verwachting met name in het proces rondom de detachering van re-integratie kandidaten, wijzigingen worden doorgevoerd.</p>		

Risico's	De gemeente Dalfsen heeft de SDW opgericht om de functie te vervullen van werkgever voor personeel met een (vast) WSW dienstverband of tijdelijk dienstverband (in het kader van re-integratie vanuit de Participatiewet). Omdat de stichting volledig afhankelijk is van de bijdragen van de gemeente Dalfsen komen alle risico's voor rekening van de gemeente. Hierbij moet met name gedacht worden aan verminderde loonwaarde bij het detacheren, waarbij bij bijvoorbeeld ziekte geen vergoeding door de gemeente wordt ontvangen. De reguliere bijdragen zijn opgenomen in de begroting. Het risico van hogere kosten wordt als laag ingeschat.
----------	---

PARAGRAAF WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING

Algemeen

Het beleidsdocument Risicomanagement is op 1 april 2014 door uw raad vastgesteld. Deze nota bevat het beleid dat de gemeente Dalfsen hanteert om haar risico's te managen en is een basis voor deze paragraaf weerstandsvermogen. Met dit beleid zijn kaders gesteld ten aanzien van de reikwijdte en toepassing van risicomanagement binnen de gemeente Dalfsen. In 2019 zal dit beleid worden geëvalueerd. In het beleidsdocument is de definitie van een risico als volgt verwoord:

"De kans op het optreden van een gebeurtenis met een negatief gevolg voor de organisatie".

Uit deze definitie volgt dat een risico de volgende drie elementen bevat:

- 1) *Een kans op het optreden van een gebeurtenis ($p < 1$)*
Het gaat hier dus om een mogelijke gebeurtenis. Als iets 100% zeker is, is het geen risico meer.
- 2) *Negatief gevolg*
De negatieve gevolgen van een risico kunnen zowel financieel als niet financieel van aard zijn. We richten ons echter hoofdzakelijk op het in kaart brengen van de financiële gevolgen die de gebeurtenissen met zich meebrengen. Risico's die mogelijk leiden tot aantasting van het imago van de gemeente dan wel andere niet-financiële gevolgen te weeg kunnen brengen, worden niet gekwantificeerd.
- 3) *Een betrokkene, voor wiens rekening de negatieve gevolgen komen*
De betrokkene is hierbij de gemeente Dalfsen als organisatie.

Risicomanagementproces

Risicomanagement is het cyclische proces dat bestaat uit verschillende stappen met als doel de gevolgen van de risico's te voorkomen en de kans erop te verkleinen. Voor de totstandkoming van deze paragraaf is het volgende proces doorlopen. Allereerst is gemeentebreed een risico-inventarisatie uitgevoerd. Vervolgens zijn de risico's gekwantificeerd door de kans en het gevolg in te schatten. Hierbij is gebruik gemaakt van 'referentiebeelden'. Voor de beoordeling van de kans dat een risico zich voordoet, zijn de volgende vijf klassen met de referentiebeelden gehanteerd:

Kans:

Klasse	Referentiebeelden	Kwantitatief
1	< of 1 keer per 10 jaar	(10%)
2	1 keer per 5-10 jaar	(30%)
3	1 keer per 2-5 jaar	(50%)
4	1 keer per 1-2 jaar	(70%)
5	1 keer per jaar of >	(90%)

Geldgevolg:

Klasse	Geldgevolg	
0	Geen geldgevolgen	
1	$x < € 30.800$	(< 0,05% van begroting)
2	$€ 30.800 < x > € 123.000$	(0,05 - 0,2% van begroting)
3	$€ 123.000 < x > € 308.000$	(0,2 - 0,5% van begroting)
4	$€ 308.000 < x > € 616.000$	(0,5 - 1% van begroting)
5	$x > € 616.000$	(> 1% van begroting)

Vervolgens is per risico de risicoscore bepaald. Dit is gedaan door van elk risico de bepaalde klassen van kans en gevolg te vermenigvuldigen volgens de formule:

Risicoscore = klasse kans x klasse geldgevolg

De maximale risicoscore is: $5 \times 5 = 25$. Dit levert een 'bruto-risico' op, namelijk: de omvang van het risico exclusief het effect van de beheersmaatregel.

Gelijktijdig met het in beeld brengen van de risico's zijn ook de beheersmaatregelen in beeld gebracht. Een beheersmaatregel is gericht op het voorkomen of reduceren van een risico danwel het beperken van de impact op de organisatie. Dit levert 'netto-risico's' op: namelijk de omvang van het risico inclusief het effect van de beheersmaatregel.

In onderstaande tabel is een top 10 van de 'netto-risico's' opgenomen. Op basis van de netto-risico's wordt de doorvertaling naar het weerstandsvermogen gemaakt.

N.B. Het beleid en de risico's die samenhangen met de grondexploitatie zijn afzonderlijk benoemd in de paragraaf Grondbeleid.

Risico	Risico Score
Open-einde-regelingen sociaal domein	20
Ontwikkeling gemeentefonds	16
Exploitatierisico bij verbonden partijen	12
Naheffing door belastingdienst	12
Beperkte beschikbaarheid gekwalificeerd personeel	10
Datalekken en/of niet (juiste) naleving van de Algemene Verordening Gegevensbescherming	10
Kosten voormalig personeel en aanspraak wachtgelduitkering wethouders	10
Procedurefouten bij inkoop en aanbestedingen	8
Rampen en crises	8
Claims en aansprakelijkheidstellingen	6

Open-einde-regelingen sociaal domein

We kennen als gemeente diverse open-einde-regelingen binnen het sociaal domein, namelijk de regelingen die vallen onder de jeugdwet, Wmo 2015 en participatiewet (WWB). Het risico bestaat voor deze regelingen dat er een groter beroep op de regelingen wordt gedaan en dat het budget daardoor ontoereikend is.

Beheersmaatregelen

1. De gemeente kan - indien er sprake is van bijstandstekorten - een beroep doen op een vangnetregeling om grote tekorten te compenseren. Om daar aanspraak op te maken moet het tekort op het bijstandsbudget groter zijn dan 5% of 30 euro per inwoner (BUIG-uitkering).
2. De gemeenteraad heeft de mogelijkheid om een budgetplafond in te stellen met als gevolg dat wachtlijsten ontstaan voor bepaalde voorzieningen. Dit is echter een uiterst onwenselijke situatie in die gevallen dat zorg geboden moet worden.
3. Per geval kritisch beoordelen of de kosten door gemeente vergoed moeten worden of dat er een andere meer voor de hand liggende voorziening is (bijv. Zorgverzekeringswet).
4. Beleidsinhoudelijk worden verschillende maatregelen genomen, zoals de inzet op preventie en vroegsignalering, bieden van passende en duurzame oplossingen en het bevorderen van participatie.

Oorzaak:

Als gemeente beperkte grip op de toestroom naar voorzieningen, maar financieel wel verantwoordelijk.

Gevolg:

Het budget is ontoereikend om de lasten op te vangen met mogelijke overschrijding van het budget als gevolg.

Ontwikkeling gemeentefonds

De gemeente is grotendeels afhankelijk van de algemene uitkering. Bij het vaststellen van de Perspectiefnota 2018-2021 is de stelpost voor het opvangen van tegenvallers bij de algemene uitkering ingezet voor structurele uitgaven.

Beheersmaatregelen

1. Bij de periodieke circulaire van het ministerie worden de ontwikkelingen van het gemeentefonds nauwlettend gevolgd en de begroting wordt hierop aangepast.
2. Loon- en prijsontwikkelingen die binnen de algemene uitkering zijn te traceren, worden afzonderlijk als een stelpost in de begroting opgenomen. Hiermee kunnen toekomstige loon- en prijsstijgingen worden opgevangen.

Oorzaak:

- Bestaande verdelingsmaatstaven ontwikkelen zich anders dan geraamd.
- De verdeling door het Rijk wordt herzien.
- Het Rijk bezuinigt op het Gemeentefonds.

Gevolg:

Gelet op de omvang van het gemeentefonds kunnen wijzigingen door het Rijk direct forse financiële impact hebben op de gemeentelijke financiën.

Exploitatierisico bij verbonden partijen

Verbonden partijen vertegenwoordigen een financieel en een bestuurlijk belang. De grootste risico's loopt de gemeente bij de gemeenschappelijke regelingen.

Beheersmaatregelen

1. De verbonden partijen rapporteren periodiek over de risico's in de planning & control documenten. Door de beleidsmedewerker concerncontrol wordt hier toezicht op gehouden.
2. Door een aantal gemeenschappelijke regelingen wordt eigen weerstandsvermogen aangehouden zodat zij zelf deze risico's kunnen opvangen en/of tijdig kunnen bijsturen.

Oorzaak:

Binnen de verbonden partijen kan sprake zijn van deel-verantwoordelijkheid voor de exploitatie.

Gevolg:

Wij kunnen geconfronteerd worden met een exploitatietekort van een verbonden partij dat wij moeten aanzuiveren.

Naheffing door belastingdienst

Mogelijke naheffing in het kader van BTW, BTW Compensatiefonds, Werkkostenregeling (WKR) en Vennootschapsbelasting (VPB) bij het niet goed toepassen van de regelgeving.

Beheersmaatregelen

1. Om de fiscale positie in de organisatie te versterken zijn de extra middelen die in 2017 zijn toegekend ingezet ten behoeve van inhuur expertise op het gebied van fiscaliteit. In samenspraak met deze fiscaal specialist wordt beoordeeld op welke wijze het toegekende budget het beste structureel ingezet kan worden.
2. De financieel adviseurs hebben een training fiscaliteit gevolgd.
3. In het sjabloon voor B&W-voorstellen wordt extra aandacht gevraagd voor fiscale gevolgen.
4. De interne controle op processen fiscaliteit zijn uitgebreid.

Oorzaak:

De fiscale componenten zijn nog niet optimaal geborgd in onze organisatie.

Gevolg:

De belastingdienst kan bij een boekencontrole over meerdere jaren een naheffing opleggen en eventueel ook boetes.

Beperkte beschikbaarheid gekwalificeerd personeel

Als gevolg van een aantrekkende arbeidsmarkt kan het voor bepaalde functies/functiegroepen lastig zijn om gekwalificeerd personeel te vinden.

(Maatregel)Beperkte beschikbaarheid gekwalificeerd personeel

1. Er wordt een onderzoek gestart naar de arbeidsmarktpositie van de gemeente Dalfsen in de regio. Op basis van het onderzoek worden concrete instrumenten ontwikkeld die een bijdrage leveren aan het 'aantrekkelijk werkgeverschap'.
2. We sluiten raamovereenkomsten af met uitzendbureau's om snel tijdelijk personeel aan te kunnen trekken.
3. We werken samen in de Talentenregio waarbij we de interne arbeidsmarkt voor elkaar hebben opengesteld.

Oorzaak:

Een aantrekkende arbeidsmarkt.

Gevolg:

De gemeente heeft moeite met het invullen van vacatures. Dit kan leiden tot het vaker inzetten van een arbeidsmarkttoelage of een hogere inschaling in de functieschaal.

Datalekken en/of niet (juiste) naleving van de Algemene Verordening Gegevensbescherming

Sinds 25 mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van toepassing. De gemeente is verplicht elk ernstig datalek actief te melden bij de Autoriteit Persoonsgegevens. De AVG leidt tot meer verplichtingen bij het verwerken van persoonsgegevens. De Autoriteit Persoonsgegevens kan forse boetes opleggen indien de regels uit de AVG worden overtreden.

Beheersmaatregel

- 1: De ICT omgeving is dusdanig ingericht en voorzien van een firewall om onbevoegde toegang te voorkomen.
- 2: Er zijn procedures en richtlijnen vastgesteld omtrent informatiebeveiliging en het melden van datalekken.
- 3: Er is en wordt specifieke aandacht besteed aan de bewustwording mbt informatieveiligheid en het omgaan met privacy gevoelige gegevens onder het personeel.
- 4: Er is een functionaris gegevensbescherming benoemd en een Chief Information Security Officer. Zij werken intensief samen op het gebied van informatieveiligheid en privacybescherming.
5. Binnen de verbijzonderde interne controles wordt specifieke aandacht geschonken aan de AVG.

Oorzaak:

- Aanvallen van buitenaf via ransome, malware en hackers.
- Binnen de gemeente wordt dagelijks een groot aantal privacygevoelige gegevens verwerkt met het risico op het ontstaan van een datalek.

Gevolg:

Er kunnen forse boetes worden opgelegd en de gemeente kan aansprakelijk worden gesteld. Voor de burger kan identiteitsfraude grote financiële en maatschappelijke problemen opleveren.

Kosten voormalig personeel en aanspraak wachtgelduitkering wethouders

Het is in de afgelopen jaren incidenteel voorgekomen dat een vaststellingsovereenkomst is opgesteld met daarin een financiële component.

Daarnaast lopen we het risico dat wethouders aanspraak maken op een wachtgelduitkering (maximaal 36 maanden).

Beheersmaatregel

- Bij de werving- en selectie van personeel is vanaf schaal 10 een assessment een verplicht onderdeel van de procedure.
- Er wordt toegezien op de juiste toepassing van de 'goed gepraat' gesprekscyclus.
- Voor wat betreft de wachtgelduitkeringen zijn geen beheersmaatregelen getroffen.

Oorzaak:

- De gemeente is zelf risicodragers voor WW uitkeringen.
- Het beëindigen van een dienstverband door een arbeidsconflict.
- Voor de aanspraken op een wachtgelduitkering zijn wij eigen risicodragers.

Gevolg:

Bij een vaststellingsovereenkomst wordt een financiële compensatie overeengekomen. Een wachtgelduitkering leidt tot een financiële verplichting voor de gemeente waar in de begroting geen rekening mee is gehouden.

Procedurefouten bij inkoop en aanbestedingen

Het gaat met name over de zogenaamde 2b diensten zoals het inhuren van personeel. Binnen de gemeente zijn een groot aantal functionarissen betrokken bij de inkoop en aanbesteding.

Beheersmaatregelen

1. Sinds 1 april 2018 maken wij op het gebied van inkoop gebruik van de dienstverlening van het Shared Service Centrum ONS. Hiermee is een stap gezet in de verdere professionalisering van de inkoopfunctie.
2. Europese aanbestedingen worden met deskundige begeleiding gedaan.
3. Jaarlijks vindt er een analyse plaats met betrekking tot inkopen boven de EU drempelwaarden door de medewerker Verbijzonderde Interne Controle (VIC).
4. In het controleprotocol is opgenomen dat alleen EU aanbestedingen meewegen in de fouttolerantie van de accountant.

Oorzaak:

- De inkoopfunctie is nog niet optimaal geborgd en versnipperd in de organisatie.

Gevolg:

- Bij een gerechtelijke procedure kan de gemeente worden veroordeeld tot het vergoeden van de financiële schade.
- Gevolgde procedures kunnen door aanbestedende partijen worden afgekeurd of achteraf kan blijken dat aanbesteding niet op een rechtmatige wijze heeft plaatsgevonden.

Rampen en crises

De gemeente kan getroffen worden door verschillende typen rampen en zal adequaat moeten optreden om dit te bestrijden en voorkomen van letsel en schade.

(Maatregel)Rampen en crises

1. Binnen de Veiligheidsregio IJsselland werken gemeenten samen ter bestrijding van rampen en zijn actief met voorlichtingscampagnes en het bewustwording van zelfredzaamheden van de inwoners.
2. De gemeente draagt zorg voor een opgeleide en geoefende crisisstaf.

Oorzaak:

Er kunnen zich verschillende omstandigheden voordoen die leiden tot een ramp/crises.

Gevolg:

Er kan sprake zijn van sprake schade aan gebouwen, terreinen, natuurgebieden wat kan leiden tot maatschappelijke onrust en verstoring van de openbare orde en het dagelijks leven. Voor dergelijke rampen en crises is de gemeente niet verzekerd.

Claims en aansprakelijkheidstellingen

De gemeente loopt bij de uitvoering van haar publieke taak risico's op claims door derden zoals aansprakelijkheidsstellingen en gerechtelijke procedures. Met name in de openbare ruimte is sprake van dit risico.

Beheersmaatregelen

De gemeente is verzekerd voor dergelijke aansprakelijkheidsstellingen. Wel geldt er binnen de aansprakelijkheidsverzekering een eigen risico van € 2.500. Vooral veel materiele schades blijven onder dit bedrag. Indien er sprake is van veel toegekende aansprakelijkheidsstellingen kunnen de kosten oplopen. Dit heeft tevens invloed op de aangeboden premiestelling.

Oorzaak:

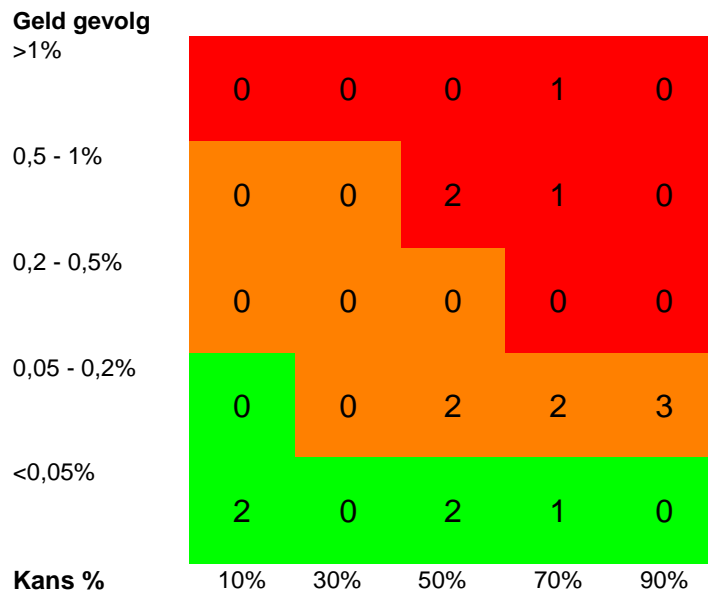
Er kunnen zich situaties voordoen waarbij sprake is van (financieel) schade waarvoor de gemeente in beginsel aansprakelijk is.

Gevolg:

De gemeente kan worden verplicht tot het vergoeden van de financiële schade van de tegenpartij, daarnaast is er ook imagoschade.

Risicokaart

De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg. Het geeft ook een beeld van de verhoudingen tussen de risico's, van laag, midden en hoog. Per risicoscore wordt aangegeven hoeveel risico's zich in het betreffende vak bevinden.

Een risico dat zich in het groene gebied bevindt, vormt geen direct gevaar voor de continuïteit van de organisatie. Een risico dat een score heeft in het oranje gebied, vraagt om extra aandacht van het college. Het risico vormt dan nog geen reëel gevaar voor de continuïteit van de organisatie, maar naarmate de tijd vordert, kan het risico wel een bedreiging gaan vormen. Het is daarom van belang tijdig beheersmaatregelen te nemen. Een risico met een risicoscore in het rode gebied, vereist directe aandacht om te voorkomen dat de continuïteit van de organisatie wordt bedreigd. Preventieve en reducerende beheersmaatregelen kunnen de kans respectievelijk het gevolg terugbrengen naar een acceptabel niveau.

Risico's, zeker wanneer die door de organisatie zelf niet kunnen worden beïnvloed, dienen concernbreed periodiek gemonitord te worden. De financiële gevolgen van een (opgetreden) risico worden opgevangen met het weerstandsvermogen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden, waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten die onverwacht en substantieel zijn te dekken. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

Incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen om calamiteiten eenmalig op te vangen. Het zijn de direct aan te wenden middelen voor financiële tegenvallers. Alleen reserves die alternatief aanwendbaar zijn worden meegenomen. Specifieke bestemmingsreserves rekenen we niet mee, omdat een onttrekking uit deze reserves direct van invloed is op de dekking van kosten in de exploitatie. Stille reserves worden eveneens niet meegenomen. Niet duidelijk is in hoeverre stille reserves op korte termijn liquide te maken zijn. In onderstaande tabel staan reserves waar geen claims op rusten.

Vrij besteedbaar	
Algemene reserve	5.500.000
Algemene reserve vrij besteedbaar	6.642.000
Reserve Milieu	10.000
Reserve herstructurering openbaar groen	166.000
Reserve decentralisaties	519.000
Reserve volkshuisvesting	423.000
Totaal	13.260.000

Structurele weerstandscapaciteit

Structurele weerstandscapaciteit betreft de middelen die eventueel aangeboord kunnen worden om tegenvallers op te vangen. De structurele weerstandscapaciteit betreft de mogelijkheid om vanuit een verhoging van belastingen en leges structurele risico's op te vangen.

De onbenutte belastingcapaciteit wordt berekend door de maximale tarieven (artikel 12) te vergelijken met de gehanteerde tarieven. Het Ministerie publiceert de artikel 12 tarieven jaarlijks bij de mei circulaire van het gemeentefonds.

De berekening van de onbenutte belastingcapaciteit is als volgt:

Soort	WOZ-waarde jul-17	% Tarief Dalfsen	% Tarief art. 12	Vershil in tarief	Onbenutte capaciteit
eigenaar woning	3.027.000.000	0,1107	0,1905	0,0827	2.416.000
eigenaar niet-woning	642.500.000	0,1684	0,1905	0,0315	142.000
gebruiker niet-woning	559.500.000	0,1644	0,1905	0,0558	146.000
				Totaal	2.704.000

Op het moment van opstellen (september 2018) van de begroting 2019 waren de definitieve rekentarieven van de gemeente Dalfsen nog niet beschikbaar, daarom zijn de tarieven van 2018 hierin opgenomen. Bij het berekenen van de onbenutte belastingcapaciteit zijn wij volledigheidshalve uitgegaan van de landelijke ontwikkelingen voor woningen en niet-woningen, zoals deze geschetst zijn in de mei circulaire 2018. Het tarief artikel 12 status is afkomstig uit de mei circulaire 2018.

Het totale verwachte weerstandsvermogen 2019 ziet er als volgt uit:

Incidentele weerstandscapaciteit	13.260.000
Structurele weerstandscapaciteit	2.704.000
Totaal weerstandsvermogen	15.964.000

Benodigde weerstandscapaciteit

Het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit wordt uitgevoerd met behulp van een risicosimulatie (Monte Carlo methode). Op basis van de risicosimulatie kan worden berekend welk bedrag er benodigd is om de geïdentificeerde restrisico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt gerekend met een zekerheidspercentage van 90%.

Het netto-risico op basis van de geïnventariseerde risico's bedraagt € 4.086.000. Gelet op het gehanteerde zekerheidspercentage van 90% wordt € 3.677.400 opgenomen als benodigde weerstandscapaciteit.

Op basis van onderstaande tabel wordt de waardering van de ratio's gedaan.

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	$> 2,0$	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
F	$< 0,6$	Ruim onvoldoende

Indien de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld wordt door de benodigde weerstandscapaciteit uit de risicosimulatie ontstaat de ratio weerstandsvermogen.

Ratio weerstandsvermogen	2019
Benodigde weerstandscapaciteit	3.677.400
Beschikbare weerstandscapaciteit	15.964.000
Benodigd versus beschikbaar (ratio weerstandsvermogen)	4,3

De gemeente Dalfsen behaalt met een ratio van 4,3 waarderingscijfer A. Dit betekent dat de gemeente in ruime mate in staat is om tegenvallers op te vangen zonder dat dit de continuïteit van de organisatie in gevaar brengt. De norm die wij voor ons zelf hebben gesteld komt op een score van 2 (uitstekend). In vergelijking met andere gemeenten scoren wij zeer hoog.

Ter vergelijking, als de beschikbare weerstandscapaciteit wordt uitgebreid met de reserve grondbedrijf, is de ratio weerstandsvermogen 5.1.

Financiële kengetallen

Alle gemeenten zijn verplicht om een tabel met financiële kengetallen op te nemen in de begroting en de jaarstukken. Dit is opgenomen in een ministeriële regeling.

De kengetallen geven een globaal inzicht in de verwachte financiële ontwikkelingen in de gemeente. Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. De kengetallen zullen in samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van de gemeente.

De volgende zes financiële kengetallen worden onderkend:

1. Netto schuldquote
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
3. Solvabiliteitsratio
4. Structurele exploitatieruimte
5. Grondexploitatie
6. Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

Financiële kengetallen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Netto schuld quote	20%	34%	34%	26%	20%	16%
Netto schuld quote gecorrigeerd	10%	24%	25%	18%	12%	10%
Solvabiliteitsratio	59%	58%	59%	59%	59%	59%
Structurele exploitatieruimte	4,86%	-2,29%	0,18%	0,67%	1,55%	1,44%
Grondexploitatie	36%	36%	32%	24%	18%	15%
Belastingcapaciteit	89%	83%	87%	91%	92%	92%

Hieronder treft u voor de begroting per genoemd kengetal een uitleg aan, inclusief de berekening en beoordeling.

1. Netto schuldquote

Definitie:

De netto schuldquote geeft de verhouding weer tussen het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Hierin is een nuancering op zijn plaats. Het kan namelijk voorkomen dat gemeenten veel geld doorlenen aan derden. Om die reden is de 'netto schuldquote gecorrigeerd' ontwikkeld. Hierin is het doorleeneffect geëlimineerd en geeft daarmee een zuiverder beeld van de positie van de gemeente weer.

Netto schuldquote (bedragen x € 1.000)		Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Vaste schulden	+	20.522	19.127	17.732	16.336	14.941	13.545
Netto vlottende schuld	+	3.606	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Overlopende passiva	+	3.945	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Financiële activa	-	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen	-	12.152	4.000	4.000	5.000	5.000	5.000
Liquide middelen	-	255	494	110	2.005	4.351	5.110
Overlopende activa	-	2.277	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Totale baten		65.643	61.301	59.532	61.306	61.920	60.540
Netto schuldquote		20%	34%	34%	26%	20%	16%

2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Netto schuldquote gecorrigeerd	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Vaste schulden	+ 20.522	19.127	17.732	16.336	14.941	13.545
Netto vlottende schuld	+ 3.606	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Overlopende passiva	+ 3.945	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Financiële activa	- 6.953	6.301	5.361	4.917	4.388	3.901
Uitzettingen	- 12.152	4.000	4.000	5.000	5.000	5.000
Liquide middelen	- 255	494	110	2.005	4.351	5.110
Overlopende activa	- 2.277	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Totale baten	65.643	61.301	59.532	61.306	61.920	60.540
Netto schuldquote gecorrigeerd	10%	24%	25%	18%	12%	10%

Beoordeling:

Dit kengetal laat zien dat de gemeente in verhouding veel eigen middelen heeft (ter vergelijking: een ratio van 60% is het gemiddelde van alle gemeenten). De rentelasten en aflossingen drukken dus beperkt op de exploitatie.

3. Solvabiliteitsratio

Definitie:

De mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit wordt uitgedrukt in het percentage eigen vermogen ten opzichte van het balanstotaal. In het bedrijfsleven is dit een veelgebruikte ratio en daar wordt een minimum norm gehanteerd tussen 25% en 40% voor een solvabele vermogenspositie.

Solvabiliteitsratio (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Eigen vermogen	50.644	45.752	43.792	41.985	40.368	38.988
Balanstotaal	86.208	79.290	74.065	71.159	68.490	65.940
Solvabiliteitsratio	59%	58%	59%	59%	59%	59%

Beoordeling:

Hoe hoger dit percentage, hoe beter voor de weerbaarheid. Een solvabiliteit groter dan 50% is zeer positief te noemen. De gemeente Dalfsen heeft een zeer solvabele vermogenspositie. De gemeente is goed in staat om financiële klappen en risico's op te vangen.

4. Structurele exploitatieruimte

Definitie:

Om een flexibele begroting te kunnen bewerkstelligen is het zinvol de structurele baten hoger te laten zijn dan de structurele lasten. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Structurele exploitatieruimte (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Structurele lasten	56.321	63.942	60.792	62.339	62.579	61.049
Structurele baten	58.181	60.749	59.192	61.106	61.920	60.540
Structurele toevoegingen aan reserves	804	20	20	20	20	20
Structurele onttrekkingen aan reserves	2.137	1.810	1.730	1.662	1.637	1.400
Totale baten	65.643	61.301	59.532	61.306	61.920	60.540
Structurele exploitatieruimte	4,86%	-2,29%	0,18%	0,67%	1,55%	1,44%

Beoordeling:

Hoe hoger dit percentage hoe beter. Een positieve uitkomst van dit kengetal houdt in dat de gemeente structurele lasten kan afdekken door structurele baten. Dit kengetal laat zien dat de gemeente in staat is de structurele lasten af te dekken met structurele baten. De (meerjaren) begroting is structureel sluitend. Hierin is een positieve ontwikkeling zichtbaar.

5. Grondexploitatie

Definitie:

De boekwaarde van de voorraden grond zijn van belang, want deze waarden moeten meerjarig worden terugverdiend bij de verkoop. De ratio wordt berekend door de bouwgrond in exploitatie te delen door de totale baten van de programmabegroting in de bijlage 4.2.

Kengetal grondexploitatie in % (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Bouwgronden in exploitatie	23.653	21.872	19.171	14.971	11.114	9.277
Totale baten	65.643	61.301	59.532	61.306	61.920	60.540
Kengetal Grex	36%	36%	32%	24%	18%	15%

Beoordeling:

Het kengetal geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totaal geraamde baten. Hoe lager dit percentage is, hoe beter voor de financiële weerbaarheid. Een grondexploitatie van 10% of hoger wordt beschouwd als kwetsbaar. De komende jaren zullen de voorraden gronden afnemen en daarmee zal de kwetsbaarheid worden verminderd.

6. Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishoudens

Definitie:

Het cijfer geeft inzicht hoe de belastingdruk zich in de gemeente verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo en 'waarstaatjegemeente.nl' publiceren deze gegevens.

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
OZB last gezin gemiddelde WOZ waarde	278	302	320	339	350	353
Rioolheffing gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	139	137	137	137	137	137
Afvalstoffenheffing voor gezin	230	161	174	180	180	180
Totale woonlasten voor gezin bij gem. WOZ waarde	647	600	631	656	667	670
Woonlasten landelijk gemiddelde T-1	723	721	723	725	727	729
Woonlasten tov landelijk gemiddelde jaar ervoor	89%	83%	87%	91%	92%	92%

Beoordeling:

De gemiddelde woonlast ligt voor een 'gemiddeld gezin' in Dalfsen ruim lager dan het landelijke gemiddelde, ondanks dat een stijging van 6, 6, 3 procent bij de OZB is opgenomen. De gemeente zou meer inkomsten uit belastingen kunnen verwerven. Of dit al dan niet gebeurt is een beleidskeuze.

Samenvatting risicoprofiel

Ten opzichte van de jaarrekening 2017 is er sprake van een wijziging van risico's in de top 10. Het risico 'Project Kulturhus De Spil' is vervallen. Als nieuw risico is opgenomen 'de beperkte beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel'.

De gemeente Dalfsen behaalt met een ratio van 4,3 waarderingscijfer A. Dit betekent dat de gemeente in ruime mate in staat is om tegenvallers op te vangen zonder dat dit de continuïteit van de organisatie in gevaar brengt. De norm die wij onszelf hebben gesteld komt op een score van 2 (uitstekend). In vergelijking met andere gemeenten scoren wij zeer hoog, dus positief.

Uit de financiële kengetallen kunnen we concluderen dat onze schuldenpositie en solvabiliteitsratio zeer goed te noemen zijn. Tevens is de gemeente in staat de structurele lasten met structurele baten af te dekken en hierin zien we een positieve ontwikkeling. De gemeente heeft bovendien nog de mogelijkheid om meer inkomsten uit belastingen te verwerven. Ten aanzien van de grondexploitaties zien we een zeker risico als gevolg van een behoorlijk forse grondpositie, echter door de strakke regie op de grondexploitaties en de jaarlijkse bijstelling verwachten we geen probleem ten aanzien van dit onderwerp. Bovendien is te zien dat de komende jaren de voorraden gronden afnemen en daarmee de kwetsbaarheid wordt verminderd. Al met al kunnen we concluderen dat er sprake is van een gezonde financiële positie en een positieve ontwikkeling hierin.

PARAGRAAF DUURZAAMHEID

Algemeen

Een paragraaf duurzaamheid in de begroting is niet verplicht. De raad heeft besloten vanaf 2019 toch deze paragraaf op te nemen, vanwege het belang dat aan duurzaamheid wordt gehecht. De jaarlijkse aparte rapportage aan de raad over duurzaamheid via de Dalfser Duurzaamheidsindex (DDI), die hoort bij het beleidsplan duurzaamheid, zal grotendeels dezelfde informatie bevatten als de paragraaf duurzaamheid in de begroting.

Beleidskader

In 2017 heeft de raad het nieuwe duurzaamheidsbeleid voor de komende zeven jaar vastgesteld, met een uitvoeringsprogramma voor 2018, 2019 en 2020. In januari 2018 zijn we hiermee van start gegaan. “Dalfsen nu en in de toekomst leefbaar” heeft vier pijlers. Energie besparen, energie verduurzamen, lokale kracht en circulariteit. Het duurzaamheidsbeleid van de gemeente Dalfsen gaat voor een groot deel over het faciliteren van lokale initiatieven, die één of meer van de vier pijlers in de praktijk gestalte geven. Samen met de inwoners werkt de gemeente op deze manier aan een duurzaam leefbare omgeving.

Naast deze strategische insteek kent het duurzaamheidsbeleid ook platte (energie)doelstellingen over het verduurzamen van de eigen gemeentelijke organisatie.

Duurzaamheid zit verweven in verschillende beleidsvelden binnen de gemeentelijke organisatie.

Voorbeelden zijn klimaat en water, groenbeheer, gemeentelijke gebouwen en voertuigen en duurzaam inkopen en aanbesteden, maar ook civieltechnische projecten. De verplichte duurzaamheidsparagraaf in college- en raadsvoorstellen zorgt dat voor alle beleidsvelden de integrale koppeling met duurzaamheid in beeld wordt gebracht.

Missie:

Dalfsen nu en in de toekomst leefbaar

Ambitie:

Energie in balans

Koplopergemeente

VerbetER-doel:

Minder energiegebruik

Meer duurzame energie

Meer lokale kracht

Meer circulair

Gemeentelijke en maatschappelijke panden en woningen goed geïsoleerd (2025)

Gemeentelijk (2019) en maatschappelijk elektriciteitsverbruik (2020) duurzaam opgewekt

Kennis en netwerk beschikbaar voor lokale initiatieven

90% afval huishoudens en gemeente gerecycled in 2020

Bedrijven voldoen aan Wet Milieubeheer

Gemeentelijke panden (2025) en nieuwbouwplannen gasloos en energieneutraal

Regionale subsidie, innovatie en samenwerking ontsluiten

Stimuleren lokale productie en duurzame initiatieven

Concrete doelen

Alle gemeentelijke voertuigen op duurzame energie (2025)

Jaarlijks projectbudget voor lokale initiatieven

Asbestbeleid

Laadpalenbeleid vastgesteld (2018)

Fonds en/of garantie voor duurzame initiatieven

Regionaal en lokaal netwerk snelfietsvoorzieningen (2025)

Meer duurzame energieopwekking

Uitvoeringsprogramma

Stand van zaken

Bij het vaststellen van het beleids- en uitvoeringsplan is afgesproken dat sturen en meten via de Dalfser Duurzaamheidsindex (DDI) gebeurt. Dit is een lijst waarin de vier pijlers naar de projecten uit het uitvoeringsplan zijn vertaald, waarvan de stand wordt weergegeven.

De projecten uit het uitvoeringsplan 2018 zijn allemaal grotendeels opgestart. Veel speelt zich af binnen de energiepijlers van het plan. Isolatie van panden en initiatieven voor opwekken van duurzame energie zitten in de lift. De lokale kracht krijgt met het vaststellen van de beleidsregels voor het jaarlijkse projectbudget (augustus 2018) het instrument waarmee (nog meer) concrete acties mogelijk worden. Ook in onderzoek en regelgeving is het nodige gebeurd, essentieel als basis voor latere uitvoeringsprojecten. Onderstaande infographic is een weergave op hoofdlijnen van de DDI voor 2018.

Afbeelding: Resultaten uitvoeringsplan duurzaamheid 2018

Voor het uitvoeren van de projecten uit het uitvoeringsplan is jaarlijks € 370.000 beschikbaar. Voor met name het verduurzamen van woningen ontvangt de gemeente daarnaast subsidiegelden.

Integrale verbinding tussen de programma's

Formeel zorgt de verplichte duurzaamheidsparagraaf in college- en raadsvoorstellen dat voor alle beleidsvelden de integrale koppeling met duurzaamheid in beeld wordt gebracht. Voor het invullen van deze paragraaf is een handreiking beschikbaar.

Thema's	Duurzaamheidsaspecten
Energie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Levert een bijdrage aan doelstelling energie in balans te brengen ➤ Stimuleren energiebesparing ➤ Toepassen/mogelijk maken van duurzame energie-opties (wind, zon, biomassa, bodem)
Wonen/gebouwen	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stimuleren energieneutrale/gasloze nieuwbouw ➤ Stimuleren terugdringen energieverbruik ➤ Toepassing duurzame materialen ➤ Zongerichte verkaveling ➤ Flexibiliteit in functie: levensloopbestendig ➤ Vergunningverlening: voorlichting over duurzaam bouwen wordt toegepast ➤ Klimaatneutraal ontwerpen (stedenbouwkundige ontwerpen) ➤ Voorkomen leegstand/verpaupering ➤ Asbestsanering (relatie met zonnepanelen)
Lokale kracht en leefbaarheid	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Burgerparticipatie ➤ Versterking sociale cohesie ➤ Stimuleren lokaal initiatief ➤ Afstemmen met Duurzame Dorpen Preventie in het sociaal domein
Ruimtegebruik	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Optimale landschappelijke inpassing ➤ Meervoudig of multifunctioneel ruimtegebruik ➤ Kwaliteit / omvang openbaar groen / biodiversiteit ➤ Behoud cultuurhistorie / hergebruik bestaande gebouwen ➤ Passend bij identiteit kern ➤ Borduurt voort op historische ontwikkelingspatroon ➤ Inbreiding gaat voor uitbreiding
Klimaat en Water	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Verbetering waterkwaliteit ➤ Beperking watergebruik ➤ Bijdrage aan goede waterhuishouding ➤ Bijdrage aan klimaatadaptatie
Bodem	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bodemkwaliteitskaart is leidend ➤ Voorkomen van bodemverontreiniging ➤ Zorgvuldig gebruik ondergrond (winning, energie, opslag enz.)
Circulair denken, afval en grondstoffen	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Afvalscheiding/omgekeerd inzamelen ➤ Beperking van het vrijkomen van afval ➤ Van afval naar grondstof ➤ Sluiten van de grondstoffenkringloop ➤ Stimuleren lokale productie
Lucht en geluid	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bevorderen luchtkwaliteit ➤ Voorkomen geluidsoverlast
Natuur en landschap	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Verbetering van de landschappelijke/ecologische waarden

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vergroten groenareaal ➤ Behoud en versterking biodiversiteit
Economie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Versterking lokale werkgelegenheid ➤ Energiebesparing op bedrijventerreinen (energie neutrale bedrijventerreinen) ➤ Verduurzaming bedrijven ➤ Slimme combinaties duurzame energie (bijv. gebruik restwarmte) ➤ Behoud economische vitaliteit platteland
Verkeer	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ruimtelijke situering voorzieningen ➤ Stimulering duurzame vervoersalternatieven ➤ Bereikbaarheid met collectief vervoer ➤ Overstap naar duurzame brandstof
Materiaalgebruik	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Toepassing duurzame materialen ➤ Beperking gebruik milieubelastende materialen ➤ Mogelijkheden hergebruik materialen na gebruikperiode ➤ C2C
Inkoop	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Duurzaam materiaal-/energiegebruik ➤ Minimaal energieverbruik bij productieproces ➤ Voorbeeldfunctie gemeente ➤ Duurzaam profiel adviseurs ➤ Criteria duurzaam inkopen worden toegepast

Voorbeelden van activiteiten voor 2019 en verder

Gemeentelijke panden (met Openbare Ruimte)

- Groene stroom voor gemeentelijke panden vanaf 2019 operationeel (uit aanbesteding 2017)
- Onderzoeken naar zonnepanelen en/of energiebesparende maatregelen
- Uitvoering geven aan beheerplan onderhoud gemeentelijke gebouwen 2019 – 2023

Maatschappelijke panden (met Maatschappelijke Ondersteuning)

- Verduurzamen schoolgebouwen – uitvoering o.b.v. inventarisatie 2018

Woningbouw

- Nieuwbouwplannen Westerbouwlanden, Oosterdalfsen, Nieuwe Landen gasloos en energieneutraal
- Inbreidingslocaties ook energieneutraal als uitgangspunt

Mobiliteit

- Gemeentelijke voertuigen op duurzame energie
  - Elektrisch buitendienst 20.000 km/ half jaar
  - Elektrisch binnendienst 20.000 km/half jaar
  - GTL buitendienst (schonere vervanger diesel) 35.000 liter per half jaar (= 11.000 km. met auto's en 48.000 uren met trekkers/shovel)
- Laadpalen: plaatsing aan de hand van laadpalenkaart met bestaande, strategische en potentiële locaties.
- Uitvoering Startnotitie fiets – stimuleren fietsen boven autokilometers

Regelgeving (met Bestuurszaken)

- Legesverordening: lagere drempel hanteren voor duurzame initiatieven (zonneparken)

Afval

- Huishoudelijk en gemeentelijk afval 85% gerecycled (streven 2020 is 90%)
- Asbest – voorlichtingsbijeenkomsten, uitvoering RO-regelingen die een koppeling met asbest hebben

Communicatie (met Bestuurszaken)

- Uitvoering communicatieplan Duurzaamheid

Overige projecten: voorbeelden

- Jagtlusterallee: uitvoering
  - o Bloemenmengsel Led-verlichting die duurzaam wordt opgewekt
  - o Licht reflecterend asfalt, voor veiligheid en minder energie
  - o Verbeteren biodiversiteit, aanleg honey highway
  - o Hergebruik materialen, bijvoorbeeld bomen voor bankjes/nestkastjes
  - o Stimuleren fietsgebruik door inzetten mobiliteitsmakelaar bij bedrijven
- Aandacht voor duurzaamheid bij (bouw)vergunningaanvragen
- Biodiversiteit (met OR)– gemeentelijke communicatie/bewustwordingscampagne Communicatie, OR en RO
- Civieltechnische herinrichtingsplannen – advisering
- Tiny houses - advisering
- Afkoppelingen hemelwater

Hoofdstuk 4 Bijlagen

4.1 KERNGEGEVENS

Inwoners	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Totaal	28.238	28.300	28.500
< 20 jaar	6.900	6.750	6.900
> 64 jaar	5.768	5.890	5.825
waarvan 75 - 85 jaar	2.367	1.970	2.500

Uitkeringsgerechtigden bijstand	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
IOAW	22	24	23
IOAZ	1	0	2
PW (participatiewet	230	225	225

Fysieke structuur	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
oppervlakte land in hectaren	16.510	16.510	16.510
oppervlakte binnenwater in hectaren	140	140	140
aantal verblijfsobjecten met woonfunctie	11.511	11.598	11.698
km gemeentelijke wegen	513	513	513
km provinciale wegen	34	34	34

Personele gegevens	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
aantal fte's	196	191	194

Financiële structuur per inwoner	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
algemene uitkering gemeentefonds	753	787	1105*

*Integratie uitkering sociaal domein toegevoegd aan algemene uitkering

4.2 LASTEN EN BATEN 2019 TOT EN MET 2022

	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten						
Bestuur, ondersteuning en algemene dekkingsmiddelen	-10.916	-12.649	-11.577	-12.373	-13.151	-13.744
Openbare orde en veiligheid	-2.046	-2.092	-2.221	-2.222	-2.224	-2.225
Beheer openbare ruimte	-5.730	-5.289	-5.412	-5.407	-5.602	-5.534
Economische zaken	-1.134	-969	-1.001	-1.017	-1.034	-1.052
Onderwijs en vrije tijd	-5.291	-5.530	-5.326	-5.416	-5.380	-5.385
Inkomensondersteuning	-5.237	-5.873	-5.329	-5.334	-5.315	-5.320
Sociaal domein	-18.330	-19.107	-18.422	-18.318	-18.118	-18.068
Duurzaamheid en milieu	-4.293	-5.199	-4.691	-4.814	-4.732	-4.732
Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	-10.496	-9.787	-7.746	-8.055	-7.406	-5.130
Totaal lasten	-63.472	-66.495	-61.725	-62.954	-62.962	-61.191
Baten						
Bestuur, ondersteuning en algemene dekkingsmiddelen	40.121	42.018	42.557	43.933	45.084	45.835
Openbare orde en veiligheid	17	81	78	78	79	79
Beheer openbare ruimte	376	271	178	179	179	180
Economische zaken	1.167	891	823	838	854	871
Onderwijs en vrije tijd	546	405	570	573	567	571
Inkomensondersteuning	3.680	3.615	3.665	3.665	3.665	3.665
Sociaal domein	592	642	535	533	531	529
Duurzaamheid en milieu	4.520	4.555	4.444	4.591	4.603	4.606
Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	14.624	8.824	6.681	6.917	6.358	4.204
Totaal baten	65.643	61.301	59.532	61.306	61.920	60.540
Saldo						
Bestuur, ondersteuning en algemene dekkingsmiddelen	29.205	29.369	30.980	31.560	31.933	32.092
Openbare orde en veiligheid	-2.029	-2.011	-2.143	-2.144	-2.145	-2.147
Beheer openbare ruimte	-5.354	-5.018	-5.233	-5.228	-5.423	-5.354
Economische zaken	33	-78	-178	-179	-180	-180
Onderwijs en vrije tijd	-4.746	-5.126	-4.756	-4.843	-4.812	-4.814
Inkomensondersteuning	-1.557	-2.258	-1.665	-1.669	-1.650	-1.655
Sociaal domein	-17.738	-18.465	-17.887	-17.785	-17.587	-17.539
Duurzaamheid en milieu	228	-644	-247	-223	-129	-126
Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	4.128	-964	-1.064	-1.138	-1.048	-926
Totaal saldo	2.170	-5.194	-2.193	-1.648	-1.042	-651
Storting in reserves	-5.873	-116	-20	-20	-20	-20
Ontrekking in reserves	3.912	4.998	1.980	1.827	1.637	1.400
Resultaat	209	-312	-233	159	575	729

4.3GERAAMDE INCIDENTELE BEDRAGEN

LASTEN

Omschrijving	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Verkiezingen budget raad	45.000	0	0	15.000
Communicatiebeleid	55.000	0	0	0
Intranet	0	25.000	0	0
Medewerkersonderzoek en algemene kosten	25.000	0	0	0
Vastgoedinformatievoorziening	15.000	15.000	15.000	
Actualisatie missie en visie	50.000	0	0	0
Transformatie MO tlv reserve sociaal domein	170.000	60.000	0	0
Doelmatigheidsonderzoek	10.000	0	10.000	0
Totaal programma 1	370.000	100.000	25.000	15.000
Vechtdalverbindingen N340/N377	30.000	0	0	0
Beschoeiingen	0	0	110.000	0
Aankoop duurzame goederen	42.000	53.500	44.000	44.000
Actualisatie groenstructuurplan	15.000	0	0	0
Totaal programma 3	87.000	53.500	154.000	44.000
Subsidie Heidepark	5.000	0	0	0
Cultuurbeleid	90.000	90.000	0	0
Totaal programma 5	95.000	90.000	0	0
Omgevingsdienst	64.000	37.000	0	0
Energie neutraal renoveren	50.000	0	0	0
Verduurzaming gebouwen	65.000	65.000	0	0
Totaal programma 8	179.000	102.000	0	0
Omgevingswet advies	144.000	237.000	171.000	50.000
Gebiedsontwikkeling	33.000	33.000	33.000	33.000
Woonvisie	25.000	0	0	0
Totaal programma 9	202.000	270.000	204.000	83.000
Totaal	933.000	615.500	383.000	142.000

BATEN

Omschrijving	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Gemeentelijke website/intranet tlv reserve	0	-25.000	0	0
Medewerkersonderzoek tlv reserve	-15.000	0	0	0
Procesoptimalisatie (LEAN) tlv reserve (omb.)	-5.000	0	0	0
Vastgoedinformatievoorziening			-15.000	
Verkiezingen	0	-25.000	0	0
Transformatie MO	-30.000	-10.000	0	0
Archiefkosten	-10.000	0	0	0
Dekking ontrr reserves die eindig zijn	0	0	0	50.000
Totaal programma 1	-60.000	-60.000	-15.000	50.000
Dekking structurele uitgaven tlv reserve	0	0	0	55.000
Totaal programma 3	0	0	0	55.000
Cultuurbeleid	-90.000	-90.000	0	0
Totaal programma 5	-90.000	-90.000	0	0
Transformatie MO	-140.000	-50.000	0	0
Totaal programma 7	-140.000	-50.000	0	0
Energie neutraal renoveren	-50.000	0	0	0
Dekking structurele uitgaven tlv reserve	0	0	0	55.000
Totaal programma 8	-50.000	0	0	55.000
Totaal	-340.000	-200.000	-15.000	160.000

4.4 TOEVOEGINGEN EN ONTTREKKINGEN AAN DE RESERVES

Structurele reserve mutaties	2019	2020	2021	2022
<i>Toevoeging reserves</i>				
Programma 3				
1. Opbrengsten snippergroen	20.000	20.000	20.000	20.000
Totaal toevoegingen reserves	20.000	20.000	20.000	20.000
<i>Onttrekking reserves</i>				
Programma 1				
2. Kapitaallasten Gemeentehuis Bouw	283.350	283.350	283.350	283.350
3. Kapitaallasten Brandweerkazerne/Werf	34.750	34.750	34.750	34.750
4. Vervallen dividend WMO	33.750	28.750	23.750	18.750
5. Aflossing geldlening Vitens	152.000	152.000	152.000	0
6. Vechthorst geldlening	200.000	200.000	200.000	200.000
Programma 3				
7. Herwaardering opw. woonomgeving	128.000	108.000	88.000	33.000
8. Renovatie verlichting	110.000	110.000	110.000	110.000
9. Uitvoering groenstructuurplan	50.000	50.000	50.000	50.000
10. Kapitaallasten gemeentewerf Dalfsen	46.600	46.600	46.600	46.600
11. Kapitaallasten zonnepanelen werf	14.150	14.150	14.150	14.150
12. Kapitaallasten wandelpromenade	6.534	6.534	6.534	6.534
Programma 5				
13. Kapitaallasten Cichoreifabriek	80.966	80.966	80.966	80.966
14. Kunstcommissie	2.700	0	0	0
15. Kapitaallasten Fontein	4.458	4.458	4.458	4.458
16. Kapitaallasten Kunstgrasvelden	85.473	85.473	85.473	85.473
17. Kapitaallasten Rabo Nieuwleusen	50.000	50.000	50.000	50.000
18. Kapitaallasten Agnietencollege	154.500	154.500	154.500	154.500
19. Kapitaallasten De Spil	194.845	194.845	194.845	194.845
Programma 7				
20. Preventieve gezondheidszorg	40.000	0	0	0
Programma 9				
21. Best. Plan kernen 50% volkshuisvesting	32.500	32.500	32.500	32.500
22. Projecten gebiedsgerichte ontwikkeling	25.000	25.000	25.000	0
Totaal structurele onttrekkingen reserves	1.729.576	1.661.876	1.636.876	1.399.876

Totaal overzicht reservemutaties	2019	2020	2021	2022
<i>Toevoegingen</i>				
Totaal Structurele reserve mutaties	20.000	20.000	20.000	20.000
Stortingen in de reserves (hoofdstuk 4.2)	20.000	20.000	20.000	20.000
Vershil	0	0	0	0
<i>Onttrekkingen</i>				
Totaal Structurele reserve mutaties	1.730.000	1.662.000	1.637.000	1.400.000
Totaal Incidentele bedragen investeringen	0	0	0	0
Totaal Incidentele bedragen exploitatie	250.000	165.000	0	0
Totaal Structureel en incidenteel	1.980.000	1.827.000	1.637.000	1.400.000
Onttrekkingen aan reserves (hoofdstuk 4.2)	1.980.000	1.827.000	1.637.000	1.400.000
Vershil	0	0	0	0

1. De opbrengsten uit de verkoop van snippergroen worden gestort in de reserve herstructurering openbaar groen. De kosten van de uitvoering van groenstructuurplan projecten worden gedekt uit deze reserve.

De onttrekkingen onder de punten 2, 3, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18 en 19 komen ten laste van een geblokkeerde bestemmingsreserve ten behoeve van de kapitaallasten.

4. Vervallen dividend WMO (Waterleiding Maatschappij Overijssel) betreft wegvallend dividend. In 2005 heeft WMO Beheer het aandeel in Wavin verkocht. Vervolgens is in 2006 besloten WMO beheer te laten fuseren met Wadinko Beheer BV. De gemeente is daarom nu rechtstreeks aandeelhouder in Wadinko BV. Bij de verkoop van de Wavin is besloten het wegvallende dividend gedurende 20 jaar (dat wil zeggen elk jaar € 5.000 minder) ten laste te brengen van de algemene reserve reeds bestemd.

5. Deze geldlening aan Vitens kent een aflossingstermijn van 15 jaar. De aflossing is gestart op 1 juli 2007. Vanaf 2007 is besloten een bedrag van € 152.000 ten gunste te brengen van de exploitatie dit heeft te maken met de verkoopopbrengst van Vitens in 2005. De dekking vindt plaats vanuit de reserve verkoop preferente aandelen Vitens. Einddatum van deze beschikking is 2022. Vanaf 2018 wordt geanticipeerd op het wegvallen van deze opbrengst.

6. De jaarlijkse aflossing van de Vechthorst geldlening valt voor 50% vrij in de exploitatie. De looptijd van deze lening is tot 2025.

Voor 7 en 8 geldt dat bij beide sprake is van een "papieren reserve". In het verleden is een geldlening verstrekt waarbij de aflossing geheel of gedeeltelijk ten gunste van de exploitatie komt. Bij de invulling financiële ruimte in de perspectiefnota is besloten alvast te anticiperen op deze onttrekking door met ingang van 2020 een last op te nemen.

De onttrekkingen onder de punten 4, 7, 8, 9 en 22 zijn posten waarop dit moment nog een reserve tegenover staat. Deze onttrekkingen worden afgebouwd.

22. Bestemmingsplan kernen 50% volkshuisvesting) betreft het ontwikkelen van plannen die aan de reserve Volkshuisvesting onttrokken worden.

Conform BBV geven wij hieronder het structureel saldo van onze begroting weer.

Berekening structureel saldo	2019	2020	2021	2022
Saldo baten en lasten	-2.193.000	-1.648.000	-1.042.000	-651.000
verrekening met reserves	1.960.000	1.807.000	1.617.000	1.380.000
Begrotingsresultaat (afronding)	-233.000	159.000	575.000	729.000
Waarvan incidenteel lasten	-933.000	-615.500	-383.000	-142.000
Waarvan incidenteel baten	340.000	200.000	15.000	-160.000
Totaal incidenteel	-593.000	-415.500	-368.000	-302.000
Structureel saldo	360.000	574.500	943.000	1.031.000

4.5 RESERVES EN VOORZIENINGEN

Naam reserve / voorziening	Saldo per 31-12-18	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo per 31-12-19	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo per 31-12-20
Algemene reserve							
Algemene reserve vaste buffer	5.500.000			5.500.000			5.500.000
Algemene reserve vrij besteedbaar *	6.491.876			6.491.876			6.491.876
Totaal algemene reserve	11.991.876	0	0	11.991.876	0	0	11.991.876
Bestemmingsreserves geblokkeerd							
Gemeentehuis bouw	8.500.500		283.350	8.217.150		283.350	7.933.800
Brandweerkazerne en gemeentewerf	1.007.750		34.750	973.000		34.750	938.250
Kunstgrasvelden	580.040		85.473	494.567		85.473	409.094
Reserve Grond Rabobank	0			0			0
Pand Rabobank	540.000		15.000	525.000		15.000	510.000
Installaties Rabobank	210.000		35.000	175.000		35.000	140.000
Pand Cichorei	1.086.461		28.591	1.057.870		28.591	1.029.279
Installaties Cichorei	419.000		52.375	366.625		52.375	314.250
Agnietencollege gebouw	2.340.000		58.500	2.281.500		58.500	2.223.000
Agnietencollege installaties	960.000		96.000	864.000		96.000	768.000
De Spil duurzaamheid	475.000		11.875	463.125		11.875	451.250
De Spil kulturhus 40 jaar	6.958.800		173.970	6.784.830		173.970	6.610.860
De Spil kulturhus 5 jaar	45.000		9.000	36.000		9.000	27.000
Huisvesting gemeentewerf + zonnepanelen	1.140.750		60.750	1.080.000		60.750	1.019.250
Gebiedsbeleid	153.889		10.992	142.897		10.992	131.905
Totaal bestemmingsres. geblokkeerd	24.417.190	0	955.626	23.461.564	0	955.626	22.505.937
Bestemmingsreserves							
Grote projecten: De Spil	192.314			192.314			192.314
Algemene reserve reeds bestemd	958.831		171.450	787.381		168.750	618.631
Milieu	9.644			9.644			9.644
Sociaal domein	748.946		180.000	568.946		50.000	518.946
Sociaal domein reeds bestemd	24.207			24.207			24.207
Herstructurering openbaar groen	461.980	20.000	50.000	431.980	20.000	50.000	401.980
Volkshuisvesting	1.549.906		70.500	1.479.406		50.500	1.428.906
Volkshuisvesting overdracht woningbedrijf	2.226.804		400.000	1.826.804		400.000	1.426.804
Aandelen Vitens	456.926		152.000	304.926		152.000	152.926
Totaal bestemmingsreserves	6.629.558	20.000	1.023.950	5.625.608	20.000	871.250	4.774.358
Grondexploitatie							
Algemene reserve grondbedrijf	2.713.000			2.713.000			2.713.000
Totaal grondexploitatie	2.713.000	0	0	2.713.000	0	0	2.713.000
Totaal reserves	45.751.624	20.000	1.979.576	43.792.048	20.000	1.826.876	41.985.172
Voorzieningen							
Riolering spaarvoorziening	3.723.318	572.819	55.000	4.241.137	525.371	280.000	4.486.508
Egalisatie reiniging	79.613		76.902	2.711	7.603		10.314
Groot onderhoud gem. gebouwen	785.765	158.171	280.000	663.936	158.171	115.000	707.107
Wethouderspensionoenen	686.421	100.000		786.421	100.000		886.421
Pensioen gewezen wethouders	1.166.031		100.000	1.066.031		100.000	966.031
Bovenwijks aansl. N348	964.206		964.206	0			0
Totaal voorzieningen	7.405.355	830.990	1.476.108	6.760.237	791.145	495.000	7.056.382
TOTAAL GENERAAL	53.156.979	850.990	3.455.684	50.552.285	811.145	2.321.876	49.041.554

* stand 31-12-2017 inclusief het resultaat van € 209.383,15

Naam reserve / voorziening	Saldo per 31-12-20	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo per 31-12-21	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo per 31-12-22
Algemene reserve							
Algemene reserve vaste buffer	5.500.000			5.500.000			5.500.000
Algemene reserve vrij besteedbaar *	6.491.876			6.491.876			6.491.876
Totaal algemene reserve	11.991.876	0	0	11.991.876	0	0	11.991.876
Bestemmingsreserves geblokkeerd							0
Gemeentehuis bouw	7.933.800		283.350	7.650.450		283.350	7.367.100
Brandweerkazerne en gemeentewerf	938.250		34.750	903.500		34.750	868.750
Kunstgrasvelden	409.094		85.473	323.621		85.473	238.148
Reserve Grond Rabobank	0			0			0
Pand Rabobank	510.000		15.000	495.000		15.000	480.000
Installaties Rabobank	140.000		35.000	105.000		35.000	70.000
Pand Cichorei	1.029.279		28.591	1.000.688		28.591	972.097
Installaties Cichorei	314.250		52.375	261.875		52.375	209.500
Agnietencollege gebouw	2.223.000		58.500	2.164.500		58.500	2.106.000
Agnietencollege installaties	768.000		96.000	672.000		96.000	576.000
De Spil duurzaamheid	451.250		11.875	439.375		11.875	427.500
De Spil kulturhus 40 jaar	6.610.860		173.970	6.436.890		173.970	6.262.920
De Spil kulturhus 5 jaar	27.000		9.000	18.000		9.000	9.000
Huisvesting gemeentewerf + zonnepanelen	1.019.250		60.750	958.500		60.750	897.750
Gebiedsbeleid	131.905		10.992	120.913		10.992	109.921
Totaal bestemmingsres. geblokkeerd	22.505.937	0	955.626	21.550.311	0	955.626	20.594.685
Bestemmingsreserves							
Grote projecten: De Spil	192.314			192.314			192.314
Algemene reserve reeds bestemd	618.631		48.750	569.881		18.750	551.131
Milieu	9.644			9.644			9.644
Sociaal domein	518.946			518.946			518.946
Sociaal domein reeds bestemd	24.207			24.207			24.207
Herstructurering openbaar groen	401.980	20.000	50.000	371.980	20.000	50.000	341.980
Volkshuisvesting	1.428.906		30.500	1.398.406		-24.500	1.422.906
Volkshuisvesting overdracht woningbedrijf	1.426.804		400.000	1.026.804		400.000	626.804
Aandelen Vitens	152.926		152.000	926		0	926
Totaal bestemmingsreserves	4.774.358	20.000	681.250	4.113.108	20.000	444.250	3.688.858
Grondexploitatie							
Algemene reserve grondbedrijf	2.713.000			2.713.000			2.713.000
Totaal grondexploitatie	2.713.000	0	0	2.713.000	0	0	2.713.000
Totaal reserves	41.985.172	20.000	1.636.876	40.368.296	20.000	1.399.876	38.988.420
Voorzieningen							
Riolering spaarvoorziening	4.486.508	522.900	280.000	4.729.408	520.402	280.000	4.969.810
Egalisatie reiniging	10.314		2.718	7.596		2.718	4.878
Groot onderhoud gem. gebouwen	707.107	158.171	55.000	810.278	158.171	170.000	798.449
Wethouderspensiolen	886.421	100.000		986.421	100.000		1.086.421
Pensioen gewezen wethouders	966.031		100.000	866.031		100.000	766.031
Bovenwijken aansl. N348	0			0			0
Totaal voorzieningen	7.056.382	781.071	437.718	7.399.735	778.573	552.718	7.625.590
TOTAAL GENERAAL	49.041.554	801.071	2.074.594	47.768.031	798.573	1.952.594	46.614.010

4.6 EMU-SALDO EN GEPROGNOSTICEERDE MEERJARENBALANS

Het EMU-saldo voor 2018 en volgende jaren is berekend met als basis de vastgestelde jaarrekening 2017.

Toelichting:

1. De bedragen komen overeen met bijlage 4.2.
2. Dit zijn de begrote bedragen aan afschrijvingen op de exploitatie.
4. De investering in 2018 is hoog in verband met de investering De Spil en de gemeentewerf Dalfsen 3 en 9. De bedragen komen overeen met bijlage 4.5.
- 7 en 8. De in de MPG 2018 opgenomen bedragen.

EMU-saldo

In het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen van 23 mei 2018 jl. is gesproken over de EMU-norm voor de decentrale overheden. Het rijk en de decentrale overheden hebben de macro EMU-norm op -0,4% van het BBP per jaar gezet voor de periode 2019 tot 2022. Voor gemeenten is de norm op -0,27 gezet. De individuele referentiewaarde van het EMU-saldo voor de gemeente Dalfsen is in de septembercirculaire 2018 vastgesteld op 2.339. De referentie waarde betreft geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een gemeente in het gezamenlijke tekortnorm heeft.

Wanneer het saldo positief is, is er sprake van een vorderingenoverschot, als het saldo negatief is, spreekt men over een vorderingentekort. Door de forse investering in De Spil komt 2018 negatief uit. Dalfsen draagt voor de jaren 2020-2022 dus positief bij aan het EMU-saldo. 2019 is licht negatief.

EMU-saldo (bedragen x € 1.000)		jaarrek 2017	begr. 2018	herzien 2018	begr. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022
1	Exploitatiesaldo voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	2.170	-2.188	-5.194	-2.193	-1.648	-1.042	-651
+2	Afschrijvingen ten laste van exploitatie	2.234	2.327	2.327	2.226	2.268	2.331	2.331
+3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten lasten van de exploitatie	847	828	1.722	831	791	781	779
-4	Investeringen in (im)materiele vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-6.582	-2.958	-6.924	-1.674	-1.175	-1.683	-1.369
+5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in in mindering zijn gebracht bij post 4	67	0	0	0	0	0	0
+6a	Baten uit desinvesteringen in (im) materiele vaste (tegen verkoopprijs) voorzover niet op exploitatie verantwoord	0	0	0	0	0	0	0
-7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d.	-2.695	-4.671	-7.111	-3.903	-2.713	-2.461	-2.291
+8a	Baten bouwgrondexploitatie:	8.646	8.774	8.556	6.408	6.748	6.198	4.053
-9	Betalingen ten laste van de voorzieningen	-1.107	-1.767	-1.807	-1.701	-495	-438	-553
-10	Betalingen die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de andere genoemde posten	0	0	0	0	0	0	0
11b	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen	0	0	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo		3.580	345	-8.430	-6	3.776	3.685	2.299

Activa					
bedragen x € 1.000	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022
Vaste activa					
Immateriële vaste activa	230	228	226	225	223
Materiële vaste activa	45.191	44.639	43.546	42.898	41.936
Financiële vaste activa	7.003	6.417	5.910	5.402	4.895
Totale vaste activa	52.424	51.284	49.682	48.525	47.054
Vlottende activa					
Voorraden	21.872	19.171	14.971	11.114	9.277
Vorderingen	4.000	4.000	5.000	5.000	5.000
Liquide middelen	506-	1.890-	5	2.351	3.110
Overlopende activa	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Totaal vlottende activa	26.865	22.781	21.477	19.965	18.886
Balans totaal activa	79.290	74.065	71.159	68.490	65.940

Passiva					
bedragen x € 1.000	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022
Vaste passiva					
Eigen vermogen	45.752	43.792	41.985	40.368	38.988
Voorzieningen	7.411	6.541	6.837	7.181	7.406
Vaste schulden rentetypische looptijd > 1 jaar	19.127	17.732	16.336	14.941	13.545
Totaal vaste passiva	72.290	68.065	65.159	62.490	59.940
Vlottende passiva					
Netto vlottende schulden rentetypische looptijd < 1 jaar	4.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Overlopende passiva	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Totaal vlottende passiva	7.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Balans totaal passiva	79.290	74.065	71.159	68.490	65.940

4.7 INVESTERINGSKREDIETEN

In het onderstaande overzicht vindt u in het kort de investeringen voor 2019. Voor een nadere toelichting wordt u verwezen naar het Investeringsplan 2019-2022.

Investeringen met activering		
Programma	Omschrijving	Bedrag
1	ICT vervangingen	440.000
1	Vervanging financieel softwarepakket	200.000
3	Bossingelschaar buitengebied	25.000
3	John Deere Nieuwleusen	38.500
3	Mitsubishi Fuso 6-VHP-55***	66.000
3	Renault Master wijkteam buitengebied	41.000
3	Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (GVVP)	160.000
5	Uitbreiding de Polhaar*	50.000
8	Rioolspuit wijkteam Nieuwleusen	42.000
9	Strategische grondaankopen	1.000.000
9	Kanaalplan Lemelerveld**	500.000
Totaal		2.562.500

Investeringen ten laste van reserves en voorzieningen		
Programma	Omschrijving	Bedrag
9	Centrumplan Dalfsen	160.000
9	Projecten gebiedsgerichte ontwikkeling	55.000
Totaal		215.000

***Uitbreiding de Polhaar**

Door stichting Catent is een aanvraag uitbreiding Katholieke basisschool de Polhaar ingediend. Door medegebruik van basisscholen met leegstand, is het binnen redelijke afstand mogelijk passende huisvesting voor de Polhaar te realiseren. De gevraagde uitbreiding van het gebouw komt dan ook niet voor vergoeding in aanmerking. Wel komt bij gebleken structurele uitbreiding de 1e inrichting onderwijsleerpakket en meubilair voor vergoeding in aanmerking. De berekening van het benodigd budget vindt plaats op basis van aangeleverde leerlingenprognose en geldende normbedragen. Definitieve besluitvorming, inclusief budget, volgt op basis van geactualiseerde leerlingenprognoses van alle basisscholen, waaronder de Polhaar. De afschrijvingen (ad € 2.500) zijn verwerkt in de begroting.

****Kanaalplan Lemelerveld**

Fase 1 van het Kanaalplan Lemelerveld kost naar schatting, netto i.v.m. een eventuele bijdrage van derden (inclusief afschrijving op een te slopen woning) ca. € 500.000. Dit betreft de sloop van de woning Industriestraat 4, aanleg van een nieuwe straat achter langs de voormalige Welkoop en eventuele aanleg van een fietspad. In de bijlage "Investeringskredieten" wordt dit krediet aangevraagd. Vanwege de afschrijving van deze infra over een periode van 25 jaar, moet in de begroting rekening worden gehouden met € 20.000 per jaar.

***** Mitsubishi Fuso 6-VPH-55**

De Mitsubishi met kenteken 6-VPH-55 die op de nominatie voor vervanging in jaarschijf 2019 staat (€ 66.000) zal eerder vervangen moeten worden omdat de carrosserie de eerstvolgende APK keuring niet meer doorkomt. We streven ernaar om dit voertuig in 2018 te vervangen. Zie ook de 2e bestuursrapportage, voortgang investering 2018, nummer 5.

4.8 DEFINITIES BELEIDSINDICATOREN

In onderstaande tabel wordt een definitie c.q. nadere beschrijving weergegeven van de beleidsindicatoren zoals opgenomen in de programma's:

Programma	Indicator	Definitie/beschrijving
Programma 1	Formatie	Het gaat om de toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat voor het begrotingsjaar op peildatum 1 januari. Uitgangspunt is het vastgestelde formatieplan, dus niet de werkelijke bezetting. Het gaat om formatieplaatsen ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste aanstelling, een tijdelijke aanstelling of nog openstaan in de vorm van een vacature. Fte is het equivalent van een 36-urige werkweek.
	Bezetting	Het gaat om het werkelijk aantal fte dat werkzaam is, dus niet om de toegestane formatieve omvang uit het formatieplan. Ook boventallige medewerkers worden hierin meegeteld.
	Apparaatskosten	De noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken. Het betreft dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur.
	Externe inhuur	Het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een bij de organisatie in dienst zijnde opdrachtgever, door een private organisatie met winstoogmerk, door middel van het tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid, zonder dat daar een arbeidsovereenkomst of aanstelling tussen organisatie en de daarbij ingezette personen aan ten grondslag ligt. Onder externe inhuur valt niet: alle vormen waarin een product of opdracht compleet in de markt wordt gezet of inhuur van deskundigheid voor de uitoefening van wettelijke taken, zoals bijvoorbeeld tolken.
	Overhead	Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Het percentage overhead betreft de overheadkosten zoals begroot op taakveld 0.4 gedeeld door het totaal saldo van de lasten (exclusief toevoegingen aan reserves).
	Programma 2	Verwijzingen Halt
Harde kern jongeren		Het aantal hardekern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar.
Winkeldiefstallen		Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.
Geweldsmisdrijven		Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
Diefstallen uit woning		Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
Vernielingen en beschadigingen (in openbare ruimte)		Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.
Programma 3	Ziekenhuisopname na verkeersongeval	Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.

	met een motorvoertuig	
	Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
Programma 4	Funciemenging	De funciemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
	Bruto Gemeentelijk Product	Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er bovenverwachting (<100) of benedenverwachting (>100) wordt geproduceerd.
	Vestigingen (van bedrijven)	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Programma 5	Absoluut verzuim	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar.
	Relatief verzuim	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar.
	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
Programma 6	Personen met een bijstandsuitkering	Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 10.000 inwoners.
Programma 7	Banen	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
	Jongeren met een delict voor de rechter	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.
	Kinderen in uitkeringsgezinnen	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
	Netto arbeidsparticipatie	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
	Werkloze jongeren	Het percentage werkloze jongeren (16-22 jaar).
	Lopende re-integratievoorzieningen	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
	Jongeren met jeugdhulp	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
	Jongeren met jeugdbescherming	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
	Jongeren met jeugdreclassering	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).
	Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 180 deelnemende gemeenten.
	Omvang huishoudelijk restafval	De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg).
Programma 8	Hernieuwbare elektriciteit	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.

	Gemiddelde WOZ waarde	De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
Programma 9	Nieuw gebouwde woningen	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.
	Demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar.
	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

4.9UITGANGSPUNTEN BEGROTING 2019 - 2022

Prijscompensatie

Er wordt geen prijscompensatie toegepast op de budgetten voor goederen en diensten van derden. Bijstelling vindt plaats op basis van de uitgaven van de laatste 3 jaar. Komt daar een over- dan wel onderschrijding naar voren, dan wordt het budget bij de Perspectiefnota aangevraagd/afgeraamd.

CAO gemeenten

In de begroting 2018-2021 is voor 2019 uitgegaan van een salarisverhoging van 1%. In deze perspectiefnota gaan we uit van een extra verhoging van de sociale lasten van 1% (meegenomen in de structurele financiële mutaties).

Tarieven en belastingen

Voor de tariefstijging 2019 voor de gemeentelijke belastingen en rechten is het voorstel om conform de gedragslijn uit voorgaande jaren 1% te verhogen, met uitzondering van die tarieven die kostendekkend moeten zijn. (Met uitzondering van de Onroerend zaak belasting, zie de paragraaf financieel meerjarenbeeld).

Toezicht provincie

In de begrotingsbrief van de provincie (februari 2018 aan uw raad verzonden) is een aantal toetsingsaspecten nader toegelicht. Voorbeelden hiervan zijn:

- op welke wijze worden de lasten binnen het sociaal domein beperkt;
- wat zijn de gevolgen van de gewijzigde regelgeving rondom de grondexploitaties;
- wat zijn de beleidsprestaties van de verbonden partijen.

De focus hierop van de provincie is voor ons een reden om hier, bij het opstellen van de begroting 2019, extra aandacht aan te schenken.

Aantallen inwoners en woningen

Het aantal inwoners is op 1 januari 2018 vastgesteld op 28.242 door het CBS, de prognose van het aantal inwoners is van Primos. De hieronder getoonde aantallen inwoners zijn per 31 december van het betreffende jaar.

Jaar	Inwoners	A/D*	Mutatie	Verblijfsobjecten			A/D	Mutatie
				Wonen	Logies	Totaal		
2015	27.916	D		11.391	317	11.708	D	80
2016	28.070	D	154	11.444	314	11.758	D	75
2017	28.242	D	172	11.511	314	11.825	A	67
2018	28.450	A	208	11.586	314	11.900	A	75
2019	28.600	A	150	11.661	314	11.975	A	75
2020	28.750	A	150	11.736	314	12.050	A	75
2021	28.900	A	150	11.811	314	12.125	A	75

* A= aanname, D = definitief

4.10 ALGEMENE UITKERING

Gemeente: Dalfsen
 Opgave: Meicirculaire 2018
 Jaar: 2019, 2020, 2021, 2022

Onderdeel A - Inkomstenmaatstaven

Maatstaf	2019	2020	2021	2022
1c Waarde niet-woningen eigenaren	-720.485	-720.485	-720.485	-720.485
1f Waarde niet-woningen gebruikers (onder aftrek amendement De Pater)	-499.422	-499.422	-499.422	-499.422
1a Waarde woningen eigenaren	-2.630.000	-2.630.000	-2.630.000	-2.630.000
Subtotaal	-3.849.907	-3.849.907	-3.849.907	-3.849.907

Onderdeel B - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor van toepassing is

Maatstaf	2019	2020	2021	2022
1e OZB waarde niet-woningen	174.817	174.817	174.817	174.817
8a Bijstandsontvangers (vanaf UJR 2016)	529.829	529.454	522.347	448.437
3a Eén-ouder-huishoudens	366.045	368.019	369.896	369.901
2 Inwoners	4.549.440	4.574.284	4.599.425	4.623.133
4a Inwoners: jongeren < 18 jaar	4.063.120	4.053.067	4.044.993	4.023.144
5 Inwoners: ouderen > 64 jaar	579.536	579.304	579.942	579.768
5a Inwoners: ouderen > 74 en < 85 jaar	51.519	51.519	51.539	51.539
7 Lage inkomens	85.428	85.456	85.540	85.540
7c Lage inkomens (drempel)	1.091.939	1.086.105	1.080.291	1.077.434
12 Minderheden	73.851	73.851	73.855	73.855
11a Uitkeringsontvangers	111.711	111.254	110.540	107.141
3b Huishoudens	1.038.940	1.038.940	1.038.940	1.038.940
3c Eenpersoonshuishoudens	146.131	145.957	146.421	146.305
8b Loonkostensubsidie	9.706	9.712	9.712	9.712
15b Extra groei leerlingen VO	6.087	1.235	0	0
13 Klantenpotentieel lokaal	1.189.760	1.189.500	1.190.540	1.190.280
14 Klantenpotentieel regionaal	262.976	263.088	263.536	263.536
15e Leerlingen VO	68.172	68.172	68.172	68.172
38 Bedrijfsvestigingen	219.182	219.182	219.182	219.182
31a ISV (a) stadsvernieuwing	2.218	2.218	2.218	2.218
31b ISV (b) herstructurering	510	510	510	510
36 Meerkernigheid	81.581	81.581	81.581	81.581
37 Meerkernigheid * bodemfactor buitengebied	133.894	133.905	133.905	133.905
36a Kernen met 500 of meer adressen	180.256	180.227	180.308	180.288
34 Oeverlengte * bodemfactor gemeente	26.370	26.487	26.722	26.722
35a Oeverlengte * bodemfactor gemeente * dichtheidsfactor	22.373	22.591	22.910	23.030
32b Omgevingsadressendichtheid	348.206	350.572	353.447	354.587
23 Oppervlakte bebouwing buitengebied * bodemfactor buitengebied	266.858	266.880	266.880	266.880
22 Oppervlakte bebouwing woonkernen * bodemfactor woonkernen	500.457	503.587	506.676	509.766
21 Oppervlakte bebouwing	200.061	200.657	201.252	201.252
23a Oppervlakte bebouwing buitengebied	338.895	338.895	338.895	338.895
22a Oppervlakte bebouwing woonkern	372.989	375.291	377.594	379.896
19 Oppervlakte binnenwater	5.625	5.625	5.625	5.625
16 Oppervlakte land	679.470	679.470	679.470	679.470
18 Oppervlakte land * bodemfactor gemeente	443.793	443.793	443.793	443.793
24b Woonruimten	686.970	691.286	697.903	699.917
25b Woonruimten * bodemfactor woonkernen	606.382	610.191	616.032	617.810
39 Vast bedrag	249.398	249.487	249.929	249.929
7g Jeugdigen in gezinnen met armoederisico	75.302	75.370	75.457	75.049

Maatstaf	2019	2020	2021	2022
15j Basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 0,3	-173.202	-173.430	-173.703	-172.767
15k Basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 1,2	-74.435	-74.515	-74.615	-74.213
7h Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens)	-822.698	-829.035	-835.144	-835.144
7i Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens met kinderen)	-872.648	-879.396	-885.833	-885.833
3h Ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	542.951	547.148	551.157	551.163
3g Eenouderhuishoudens met 2 of meer kinderen	223.479	225.206	226.857	226.859
8c Bijstandshuishoudens met minderjarige kinderen	40.401	40.516	41.100	41.809
8d Bijstandsontvangers eenouderhuishoudens	79.170	79.943	81.601	83.458
11b Uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	1.022.136	1.030.137	1.042.237	1.044.968
11c Wajong	267.005	266.435	268.003	267.629
3i Medicijngebruik met drempel	1.335.058	1.336.397	1.357.998	1.356.734
8e Re-integratie klassiek	43.148	43.148	43.148	43.148
4b Inwoners < 65 jaar	87.668	88.312	91.613	91.513
5b Inwoners: ouderen 65 t/m 74 jaar	559	567	613	609
5c Inwoners: ouderen 85 jaar en ouder	107	109	118	122
3d Eenpersoonshuishoudens 65 t/m 74 jaar	8.191	8.379	8.847	8.788
3e Eenpersoonshuishoudens 75 t/m 84 jaar	36.434	38.045	40.395	43.415
3f Eenpersoonshuishoudens 85 jaar en ouder	33.903	34.943	36.998	37.944
7d Huishoudens met laag inkomen 65 t/m 74 jaar	33.385	33.931	35.403	35.631
7e Huishoudens met laag inkomen 75 t/m 84 jaar	84.602	85.991	89.719	90.298
7f Huishoudens met laag inkomen 85 jaar en ouder	51.226	52.066	54.323	54.673
7j Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (65 t/m 74 jaar)	94.758	95.492	99.109	99.109
7k Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (75 t/m 84 jaar)	240.353	242.209	251.387	251.393
7l Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (85 jaar en ouder)	145.727	146.854	152.417	152.419
Subtotaal	22.269.092	22.303.011	22.396.567	22.337.707

Onderdeel C - Uitkeringsfactor (uf)

Jaren	2019	2020	2021	2022
Uitkeringsfactor	1,572	1,621	1,659	1,7
Subtotaal (B x C (=uf))	35.007.012	36.153.181	37.155.904	37.974.102

Onderdeel D - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is

Maatstaf	2019	2020	2021	2022
56d Suppletiereregeling integratie sociaal domein	1.709	1.709	1.709	1.709
56b Cumulatiereregeling gemeentefonds (SU)	-1.697	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
61 Suppletiereregeling OZB	-25.543	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Subtotaal	-25.531	1.709	1.709	1.709

Onderdeel E - decentralisatieuitkeringen waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is

Maatstaf	2019	2020	2021	2022
71 Brede impuls				
combinatiefuncties/buurtsportcoaches (DU)	53.136	53.136	53.136	53.136
170 Decentralisatie provinciale taken				
vergunningverlening, toezicht en handhaving (DU)	48.643	48.643	48.643	48.643
205 Voorschoolse voorziening peuters (DU)	62.186	77.732	93.279	93.279
223 Armoedebestrijding kinderen (DU)	76.969	76.969	76.969	76.969
262 Schulden en armoede (DU)	23.602	23.602	n.v.t.	n.v.t.
Subtotaal	264.536	280.082	272.027	272.027

Onderdeel F - 3 D's in het sociaal domein				
Maatstaf	2019	2020	2021	2022
259 Beschermd Wonen (IU)	-613	0	0	0
260 Participatie (IU)	2.866.606	2.734.923	2.648.944	2.544.975
261 Voogdij/18+ (IU)	823.084	823.084	823.084	823.084
Subtotaal	3.689.077	3.558.007	3.472.028	3.368.059
Totaal	35.085.187	36.143.073	37.051.761	37.765.990
Uitkering Gemeentefonds	31.396.110	32.585.066	33.579.733	34.397.931
Integratie uitkering Sociaal domein	3.689.077	3.558.007	3.472.028	3.368.059

4.11 TAAKVELDEN

Prog	Omschrijving	Taakveld	Omschrijving	Lasten	Baten
Prog 1	Bestuur/onderst/alg.dek.middel	0.1	Bestuur	-1.335	19
		0.10	Mutaties reserves	0	724
		0.11	Res. rek. van baten en lasten	0	0
		0.2	Burgerzaken	-1.317	319
		0.3	Beheer overige gebouwen&grond	-317	181
		0.4	Overhead	-7.635	279
		0.5	Treasury	-109	589
		0.61	OZB woningen	-236	3.465
		0.62	OZB niet-woningen	-130	2.159
		0.64	Belastingen overig	-9	159
		0.7	Alg uitkering gemeentefonds	0	35.182
		0.8	Overige baten en lasten	-491	41
3.4	Economische promotie	0	163		
Totaal	programma			-11.577	43.281
Prog	Omschrijving	Taakveld	Omschrijving	Lasten	Baten
Prog 2	Openbare orde en veiligheid	0.10	Mutaties reserves	0	0
		1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-1.891	66
		1.2	Openbare orde en veiligheid	-330	12
Totaal	programma			-2.221	78
Prog	Omschrijving	Taakveld	Omschrijving	Lasten	Baten
Prog 3	Beheer openbare ruimte	0.10	Mutaties reserves	-20	355
		2.1	Verkeer en vervoer	-3.025	112
		5.7	Openbaar groen & openluchtrecre	-2.387	67
Totaal	programma			-5.432	534
Prog	Omschrijving	Taakveld	Omschrijving	Lasten	Baten
Prog 4	Economische zaken	0.10	Mutaties reserves	0	0
		3.1	Economische ontwikkeling	-83	0
		3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-815	815
		3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsrege	-4	8
		3.4	Economische promotie	-100	0
Totaal	programma			-1.001	823
Prog	Omschrijving	Taakveld	Omschrijving	Lasten	Baten
Prog 5	Onderwijs en vrije tijd	0.10	Mutaties reserves	0	663
		2.3	Recreatieve havens	-36	9
		3.4	Economische promotie	-80	0

		4.1	Openbaar basisonderwijs	-98	0
		4.2	Onderwijshuisvesting	-657	0
		4.3	Onderwijsbeleid& leerlingzaken	-1.153	166
		5.1	Sportbeleid en activering	-188	0
		5.2	Sportaccommodaties	-1.902	269
		5.3	Cultuurpresentatie etcetera	-386	8
		5.4	Musea	-1	0
		5.6	Media	-668	0
		5.7	Openbaar groen & openluchtrecre	-26	2
		6.1	Samenkracht&bürgerparticipatie	-131	116
Totaal	programma			-5.326	1.233
Prog	Omschrijving	Taakveld	Omschrijving	Lasten	Baten
Prog 6	Inkomensondersteuning	0.10	Mutaties reserves	0	0
		6.1	Samenkracht&bürgerparticipatie	-110	0
		6.3	Inkomensregelingen	-5.062	3.665
		6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-157	0
Totaal	programma			-5.329	3.665
Prog	Omschrijving	Taakveld	Omschrijving	Lasten	Baten
Prog 7	Sociaal domein	0.10	Mutaties reserves	0	180
		6.1	Samenkracht&bürgerparticipatie	-1.891	0
		6.2	Wijkteams	-1.158	0
		6.4	Begeleidende participatie	-4.347	218
		6.5	Arbeidsparticipatie	-849	200
		6.5	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-926	26
		6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-2.801	75
		6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-5.312	0
		7.1	Volksgezondheid	-1.138	16
Totaal	programma			-18.422	715
Prog	Omschrijving	Taakveld	Omschrijving	Lasten	Baten
Prog 8	Duurzaamheid en milieu	0.10	Mutaties reserves	0	0
		7.2	Riolering	-1.233	1.520
		7.3	Afval	-2.076	2.641
		7.4	Milieubeheer	-1.141	50
		7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-241	234
Totaal	programma			-4.691	4.444
Prog	Omschrijving	Taakveld	Omschrijving	Lasten	Baten
Prog 9	Ruimtelijke ordening en VHV	0.10	Mutaties reserves	0	58
		5.5	Cultureel erfgoed	-33	9

	5.7	Openbaar groen & openluchtrecreatie	-35	0
	8.1	Ruimtelijke ordening	-1.245	125
	8.2	GREX (niet bedrijventerreinen)	-5.592	5.592
	8.3	Wonen en bouwen	-840	955
Totaal		programma	-7.746	6.739
Totaal		programma's	-61.745	61.511

4.12 AFKORTINGEN

A.R.V.B.	Algemene Reserve Vrij Besteedbaar
B.A.G.	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
B.B.V.	Besluit Begroting en Verantwoording
B.G.T.	Basisregistratie Grootchalige Topografie
B.I.G.	Baseline Informatiehuishouding Gemeenten
B.N.G.	Bank Nederlandse Gemeenten
B.O.A.	Buitengewoon Opsporingsambtenaar
B.Z.K.	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
C.B.S.	Centraal Bureau voor de Statistiek
Chw	Crisis en herstelwet
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CROW	oorspronkelijk Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, water- en Wegenbouw, nu eigenaam
D.D.I.	Dalfser Duurzaamheids Index
D.U.O.	Dienst Uitvoering Onderwijs
E.M.U.	Economische en Monetaire Unie
E.N.S.I.A.	Eenduidige Normatiek Single Information Audit
G.B.L.T.	Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus-Tricijn
G.B.D.	Groene en Blauwe Diensten
G.G.D.	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
G.M.S.D	Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein
G.O.A.B.	Gemeentelijk Onderwijs en Achterstanden Beleid
GOTIK	Geld, Organisatie, Tijd, Informatie, Kwaliteit
G.R.	Gemeenschappelijke Regeling
G.R.P.	Gemeentelijk Riolerings Plan
G.S.P.	Groenstructuurplan
G.V.V.P.	Gemeentelijk Verkeer en Vervoersplan
H.H.T.	Huishoudelijke Hulp Toelage
I.K.B.	Individueel Keuze Budget
I.O.A.W.	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte werkloze werknemers
I.O.A.Z.	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
K.I.N.G.	Kwaliteits Instituut Nederlandse Gemeenten
K.L.P.D.	Korps landelijke politiediensten
LISA	Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen
L.O.P.	Landschapsontwikkelingsplan
M.D.T.	Multidisciplinaire teams
M.P.G.	Meerjaren Prognose Grondexploitaties
Niegg	Niet in exploitatie genomen gronden
N.S.V.V	Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde
O.N.S.	Overheid en Service
O.Z.B.	Onroerend Zaakbelasting
P&C	Planning en Control
R.I.V.M.	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
R.M.C.	Regionaal Meld en Coördinatiepunt
R.U.D.	Regionale Uitvoeringsdienst
S.D.W.	Stichting Dalfsen Werkt
S.M.O.N.	Stichting Maatschappelijke Opbouw Nieuwleusen
SPUK	Specifieke uitkering
S.S.C.	Shared Service Centre
S.Z.W.	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
VHROSV	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing
V.I.C.	Verbijzonderde Interne Controle
V.N.G.	Vereniging Nederlandse Gemeenten

Vpb	Vennootschapsbelasting
V.S.V.	Voortijdig School Verlaten
V.V.E.	Voor- en vroegschoolse Educatie
V.V.N.	Veilig Verkeer Nederland
wet Fido	Wet Financiering decentrale overheden
wet V.T.H.	Wet Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
W.K.R.	Werkkostenregeling
W.M.O.	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
W.N.R.A.	Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren
W.O.O.	Wet Open Overheid
wet W.O.Z.	Wet Waardering Onroerende Zaken
W.O.C.	Welzijn Onderwijs Cultuur
W.W.B.	Wet Werk en Bijstand
2b diensten	Diensten waarbij een beperkt deel van de Europese aanbestedingsrichtlijnen van toepassing zijn